

Életir. 0.

237

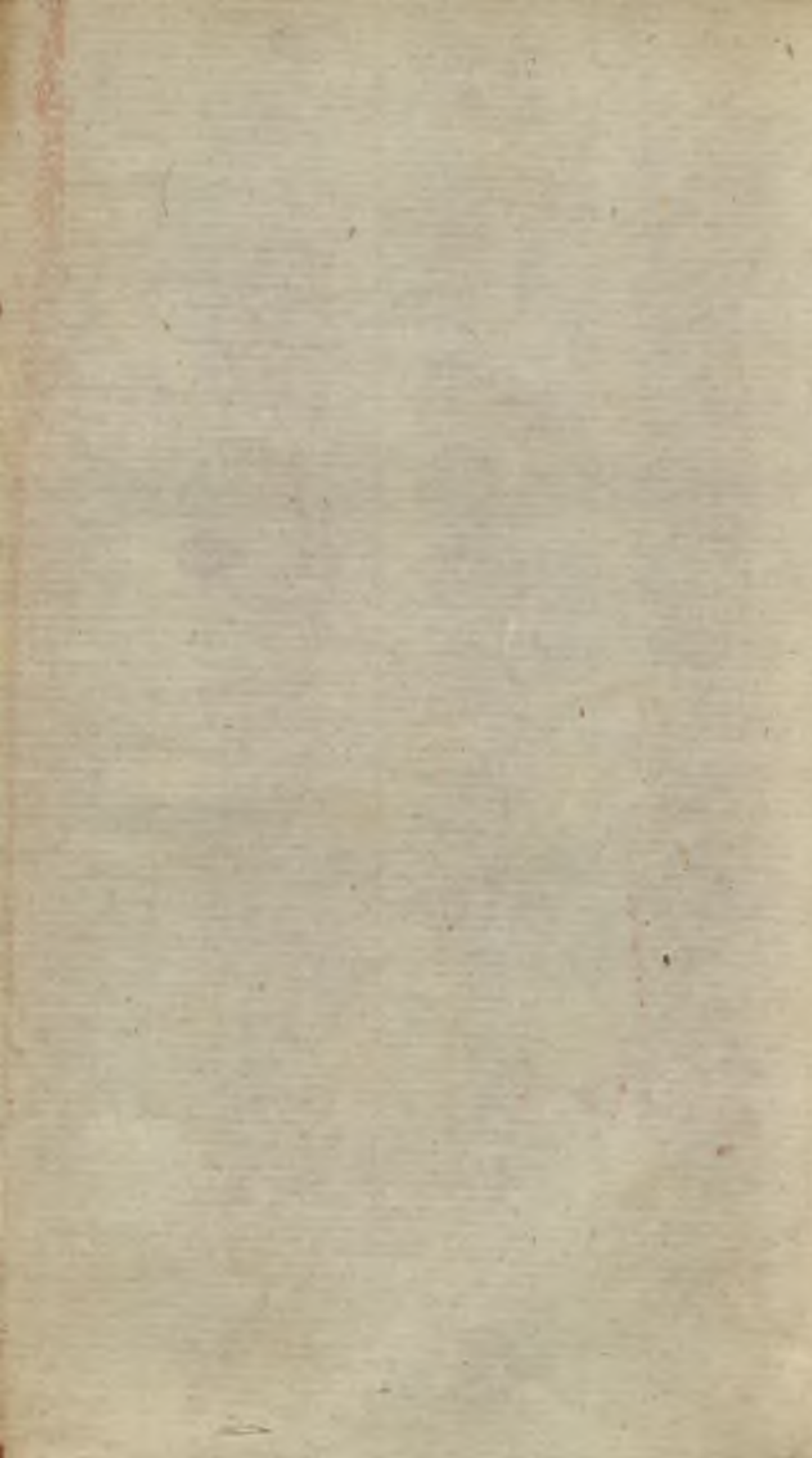
2

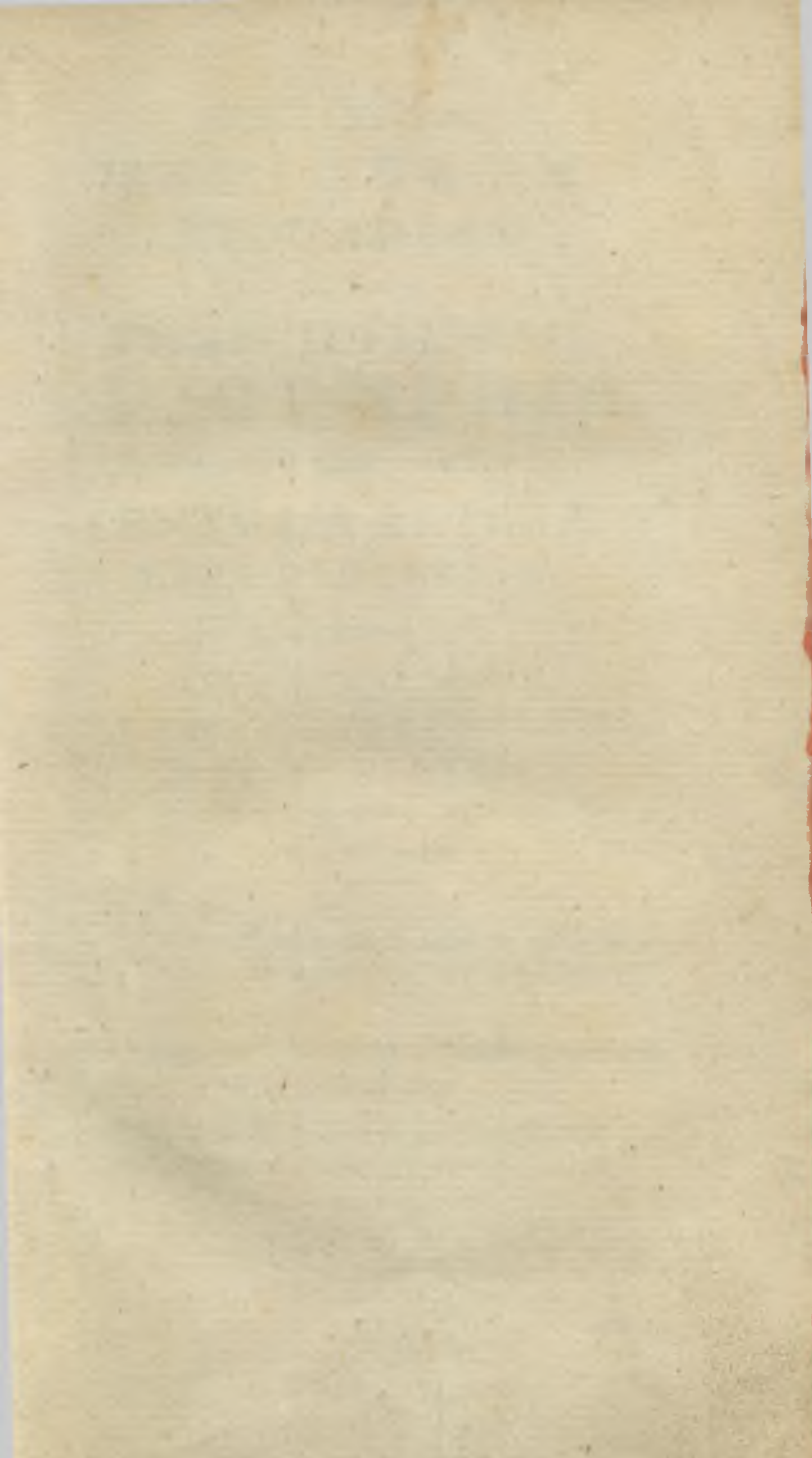
Életir. O.

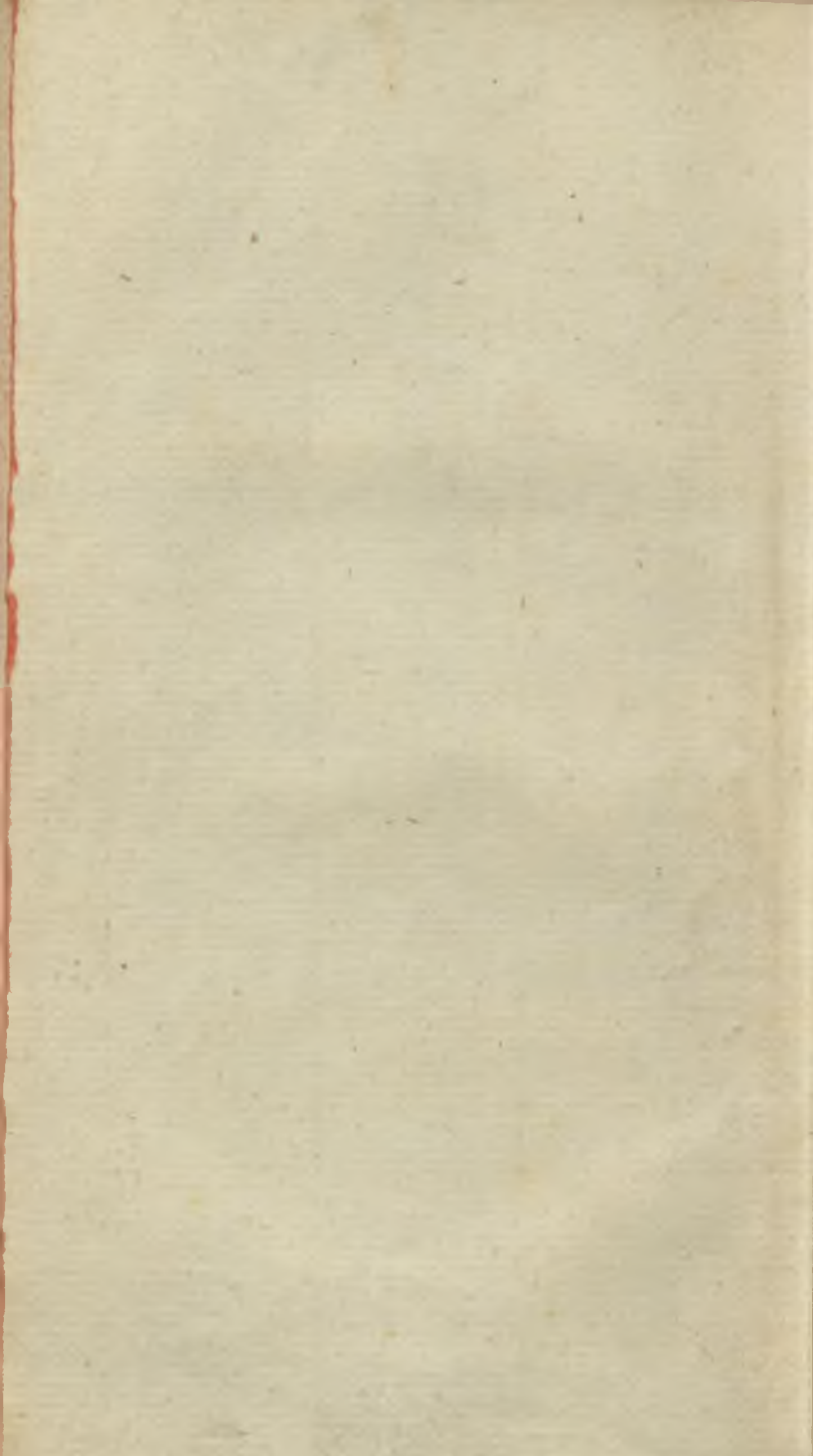
237.

2.

SUCCINCTA
MEDICORVM
HVNGARIAE
ET
TRANSILVANIAE
BIOGRAPHIA.

CENTVRIA ALTERA. ✓
PARS POSTERIOR.

EXCERPTA
EX ADVERSARIIS
STEPHANI WESZPREMI,
MED. DOCTORIS,
LIB. REGIAEQVE CIUITATIS DEBRECINENSIS
PHYSICI ORDINARIJ.

*Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor.
Dido apud VIRGIL. Aeneid. Lib. IV:*

VIENNAE,
TYPIS IO. THOM. NOBILIS DE TRATTNERN,
CAES. REG. TYPOGR. ET BIBLIOPOLAE.

I 7 8 I.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

ILLVSTRISSIMO ac MAGNIFICO
V I R O
D. A N T O N I O

LIB. BAR. DE STÖRCK
DOMINO IN JETELSEE,

AVGVSTISSIM. ROM. IMPERAT. A CON-
SILIIS, ARCHIATRORVM COMITI, INCL.
FACVLT. MEDIC. VINDOBON. PRAESIDI,
ET DIRECTORI PERPETVO, PER VNI-
VERSAS DITIONIS AVSTRIACAE PRO-
VINCIAS PROTO-MEDICO, NOSOCOM.
PAZMANYIANI PHYSICO, SOCIETAT.
FLORENT. EDIMBVRG. ACAD. SCIENT.
SIEN. ACADEM. PRINCIP. HASS. INSTI-
TVT. BONON. ET ACADEM. S. R. I. NA-
TVR. CVRIOSOR. DEGLI AGIATI DI
ROVERDO MEMBRO, etc. etc.

*Chorus Medicorum Hungariae et
Transilvaniae Illustrissimo Nomini
TVO nuncupatus, TVOque singu-
lari*

*lari suffultus patrocinio, quam serena
fronte non modo a Popularibus no-
stris, sed etiam exteris, Viris in
Republica litteraria eruditis, fuerit
exceptus, pluribus profari verbis ve-
recundia sane nos prohibet. En
alium*

alium nunc e puluere et tenebris protra-
ctum Medicorum Patriae nostrae Ma-
nipulum in venerandum conspectum
tuum adduco exanimem, TVAM,
Illustrissime Domine, Lib. Baro,
infelices horum quoque Manes, me

*denuo interprete, beniuolam im-
pensius efflagitant operam, ut in mo-
dum Aesculapii, *) Hippolytum her-
bis Paeoniis superas sub coeli auras
reuocantis, rursus corporeos ani-
mae*

*) Virgil. Aeneid. Lib. VII. v. 765. seq.

mae mittantur in artus: **) *Noli
cessare, Illustrissime Domine, nouis
TVIS Patriam hanc iuuare officiis.
Inter reliqua, TIBI in acceptum re-
ferimus, quod Institutiones TVAS*

)(4 *Medi-*

**) Claudian. de rept. Proserp. Lib. I. v. 62.

*Medicinae practicas, usu publico sa-
cratas, iam in linguam vernaculam
Hungaricam translatas, liceat Pa-
triae quoque nostrae ciuibus cum sin-
gulari rerum suarum emolumento
legere uniuersis: quam propensam*

TVAM

TVAM beniuolam in nos, gen-
temque nostram, voluntatem memo-
ri mente repostam sera quoque con-
celebratura est posteritas. *Equidem*
conatus hosce meos litterarios patro-
cinio *TVO* fouendos deuotissima
)(5 mente

*mente supplex offero. Debrecini
ad d. XII. Kal. Mart. Anno a sa-
lutari Virginis partu CIOICCLXXXI.*

ILLVSTRISSIMI
NOMINIS TVI

cultor deuotissimus,
cliens obsequentissimus,
STEPHANVS WESZPREMI,
Medicus ordinarius. m. f.

EPIGRAMMA

Ad praeclar. Med. Doctorem et Physi-
cum in Vrbe Regia Debreczen, cum
Biographiam Medicorum Hungariae
et Transilvaniae ederet, Operique
hoc Lemma Virgilianum praefigeret:
*Exoriare aliquis nostris ex ossibus
vltor.*

Prima Parens hominum exorta est ex
osse mariti,
Punicus Hannibal ex osse Didonis
erat.

Roma ruit Cannis, Poenos Capuana
voluptas
Obruit. En Dido taliter vltia fuit.

Non ita Wefzpremius Medicorum ex
ossibus vltor
Exoritur: non his tristia fata canit.

Quin bello mortis fufam retro vindicat
omnem
Aesculapi sobolem Pannoniae Da-
ciae

Vrnis,

Vrnis, dat veniam condendi funera
iustam,

Per famam Medicis altera vita redit.

Hanc Noster caeco Wefzpremi exemit
aceruo:

Herculeo, me Hercle, cuncta la-
bore probat.

Qui nunc tot Medicos vnus de morte
reuellis,

Vnus ab omnibus ex morte reuulfus
eris.

Non licet interea riuos tibi claudere,
nondum

Fontibus ex istis prata bibere satis.

*

*

*

STEPHANIO posuit BENIAMIN,

amicus amico,

WESZPREMIO SZONYIUS.

Seruet vtrosque DEVS.

Aliud

Aliud Epigramma ad Eundem.

Si facit arte sua Medicus, releuetur vt
aeger,
Officio functus creditur esse fatis.

Wespremio haud fatis est aegris repa-
rasse salutem,
Hanc, in me expertus, praedico
gratus opem.

Sed curat, Socii vt superas reuocentur
ad auras,
Quorum inter plures ossa sepulta
iacent.

Qui tamen ante alios ob pulsa pericula
vitae,
Viuere debuerunt, nec meruere
mori.

Quin id agit, si fata finant, vbi vene-
rit hora,
Condere se totum ne Libitina queat.

Est virtus seruare alios : sed gloria
maior

Est, vitam morti praeripuiffe suam.

Macte animi, Vir Magne, nouos age
collige flores,

Queis velent Musae tempora docta
tibi.

Altera nunc prodit Centuria, qua re-
diuiuos

Iam fittit Medicos Daciae et Hun-
gariae.

Cum quibus ingentem vindex tua pen-
na reducit

Ad viuos turbam, quae peritura fuit;

Tu nisi, carceribus fractis, polyandri-
on ipsum

Ingressurus eras, pharmaca dextra
datum.

Nunc viuit, laetos inter de morte
triumphos,

Et, sperem, viuet, tempora donec
erunt.

Plures

Plures praeterea, fer opem Mitissime!
clamant,

O nobis Diuum munere qui da-
tus es.

Ergo age, fac, si qua potes arte tua,
hi quoque viuant,

Viuerē quos inter — posteritatis —
erit.

Te vocat huc pietas, et opinio maxi-
ma secli,

Quae TE tum Medicum, tum Po-
lyhista habet.

Huc vocat et virtus vulgo laudata, sed
algens

Praemia quum desint, vt solet esse,
bonis.

Ipsa bonae menti virtus amplissima mer-
ces

Esse solet, recti si sibi conscia sit.

At tibi pro meritis Augusta Theresia,
cuius

Fatalem mortem Patria cuncta dolet:

Luxit

Luxit Turca etiam ; sed nos , nisi.
Quo feror ? inquam,
Rex tibi pro meritis praemia digna
dedit.

Quin dedit et Caesar etc. etc.

Haec deproperante calamo adiecit
IOANNES VARJAS,
PROFESSOR.

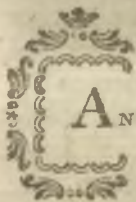
SVC.

SVCCINCTA MEDICORVM
HVNGARIAE ET TRANSILVANIAE
BIOGRAPHIA.

ARTICVLVS I.

ANTONIUS. Temporibus Sigismundi Re-
gis Hungariae Archiepiscopus Ra-
gusinos in Dalmatia dominio Hun-
gariae subiectos fuisse man festissimis
constat documentis: *in Corpore Iuris Hungarici,*
Part. I. in Conclusionem Litterarum, quibus
Maria Regina An. 1384. Decreta Andreae II.
et Ludouici I. confirmat, inter reliquos utri-
usque sacri ac profani Ordinis Proceres com-
paret Ragusienis quoque Archi-Praesulis no-
men, aequae ac in Decreto Regis Sigismundi,
Weszpr. P. II. **A** dicto

dicto Minori, an. 1405. edito; non abfimiliter illo quoque gentis Szirmaianae Diplomate inter nos superffite, quo illi Sigismundus Zirmam, natalem in comitatu Borsodiensi vicum anno 1418. IV. eid. Mart. confirmauerat. Ex hac ipfa Ragufienfium Archi-Epifcoporum, Regis noffri iuribus obnoxiorum, ferie exiftiffe dubium non eft eum quoque fedis illius Archi-Praefulem, *ANTONIUM* adpellatum, qui una cum Sigismundo Rege, famofiffimo Concilio Constantienfi, anno 1414. et fequentibus quatuor celebrato, intererat, atque privilegiis honoribusque Doctoris Medicinae folemni ritu impetratis fruebatur, teftibus Adverfariis Manuscriptis in Bibliotheca Wolfenbüttelenfi latentibus *Gebhardi Dacheri* Electoris Saxoniae ibidem praefentis Confiliarii, qui iuffu Heri fui hiftoriam magnae illius Synodi bona fide concinnauerat: hinc omnino factum eft, vt *Antonium* hunc noffrum, et *Hermannus von der Hardt*, et *Iac. Lenfant*, vterque in *Historia Concilii Constantienfis Doctoris Medicinae* honoribus cohonestent. Eundem hunc ipfum Pontificem Ragufinum, Medicum noffrum, *Antonium*, non modo Seflione VI. ad cognofcendam in negotio fidei caufam *Ioannis Hus*, Bohemi, et *Ioannis Wiclefi*, Angli, condemnati, memoriam uberius examinandam, fed etiam Seflione X. ad promulgandam et valuis publicis adfigendam, latam contra *Ioannem XXIII.* femet pro Pontifice fummo venditantem, fententiam, ab ordine Patrum Concilii fuiſſe.

fuisse designatum Commissarium, atque Sessione XVIII. in Italia ad *pseudo-pontificem Gregorium* eius nominis XII. ambasiatoris munere sibi imposito rite defunctum testantur *Acta scitu dignissima docteque concinnata, Constantiensis Concilii celebratissimi*, iussu Concilii Basileensis an. 1442. in epitomen redacta, et Hagenoae primum an. 1500. foliis quadrantibus per Henricum Gran, impensis Io. Rynman edita, *Ioanne XXIII. Benedicto XIII. et Gregorio XII.* triumviris de Papatu contendentibus, loco suo cedere coactis, atque postliminio pace in Ecclesiam Romanam reuecta, Martinus, Quinti nomine ad solium papale sublimatus, in *Regulis Cancellariae* suae postero post electionem die in consessu Patrum publice praelectis, quas immunitates, atque privilegia *Magistris Doctoribusque Medicinae ac Licentiatis* adtribuerit, palam innotuit ex antiquissimis Codicibus Manuscriptis Vindobonensibus, et Lipsiensibus apud Hermannum Hardtium Tom. I. pag. 965. publicatis: Voluit quippe et ordinavit Martinus V. in Articulo de *Expectatiuis Gratiis*, ut dum, rem omnem paucis expediam verbis, Doctores, Magistri, atque Licentiati in Medicina, ad obeunda munia sacra rite admissi siue vnum siue plura obtinuerint beneficia ecclesiastica, ne Canonatu quidem, et Ecclesiarum praebendis, aliisque id genus Gratiis sublimioribus exceptis, pro expediendis *Litteris* eandem soluere tenebuntur taxam definitam, quae Doctoribus, Magistris, aut Baccalaureis,

aliisque in Theologia formatis, aut in Iure Canonico vel Ciuili graduatis, Magistrisque in Artibus praescripta est. Propensa haec in Ordinem Medicorum Martini V. pontificis de conferendis beneficiis sacris, voluntas repetitur in *Concordatis Gallicae Nationis, Constitutionibus*, ex Manuscriptis Parisiensis Bibliothecae Sancti Victoris membranis opera laudati Hardtii Tom. IV. pag. 1566. erutis. At quomodo hae Martini V. Papae constitutiones in Gratiam Medicorum in Concilio Constantiensi sancitae, reliquis Synodorum generalium per Saecula celebratarum placitis in eam rem sonantibus, adtemperari possint, id instituti nostri rationes arctissimis circumscriptae limitibus enarrare atque enodare haudquaquam patiuntur, sufficiat verbo monuisse, *Biographiae Medicor. Centur. II. part. I. pag. 180. seqq.* ad illustrandam rem hanc nos non nihil iam praelibauisse.

ARTICVLVS II.

'ARKOSI (*Benedictus Tegzö*). In vico haud infrequenti 'Arkos adpellato, Sedi Siculicali Sepsiensi adscripto, a quo nomen quoque sortitus, in lucem susceptus est: dum ab ineunte statim pueritia praeclari ingenii in 'Arkosio nostro emicarent igniculi, eos sedula magistrorum, in gymnasio Vnitariorum Hidvegiensi primum, et mox labentibus annis in Claudio-politano, cura ad multiugae eruditionis splendorem perduxit. Salutari Arti quoque dum sua
addi-

addixisset studia, Patauium in Italiam se contulit, vbi celeberrimorum id aetatis Medicorum consuetudine et doctrina vsus, artis eiusdem praecepta reddidit sibi quam familiarissima: sed quantum in diuinarum humanarumque rerum cognitione profecerit, luculentis domi forisque demonstratum dedit Speciminibus. Dum sic non contentus domestica disciplina, exteras regiones studiorum altius prouehendorum causa perlustraret, reuertit in gentile suum solum, et illico in Collegio Socinianorum Claudiaco Lectoris munus obtinuit, et erudiendis Adolescentibus totum fere, quo vixit, tempus adsiduo impendit, docendo consenuit et Anno 1660. e vivis excessit. Vir fuit exquisita diuinarum humanarumque rerum notitia illustris, quarum praesidiis munitus, ad intima artis quoque medicae cubilia penetrauerat.

O P E R A.

- 1.) *Oratio panegyrica de laudibus Philosophiae et Medicinae Patav. an. 1639. in 4.*
- 2.) *Oratio altera in laudes Theologiae, Patavii recitata, et ibidem anno eodem in 4. typis excusa. Adfere fere argumentum tractandum suscepit Clariss. apud nos Philos. atque Mathemat. hoc tempore Professor et Medicinæ Doctor experientissimus, Stephanus Hathvani, in. Oratione de Philosophiae utilitate in Theologia, adnexa suae de Iure summorum Imperantium in Religionem et conscientiam*

ciuium Commentationi, aduersus L. A. Muratorum. Basil. an. 1757. in 4. plag. 9. editae, non abfimiliter in *Dissertatione inaug. De Matheseos uilitate*, inserta Musaei Helvet. Volum. V. partic. XX. Sed quibus praeterea Libris bonae frugis Vir hic eruditissimus Rempublicam Litterariam Hungariae auerit, iam etiam recentebimus: 1) *Animadversiones Theologico - Criticae.* Praeside Iac. Christ. Beckio, Basil. 1747. in 4. plag. 2. Repetitae et auctae in Mus. Helvet. Vol. II. partic. VIII. dilucidatae Vol. III. part. IX. 2) *Dissert. inaug. med. sine Praef. De aestimatione morborum ex facie.* Basil. an. 1748. 4. plag. 1 $\frac{1}{2}$. 3) *Introductio ad Principia Philosophiae in usus Auditorum.* Debrecz. an. 1757. in 8. plag. 19. 4) *Az Uri Scent Vacforára meg-tanító Könyvecské.* Basil. an. 1760. in 8. plag. 22. Liber auctoris, cuius pag. 15. fit mentio, hoc insignitus titulo: *De perpetuitate fidei Ecclesiae Ref. in Doctrina de S. Eucharistia*, latet in MScto cum aliis singulari eruditione elucubratis. 5) *Thermae Varadinenses Examini Physico et Medico subiectae una cum illarum usu salutari et obseruationibus medicis, nec non de Sale medio in iis contento.* Accedit *de Natura Sallium dissertatio*, nominatim *de Nitro Saponario Debrecinensi.* Vien. an. 1777. in 8. plag. 13. Viri huius Clarissimi Vitam Ferdinandus Stofchius Part. XII. des neuen gelehrten Europa pag. 851. seqq. Auctor anonymus des gelehr-

gelehrten Oesterreichs in Artic. pag. 172. et *Alex. Horanyius* in *Memoria Hungarorum* Part. II. pag. 76. seqq. pluribus verbis exposuerunt. Quae in Thermis his *Varadinensibus* desiderari posse videbantur AA. LL. Phil. et Med. Doctori, qui sub litteris A. S. B. ἀνώρουω lateare voluit, monuit recentissime eorum nonnulla in *Tentamine suo theoretico-practico Aquae acidularis Rankensis in Comitatu Aba-Ujvariensi sitae*, pag. 112. seqq. Cassov. an. 1779. in 8. plag. 2½. edito.

- 3.) A 3 *Hérbeli minden napokra iratott, és sokféle szükségseinkre alkalmaztatott Imádságos Könyv. Mellyben az Imádságoknak elotte vagynak a Szent Irás szerint való régi egy igaz Vallásról a Keresztyéni Hitnek tziikkelyeiről, és a Szent Eletről való idvességes elmélkedések.* Vnus tantum modo idemque hic Liber est, quem *Reuerendus Petrus Bodius* in *Athenis Hungaricis* pag. 15. partim *Explicationis Locorum Sacrae Scripturae*, partim *Libelli Precum*, diuersis puta duobus titulis, conscriptum fuisse, perperam nos monuit. Liber is vno Volumine in forma 4ti ordinis exaratus mansit in MScto, nec vnquam typorum beneficio publicatus.

ARTICVLVS III.

AVNER (*Stephanus*) *Medgyesini* in *Transilvania* natus, ibi humaniores addidicit litteras: relictâ hac patria in *Vniuersitatem studiorum*

Lipfienfem Studii Medici percipiendi cauffa commigrauit , inde Vittebergam pedem promovit , et mox in eo litterarum emporio Praefide Christiano Vaterno , Phil. et Med. Doct. ad fummos in arte medica honores confequendos publice difputavit: patriae telluri redditus, in loco natiuitatis Medicinam , quam profeflus eft, exercuiffe accepimus. .

O P E R A.

- 1.) *Disput. anatomica. de Pulmone*, Praef. Io. Heindr. Heuchero, Med. Doct. Anatom. et Botanic. Prof. P. O. d. 19. Iul. Vitteb. an. 1710. in 4. plag. 2½. Infcipfit opellam hanc fuam *Andreae Teutfch*, Med. Doct. et Confuli Cibinienfis, quem *e naturali atque medica fcientia Positiones Miscellaneas XX.* praef. Paul. Godorf. Sperlingio, Med. Doct. Profef. ad 4. Oct. Vitteb. an. 1690. in 4. plag. 1½. d fendiffe lego, in vltima harum *Spiritus Formicarum vrinofus compositus fumum in Epil pſia remedium* eſſe adferitur.
- 2.) *Differt. inaug. med. de Vulneribus, eorumdemque Symptomatis*, praef. Pro-Rectore Christiano Vaterno, PP. Ser. Princip. Anhalt. Archiatro etc. pro Licentia fummos in arte falutari honores rite confequendi d. 12. April. differit Steph. Aunerus Medieſo Tranfiluanus. Vitteb. an. 1712. in 4. plag. 4½. adplaudente Stephano Berglero, Tranfilvano, cuius Carmen ita incipit:

Dacia

*Dacia Saxonibus, res mira, habitata colonis,
Saxonicos cultus obtinuisse studet:
Semper habent Viteberga et Iena etc.*

ARTICVLVS IV.

AVSFELD (*Christophorus*) Henricus Vollgnadius, celebratissimus Vratislaviensium poliater, et Academicus Curiosus in Ephemeridibus Physico-Medicis German. Decur. I. An. I. Obs. CIII. pag. 208. Io. Christophorum Ausfeldium nostrum, ob exquisitum ingenium et iudicium raræ prudentiæ Medicum et Chemicum, ipsa invidia teste, adpellat concelebratissimum: dum is Archiatri Saxo-Altenburgici munus circa annum superioris sæculi LXII^{dum} aliquamdiu rite sustinisset, et mox D. Leopoldi Imp. temporibus, in exercitu Caesareo in Hungariæ finibus contra Turcos militante castrensis medici officium cum laude administrasset, Szegedini Vrbe Comitatus Csongradiensis primaria cõsedit, et Physici ordinarii ciuici spartam exorandam intrauit; quanta vero eam industria et felicitate administrauerit eo potissimum tempore, dum Lues pestifera, morbus ille teterrimus, vniuersam fere Hungariam anno 1708. sed in primis ad Tibisci et Marusii fluminum confluentia Urbis Szegedinae incolas miserum in modum affligeret, luculentissimo constat documento ex ea potissimum Relatione publici iuris facta, quam de Peste Szegedinensi candidè concinnatam ad Inclitum Caesareum Consi-

lium bellicum indicato statim anno admonitus exmiserat. Hac Pestem domandi promptitudine, et mira dexteritate non modo intra Patriae nostrae pmoeria Ausfeldius inclaruit, sed dum idem malum an. 1713. Vindobonam inuaderet, Caroli VI. Imp. iussu in eam metropolim ad compescendam serpentis contagionis ferociam, interprete Sanitatis Collegio, euocatus, et Loimodochio Vindobonensi, auctoritate publica praefectus est tanta quidem rerum gestarum prosperitate, vt dum decem Doctores Medicinae, muneris Collegae Loimici, suis hoc loco nominibus indicandi, Scholzcius, Durgantius, Kopplinger, Plascude, Voglneckius, Loe-wius, Pachman, Haberland, Iaske, Fleffer, una cum plurimis artis chirurgicae magistris peste non modo corripenterentur, et in exercitio artis salutiferae turbarentur, sed e medio quoque viuentium tristi infectorum spectaculo tollerentur, solus Ausfeldius noster nunc quoque prout ante quinquennium in Peste Hungarica Szegedinenfi aequae saluus euasit, et incolumis Nosodochium Viennense Lue contagiosa infectorum cum tripudiantis populi gaudio reliquit, et condignis, vt meruit adfectus praemiis domum ad suos in Hungariam Szegedinum reuertit. Sed dum mox interposita breui temporis morula curandae rei suae familiaris et domesticae caussa Vindobonam denuo repeteret, in malignam peripneumoniam, forte e reliquiis contagii pestiferi contractam infelici fato incidit, et elapso trimestri spatio, vitae suae laudabi-

dabiliter actae finem immatrescibili lauro dignum an. 1715. septuagenario maior imposuit.

O P E R A.

I. Observationes Miscellaneis Physico - Medicis Nat. CC. intertextae :

Decur. I. An. I. Observ. 103. *De Anatome Ancillae Altenburgensis, quae Bufones vomuerat* : Dissertatio haec cadaueris manu Henr. Vollgnadii Medici consultore Ausfeldio, instituta est pag. 208.

An. II. Observ. 196. *Medicamentum antifebrile nitrosum, in omnibus febribus intermittentibus, excepta quartana, prospero successu vsurpandum.* Legitur illud pag. 403. in Annotatione ad eam Observationem adiectum; quod, quia paucis constat verbis, referam: ℞. Ⓞ. ℥iij. Boracis ℥jss. *ci ℥j. fl. ☿. ℥j. Nitro in crucibulo liquefacto, reliqua per vices adiciantur; omnibus sic rite coniunctis, mixtura effundatur in patinam aut tabulam ex aurichalco etc.

2. *Relatio Medica de Peste Urbis Szegedinae in Hungaria an. 1708. saeuiente, ad Incl. Caesareum*

reum Consilium Fellicum anno eodem Szegedino transmissa. In hac inter cetera pestiferum hoc venenum esse de natura salis volatilis oleosi talibus adferitur verbis: So habe auch gefunden, das die Melancholici, bey welchen dann insgemein ein copiosum acidum sich findet, nicht so proni seynd, das venenum pestilientiale an sich zu ziehen, weilen dann das acidum auflerum, so bey ihnen die exhalationes venenatas dampfet, praedominirt, welche die argesten Giffie vermög eines acidi so zu enerviren wissen, das ihre virtus venenata, so meistens in volatilitate alcalium bestehet, in vim diaphoreticam, et spiritus summe exorbitantes in motu sopientem et inhibentem transmutata exhölt. Singulare in eadem Relatione commemorat naturae phaenomenon hic commemorandum: Den 10. July 1708. Vormittag um 10. Uhr entflunde ein starcker Wind, welchen eine grosse schwarze Wolken, so mit einem grossen Geslanck die Luft erfullete, und den Strich, da es hingienge gantz finster machte, das man keinen Himmel sahe, folgte, nicht anderst, als wenn eine grosse Mine auffgienge, oder Rues in Menge in den Luft gestreuet wurde. Vnde post foetentem istum a terrae visceribus salino-sulphureum et fuliginosum cuniculi per fracti ad instar prorumpentem vaporem in Aradina et Szegedinenfi vicinitate inter Rascianos in subterraneis casis degentes mox febres pestilentialiter prodierunt. Ita infelix exordium labentis seculi nostri exstitit, vt dirissima Pestis integram

gram fere Europam, prouinciarum tenus serpendo peragrauerit, et vbique gentium horrendam ediderit stragem, vt eius Historiam integram vna cum enumeratione scriptorum Loimicorum vnus cuiusque gentis egregie descriptam exhibuit Io. Christ. Kundman in *Historia von der erschrecklichen Menschen-Pestilentz, wie sie vom Anfang dieses Seculi bis auf das Jahr 1715. von Orient aus durch die Polnische, Ungarische, Teutsche, Schwedische, und Danische Reiche von Jahren zu Jahren, von Ort zu Ort aufs heffigste gewutet.* Vratislav. an. 1737. in fol. Quomodo ex vicina nobis Polonia in nostram quoque Hungariam an. 1708. malum hoc contagiosum penetrauerit, et quam tristem sequentibus 1709. 1710. annis inter nos et Transiluanos luserit tragaediam, strictim laudatus auctor pag. III2. seqq. ex Loigkio, Beintema, Koleserio et aliis exposuit, vt inde colligere liceat Hungariam ea aetate non viuorum domicilium, sed mortuorum exstitisse sepulchrum, ob id sane Regnum Hungariae ad diuinam Prouidentiam lugubri sed compto satis Carmine elegiaco in Loigky Loimologia a pag. 12. ad 20. consignatam scripsisse dicatur Epistolam, quae ita l. c. incipit:

O Diua aeternae moderatrix prouida mentis
Aethereas inter celsior una deas!

Scri-

Scribere quas vetuit famulas timor ultro tabellas,
 Perfricta has iussit promere fronte dolor.
 Vda proin lacrimis si pallet Epistola parce:
 A lacrimis pallet littera scripta meis.
 Illa ego sum primas inter celeberrima Nymphas
 Pannonia, heu quondam terra habitata diis.
 Illa ego Regnorum princeps, foecundaque Regum
 Innumeros genitrix digna videre dies.
 Hungaria hoc fuimus! Princeps celebrata per orbem
 Heu! sed iam cineres vndique moesta fero.
 Vix etenim cessit Regno Bellona ruinis,
 Mox saturat tetro regna cruore Lues.
 Quin coaceruatis, monstrum miserabile visu!
 Foeda cadaueribus prospiciebat humus.
 Nempe Acheronteis vltrix metuenda Medusis
 Ingruerat terris exitiosa meis.
 Vndabant tabo campi, laniabat avaris
 Fauibus exangues mors inopina Viros?
 Vndique funeribus cumulabant funera regnum
 Terraque iam tumulis vndique fossa stetit.
 Non ita Erichthonios pestis populata colonos,
 Romulidum non sic saeuit illa plagis.
 Ac tabo exhaustis desertas Ciuibus Vrbes
 Reddidit et nostros euacuauit agros.
 Quid tibi saeua Lues mentis? malefana libido
 Quid iuuit sacros abripuisse Viros?
 Non sic saeua Lues exhausit tecta Perusi,
 Passa nec est tantam gens Parisina necem.
 O vtinam patrio tumularer et ipsa sepulcro!
 Heroës rapti, nec mihi vita placet.
 Ite mei gemitus, iuuat astra ferire, solumque
 Cladibus haec Merces sola relicta meis.

*Ite per Hungariae campos, per deuia Regni,
Vrbes, et querulo soluite rore domos. etc. etc.*

Maximopere doleo chartae angustia impeditus, flebile Carmen hoc me recitare non posse integrum. Ita dum amplius quam trecenta Ciuium suorum millia Hungariae Regnum, laudato Kundmanno pag. 1153. referente, in Peste hac amitteret, ad Loca Patriae, incolis Belli, Luisque ferocia hunc in modum nudata, quantocius impopulanda, quadraginta Sueuicae nationis colonorum millia velut ex Equo quopiam Troiano effusa, relictis auitis sedibus, in desertas has, Italo quodam Marchione consultore, sed simul impostore summo, cateruatim irruperunt Patriae nostrae oras, vt haec, *Kramerus von der Oesterreichischen Pest*, et *Behrensius im Bericht von der Pest* pag. 79. et 80. sed praeprimis *Famae Europae auctor*, Part. 136. pag. 297. fidelibus enarrarunt verbis. Sed mox ob necessariorum vitae subsidiorum defectum et insuetam coeli temperiem maior emigrantium horum pars inedia confecta aduerso Danubio nauibus vecta in patrium solum redire, et Pofonii aliquamdiu subsistere dum cogeretur, noua contagiosae Luis femina secum ex Hungaria adportata in Vrbe hac dispersit, contagium de nouo propagavit: quanta vero ferocia Pofoniensis mox populus, feminarum potissimum malesanus exercitus, arreptis fustibus furcisque, eo

tem-

tempore suum loci Magistratum adortus, et effractis Loimodochiorum carceribus, in eum impune grassatus fuerit, armatos milites de stationibus suis motos disiecerit, ferales versus in hanc rem conditi apud Loigkium pag. 386. et 387. superstites, hunc in modum nos edocuerunt:

Pofonii raptis Dux Loimodochia signis

*Foemina pestiferam vertit adorta luem,
Afferuitque inopem morbofo e carcere plebem*

Victrices Medico vix fugiente sudes,

*Vim pestis patiens hilarem raptatur in Urbem,
Magna triumphantis pompa futura Colus.*

*Bubo sequebatur, tum flammea turba, Maligni
Carbones veteri nil renitente foco.*

Petechiaequae genus diri exitiale veneni,

Tracta per insignes foeda trophaea vias.

Diuisae exuuiæ dein millia multa virorum

Et nuruum celeri rapta dedere neci.

Pofonii Spolium melius distinguite Ciues,

Praeda videbatur, praedo tremendus erat.

Haec ipsa per Hungariae fines errabunda gens Sueuia, quae Pofoniensibus discursatione sua tantum in reditu pepererat malum, Vienneensem quoque urbem, Austriae metropolim, immo vniuersam, qua transibat, Germaniam contagionis pestiferæ lue miserandum in modum infecerat, ad quam domandam auxiliatrices *Ausfeldii Nostri* manus medicæ a Vindobonensibus quoque, memorato
statim

statim superius anno 1713. desideratae sunt. Perennatura tam diu est in animis hominum atrocissimae contagionis huius Viennensis memoria: quoad aedes Sacra D. Carolo Borromaeo hoc sine a D. Carolo VI. Imp. consecrata persistet Vindobonae inuiolabilis, durabunt illaesae Baadensis, Stocherauiensis, Meidlingensis, Mariae Hüllfensis Columnae ab eodem Caesare pientissimo S. S. Trinitati voto de precatorio dicatae, quarum Inscriptiones singularibus Numismatibus arte fabricatis impressae sub Lapidibus Monumentorum illorum aeternorum angularibus reconditae in omne aevum sine labe custodiuntur perennaturae, legesis harum Hypographarum, in recordationem Pestis ab Vrbe Viennensi propulsatae, consignatarum, seriem apud laudatissimum Kundmannum in Rarior. Nat. & Art. pag. 1158. seqq.

3. *Auszfuhrlicher Bericht, wie dasz anietzo 1713. in Wien, vor und in der Stadt grassirende Contagion nit allein in allen dem biszhero gantz Hungarn durchgelauffenen Contagio sich gleiche, sondern was signa invadendi? symptomata und eventus habe? neben dem biszhero gefuhrten Methode, und Annotirung der wohl ausgeschlagenen Mittel so wol ex fonte Pharmaceutico, als Chirurgico. Tractatus hic Theotisco sermone exaratus legitur integer insertus Loimographiae Antonii Loigk, Styrae an. 1716. in 8. editae a pag. 94. ad 125. in quo Pestem Hungaricam nuper in eo Regno graf*
Weszpr. P. II. B satam

fatam in omnibus quoad signa inuadendi, symptomata, euentus, et methodum curandi optime ex affe conuenire cum Viennensi, nec quidquam Szegedinam a Viennensi differre ex obseruationibus a propria experientia petitis demonstrat. Auro quouis libellus iste tanto pretiosior omnino haberi debet, quod parem in materia hac tam ardua, tanta cum accuratione versantem neminem in hunc vsque diem vniversa viderit Hungaria auctorem, dum Pestis utriusque Hungaricæ, ac Germanicæ, Szegedinae scilicet ac Viennensis naturam, signa diagnostica, prognostica, differentiam, indicationes, curationem præservatoriam, politicam, pharmaceuticam, chirurgicam, diaeticam etc. concinno ordine et eruditione prorsus singulari explicat. E re nostra esse duximus ipsam Auctoris Curationem pro specimine in schedam hanc coniectam heic loci repetere integram: *Curatio: Einen gewissen methodum hiervon vorzuschreiben laßt sich schwaer thun, und dieses ausz Ursachen der vielen differenten symptomatum, deren oben gedacht worden, sondern so in einer Krankheit das Judicium Medici jemahlens nöthig, so wird es hier erfordert nach Unterschied der Zufahl die Cur anzustellen: jedoch haben wir volgenden methodum biszhero am besten befunden, und wollen hiemit Anlafz geben denen Doctoribus solchen nach denen eröffneten klaren signis und differentiis weiter nachzusinnen, und dem bono publico zum besten*

besten solchen verbessert auß Christlicher Lieb (gleich uns) zu eröffnen. So bald nun bey jetziger Zeit sich einer klaget über Fröstlein, Kopffwehe, Drucken umb die Brust, und Hitz, ist da nicht mehr auf andere signa zu warthen, sondern ein solcher gleich in dessen Hautz in etwas von andern zu separiren, und ein Schweiß-treibendes Mittel einzugeben, solches auch nachmal in 8. Stunden zu widerholen, worauf sich dann entweder die Bubones oder Petechiae oder Carbunculi hervorthun werden, da man ohns Zeit Verliehrung langstens alle 8. bis 12. Stund mit den alexipharmacis vi diaphoretica praedictis fortfahren muß, wir haben in usu vornemlich 4. Stuck: welche wir einen merklichen Effect bey vielen gethan zu haben finden, solche seynd 1.) Oleum Camphorae Heunifii. 2.) Pulvis alexipharmacus D. de Sorbaith 3.) Electuarium Diascordii rite paratum, und 4.) Liquor CC. succinatus. Welche wir pro differentia symptomatum glücklich genug adhibiren, dardurch doch allezeit mehr aufkommen, als sterben, sonderlich, so sie in der Zeit gebraucht werden, die aber schon in extremis heraus in das Lazareth kommen, ist wenig Hoffnung und zwar halten wir diese differentiam, dasz wir denen, so mit Erbrechen oder Durchfahl zugleich sich zeigen, das Electuarium Diascordii innerlich, eusserlich aber das Emplastrum theriacale oder unser ordinari Cataplasma und mixturam contra vomitum appliciren, die Mixtur folgende: ℞. Conserv. ros. rubr. ʒiſs.

Elect. Diafc. Tracast. ℥ijj. ▽ theriacal. jv.
 Cinamom. Succ. lim. recent. ana ℥jss. M.
 Stent per horam vnam aut alteram, dein per
 linteum colentur, Colaturae adde Confect.
 de Hyacinth s. Mosch. ℥j. M. Detur coch-
 leatim. *Das Cataplasma ist folgendes: R. Rad.*
Calam. aromat. Nuc. Mosch. ana ℥j. Caryo-
phill. Benzoe ana ℥ss. Fol. Menth. subtili-
ter pulverifat. ℥ijj. Mic. pan. fecal. ℥jv.
Acet. rosar. q. s. M. f. Pasta molliuscula re-
gioni ventriculi applicanda calide.

Denen so grosses delirium und hitze, haben wir den Pulverem alexipharmacum Herrn Do-
ctoris Sorbait constantem ex ☉ fl. ☿ myrrh.
und camphora exhibirt. Auf die Pulsz-Ader aber
obgedachten Balsamb ex ☉☉ Scorp. ☉☉ Nucist.
et ☉☉ camph. Pro fiti haben wir ein abgegoffe-
nes Wasser mit CC. usto, oder gelatinam von
Hirschhorn in einen warmen Suppen aufgelöst
vor bewehrt befunden. Pro ordinario potu
aber ein Decoct ex rad. scorzon. C. C. ust. hord.
mundat. rad. Liquir. vorgeschrieben, und in
täglichen brauch gehabt nicht ohne gewünschten
effect. Die Drückne der Zungen zu lindern öff-
ters ein Mund-Spielung ex Lap. prunel. in fri-
schen Wasser aufgelöst gerathen. Bey denengar
grosse Malignität sich zeigt; das ol. Campho-
rae meae compositionis, so in allen Herrn Doct.
Heunifii gleichet, darneben ihnen nodulum ex
cort. citr. ℥ijj. Cinam. Caryoph. gran. Carda-
mom. min. ana ℥j. mac. ℥j. ▽. ros. Vin.
generos. acet. sambuc. vel aq. cinam. ana ℥j.

gewaichet, vor die Nasen öfters zu riechen geben.

In Schmertzen des Haupts einen ordinari Umbschlag von Bacc. Junip. sewi. cumin. pan. fecal. camph, mit etwas acet. sambuc. angefeuchtet, und lau überbunden. Bey denen, so vielen Schlassen unterworffen: geben wir volatilia als Liq. cc. succin. wo hingegen continuirliche Vigiliae das Laud. liquid. mit bezoard. sine acid. vermischt. Pro potu ordinario haben wir in usu; wie oben gedacht, ein Decoct. ex rad. Scorz. Liquir. C. C. ust. mit Hordeo; biszweilen aber wo das Sal volatile oleosum bilis scheint zu praedominiren, lassen wir in das Wasser etliche tropffen Spir. nitr. dulc. thun.

Unsere Confortantia seynd das ∇ confort. perlat. secundum Augustanam biszweilen Conf. alkermes, biszweilen das Electo Confortat. unterweilen die Gelatina CC. cum et sine saccharo: welche erstere wir in warmer Hener-Suppen dissolviren und öfters exhibiren, die andere aber c. Saccharo öfters zu abkiellung des munds, und druckne der Zungen geben lassen. In Obstructionibus, damit die meisten wegen grosser Hitz geplagt werden, seynd uns Pil. ex aloë, Croco, et Rhabarb. in usu, da von abends pro differentia aetat. 4. 5. auch 6. geben werden, so gegen morgen den Leib ein oder zweymahl öffnen. Biszweilen heben solche Obstructiones die Suppositoria auff, bey ermanglenden Effect aber schreiten wir ad Clysteres; da man dann gefun-

den, daß die excrementa s. v. ganz verbrandt fortgangen.

In gebrauch dieser Medicamenten continuiren wir bisz zur nachlassung aller Symptomatum, befindet sich hernach der Patient völlig besser, wird er gleich separirt, und in die Meliorations-Stuben gethan, allwo er noch über 2. oder 3. tag noch ein lene Sudoriferum bekommt, zu letz wird die Cur, so alles völlig gehaillet, mit einen Laxante beschloffen, seine Kleider verbrandt, und völlig mit neuer montierung versehen, alsdann ad contumaciam geschickt. Iuua-bit verbo duntaxat meminisse Ausfeldium Nostrum per totum Szegedinensis et Viennensis contagionis decursum, dum ille Expositi Pestilentiarii Medici munere utrobique laudabiliter defungeretur, ab omni tantae luis infectione solo olei camphorati cuiuspiam usu se immunem conseruasse, quod lege hac Eum parauisse accepimus, ut adiecto ad tantillum Camphorae, olei destillati succini et citri triplo, ex eo vel sola digestionis sex dierum intervallo, protracta, vel ope destillationis per Retortam vitream facta elicuerit laudatum suum oleum pestilientiale, quod ille postmodum guttatim in infuso theiformi aut alio quopiam potu conuenienti quotidie optumo, vt euentus docuit, successu in medio infectorum grege vsurpauerit.

Michael Tserei vero in Historia sui temporis Transyluaniae MScta ad An. 1711. refert iussu Palatini accuratum civium initum esse

esse numerum, quos aut peste enectos aut in seditione novenali trucidatos Regnum Hungariae nostrum amiserit; atque horum numerum ad octoginta quinque millia; illorum vero ad trecenta et decem millia adfurrexisse in solo regni Hungariae ambitu adserit, in Transylvania enim ne hoc quidem commemorato statim anno contagium illud conquireverat: additque laudatus auctor, a prima rerum origine nunquam ullibi forte gentium Lue pestiferam ita crudeliter inter homines aequae ac pecora saeviisse; ac eo tempore in Transilvaniae oris; nulla enim amplius jumenta supererant a peste residua, ut ager aratro renouari potuisset, ipsumque damnum ex Lue hac bouilla Transilvaniae illatum ad tres, immo amplius, signati aeris Hungarici milliones facile adscendisse existimat, nec queri desinit, ut messem anno hoc, ita etiam vindemiam subsequutam fuisse prorsus nullam, quod adsiduae aquae resolutis subinde nubibus coelo effusae laetas quoque vites hominumque labores diluerint omnes: quanta enata inde fuerit annonae caritas, quis iam enarrauerit? Enarrabo tamen hic aliam, ast non meis, sed Rev. Stephani Gyimothi, olim in Barouia Hungariae superattendentis verbis: *Anno 1683. cepta obsidione Viennensi, et incrementis malorum sine intermissione auctis, caritas frumenti eousque processit, ut an. 1686 millium unius cubuli, quod 130. librarum, erat capax, 20. florenis emerim, tri-*

*ticum autem eodem cubulo 32. Rhenanis 5. Germanicis florenis. Vnde fames tam validas nacta est vires in Barovia, vt Christianorum inuentus fit non vnus, qui prolem suam Turcis pro pane Eszekini vendiderit, et Eszekini Christianorum esurientium quolibet die morientium multitudo, inhumata canum esca facta est, mendicorum supervixit nemo etc. Haec ita Vir ille sanctioris eruditionis et eloquentiae laude conspicuus in *Cursu Vitae suae temporalis MScto*, in *Histor. eccl. Hung. Lampeana* quoque pag. 678. commemoratus, memoriae posteritatis commendavit.*

ARTICVLVS V.

BALOG (STEPHANUS) Medic. Doctor, ab oppido natali, in Comitatu Nitriensi Vagi ripae adposito, Séllye nuncupato, *Séllyei* cognominatus est. Quoniam in puero matura vis praestantiaque ingenii, amor litterarum haud vulgaris animaduertebatur, cura suorum factum est, vt in prima statim pueritia eius animus Latinarum Graecarumque litterarum iusta cognitione in diuersis Hungariae Transilvaniaeque Scholis imbueretur, elegantioribus labenti tempore subsidiis ornatus ac praemunitus, prouehendae solidioris eruditionis causa excurrit in nobiliores Europae studiorum Vniuersitates. Licet ille maiore quodam Numinis adflatu ad diuinarum rerum intelligentiam in primis omnes cogitationes, atque studia contulisset, non post-

posthabita tamen reliquarum honestarum artium scientia, salutari quoque arti sese initiandum tradidit, et dum celeberrimos Med. Doctores publice priuatimque docentes non praepostero audiret studio, sed summa et fide et pietate eos obseruaret; summum studii Medici praemium, solitos honores Academicos, et priuilegia adeptus est. Tam praeclaris igitur variae scientiae accessionibus auctus rediit in patriam, sacro ministerio initiatus in loco natiuitatis coepit primum sacri curionis fungi munere, ast non diu in statione hac potuit permanere, Hufztinum enim ad rem diuinam curandam a primoribus vrbis auocatus, eo feruore, prudentia et dexteritate has partes dum explet, in Dioecesi Marmarosiensi honorificum Senioris titulum breui consecutus est: hoc Nostrum decoratum axiomate, synodo nationali, iussu Principis Transilvaniae Szathmar-Nemethinum anno 1646. conuocatae, contubernii sui nomine interfuisse Historia Lampeana pag. 422. et 611. testis est locupletissimus. Quum vero singulari esset facundia, et haud obscuram inculptae vitae speciem prae se ferret, in gratiam iunioris principis *Georgii Rákoczi II.* sese insinuauit, qui ipsum in Aulam Albensem adscitum, conscientiae arbitrum sibi delegit. Hic dum infaustum an. 1657. aduersus Poloniam vesano consilio commoueret bellum, et Noster herum suum in ea expeditione lateri adfixus, presso sequeretur pede, accepta mox ab aduersariis clade funesta, vna cum summo

armorum Rákoczianorum praefecto, et trucidati exercitus reliquiis, 30. Iulii captus est Bologius noster, et in crudelem seruitutem Tartaricam abreptus est, non nisi grandi persoluto aere redimendus. Deplorandam hanc gentis Transilvanicae tragoediam plures rerum Polonicarum Scriptores, et ex domesticis nostris praeter Seipsum in Historia sui temporis MScta, Io. Bethlenius in *Innocentia Transilvaniae*, in 4. plag. 3½. edita, Ioannes Szalárdi in *Chronico Rerum luctuosarum Hungaric.* MScto, Lib. V. Cap. 8. et 9. alii bene multi querulis consignatam litteris posteritatis memoriae fidelissime commendarunt. Sed accessit ad summam in captiuitate barbarica gementis Balogii nostri infelicitatem singularis ea felicitas, vt illum Ioannes Keményius, captiuus Dacici exercitus imperator, vadem se pro Eo interim exhibente, Supplicibus Litteris Die 6. August. in castris Tartaricis in Moldauia positis Anno 1657. signatis munitum ad proceres Regni Transilvanici in patriam exmitteret: cuius fines dum per varios viarum anfractus circumductus attigisset incolumis, et fidei suae commissa fuisset fideliter exsecutus, vt conuasato vndique sufficienti auri argentique pondere, reliqui quoque populares lege hac vinculis Tartarorum Crimensium soluti pristinae libertati restitueretur: subsequituras imminentes Transilvaniae turbas euitaturus, secessit in Hungariam; loca, quae antea inhabitauerat, visitauit; sed dum sacri sui ordinis homines in his oris de-

gen-

gentes maiorem in modum diuexari animaduertet, trans Istrum Papae, nobili Comitatus Wetzpremiensis oppido confedit; verbum diuinum, quod sermonis vernaculi facundia in primis pollebat, ingenti plausu et egregio auditorum fructu praedicauit, et mox concordibus Fratrum suffragiis dignus repertus est, qui mortuo Emerico Gallo in dignitate Superatendentis trans Danubium excubantis succederet: quam adeptam rite sacri muneris prouinciam dum singulari cura, dexteritate, ac solertia ad promouendum ordinis sui decus feliciter annis nonnullis administrasset, anno seculi superioris septuagesimo quarto, reipublicae sanctiori in Hungaria fatali, nefandi criminis reus postulatur, quod ille diuina sacris permiscendo turbulentis concionibus plebem ac proceres commouere voluisse crederetur, auctoritate publica ad dicendam causam Pofonium accersitur, comparet ille in foro iudiciario intrepidus, constanter adserendo, se nihil eorum quicquam sibi esse conscium, quae pro praecipuis accusationis capitibus, vulgo hodie quoque notis, nec vlla vnquam temporum iniuria obliterandis, venditarentur; facto tamen infelici a constitutis Iudicibus pridie Non. Aprilis capitis sententia Balogio pronuntiat, die vero III. Non. Maii ferreis confringitur compedibus, et mox Berentsinum deportatus, arctissima tamdiu detinetur custodia, quoad adulto anno sequente extra patriae limites opera lictorum eductus, et per Morauiam

viam, Austriam, Styriam, Carnioliam raptatus, Triestam Istriae urbem introduceretur, inde mari vectus et iuxta Piscariam Italiae urbem in aridum expositus, per Theatinam, Caprocottam, Tferniam pedestri itinere circumductus, Neapolim Italiae usque abigeretur. Heic loci venum expositus, et quinquaginta nummis aureis diuenditus durissimo triremium Regis Hispaniae iugo subiectus est, sed mox in initio anni septuagesimi sexti opera Ruyteri, architalassi, viri pientissimi, accepto ab Ordinibus Reipublicae Batauae in hanc rem mandato, tantis vitae aerumnis singulari numinis providentia eripitur, frustra refragante Kellione, libertati restituitur, conducto laudati fautoris benevolentia nauigiolo, instructus viatico, Venetias transmittitur, inde per Patavium, Vincentiam, Veronam, Bresciam, Clavennam, Curiam Rhoetorum, in mediam penetrat Helvetiam, a Tigurinis quam serena fronte fuerit una cum itineris sui comitibus exceptus, luculento demonstratum dedit documento *Ioan. Henricus Heidegger in Consolatione Christiana S. Martyrum*, Tigur. an. 1678. in 4. plag. 12. edita, quam celebris ille diuinorum oraculorum interpret Nostro, in ea vrbe praesenti, laeta indole inscripsit. Perlustratis Helvetiae finibus, facto per Germaniam itinere, ad patrios penates dicto statim anno reuertit, uxorem et impuberes liberos exosculatus, functionem sacram, quam interrumpere fatorum iniquitas coegerat, summa denuo alacritate apud

Papenses exorsus est , et vtramque muneris sui prouinciam ad obitum vsque fideliter administrauit , quum nonnullis ante hebdomatibus acerbissimos articulorum dolores tolerasset , grandis natu die 17. Oct. an. 1692. piam efflauit animam. Virum hunc ab omni scientiarum genere instructissimum vt et pientissimum pro funeris celebritate laudauit *Rev. Samuel Hodosi*, Wefzpremiensium Verbi diuini praeco facundissimus , lugubri tali oratione , cuius titulum integrum hic iam recitabo : „ Pállyáját álhatatossan meg-
 „ futó Isten hü szolgájának eltétetett Igasság'
 „ Koronája, az az , Oly szomorú alkal ma-
 „ tossággal tétetett édgügyü Tanítás, melly-
 „ ben a Sz. Pál Apostolnak 2. Tim. 4. 6. 7. 8.
 „ le tött szavainak alkalmatosságával rövide-
 „ den 's együgyüven , de a' menyire lehet
 „ világossan meg-mutogattatik, hogy valakik
 „ amaz nemes Hartzot meg hartzollyák, päl-
 „ lyájokat meg-futtyák , hiteket meg-tar-
 „ tyáck , mind azok csálhatatlan remén ség-
 „ gel várhattják az életnek koronáját: Egy-
 „ szer 's mind ez is, hogy az igaz Egyházi
 „ szolgáhnak valóságos igaz jutalmok nem ta-
 „ láltatik e' földön, hanem menyekben tartat-
 „ tik a Krisztusnal amaz Napra , 2. Tim. 1. 12.
 „ Mellyet amaz bold. eml. kegyes Férjfiunak
 „ néhai Tiszt. Séllyei István Uramnak, a' Pá-
 „ pai H. C. L. K. gyulekezetben közel negy-
 „ ven Elztendökig izzadozott, és fok késér-
 „ teteken meg-fordult Iesus Christus tanujá-
 „ nak 's hü szolgájának, az Edgyházi Tártta-
 „ fág-

„ fagnak penig majd Huszonnégy esztendőktől
 „ fogva botránkoztatás nélkül való jó lelki
 „ esmérettel szolgált fegyhetetlen életű Gene-
 „ ralis Inspecturának, éltében sok nyomorúsá-
 „ gok által gyalulodott, innár pedig minden
 „ fáradtságaitól meg-nyugodott testének nyu-
 „ govó Boltyában való bé-szállittatásakor a'
 „ Pápai Temető Kertben az ott lévő Edgyhá-
 „ zi Nemesi és Vitézlkő Rendekböl álló Gyü-
 „ lekezet előtt a' fellyebb el-folyt 1692^{dik}
 „ Esztendőben Mindszent havának 19. napján
 „ szomoruan elpredikállot, mostan pedig Isten
 „ dítfőffégére, az meg-hólnak halhatatlan
 „ böldog emlékezetire, az igen nagy keferü-
 „ feggel ületetett Özvegynek vigasztalására 's
 „ a' t. Közönségéffé tett, és szem eleibe ter-
 „ jeszttet Hodosi Sámuel, az Veszprémi H. C.
 „ L. K. G. E. M. L. P. Debreczenben nyom-
 „ tattatott Vintze György által 1693. Eszt.
 Sufannae Sándor. Incl. Comitatus Wespriemien-
 sis Procomitis, Nicolai Izkázy Horvát Viduae
 nuncupata explet plag. 3. in 8. Effigies Nostri
 picta, apud nos honoris ergo adpenfa, ectypa
 illius est, quae cupro incisa in Bibliotheca
 Turicensium publica custoditur, hoc decorata
 Elogio :

Vir plurimum Reverendus D. STEPHANUS
 SELLYEI, Ecclesiae Papensis in Hun-
 garia quondam Pastor, et Superinten-
 dens, nunc Tiguri pro nomine Chri-
 sti Exul, Aetat. 49. Anno Christi
 MDCLXXVI.

Hun-

*Hungaricos inter Papensis Myſta Miniſtros
 Sellaeus Stephanus tollit ad aſtra caput.
 Verbera , tꝛaſuras , ergaſtula , vincla , triremes,
 Pro Chriſto Martyr viuus ouanſque tulit.
 Ioan. Huldricus
 Conr. Meyer pinxit.*

Iniqua *Séllyei* nostri huius et Sociorum fata plures enarrarunt Scriptorum, inter eos eminent *Abrahamus Pootius*, Med. Doctor Amstelodamensis in *Naawkeurig Verhaal van der Vervolginge angerecht tegens de Euangelise Leeraaren etc.* Amstel. an. 1684. in 4. c. figg. aen. XIII. adnexus est Ger. *Hamel Bruinixii*, foederatorum Belgarum Nuntii, Libellus Supplex sacris D. Leopoldi Imp. manibus Viennae an. 1675. exhibitus, in Belgicum sermonem sub titulo hoc traductus: *Onschuld der Euangelise Leeraaren aan de Rebellie*: apographum Latinum ex MScto originali, in Augustissimo Tabulario Vindobonensi custodito, descriptum phylliris 28. ipsi possidemus. *Georgius Lanus*, Carponensis, in *Narratione Rei eiusdem Historica* Lips. an. 1676. 4. et eiusdem *Apologia*, ibid. an. 1677. in 4. illa Belgice quoque versa an. 1677. in 8. hoc eodem G. Lanio Auctore prodiit *Diasceptis Philosophica naturalis de vnguento armario*, quo vulnera longe absentium sine contactu sanantur. Lipsiae an. 1680. in 4. *Tobias Masnius*, Ilauiensis, et *Io. Simonides*, Briznensis, tristem temporum illorum faciem depinxerunt, et libellis bis geminis luci publicae in Germania

lu-

lustrandam exposuerunt. Ex fida auctorum horum narratione *Io. Georg Schelhornius* praecipua momenta collegit cum delectu, et Analectorum nomine Musei Heluet. Part. XXV. pag. 46. seqq. inseruit. *Nicol. Bethlen* in *Apologia sua* an. 1677. in 4. plag. 8. *Iobi Krestlyansky* *kurtze Nachricht von dem Bericht des Gerichts Auszugh Ioh. Lapsantzky, was bey dem Iudicio delegato vorgenommen* an. 1683. in 4. *Anonymus* *kurtzer Bericht von der letzten Verfolgung etc.* an. 1678. in 12. *Idem* anno 1675. in 4. *Paullus Ember et Zádorfalvi* in *Compilatione Hist. Eccl. Hung. Lampeana, Vltraj.* an. 1728. in 4. *M. Christoph. Kleschius* in *fuccincta sua Scepusiensium Enarratione.* Ienae an. 1679. 4. *Io. Heideggerus* in *Histor. Papatus, Period. VII.* edit. Amstel. an. 1684. in 4. et in *Eiusdem Vita* §. CVIII. *Valentinus Kocsi*, *Papensis*, reliquorum omnium vt prolixissimus, ita etiam accuratissimus in *Narratione breui de Oppr. Libert. Eccl. Hung. Tigur.* an. 1676. in 4. alph. 3. *Io. Jablonczai*, *M. E. Bejiensis*, in *Furore τῆς Οηρίου* Vltraj. an. 1678. in 4. plag. 17. Vterque horum postremo loco nominatorum fuit Confessorum Socius indiuiduus, qui indicatos hos Codices, manibus suis exaratos, nobis reliquerunt pretiosissimi *Cimelii* loco ab interitu conseruandos. Alii.

O P E R A.

- 1.) Temető Kert, mellyben egynehány halotti alkalmatossággal való Predikációk vannak, mellyeket ir és prédikáltott különkülön helyeken Sélyei Balog István, mostan Fejérváratt edgyik udvari Praedikátor. Váradon 1655. 8. plag. 20. Dicit in dedicatione ad Deum Patrem directa: *A' testi fegyvert te oldottad le Uram az en oldalamrol, és te ruháztál fel á te Lelked nek erejével: á Tengernek habjai közzul kegyelmeffen meg-szabadítottál, és ismét hazámnak meg udtál: tizenöt esztendeje már, hogy á te gabonádnak aratására ki-boesátottál 's a' t.* Sunt Orationes sacrae singulari eruditione refertae XXV. in exsequiis luculentorum hominum recitatae: primae argumentum depromptum est ex Genes. XXXV. 16. 17. seqq. vltimae vero Psal. CXIX. 2.
- 2.) *Uti-társ mellyben majd minden alkalmatosságokra tartozó rövid és együgyü Tanítások foglaltatnak-be. Mellyeket irt, és kus bocsfázott á Hiveknek épuletekre Sélyei Balog István, Mostan Fejérváratt egyik Udvari Praedikátor. Váradon 1657. 8. pl. 18½. Sermo nes diuini argumenti sunt numero XXIX, summo et inuictissimo Regi, Domino Iesu Christo commendati.*
- 3.) *Az Néhai Tekintetes és Nagyságos Iktári Gróff Bethlen Péter Uramnak meg-hidegedett teste felett való rövid úti Predikáció, mellyet Wefzpr. P. II. C zott*

tött Sáros - Varmegyében Sz. Mihályon , an. 1646. 28. Oét. Sélyei Balog István , Huszti Lelki - tanító. Pfal. 102. 4. Más Predikáció mrllyet tött azon uti alkalmatossággal Szánton , Sz. Mihály havának harminczegvedik napján , an. 1646. Ugyan Sélyei Balog István Huszti Lelki - tanító. Apoc. 7. 17. Dum scilicet Ill. Comitum Petri Bethlenii Iktariensis , Comitatum Hunyad et Maramaros perpetui Comitum , cadaver ex pago prouinciae Liptoriensis Liszkafaluensi , Rosenbergae vicino , in oppidum Nyir - Bátor sollempni ritu ad tumulandum deportaretur , sermonum horum funebrium alterum ad Fanum S. Michaelis in Comitatu Sárosiensi , alterum Szántoini noster recitauit. Vterque legitur infertus Collectioni Laudationum funebrium dicti Comitum Bethlenii *Temetési Pompa* inscriptae , et M. Varadini an. 1646. in 4. plag. 23. typis Abrah. Szentzi Kertész publicatae. Reliqui exsequiarum Comites et laudatores sacri , praecipui fuerunt , Nicol. Lázár , Szathmariensis ; Val. Dobrai , Ecsediensis ; Franc. Veréczki , S. Patakiensis , curiones sacri : Georg Csulaji , Georg. Rákoczi Senioris Concionator Albae Iuliae Aulicus , et Steph. Benjam. Szilágyi , S. Patakinus Professor , qui funebrem orationem suam , super obitu Bethlenii 21. Octob. 1646. Liszkafaluae publice recitatam , appellauit *Fatalem Regni Hungarici Periodum*. Bene latina , docta , et lectu digna est oratio.

4.) *Oratio Valedictoria a Viro Venerando ac clariff. Stephano Sellyei, Superintendente, constantiffimo Chrifti martyre, pridie difceffus ex vrbe Tigurina, cum inde a 19. Maii 676. An. ad. d. 20. Oct. An. 1677. hofpes in eadem fuiffet, nomine RR. DD. Fratrum fuorum exhibita.* Ita *Oratio gratiarum aatoria incipit: Viri Magnificentiffimi, Ampliffimi, Sereniffimi inclytæ Reipublicæ huius Proceres etc. Tritum illud: ingrato homine terræ nihil grauius, vobis bene notum eft, quo vt etc.* Cicatrices rerum harum pluribus refricare non eft animus, ne tacitus femet dolor ipfe accendat, vimque præteritam integret. At aliud quidpiam de *Sellyeio* hoc commemorandum nobis eft nouiffime, euidentioribus ita nos commonefacientibus temporum rationibus, falli omnino exiftimamus eruditiffimos in *Transilvania* dum viros, *Rev. Petrum Bodium in Athen. Hungar.* et *Rev. Iofephum Benkó in Transilvania fua nondum cognita, Tom. II.* dum duos *Stephanos Sellyeios homonymos*, alterum concionatorem *Papenfem* et in *Neapolitana*, alterum *Albenfem*, et in *Tartarica* captiuitate detentos, in vnum eundemque conftarint hominem: quum prolixioribus nobis haudquaquam effe liceat, fufficiat illorum errorem detexiffe, noftrum vero candide profiteri, alio et loco et tempore emendandum. *Stephani Sellyeii* interim *Papenfis* Filium, patri vt cognominem, ita non degenerem, apud *Bitskeienfes*, in vico

Albae-Regalis non infrequenti , Sacrorum Ministrum egisse ; viduam vero a morte relictam Viro Nobili *Ioanni Cseruel*, celebri Iurisconsulto , nupsisse ; atque filiam ex hoc postea matrimonio progenitam *Ioanni Szondi*, concionatori primum Comaromiensi , mox Miskolcziensi elocatam genuisse *Susannam Szondi* ; eamque Viro Nobilissimo *Stephano Kenessey* , Consiliario Regio , et munifico studiorum in Patria altori , nuptui fuisse datam non vano rumore intelleximus. *Stephano Sellyeio* , *Husztiensium* Concionatori vero , et Ecclesiarum Maramaros Seniori egregiam Disputationem theologicam de *Syncretismo* seu *Vnionem dissidentium Ecclesiarum* inscriptam fuisse obseruauimus , quam *Ioan. Kazai* , *Nob. Hungarus* , marte suo elaboratum et praeside Voetio defensam , Trai. ad Rhen. an. 1644. in 4. plag. 7. typis vulgauerat.

ARTICVLVS VI.

BRENNER (*Martinus*) Patria Bistricensis Transilvanus, exantlatis in Universitatibus Viennensi et Basileensi laboribus scholasticis , adulto seculo XV. non infelix Med. Doctor practicus euasit , apud luculentos Hungariae et Transilvaniae Cives plurimum auctoritate et gratia valuit , gentis suae historiam singulari industria intra et extra patriae limites illustrare voluisse certo demonstratum dedit argumento Factionem Zapolytanorum in tantum detestatus , ut
Vien-

Viennam, in sinu Ferdinandi I. Regis conquie-
 turus, ad habitandum commigrarit. (*) De lo-
 co genereque mortis Viri huius eruditissimi iu-
 vabit ea repetere, quae *Matthias Miles* in *Sie-
 benbürgischen Würg-Engel* impresso Hermensta-
 dii an. 1670. in 4. pag. 52. adducit his verbis:
*Martinus Brennerus der Artzney Doctor, und in
 allerley Sprachen und Kunsten ein gelehrter Mann
 stirbet aus übersieffigkeit der gelben Gallen den 24.
 Jan. an. 1553. Wir begraben in der groß Kir-
 chen in Hermanstadt, da er kurz zu vor diese
 Grabschrift ihm gemacht:*

Εὐσεβὴν χεῖρσ σοφίατε καὶ ἠθεσιν ἀγνοῖς
 Μαρτίνος Βρεννερ ἐθαδὸς ξητε θανον.

C 3

OPERA.

(*) Ad aetatem Ferdinandi I. Regis huius Hunga-
 riae refertur alter quoque Medicus, isque Regius
 quidam *Magister Petrus* adpellatus, cuius *Frater
 Franciscus I. de Frangepanibus*, Archiepiscopus
 Colocensis, & Administrator Episcopatus Agriensis
 in Testamenti tabulis Pofonii in festo S. Vincen-
 tii Martyris anno Domini 1543. confectis, atque
 a Clar. Prayo, Hierarchiae suae Part. II. pagg. 79.
 feqq. nota f. insertis, his verbis meminit l. c.
 pag. 81. *Item Magistro Petro, Medico Regio le-
 go coclear meum argentum, alterum Joanni Pe-
 reni, Medico Caesari solvatur iuxta conventionem
 nostram.* Ipsum quoque Archiepiscopum Medico-
 rum horum opera in curanda sua fanitate vsum
 fuisse, luculenter ex his colligitur.

O P E R A.

- 1) *Antonii Bonfinii Rerum Vngaricarum Decades tres, nunc demum industria Martini Brenneri, Bistriciensis Transilvani, in lucem editae, antehac nunquam excusae. Quibus accedunt Chronologia Pannonum Joan. Heroldi a Noach usque haec tempora, et Coronis Historiae Vngaricae diversorum Auctorum. Basileae ex Roberti Winter officina an. 1543. in fol. philyr. 152.*

Quid Brennerus noster in hac Bonfinii editione omnium prima, eaque profecto rarissime obuia praestiterit, quia nobis prae manibus nunc est, placet paucis de illius argumentis lectorem edocere. Praemissa est Epistola nuncupatoria ad Francisc. a Rewa, Comitum Turocensem, Regis Ferdinandi Consiliarium, regnique Vngariae Palatinum directam, quam excipit Ant. Bonfinii ad D. Vladislaum Regem praefatio, tandem sequitur Roberti Winteri ad Lect. admonitio cum adnexo Catalogo Auctorum, quorum testimonio usus est in edendis hisce tribus Decadibus; quibus *Joan. Heroldi Chronologia Pannoniae* plag. I. adiecta est: in Coronide collati sunt *Mich. Ritii, Bonfinii rhapsodi, et epitomatoris, Libri duo, plag. 4. constantes, iam antea Basil. an. 1517 in 4. apud I. Frobenium editi, tandem Callimachi Attila* plag. 2½ Hagenoae primum an. 1531 in 4. et mox Basil. an. 1541 in 8. excusus;

nouissime T. *Alex. Cortesii* Versiculi de regis Matthiae laudibus bellicis, praemisso Vinc. Opsopoei ad Hallerum prooemio, et Auctoris ad Matthiam regem epistola. Brennerianas has Bonfinii Decades, Libris XV. id est, Decade IV. et V. dimidia e tenebris erutis auctas, Io. Sambucus, Medicus Tyrnauensis, adiectis suis et aliorum minorum Scriptorum opusculis primum publicauit. Basil. an. 1568. quae postea editio Francof. an. 1581. Hanov. an. 1606. Colon. an. 1690. et rescissis Brenneri et Sambuci appendicibus Vindobonae et Pofonii an. 1744. atque nouissime omnium curante Celeberr. Carol. Andr. *Belio* Lipsiae an. 1771. toties in folio repetita est. Editionis Bonfinii Brennerianae geminam interpretationem theotiscam Basileensem, vnam Winteranam an. 1545. alteram Oporinam; Sambucinae vero unam dumtaxat Francof. an. 1581. exstare *Czuittingerus* adserit, sed *Georg. Soterius* hanc in Belgicum quoque sermonem transfusam esse in Bibliotheca sua MScta comminiscitur. Ast non Sambucus est, vt communis fert Opinio, qui post editos Brennerianos Bonfinii libros XXX. alios nonnullos in lucem publicam primus produxerit, *Caspar* enim *Heltai* Claudiopolitanus sacer curio, et typographus, in *Historia Inclyti Matthiae Hunyadis Regis Hungariae augustissimi*, Claudiop. an. 1565. in fol. edita, Parte II. a littera F. usque ad finem, Decadis IV. Libros VI. in apricum pri-

mus produxit, in subnexo Epilogo enixe rogat eruditos quosvis lectores, ut residuos quoque Decadis eiusdem Libros IV. secum communicare nulli intermittant. Idem Helzius reliquos quoque Bonfinii libros in MScto haerentes magno et labore et industria undique conquisiuit, et sic integrum Bonfinium, prius in Hungaricum idioma conuersum, in compendio typis suis expressit Claudiopoli an, 1575. in fol. ita Libri titulus se habet: *Chronica, az Magyaroknac dolgairol, mint iorttes ki a nagy Scythiaból Pannoniában, Es mint foglaltac magoknak az Országot: és mint birtac aszt Hertzegeöl Hertzegre, és Királyról Kiralyra; nagy soc tusakodásockal, és szántalan soc viadallyockal, Mellyet HRLTAI GASPAB. megirta Magyar nyeluen, és ez rendre hozta, Az Bonfinius Antalnac nagy Könyvéből es egyeb Historias Könyuekből nem kiczin munkáual.* In praefatione posteaquam multum de Bonfinio disseruisset, cur Libros Historiarum Eius, in MScto haerentes post adhibitum longum scrutinium tam difficulter nancisci potuerit integros, his verbis rationes exponit: *Mátyás Király után Bonfinius, László Király udvarában az ő udejebeli dolgokat is nagy fizetéfert meg írta, és az egész Chronicat dedicaltu és ajánlotta László Királynac. De az könyv nem volt nyomtottua, Hanem ezac irua. Es a puspekec annac utánna, kiki mind magának meg íratta. De miért hogy a könyv nagy és hosszszu, resteltic meg írni*
mind

mind a Könyvet. Ezért egyik egy részét írta, másik a másikat harmadik a harmadikat. E soc darabokból annac vianna mu udönkbe egybe szedgettunk, és rendre hoztuc mind az egész Könyvet, nagy munkával es nagy nehezen. Mert az egész köny el - veszet Bonfiniusnál 's a t. Mátyás Kir - alynac Készényuc ezokáért hogy a' Magyar Chronicat Boufnius bölez es ékes Deác szóval meg írta: Mert ha Mátyás Kiraly olly böw fuzetést nem tött volna, es viasz fazékban és som fínál főzet volna; Mint azmoztani Feiedelmec és Wrac: Bizony egy czöp Chronicanc sem volna 's a t.

- 2) Aurelii Lippi Brandolini Dialogum de Vitae humanae conditione et corporis aegritudine toleranda ad Matthiam Regem et Beatricem Reginam exaratum, Nicolao de Gerend Episc. Transilvaniensi inscripsit, et Basileae in officina Rob. Winteri an. 1540. in 8. edidit. Recus. ibidem an. 1543. in 8. in Germanicam Linguam translatus per Io. Remhart prodiit August. Vindelic. an. 1622. in 8. Haec Brennerus in Epistola Dedicatoria de Bibliotheca Budensi, quam triennio ante oculis lustraverat, quam a barbarie Turcica plene diriperetur: Matthias, qui cum tot variis bellis distraheretur, doctissimos tamen quosque viros, imo quoscunque dote aliqua ingenii virtuteque nobilitatos videret, in summo honore habuit, amplissimisque praemiis ornavit. Cuius rei praeter insignem B bliotheecam Budae in regia a se aedificata, quam zelectissime Graecis et

*Latinis Auctoribus ex ipsa Asia, Graecia, Italia vndeque conquisitis non ornatissimam solum, sed etiam copiosissime omni librorum genere instructam superioribus annis Asiatica barbaries deuastauit (me enim ante biennium diligenter eam perlustrante vix vlla pristini ornatus, si vnum atque alterum Auctorem Graecum excipias, illic exstabant vestigia) testes sunt tot doctissimorum lucubrationes ac volumina ex omnibus orbis partibus ipsi nominatim dicata, et inscripta. Hinc clarum est ante cladem Mohaccianam fuisse eam Regum incuria dissipatam. Brandolinum hunc Lippum, a lippientibus oculis ita vocitatum, excellentem et oratorem et musicum, et poëtam fuisse dum clarissimus Rex Matthias intellexisset, ad profitendam Rhetoricen, teste Seb. Conrado in epistola nuncupatoria Libris Brandolini Basil. apud Oporinum excusis praemissa, in Pannoniam nostram euocauit Florentia, quo munere scholastico vir ille suae aetatis doctissimus in Budensi Coruiniana, et mox Strigoniensi quoque Viteziana, Scholis, pluribus annis insigni cum iuuentutis Hungaricae adprobatione functus est. Quos praeterea Libros Brandolinus, si non poene caecus, insigniter tamen Lippus, conscripserit eruditione multiuga refertissimos, Petrus Bayle in Dictionario Historico-Critico in Artic. praemisso vitae curriculo, pro suo modulo examinat, *Historias* scilicet *V. et N. Testamenti*, *carmine heroico expressas; Commentarios**

rios in Epistolas D. Pauli Apostoli; Tractatum de Lege; De ratione scribendi epistolas: hunc quoque postremum Lippi Brandolini Librum Matthiae Regi fuisse olim nuncupatum, Morerius ex mente Miraei in Voce adserit; quod tamen Bayle l. c. non sine ratione pernegat. Coruini Regis providentia, vt verbo dumtaxat commemorem, Nobiles Pannonii Adolescentes quam perito praecipitore duce ea aetate vsi fuerint in addiscenda Rhetorica, facile licet colligere ex laudatis Brandolini *Libris III. de ratione scribendi* concinnatis, hanc enim illius Rhetoricen Königius Biblioth. V. et Nov. pag. 131. his concelebrauit encomiis: *Ex ea, inquit, praecipitae collegit, et a ratione dicendi ad rationem scribendi tam docte transtulit, et tam diligenter accommodauit, vt verissime de eo scripserit Seb. Conradus, nihil neque maiorum suorum memoria neque sua doctius aut elegantius in ea scriptum videri.*

- 3) *Paradoxa Lippi Brandolini Aurelii Augustiniani Heremitaec sane Christiana nullibi hactenus a quoquam impressa, recens vero per JOANNEM HEROLD Acropolitam Christianae Reip. ergo in lucem edita cum Praefatione ad Othonem Principem illustriss. Episcopum Augustanum, ac indice non poenitendo. Basil. an. 1543. in 8. plag. 8. Ex recitato hoc titulo aperte falsum videri, quod Lud. Morerius dans le grand Dictionnaire Historique in Art. adseruit, libellum hunc Matthiae Coruino Regi fuisse*

fuisse nuncupatum et mox an. 1498. Basil. impressum. Exemplum codicis MSctum Brennerus noster a Turcarum immanitate conservatum Editori Heroldo sine vulgandi cum adiuncto comite epistolio Basileam dono exmisit, qui in praemissa Epistola nuncupatoria ita de Brennero, eiusque iniquiori fortuna differuit: *Quem quidem (Libellum) nuper ab amico obseruandissimo Martino Biennio Transfluano Bislriciensi dono accepi, quo homine nescio an sol unquam viderit candidiorem: certe patria indignissime ab indigno ac crudelissimo tyranno Turca illo exutum, fortunis multis spoliatum, amicis priuatum, vix librorum suppellectile, victus necessariis sustentaculis, et vita saluum fugientem (puto haud sine dolore) vidit. Is inter cetera mihi ita scribit: Christiana paradoxa hominis non indocti eleganter conscripta, nec vmquam impressa tibi dono mitto, quae tu aliquando edes. Praefationem Heroldi excipit eiusdem Epistola ad Mart. Brennum Basileae Kal. Sept. an. 1543. exarata; sequitur Dedicatio Raphaëlis Brandolini iunioris Lippi, Romae IX. Cal. Apr. an. 1506. signata, in qua ille Petro Hispano Presbytero Cardinali Regino Paradoxa haec germani fratris sui obtulit typorum beneficio publicanda; sed salutare hos conatus fatorum iniquitatem intervertisse dolere potuit tristissima illorum temporum constitutio. Nemo crediderim, vitio mihi verterit, si sola paradoxorum horum argumenta l. h. recensuero:*

1) *Diligendos esse inimicos.* 2) *Mortem flagitio anteponendam esse.* 3) *Nullam in hac vita felicitatem esse.* 4) *Non esse in honoribus felicitatem.* 5) *Felicitatem in fama et gloria non esse.* 6) *Felicitatem in virtute non esse.* 7) *Felicitatem in disciplinarum scientia et humanarum rerum contemplatione non esse.* Quibus moribus Iuventus Academica Budensis, Matthia Corvino imperante, imbuta fuerit, Brandolino, consummatissimo illo morum praeceptore, viam praeunte, ex hoc ipso libello Auro quouis pretiosiore luculenter perspicitur, dignissimus profecto, qui typis de-
nuo exscribendus, ciuibus nostris offeratur publice legendus.

ARTICVLVS VII.

CILANO (*Georg. Christianus Maternus de*)
Fuit gens Materniana per antiqua nobilis et illustris Italiae Familia, cognomine de Cilano adpellata, ex Longobardia primum oriunda, sed post durissima iniquiorum temporum fata per Burgundiam, Bauariam, Alsatiam, Sueviam, Austriam, et Pannoniam Seculo medio XVI. mire dispersa. Inter ceteros Maternianae prosapiae ciues *Iacobum Maternum de Cilano* ex Italia ob disturbia, loco hoc haud commemoranda, profugum, et in Hungariam ingressum, Posonii constantem mansionis suae sedem fixisse, ibique vitam in otio tranquille degisse, atque *Martinum de Cilano*, laudatae
postea

postea Ciuitatis Senatorem consultissimum progenuisse, certis supersitibus documentis referimus. Hoc patre, senatorii ordinis Viro, *Georgius Christianus Maternus de Cilano* Poso iii die 18. Decembr. an. 1696. natus est, qui filium hunc suum a teneris seuera disciplina primis elementis in ludo litterario patrio instituendum curauit, et mox humanioribus disciplinis domi probe excultum ad imbibendas sublimiores scientias in Vniuersitatem studiorum Hallensem mature emisit. In hoc ille Litterarum emporio philosophiam et theologiam magno perdidicit progressu; id quod in eo tanto erat admirabilius, quod a pueritia imbecille nactus corpus cum variis molestissimisque morbis conflictari cogebatur. Hac valetudinis infirmitate factum est, vt aditum ad obeundum ministerium sacrum frustra exposceret, itaque mutato consilio Helmstadium profectus, totum se ad naturalium rerum contemplationem, ad Mathesin, ad Medicinam conuertens, prius in his omnibus perfectus atque excellens adparuit, quam ea ipsum didicisse constaret. Supremis in Medicina honoribus academicis sub Praesidio Celeberrimi Heisteri rite decoratus cum sic artem humanae salutis praesidem sibi praecipue iam excolendam d. legisset, Halberstadium se conulit, in ea, aliisque vicinis celebrioribus vrbus partim medendo, partim medicos ea aetate clarissimos audiendo, partim etiam scribendo haustam in scholis doctrinam locupletare, atque perficere studuit: comparatu

ratu non vulgari pretio Bibliotheca satis ampla, selectissimisque libris rem in primis Historiae naturalis illustrantibus instructa, Altonaviam nouissime omnium inde concessit; tanto scientiarum adparatu noster instructus, diu in obscuro non delituit, percrebescente in dies eruditionis fama, gymnasium academicum Christianeum, a fundatore Christiano VI. adpellatum, non magis splendorem suum augescere posse existimauit, quam si Materni doctrina illustraretur, publicus itaque in eo Medicinae ac Antiquitatum Romanarum Graecarumque Professor luculentis conditionibus renunciatus, cui paulo ante idem Christianus VI. Daniae Rex, valetudinem suam curandam commiserat, et Physici titulo eum liberaliter cohonestauerat. Sed vt grauioribus disciplinis operam nauare, obtentamque docendi prouinciam tanto felicius exornare posset, honorificentissimo Archiatri munere vltro semet abdicauit, et erudiendis adolescentibus totum fere, quo postea vixit, tempus impendit solertissime. Illustrem ac peruagatam viri eruditi famam medendo, non minus quam docendo consecutus meruit, vt ad diuersos in republica litteraria progredere- retur honores, non enim modo amplissima Societas Scientiarum Regia Hafniensis dignum iudicauit, quae illum sibi socium adiungeret, sed Caesarea quoque Nat. Curios. Academia, concesso illi *Menandri II.* nomine, suum declarauit commembrum: ita Illustriss. *Büchnerus in Historia Academ. S. R. I. Nat. CC. Halae Magdeb.*

deb. an. 1754. in 4. edit. pag. 512. omnia simul axiomata complexus num. 541. de Noſtro loquitur: *D. Georgius Chriſtianus Maternus de Cilano, primo Philoſoph. natural. et Medicin. Prof. publ. in Gymnaſio Academico Altonenſi, Comit. Pinnebergenſ. et Ranczouiens. Medicus prouincial. Altonenſium Poliater, et Collegii Anatom. Director, nunc Antiquitat. Graecar. et Roman. Profeſſor, praedicti Gymnaſii Director, et Reg. Hafnienſi Societat. Scientiar. adſcriptus, receptus in Academiam Imperial. Nat. Curioſ. an. 1745. d. 20. Auguſt. dictus MENANDER II.* Vltimus tandem vitae menſibus, variis aduerſae valetudinis caſibus conflictatus, emenſo doctrinae ac virtutum ſtadio, luctuoſa omnibus bonis mors ad d. 9. Iul. an. 1773. interceptit. Elatus eſt funere ſplendido atque copioſiſſimo non academicorum modo, verum etiam virorum praecipue nobilitatis, ac paene totius vrbs comitatu. Prifcum Gentiſ Maternianae inſigne buxo impreſſum, vt hoc quoque breuiter exponamus, a *Chriſtophoro Martino Materno de Cilano*, in Eccleſia Germanicae Nationis Auguſt. Confeſſioni addictorum Poſoniienſi Verbi diuini Praecone, ſemper caelibe, anno 1746. acceptum, tale eſſe cognouimus lege Heraldica illuminatum: Supra Caſſidem apertam et clatrataſ, dextrorſum reclinataſ, et monili pendentem ornatam eminet corona aurea, e cuius apice media erigitur a pluſtre horizontaliter in duas partes, inferiorem rubro, ſuperiorem caeruleo colore diſtinctas, diuiſum,

et

et in hac ipsa colorum distinctione, corona, altera minori, aequae aureae, cui crux aurea imposita est, decoratum; e cornubus vero eiusdem dictae coronae maioris, dextro quidem corallium rubrum, sinistro vero album, vtrumque in plures ramos diffusum, oblique prominet: Sub Casside vero scutum oblongum transverse bifidum per fasciam albam diuisum est; in cuius medio littera est M. coerulei coloris distorta, et in extremitatibus suis stella hexagona rubra vtrinque ornata: Vterque Scuti campus, superior quidem coelestino colore, inferior vero rubro distinctus, corallium reflexum, ille rubrum, hic vero album, cum trifolio adnato florescente decoratus est, lemnicis cassidem a dextro nigro aureis, a sinistro vero argenteo-rubeis exornantibus. Paulo aliter Insigne hoc exhibuit Clar. Adlerus sub Effigie Materni Tom. I. Antiquit. Romanar. Altonav. an. 1775. in 8. edit. qui vitam quoque Nostri in Prooemio scite admodum enarrauit.

O P E R A.

- 1.) Programma de *Praestantia Philosophiae naturalis*. Altonav. an. 1739. in 4.
- 2.) *Einladungs-Schrift vom Wachsthum der Anatomie bey Eröffnung des Theatri Anatomici an*. Altonav. an. eod. in 4. Hoc Theatrum, Nostro Materno Auctore Altonaviae constitutum est, et in hunc usque diem perdurat, multaque Praeparata anatomica in eius *Wespr. P. II.* D vsus

vfus publicos ab eo dono data fuiffe dicuntur.

- 3.) *Differt. De Corruptelis Artem medicam hucusque deprauantibus.* Ibid. an. 1740. 4.
- 4.) *De Terrae Concuffionibus* an. 1739. in Anglia obferuatis. Altonav. an. 1741.
- 5.) *De Cauffis Lucis Borealis.* Ibid. an. eod.
- 6.) *Commentatio de Aqua virgine, ingenti aedilitatis opere Marci Agrippae.* Alton. an. 1754. Quod Seneca Epiftolam 83. fic ordiatur : *Auspicabar descendere in Virginem*, ostendit intelligendum effe fumptuofum illum aquae ductum Virginem nuncupatum, quem M. Agrippa aedilis Romae exftituerat, a Plinio *Hift. nat. Libr. 36. cap. 15.* et Strabone *Geogr. Lib. V. commemoratum.*
- 7.) *Programma de anniuersaria Romanorum lustratione.* Alton. an. 1749.
- 8.) *De Cauffis grandium, nocturnis horis decidentium.* Ibid. an. 1755.
- 9.) *Noua Difquifitio hiftorica et critica de Gigantibus.* Alton. an. 1756. Difquifitionem hanc e noftro elaboratam, Dan. Godofredum Schütze fubficto nomine Antonii Sangatelli edidiffe accepimus.
- 10.) *Programma de Hiftoria vitae magiftra.* Ibid. an. 1757.
- 11.) *De Saturnalium Origine et celebrandi ritu apud Romanos.* Alton. an. 1759. 4.
- 12.) *Differt. de Motu humorum progressiuo, veteribus non ignoto.* Ibidem anno 1762.

13.) Pro-

- 13.) *Programma de Lauatione matris Deum apud Romanos Anniuersaria. Ibidem an. 1763.*
- 14.) *Programma de Modo furtum quaerendi apud Athenienses et Romanos et apud hos, tam ante latam Legem Aebutiam, quam post illam. Ibid. 1769. in 4.*
- 15.) *Dissert. de vi centripeta corporum sublunarium etc.*
- 16.) *Obferuationes Medicae Ephemeridibus Naturae Curiosor. intertextae :*
- Vol. VIII. Obs. 91. *De tumore in regione Iliaca dextra sponte exorto, et per repetitos vomitus puris curato.*
- Obs. 92. *De Scirrho colli, in carcinoma lethale conuerso.*
- Obs. 93. *De foetu cum duabus cotyledonibus, vertici adnatis, excluso.*
- Obs. 94. *De sopore lethargico, cum vomitu, ex capitis lotionē tempore hiberno suscepta.*
- Obs. 95. *De praematura et subitanea canitie.*
- Vol. IX. Obs. 85. *De polypo cordis membranoso, et corde semicartilaginoso.*
- Obs. 86. *De resolutione integri brachii embryonis in vtero matris facta.*
- Obs. 87. *De Epilepsia somnifera.*
- Obs. 88. *De scarificatione aurium, surditatem temporariam inducente.*

- Obs. 89. *De clavis pedum anniuersaria suppuratione sponte decidentibus.*
- Obs. 90. *De muliere extra statum grauiditatis nunquam menstruata.*
- Obs. 91. *De Cephalalgia decenniali per setaceum tandem curata.*
- Vol. X. Obs. 4. *De intestini coli portione e vulnere hypochondrii sinistri extra abdomen propendente, nec tamen ab aere per longam annorum seriem corrupta.*
- Obs. 5. *De Globulis plumbeis loco medicamenti stomachici adsumptis, eorumque effectu deleterio.*
- Obs. 6. *De variis naturae moliminibus suppressam narium haemorrhagiam sub vario congestionum, restrictionum, et excretionum Schemate supplere conantibus.*
- Obs. 7. *De frequenti et per plures annos durante alimentorum non digestorum reiectione per vomitum.*
- Obs. 29. *De tumore manuum et pedum subitaneo, ab adsumptis bacislauri excitato.*
- Obs. 30. *De Saliuatione chronica spontanea, sub Melancholia et mensium suppressione pertinaciter continuante.*

Obs. 31,

Obs. 31. *De sputatione frequenti virginum nuper menstruatarum.*

Append. num. VII. pag. 285. seqq. *Historica Recensio et Reuelatio celebratissimi Collyrii Anglicani, ab Archiatro Regis Magnae Britanniae Hans Sloane reuelati, et Londini an. 1745. sub titulo hoc publicati: An Account of a most efficacious Medicine for soreness, weakness vud several other distempers of the Eyes.* Materno interprete Latino. Germanicae vero interpretationis, Gedani anno citato in 8. plag. $\frac{1}{2}$. editae, Recensio legitur in *Commerc. litter. Noric.* an. 1745. hebdom. 50. num. 2. pag. 397. seq. Quia libellus haud vbique promiscue obuius est, Popularium commodis consulturus, formulam decantatissimi collyrii hic adponam: *Rec. Tutiae praep. Vnc. j. Lapid. haematit. praep. Scrup. jj. aloës opt. ppt. gran. xij Margarit. praepar. gran. iv.* Singulis in pollinem tritis in mortario porphyryno, adde axung. viper. q. s. f. l. a. *Linimentum*, quo oculi hiantes quotidie mane et vespere ope penicilli subtilis capillati inungendi etc.

Nov. Act. Acad. Imp. Nat. CC. Tom. I.

Obs. 3. *De hydrocephalo post imperitum corticis Peruuiani usum repente exorto, eoque lethali.*

- Obs. 4. *De Delirio periodico ex alui obstructione , alternis semper diebus recurrente.*
- Obs. 5. *De Empyemate , in vera pleuritide subnato , postea sponte rupto , cuius materia purulenta vna cum vrina excreta est.*
- Obs. 6. *De Spasmo episthotono lethali, ex nervi plantaris laesione orto c. fig. aen. I.*

17) *Inedita, quae conscripserat, opera plura sunt: a.) Ephemerides medicae: per omne enim id tempus, quo munus Physici gesserat, de die in diem adnotauerat; ad quos aegrotantes vocatus? quis eorum fuerit morbus? quae ab eo adhibita medicamenta? quis effectus? etc. b.) Commentarius in Physicam Hambergeri, Voll. III. constans, et vberior Arithmetices explanatio. c.) Variarum observationum medicarum; item Catalogus meteorologicus per seriem plurimum annorum continuatus, in quo mutationes venti, tempestatis, et barometri adnotatae. Sed haec omnia iussu haeredum ad Excellentissimum D. Consiliarium Aulicum, et Med. Doctorem, Sam. Madai, cui proximo adfinitatis vinculo coniunctus est, Hallam Magdeb. transmissa esse non vano nobis rumore nunciatum est.*

18.) *Ausführlich-Abhandlung der Römischen Alterthümer.* Romanas has Antiquitates improbo labore a Materno collectas in ordinem redegit, in theoticum sermonem transfudit, erudi-

eruditis animaduersionibus illustrauit; verbo dicendum erat, nouo eoque splendido habitu ornauit, atque Altonav. an. 1775-76. in 8. Voll. IV. c. figg. aen. foras edidit Celeberrimus Georg. Christian. Adlerus, Altonauenſium V. D. Praeco facundiſſimus. Librum hunc ab eruditis cenſoribus *in der allgemeinen deutiſchen Bibliothek*. Vol. 28. partic. 1. et mox ſeqq. reſenſitum, eum eſſe noueris; cui in explicandis Romanorum ritibus vix alter dicendorum vbertate, concinnitate ac perſpicuitate, iure quoquam anteferatur.

19.) *T. Liuii opera, quae ſuperſunt, omnia, Germanorum conſuetudini a Cilano donata*, laudatiſſimus Adlerus Voll. VIII. in 8. Regio Daniae Principi Friderico nuncupata, et Adnotationibus ſelectiſſimis partim ſuis atque Cilanianis nec non Drakenborchianis aucta, Altonav. primum 1777. typis edidit, et an. ſubſeqq. 1778-9. ibidem repetiit.

ARTICVLVS VIII.

COLSTEIN (SIMON) Omnium, quae umquam in Chriſtianorum coetu celebrata ſunt, Conciliorum Conſtantiene omnino eſt ob argumentorum in eo tractatorum grauitatem et multitudinem, atque concurrentium vndique ſanctioris aequae ac profanae reipublicae ciuium frequentiam, omni aevo quam maxime commemorandum, cuius hiftoricam deſcriptionem reliquarum omnium accuratiſſimam *Hermannus von der*

Hardt, Helmstadiensium Professor, sub auspiciis Rud. Augusti Brunsvicensium Ducis, Vol. VI. Francof. anno 1700. in fol. orbi litterato exhibuit stupendo labore et industria compilatam. Missis in praesentiarum coeteris rebus omnibus Concilium hocce nobilitantibus, nos vno dumtaxat alteroque verbo de Nuntiis Vniuersi atum Scholasticarum ad id convocatis pro instituti nostri ratione quidpiam locuturi, nostram quoque Academiam Budensem, a Sigismundo Rege an. 1388. in meditullio Regni recens conditam, exemplis aliarum nationum suos quosdam Constantiam exmisisse legatos comperimus, edocti ex *Sebast. Munsteri Cosmographia*, eaque Basil. an. 1578. in fol. sermone Theotisco edita, nam in Latina an. 1550. ibid. vulgata nil quidquam tale legendo reperire poteramus. Rev. Fr. Xistus Schier, Eremita e D. Augustini familia, Dissertatione du Matthiae Coruini Bibliotheca pag. 3. candidè profitetur e Professorum Academiae Sigismundae Budensis numero se plures erudere non potuisse, praeter vnum *M. Ioannem de Horavv* an. 1394. ex Vniuersitate Viennensi accersitum: nos illi vice hac alios sex iam adiungimus ex laudata *Munsteri Cosmographia* pag. 560. depromptos; ita illic Academiae nostrae Budensis Professores ad magnum illud Concilium Oecumenicum Constantiense delecti, ad Artic. *Constans* enumerantur: *Sunden in Ungerland. Lamprecht Probst zu Ofen, Theologus: Simon Colstein, Artzt: Henrich Probst zu Ofen: Matthaues von Dirnach:*
Tho-

*Thomas von Weissenburg: Nicolaus Bisnaw De-
eretisten.* Recensentur per 7. folia reliquorum
quoque singulorum, qui ad hoc doctrinae et
morum emporium adcurrerant, nomina ex or-
dine, quae ex Tabulario Urbis laboriosissimum
Cosmographum accepisse haud forte vano nos
opinamur indicio. Certo persuasi sumus indi-
cato superius *Sunden* vocabulo Vniversitatem
Studiorum Budensem, quae in ordine quinta
locatur, debere nos intelligere, nam ad lemma
hoc praefixum *Hohe Schulen mit iren Gelersten*
subiungit auctor Cosmographus; *Paris: Cöln:
Wien: Heydelberg: Sunden in Vngerland:* hanc
tandem excipit in serie: *Prag: Orliens: Lun-
den: Erdfurt: Heldenburg: Avion: Bononia:
Cracau: Oxowien.* Ex his itaque manifestissimo
cuique licet colligere indicio, in quanta fue-
rit apud exteros existimatione Vniversitas no-
stra Budensis aetate illa: et *Simonem Colsteinium,*
Medicum Nostrum, vnum ex primis existisse,
qui prisco eo aevo in Academia Budensi Artem
salutarem publice profiteretur: immo id quo-
que hinc confieri videtur nobis vero quam si-
millimum, Colsteinium Sigismundi Regis egisse
Medicum saltim ad id tempus, quo ille Con-
stantiae commoraretur. At quis Hungariae lo-
cus, oppidum, aut ciuitas per *Sunden* intelli-
debeat, primus eruditus Patriae nostrae civibus
quaestionem movit *Iacobus Henricus de Balthasar,*
Professor Theologiae Gryphiswaldensis, dum
in Actis Concilii Constantiensis a *Hermanno von
der Hard* editis, in narrationem de Actis nun-

ciorum Academiae Sundenfis legendo incidisset, prout Rev. *Palma* Noster in Specimine Heraldicae Regni Hungariae pag. 40- rei huius narratae commemorat. Adducit vir hic eruditissimus in rei elucidationem Librum quempiam, lingua Theotisca cum titulo *Wappenbuch des hohen geistlichen und weltlichen Standes der Christenheit in Europa*, Moguntiae an. 1576. a *Matthia Schrotto* editum, in quo antiquae Academiae Budensis Insigne cum perigrapha *Sigillum Studii Sundenfis* eadem prorsus forma delineatum conspiciatur, quale postmodum *Car. Péterffy SS. Conciliorum Hungariae*, Part. I. pag. 304. exhibuit. Academiam Budensem a Sigismundo Rege fundatam, et mox, datis priuilegiorum Tabulis, per Bonifacium IX. Pontificem confirmatam fuisse *Sundensem* adpellatam, vix vllum superesse potest dubium: Reu. *Palma* l. c. ex littera S, quae Sigillum significaret, cum voce *Budensis* coniuncta voluit Academiae Sundenfis nomen exsculpere; Reu. vero *Kaprinai*, celebris aequae Patriae Historicus, in eodem *Palmae* opere Heraldico l. c. comminiscitur Academiam Budensem fuisse vocatam *Sundensem*, vel quod ea esset in loco quopiam *Sunda* vocitato, sed tamen nobis in hunc usque diem ignoto, excitata, vel quod ex vocibus *Studii Budensis* in vnum conflatis artificum inscitia nomen Sundenfis efformaretur: Clar. autem *Walaszky* in Tent. Histor. Litter. superius iam laudatae pag. 53. ex Academia *Sigismundea*, a fundatore, in modum Academiae Sorbonensis, ita forte,

forte, vt opinatur, adpellata, elisis e medio vocis litteris *igism*. Sundensem effingeret. At antiqua Academia Budensis Sigismundea non modo in Insigni Academiae eiusdem a Schrotio et Péterfio delineato, quod jam sciendum est, adpellatur vnice Sundensis, sed Sebast. Münsterus quoque, vt ex adducto a nobis superius specimine liquido constat, Sundensem promiscue nominat laudatam Vniuersitatem priscam nostram Budensem, non vice simplice *Sunden in Ungerland* repetendo. Mihi in rem hanc quidpiam dicturo probe succurrit duos prae reliquis existare Scriptores, qui aduenarum singulorum ad Concilium Constantiense concurrentium seriem in chartis signatam nobis exhibuerunt prolixissimam, alter *Eberhardus Dacher*, Electoris Saxoniae ibidem praesentis Consiliarius, alter *Vlrichus Reichenthal* fuit, Canonicus Conitantiensis, hic in primis non modo Principum et Virorum illustrium, sed nunciorum quoque ac deputatorum quorumvis, qui Synodo illi intererant, memoriam et Insignia, ne Societatibus quidem et Uniuersitatibus Scholasticis exceptis, in litteras relata, memoriae posteritatis commendauit. Vero nobis quam simillimum jam videtur, dum aut horum, aut aliorum scribarum, in amplo illo sacro Principum Patrumve concursu praesentium, Adversaria artifices indocti, sculptores, pictores, aut viri alii, quicumque Historiarum cupidi excuterent, Litteram B cum S facile confunderent, ut loco Budensis, nomen Sudensis, vel

intrusa littera n Sundenſis legerent. Has vero litteras dictas ductibus monaſticis pro more ſeculi expreſſas facile inter ſe imperitorum in primis lectorum opera permutari poſſe norunt ii quam optime, quibus codices potiffimum manu exaratos ſec. XIV. et XV. inſpicere licuit: miſſis aliis, exemplo nobis inſervire poſſunt *Acta ſaltim Concilii Conſtantiensis*, juſſu Concilii Baſileenſis an. 1442. in epitomen redacta, et omnium primo Hagenoae per Henr. Gran expenſis Joan Rynman an. 1500. in 4. typorum beneficio vulgata. In Libro hoc pretioſiſſimo non minus, quam rariſſimo, Litteris Gothiſis impreſſo, folio quarto et alibi paſſim *ſeſſio* et *Bulla* eo characterum ductu exhibentur, vt imperitum eruditorum vulgus in id adducatur, ut permutatis invicem primis vocum illarum Litteris *Beſſionem* et *Sullam* aequè poſſint legere. Sed miſſa in praefentiarum uſitata iſta antiqua characteres litterarum effingendi ratione, hodie dum facile contingere experimur, vt in lectione vetuſtorum monumentorum haud uſquequaque verſati has ipſas litteras noſtras ex inſcitia perperam inter ſe ſubinde permutent, de quo praeclariffimus Patriae noſtri temporis Hiſtoricus, *Daniel Cornides*, in *Genealogia Regum Hungariae*. qui ſec. XI. regnarunt, illuſtrata, pag. 86. non immerito queritur, quod admodum Reu. Anton. Ganotzius, Vener. Capituli M. Varadienſis Canonicus, in erudita Diſſertatione ſua Hiſtorico - Critica de S. La-diſlao, Hungariae Rege, nuper promulgata, pag.

pag. 145. in Moneta Matthiae Coruini e Numophylacio suo deprompta, et inscriptione in altera facie *S. Ladislaus Rex* notata, haud recte interpretatus fuerit *Beatus Ladislaus Rex*, certissimo indicio, quod Littera S. ita nummo manu artificis impressa sit, vt forma illius characterem B quoque referret; quum vero *S. Ladislaus Hungariae Rex* nequaquam *Beati*, sed semper *Sancti*, in Diuorum numerum sollemni ritu relati, nomine nummis nostris aureis insculptus conspiciendus exhibeatur: immo in eodem ipso Numo Reu. Ganotzii Coruiniano, qui nobis quoque prae manibus nunc est, dum locus officinae monetariae litteris K. S. exprimitur, ita littera S ab artifice fabricata visitur, ut aequae facile ab imperito lectore pro B. venditari, et Kermetz Banya legi possit, quum vero Kremnitzii Signatum reuera significant; illo enim adhuc aeuo Populares nostri nondum litteris K. B. vt iam hodie fit, sed Romanos imitati K. S. nummos suos Kremnitzii cusos constanti Lege signarunt. Vtinam interea inueniretur quispiam, qui coniecturis his libere per nos prolatis certiora multo et euentiora de *Studio Generali*, quod fuit in Hungaria, *Sundenfi*, excussis Litterarum scriniis in lucem olim proferat publicam!

Operae pretium me facturum existimaverim, si praeter indicatos Academiae Sigismundae Budensis Professores, reliquos quoque eruditos Patriae ciues ad magnum Concilium Constantiam exmissos, nominum dumtaxat tenus enu-

enumeraverim; eorum praecipui in *Adversariis Dacherianis* hi sunt: 1) *Andreas*, Juris Civilis et Canonici Doctor, Archi-Episcopus Colocensis, Consiliarius Regius, Sigismundi Regis ac Regni Hungariae nomine ad Concilium emissus: egregia Viri huius perpetrata ibidem facinora Hardtius Tom. IV. et V. ex adlegatis testimoniis fide dignis enumerat; meminerunt Illius Acta quoque Concilii Constantinensis, in compendium missa, Sessione XX. Hagenoae an. 1500. edita. Insigne nobilitatis Andreae nostri Péterffius Sacror. Concil. Hungar. Part. I. pag 318. adducit, depromptum, vt inquit, ex Actis Concilii Constantiensis, sed quibus? 2) *Nicolaus Archi-Episcopus de Cornitz in Hungaria*. Locum hunc putem in mendo cubare integrum: scribere debēbat Auctor peregrinus loco *Cornitz de Canisa*, et in locum Nicolai substituere Ioannes, vt esset *Archi-Episcopus Strigoniensis Ioannes de Canisa*. cuius Insigne Nobilitatis Hungaricae, adiecto hoc ipso lemmate indicato notatum, ex Actis Concilii Constantiensis depromsit Péterffius Sacror. Concilior. Regni Hungar. Part. I. pag. 305. 3) *Nicolaus Episcopus Ferentinus in Hungaria*. Forte voluit dicere *Trenschenius*, vel ob loci vicinitatem Nitriensis, nam ad illos Concilii annos sedem Episcoporum Nitriensem ornauerat quidam dictus *Frazer Hincō*, vel si mauis, *Ninko*, vel *Niko*, qui aliter nomen Nicolai non male hodie significat. 4) *Christianus, Abbas de S. Maria in Hungaria*. 5) *Thomas Abbas de S. Trinitate*.

Locum hunc *Jacobus Lenfant* in *Histoire du Concile de Constance* Tom. II. pag. 383. ex *Relatione* Reu. *Paul. Gyöngyölli*, *Ecclesiasticus Cassouienfis*, ad *'Atány* versus *Gyöngyölinum* in *Hungaria* collocat. 6) *Fridericus Grafenac*, *Abbas Separdinensis Monasterii in Vngaria*: nonne *Sexardinensis*? de *Abbate* hoc pluribus differuit laudatus *Lenfant* l. c. pag. 372. seq. Interfuerunt Concilio etiam *Antonius*, *Medicinae Doctor*, *Archi - Praesul Ragufinus*; et *Petrus Archi - Episcopus Spalatensis*, vterque ex *Dalmatia Hungariae Dominio* subjecta. Sed haec et talia iis, quorum interest, vberius examinanda vltro permittimus, id vnice nouissime omnium tantummodo notaturi, tribus iam vicibus inde ab exordio *Regiminis Hungarici* in his oris, *Budae*, medutullio *Regni*, erectas esse *Studiorum Vniuersitates*, quarum singulae a *fundatoribus* denominationem sortitae; prima *Sigismundea*, altera *Coruiniana*, et recentissima adpellari meruit *Theresiana*: illa vix aliquem in *Republica litteraria* reperit scriptorem historicum, qui *incunabula* eius reliquaue facta enarrauisset, ipse Reu. *Palma* l. c. ignorare se profitetur, quo iniquo interciderit fato, *Wallaszki* interim iustus interitus rationes l. c. allegauisse diffidendum non est: *Coruinianam* *Naldus Naldius*, *Nic. Olahus*, *Brassicanus*, *Tasfernerus*, *Lambecius*, *Pflugius*, *Bergerius*, *Bose*, longioribus descripserunt *Commentariis*, sed in primis non infimi *subsellii* in *patria* *Triumviri* eruditi; *Paulus Fabri* in *Commentatione* de
 Augu-

Augusta Bibliotheca Budensi. Lips. an. 1756. 4. plag. 2. *Franc. Xauer Schier* in Dissert. de Bibliothecae Budensis Coruinianae ortu, lapsu, interitu et reliquiis. Vindobonae an. 1766. 4. plag. 8. et *Paull. Wallaszky* in Tentam. histor. Litterar. sub Matthia Coruino. Lips. an. 1769. 4. plag. 12. *Theresianam* vero, quae sub Magnae Matris nostrae **MARIAE THERESIAE**, auspiciis anno 1770. Tirnaviae suscitata, anno vero 1778 Budam translocata, et innumeris beneficiis liberaliter mactata est, conserua nobis factam tectamque, summe rerum nostrarum Arbitr, **DEVS** benignissime, in seram vsque posteritatem, in Patriae, immo orbis vniuersi litterarii, decus et ornamentum; Conserua munificentissimam eius fundatricem, incomparabilem illam studiorum quorumuis altricem, a qua nomen suum sortita est **MARIAM THERESIAM**, una cum vniuersa Augusta Domo **AUSTRIACA**, saluam et incolumem quam diutissime!

Tuta sub hac tanta sit Pannonis Aegide Pallas!

ARTICVLVS IX.

DEMENDY (LADISLAUS) Clarissimus *Matthias Belius* auctor est Notit. Hungar. Nov. Tom. IV. pag. 319. Carolum Robertum Hungariae Regem in exordio Regiminis sui ex oris Italicis ad se euocauisse quemdam Chirurgiae Magistrum, *Benedictum* nomine, qui dum *Cirolici* munere, ita Chirurghi aeuo illo vocabantur,

bantur, in aula regia rite fungeretur, et non contemnenda quaedam eruditionis ederet specimina, sacerdotio primum admotum, idem Hungariae Rex labenti tempore, anno scilicet 1316. mox Praepositum Nitriensem denominavit, vtrum etiam axiomate Episcopali cohonestaverit, vt vult Belius l. c. a *Martino Szent-Iványio* in *Dissert. Paralipomenonica* pag. 76. in errorem inductus, vehementer ambigo, neminem enim vlllo vnquam tempore, nedum seculo XIV. prout ex Catalogo Episcoporum Nitriensium, ex Diplommatibus a Cel. Georgio Prayio in Specimine Hierarchiae Hungar. concinnato manifestissimum est, Benedicti nomine ad tiaram Nitriensem gestandam fuisse admissum. Benedictum hunc Roberti Regis nostri Cirolicum et Praepositum Nitriensem fuisse florentissimae olim in Hungaria *Demédyorum* familiae conditorem, idem laudatus toties Belius l. c. commemorat, atque fratris huius fortuna *Nicolaum* et *Bartholomaeum*, vterinos suos illectos, in oras has nostras aduenisse, amplasque deinde non sine insigni rerum domesticarum emolumento gessisse dignitates. Ex hac ipsa *Demédyorum* gente haud ita pridem inter nos emortua *Ladislaum* quoque *Demédyum* Nostrum suam duxisse originem accepimus, Eumque *Ladislai Demédy* Episcopi Nitriensis e fratre Nepotem, et *Sigismundi* Regis *Physicum* fuisse fide Documenti, exceptione omni maioris, quod *Sigismundi* Regis Mandatum Statutorium Budae an. 1419. signatum continet, clarissime euincitur;

Weszpr. P. II.

E

tur;

tur; licet charta, cui illud inscriptum est, iniuria temporis pluribus in locis exesa, foraminibusque pertusa, pallidiori etiam atramento litterisque hinc atque illinc fere iam fugientibus exarata sit, in vsus tamen Lectorum serie hac exscribo: „ Nos Ladislaus Praepositus, et „ Conuentus Ecclesiae B. M. V. de Säg, memoriae commendamus tenore praesentium „ significantes quibus expedit vniuersis; Quod „ Nos Litteras Excellentissimi Principis Domini Sigismundi, Dei Gratia Regis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galitiae, Lodomeriae etc. Domini nostri gratiosissimi Introductorias et Statutorias, nobis praeceptorie loquentes, et directas, receperimus in hac verba: Sigismundus Dei Gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galitiae, Lodomeriae etc. Fidelibus Nostri Conuentui Ecclesiae Säg, salutem et gratiam. Noueritis quod Fidelis noster Dilectus, Venerabilis in Christo Pater, Dominus Ladislaus, Episcopus Ecclesiae Nitriensis ad Nostrae Serenitatis accedens praesentiam, nobisque — — — — — ipsum ac Ladislaum, filium Benedicti de Demenyd, Ioannem filium Laurentii, et Petrum, filium Nicolai de eadem Demyend, fratrum scilicet illius carnalium, in vniuersis Bonis et Iuribus possessionariis, qualitercunque per Nos, aut Diuos Reges, Praedecessores videlicet nostros, sibi pro fidelibus, ac fidelium ser-

„ vitiorum suorum meritis multifariis, quibus
 „ idem Nobis in cunctis nostris, et Regni no-
 „ stri negotiis, et agendis, cum omni diligen-
 „ tia, studio, et sollicitudine indefessa, fig-
 „ nanter — — — — —
 „ — — — circa curam nostri corporis in ar-
 „ te sua Physica studuit, et adhuc anhelat intrep-
 „ de complacere — — — et donatis,
 „ tum eo quod fratres sui denominati propter
 „ motum exercitus nostri contra Turcos, Re-
 „ gni nostri faeuissimos Inuasores, per nos au-
 „ spice Deo, in proximo instaurati — — —
 „ — — — deducuntur. Et, quod Deus
 „ auertat propitius, ne fratres ipsius iustis ip-
 „ sorum destuantur Iuribus acquisitiis pariter
 „ et emptitiis: supplicauit itaque praefatus
 „ Dominus Ladislaus Episcopus, vt Nos e
 „ Regio nostro consensu et assensu eisdem,
 „ Ladislaum Demyend — — — — —
 „ — — ipforumque haeredes et posteritates
 „ vtriusque sexus vniuersis, iuxta contenta
 „ Litterarum nostrarum praefectionalium super-
 „ inde confectarum, in Dominium totalium
 „ Possessionum Demyend, Theezer, Udvar-
 „ nok. — — — — — Item
 „ quarundam particularum Terrarum Hebetz
 „ — — — — in Hontensi, nec non Seu-
 „ then. — — — — Uj salu Pestiensis, et
 „ — — — — Halászi, Ludan et Gala-
 „ toth, in Neugradensi Comitatus introduci
 „ faceremus. Fidelitati igitur Vestrae harum
 „ serie mandamus, quatenus Vestrum mittatis

„ hominem pro testimonio fide dignum, quo
 „ praesente Magistri Emericus de Sarkeöz,
 „ aut Ladislaus filius Simonis, vel Iacobus
 „ Velcz dictus, aut Ioannes filius — — —
 „ — Iohannes dictus de Bárján, Thomas vel
 „ Ioannes filii Lorandi, aliis absentibus homo
 „ noster, ad facies praetactarum vniuersarum
 „ possessionum praenominatarum praediorum-
 „ que praefatorum, vicinisque earundem et
 „ eorundem vniuersis inibi legitime conuocatis
 „ et praesentibus introducat praefatos Expo-
 „ nentes in Dominium earundem, et eorundem
 „ statuaturque easdem et eadem eisdem, ipforum-
 „ que haeredibus et posteritatibus vtriusque se-
 „ xus vniuersis, simul cum cunctis earundem et
 „ eorundem vtilitatibus et pertinentiis quibus-
 „ libet, praemisso Iuris titulo ipsis incumbenti-
 „ bus perpetuo possidenda, si non fuerit con-
 „ tradictum; Contradictores vero, si qui fue-
 „ rint, euocet eosdem contra annotatos Expo-
 „ nentes nostram in praesentiam ad terminum
 „ competentem, rationem Contradictionis eo-
 „ rum reddituros, et post haec huiusmodi In-
 „ troductionis et Statutionis seriem, cum con-
 „ tradictorum et euocatorum, si qui fuerint,
 „ vicinorumque et commetaneorum, qui prae-
 „ missae Statutioni intererunt nominibus, ter-
 „ minoque assignato, vt fuerit expediens, di-
 „ ctae nostrae personali praesentiae fideliter
 „ rescribatis. Datum Budae, secundo die Fe-
 „ sti Beati Bartholomaei Apostoli, Anno Do-
 „ mini Millesimo quadringentesimo decimo no-

„ no. Regnorum nostrorum anno Hungariae
 „ tricesimo tertio. Nos igitur vniuersi prae-
 „ ceptis, obedire volentes, vt tenemur, vna
 „ cum praenominato Emerico de Sarkeüz di-
 „ cto, homine vestro, nostrum hominem,
 „ Fratrem Petrum, Sacerdotem Chori nostri
 „ Conuentualem, fide dignum, ad praemissa
 „ fideliter peragenda, nostro Testimonio du-
 „ ximus destinandum, qui demum ad nos re-
 „ versi nobis concorditer retulerunt isto modo,
 „ quod ipsi in Festo beati Egidii proxime
 „ praeterito, nec non diebus ad id aptis et
 „ sufficientibus, ad facies vniuersorum Bono-
 „ rum praenominatorum in praedictis Comita-
 „ tibus habitorum vicinis et commetaneis ea-
 „ rundem et eorundem vniuersis legitime con-
 „ vocatis et praesentibus, praefatos Dominum
 „ Ladislaum Episcopum, nec non Ladislaum
 „ Filium Benedicti, Ioannem Filium Lauren-
 „ tii, et Petrum Filium Nicolai de Demyend
 „ ipsorumque haeredes et posteritates vtrius-
 „ que sexus vniuersas, iuxta contenta Litte-
 „ rarum Vestrae Excellentiae Praefectionalium
 „ superinde confecturum, in Dominum earun-
 „ dem et eorundem, nullo penitus contradi-
 „ cente apparente, statuissent perpetuo possi-
 „ dend. Datum — — — — die Ter-
 „ mini praemissae possessionariae Statutionis,
 „ anno Domini supra dicto. “ Ex praelecto
 hoc Statutorio Sigismundi Mandato certum est,
 e numero fratrum Demendyorum fuisse vnum
 quempiam, qui arte sua Physica sedulam cor-

poris Regis curam habuerit, at, vt ingenue fatear, Regius is Medicus, cuius opem Medicam, remuneratione dignissimam, Rex saepe numero expertus est, Ladislaus ne Benedicti, aut Ioannes Laurentii, vel Petrus Nicolai Demendyorum filius fuerit, haud facile definiueris, Instumentum enim ea plane parte lacerum est, vt vides, atque hiulcum, vbi habita quaestionis ratione omnium esse minime debebat: verum Sigismundi Regis hunc Medicum non Ioannem aut Petrum, sed Ladislaum, Benedicti Demendy filium fuisse minime sinunt nos amplius dubitare Celeb. Georgii Prayii Litterae, pridie Nonas Iunias Anno corrente M. DCC. LXXIX. Buda ad nos benivole exmissae, in quibus haec inter alia: *Inter Aduersaria mea Archiepiscopatus Colocensis ad annum 1419. V. Idus Iunii haec ex autographo notavi: Erat hoc anno Ladislaus filius Demendy, Praepositus et Vicarius Colocensis, Physicus Sigismundi: hancque pericopen Parti II. Hierarchiae suae sub praelo sudanti iam inseruisse Vir ille eruditissimus amice nobis significauerat ab omnibus prope diem legendam. (*) Ladislaum hunc Medicum suum*

(*) Posteaquam vero laudatae Hierarchiae Pars altera typis exscripta e taberna libraria fuisset ad nos transmissa, pericopen isthanc pag. 76. nota a.) ita auctam reperimus: *Erat hoc anno (1419) Ladislaus filius Demendy, Praepositus et Vicarius Colocensis, Physicus Sigismundi Regis, quod munus etiam sub Ludouico I. gesserat. Sed postremae*
Clar.

suum *Sigismundus Rex* quanti fecerit, ex aliis eiusdem Regis facile colligas *Litteris, Posonii secundo die Festi Beati Nicolai Episcopi et Confessoris anno Domini 1437. datis*, in his *Sigismundus Imperator Ladislaum Demendyum filium Benedicti, ad Petrum Cseh de Lewa, Wayvodam Transilvaniae, in certis sibi collatis latifundiis statuendum introducendumque expediuisse legitur. Do verba: Ideo fidelitati Vestrae (Conventui nempe Ecclesiae de Saagh) firmiter praecipiendo mandamus, quatenus Vestrum mittatis hominem, pro testimonio fide dignum, quo praesente Ladislaus Filius Benedicti, vel Nicolaus Filius Laurentii de Demyend, aut alter Nicolaus Bryganth de eadem, aliis absentibus homo noster, ad facies dictarum possessionum, vicinis et commetaneis suis vniuersis inibi legitime conuocatis, et*

E 4

prae-

Clar. Prayii verba, me iudice, consistere nullo modo possunt: videbimus eam inferius in Articulo XXVI. Ladislaum Ludouici I. physicum, primum Wetzpremiensis deinde Varadinensis Episcopi dignitate fuisse conspicuum, eodemque ipso anno decessisse, quo et Ludouicus I. Rex, anno nimirum 1382. Tum illud quoque Clar. Prayii sententiam euertit, quod fieri prorsus non potuerit, vt idem Ladislaus, qui sub Ludouico I. Episcopi gradum tenuit, sub Sigismundo, de gradu dignitatis deiectus, simplicis solummodo Praepositi munus gesserit. Ladislaum itaque Ludouici I. Physicum, qui primum Episcopatu Wetzpremiensi, mox Varacliensi infederat, a Ladislaio Demendy, Sigismundi Physico, Praeposito et Vicario Colocensi, litteratissimi et nobis amicissimi Prayii pace probe discernendum esse volumus.

praesentibus, accedendo, introducat praefatum Petrum Cseh in Dominium earundem, statuatque ipsas eidem praemisso pignoris titulo possidendas, si non fuerit contradictum etc.

Silentio interim haud tegendum existimo, quantam maximam Ladislaus Demendy in recitato superius anni 1419. Instrumento nobis hic pariat difficultatem, haud profecto facile a quoquam soluendam, dum ille Nitriensium Episcopus esse indigitatur: quum vero fide veterum monumentorum lucidissime constet, neminem certe ab anno 1373. vsque ad annum 1696. in serie Antistitum Nitriensium occurrere, cui nomen Ladislai adhaeserit. Nodum hunc quomodo expedias, aut quid directe respondeas, non satis in promptu habere existimem, nisi forte Ladislaus ille, qui an. 1370. Nitriensem rexerat Ecclesiam superstes adhuc, sed ob senectutis incommoda rude forte fuerit donatus, retento nihilominus honorifico, ut adsolet, Episcopi titulo: ego quum Dauus sim, non Oedipus, rem hanc Hierarchiae sacrae Hungaricae compilatoribus uberius dilucidandam offerimus, tanto quidem confidentius, quod recitatum illud in charta Instrumentum genuinae sit indolis, liberali eruditissimi Patriae Historici, Danielis Cornidesii, manu perbenigne nobiscum communicatum.

ARTICVLVS X.

EBERLIN (GBORGIUS) Vitalem auram Patre *Georgio*, senatorii ordinis Viro, et *Martha Lupia*, *Spitzii* in Austria, die 5. Martii 1585. primum hausisse *Paullus Freherus* in *Theatro Viror. erudit. claror.* Part. III. pag. 1354. retulit. Litteris mansuetioribus mature a Parentibus consecratus, cum in Schola patria, manu ductore *Paullo Hambergero*, ludi moderatore, praeclara studiorum posuisset fundamenta, anno aetatis XVI. hortatu amicorum missus est *Ratisbonam* ad percipiendam artem poëticam, hic sub *M. Ottone Gryphio* Rectore, *M. Aegidio Weixelbergero* Con-Rectore, et *M. Thoma Wegelino* Sub-Rectore, postea Professore Theologiae Argentinenſi, in Studio Graeci et Latini sermonis eas fecit progressiones, vt annum aetatis XXI. ingressus, liberali prius egregiae matronae *Barbarae Scholtzianae* stipendio donatus, Academiam *Vittebergensem* cum laude acceſſerit: ibi posteaquam quinquennium integrum studiis Artis medendi insumſilet, et mox alias quoque nobiliores Germaniae Academias *Lipsensem*, *Jenensem*, *Aldorffinam*, *Tubingensem* visitasset, *Patauium* celeberrimam totius Italiae Vniuersitatem concessit anno 1612. et breui postea tempore Nationis Germanicae in Facultate Medica, vt adpellari consuevit, Consiliarius delectus est. Dum munus hoc singulari sedulitate per annum obiuiſſet, reliquam quoque mox Italiam peregrinando circumiuit, per

Siciliam iter facturus, in ipsam quoque *Melitam* insulam trausfretauit. Peragratis demum *Galliae* provinciis, *Basileam* se contulit, vbi celeberrimorum id aetatis Medicorum consuetudine et doctrina vsus, Doctoris Medici dignitatem suscepit. In patriam tellurem reuersus, *Kremsti* et *Steinii* praxin medicam auspicatus, adeo feliciter eam exercuit, vt, ab Ordinibus *Austriae* superioris Medicus provincialis ordinato liberali stipendio constitutus, in oppido *Horna* sedem habitationis suae posuerit. Quod ad matrimonium adtinet, Eum *Spitzii* in loco gentili, die 10. August. an. 1615. nuptias cum lectissima Virgine *Margaretha Ioachimi Einpacheri* in *Styria* Mercatoris primarii filia celebrauisse, idem laudatus *Freherus* l. c. commemorat. Percrebescente in dies eruditionis *Nofiri* fama, quam clarus quamque felix in medendo existeret, honorificentissima proinde legatione et luculentis conditionibus, *Posonium*, Lib. Regiamque Ciuitatem *Hungariae* primariam evocatus, vix dictu facile est, quantam sibi apud omnes medendo aegrotis existimationem famamque conciliarit: dum sex annorum intervallo *Physici ordinarii* provinciam apud *Posonenses* administrasset; colica passione, morbo simili familiari correptus, die 29. Octobris an. 1628. annum aetatis quadragesimum secundum supergressus extinctus est, ac funere splendido comitantibus omnibus Ciuibus, et iacturam *Viri* optimi lugentibus, elatus est: Laudatorem funebrem nactusest *M. Ioannem Stumpsum*, Con-

ciq.

cionatorem Augustanae Confess. addictorum disertissimum, qui curriculum vitae, sermoni lugubri suo adscriptum, hunc in modum enarrauerat. Medici nostri memoriam egregio praeterea documento inter nos conseruauit *Paullus Spindler*, celebris ille *obseruationum Medicinalium Posoniensium* Auctor, cuius Vitam Centuria I. Biograph. Medic. Art. 84. dedimus; dum is scilicet in Vniuersitate studiorum Argentinensi addiscendae Medicinae causa versaretur, *Disputationem XII. de Pharmacia XCIX. Quaestionibus comprehensam Eberlini honoribus inscripsit*, Argentiniae typis Ioannis Andreae an. 1628. excusam. Ita Dedicationis Epigramma se habet: *Nobilissimo, clarissimo, et experientissimo D. Georgio Eberlino, Med. Doct. celeberrimo, Poliatro Posonii Ungarorum praeeminentissimo, Fautori, et Evergeti suo, omni obseruantiae cultu aetatem honorando.*

ARTICVLVS XI.

ECKIUS (VALENTINVS) Patria Lindauensis, domi posteaquam studia, quae ab humanitate adpellantur, feliciter fuisset auspicatus, *Rudolpho Agricola*, conterraneo suo suatore ac duce in Cracoviensem Academiam commigravit, ab eo in reliquis artibus, Rhetorica imprimis ac Poetica plenius erudiendus: et mox *Michaelis Vratislauenfis* disciplinae concreditus vniuersum Philosophiae ambitum prius emensus, dum in studio sacrarum quoque litterarum non

con-

contemnendas fecisset progressionem, impetrata a Magistris suis venia, non modo animi recreandi ac reficiendae valetudinis, sed inuestigandarum in primis rerum naturalium causa in Hungariam ingressus est, perspecta mox erecta Illius animi indole *Alexius Turso*, Soliensium Comes, Cremniciensiumque Camerarius, benignissimus omnium ea aetate litterarum, litteratorumque altor, amoenissimo excepit hospitio, et oblato honesto stipendio, erudiendae primum Filiae suae primogenitae, *Vrsulae* nomine, puellae insignibus animi dotibus instructae praefecit, breui postea Ludo quoque literario in Libera Regiaque Ciuitate Bartphenium regundo erudiendove admouit. Sed revocatus in vicinam Poloniam, dum Cracouiae cathedram Poeticam, morte *Paulli Crosnensis* (*), vacuam redditam dum magna discentium
 vtili-

(*) E re Historiae litterariae patriae esse duximus. *Paulli* huius *Crosnensis* tribus dumtaxat verbis meminisse, is omnium primus Poeticam Cracouiae docuisse, et editis carminibus iisque venustissimis inclaruisse scribitur: ex hac Academia an. 1508. ad exitum vergente, dum fines Poloniae dirae peste gravarentur, quaerendae salutis gratia, in hanc patriae tellurem intrauit, et illico a Proceribus Regni nostri, sed in primis Gabriele Perenoeo, Regiorum Cubiculariorum Magistro, et Comite Vgocensi ob insignem formae gratiam, et doctam ingenii facultatem: admirabilemque sermonis leporem & festiuitatem humanissime liberalissimeque exceptus est adeoquidem, ut locuplete quoque Sacerdo-

utilitate jam exornaret, laudatissimus Alexius Turso liberalissimis conditionibus deuinctum ad
prio-

cerdotio tunc temporis in illius Prouincia vacuo donaretur: ibi suauissimo honestissimoque otio distentus, pangendis variis elegantissimorum carminum generibus operam impendit: 1) *Duos Panegyricos*, vnum in *Laudem Diui Ladislai*, Pannoniae Regis, victoriis et triumphis clarissimi; alterum in honorem *S. Stanislai, Praefulis ac Martyris Poloniae gloriosissimi Elegis* contextos conscripsit, quibus alia Elegiaca ac Lyrica adiecit Carmina, iisque *Virginalem Conceptionem, Christi Natalitium, Diuam Virginem Mariam, Sanctasque Virgines Barbaram atque Catharinam* concelebrauit, vel *Gabrielem Perenoem, Doctorum Patrem, atque fautorem Poëtarum, probatis moribus sanctum Senecam, ac diuinum Catonem superantem*, extulit. Viennae per Io. Winterburger An. 1509. in 4. Praemissa est Volumini *Epistola ad Gabrielem Perenaem*, qua collata ab eo in se beneficia quam plurima honorifice ac grauiter depraedicauit. 2) *Epithalamion*, hoc est, *Carmen connubiale, in Nuptias illustrissimi Domini Principis, Sigismundi, Regis Poloniae, Nobilissimaeque ac pudicissimae Barbarae, Filiae Inclyti ac Magnifici Domini, Stepbani, Palatini Pannoniae, Cepusiique Comitis perpetui, Elegis concinnatum*. Cracov. per Flor. Vnglerium, An. 1512. in 4. Adtexta est in calce *Elegia tersa ad Reuerendissimum D. Ioannem Lubrantium, Episcopum Posnaniensem*. 3) *Ioannis Pannonii, Episcopi Quinque-Ecclesiarum, Poëtae et Oratoris clarissimi, studiorumque in Hungaria Instauratoris, Panegyricum in laudem Baptistae Gvarini Veronensis, Praeceptoris sui, versibus Heroicis conditum, ex eius autographo sumtum, et laudatissimo Maecenati suo, Gabriel Perenaeo, Magi-*

priorem, quam in Hungaria deseruerat paullo antea, stationem; in Scholam Bartphensem reduxit, cui moderandae dum annis pluribus multa industria ac diligentia praefuisset, factum est nouissime omnium, ut Ciuitatis eiusdem Syndicus renunciaretur. Honorificum hoc Eckio Nostro assignare locum e re nostra esse duximus,

Magistro Regionum Cubiculariorum, Vgocensi ac Maramarosiensi Comiti, sacratum. Viennae Austriae, An 1512. in 4. maj. in aedibus Hier. Victoris et Io. Singrenii. 4. *De inferorum vastatione & triumpho Christi, Sapphicon diuinum, praemissa elegantissimi ad Gabrielem Perenaecum Epistola, et addita Oratione Dominica, Ave Maria, et Salue Regina, Elegis lepidis ac concinnis expressa.* Cracou. ex officina Flor. Vngler, An. 1513. in 4. Ita triumphus Christi explicit:

*Laus resurgenti Domino perennis,
Gloria et virtus, honor, et potestas,
Qui tenet fractis Erebi superna
Legibus astra.*

5) *Carmen Elegiacum de Victoria, anno 1514. natali Deiparae Virginis die, a Sigismundo Rege, e Moscis relata.* Cracou. an. 1514. in 4. 6) *De Nuptiis Sigismundi Regis Poloniae, et Bonae Ducis Mediolani Filiae, Elegia.* Cracou. an. 1518. 4. 7) *Panegyricos in caeteros Pannoniae Patronos; Hymnos in omnia Sanctorum festa vario carmine concinnatos; Odas ad Viros illustres scriptas; item Praefationes ante complurium Auctorum exordia habitas, et alia felicit ingenii huiuscemodi monumenta inedita extare in Zalusciana Bibliotheca Publica admodum Peu. ac Pruditissimus Ioannes Ianofkyus, Proto-Bibliothecarius Regius in Memorius suis Miscellis retulit.*

mus, non quod ordini Medicorum is umquam esset adscriptus, sed quia ab omnibus Rei litterariae Hungaricae scriptoribus neglectus, non modo Orator et Poëta excellentissimus, sed sagacissimi quoque ac limatissimi ingenii exstiterit Philosophus, et diligentissimus Naturae Mysteriorum indagator: cuius talia in Zalusciana Regni Poloniae Bibliotheca publica prostant eruditionis monumenta, ab eruditissimo Ioanne Dan. Andr. Ianocio, primario Bibliothecae Praefecto Regio, nobiscum communicata in Ianocianis Vol. I.

O P E R A.

- 1) *Elegiacum Carmen in laudem Philippi Beroaldi, ad Rudolphum suum Agricola. Accessit eiusdem Beroaldi Modo Epistolandi a Rudolpho Agricola. Cracouiae apud Florianum Vnglerium chalcographum an. 1512. 4.*
- 2) *Hymnus exhortatorius ad Cracouiam, vt diuitios singultus, quos hactenus ob incertos inuictissimæ Regis sui Sigismundi tumultus contra Moschos habuit, deponat, atque ob insignem Victoriam triumphet. Hexametris conscriptus, adnexusque est Ioannis Dantisci Carmini Heroico extemporario, De Sigismundi Regis Poloniae Victoria. Cracou. an. 1514. 4. Repetit Romæ An. 1515. 4.*
- 3) *Lucii Flori Bellorum Romanorum Libr. IV. ex vetustissimo exemplari nouissime ac diligenter recogniti per Valentin. Eckium. Cracou.*

cou. arte et impensis Io. Halleri an. 1515.
4. mai. Ad Lectorem in fronte venustulum
Elegidion adiecit.

- 4) *De Arte versificandi opusculum, omnibus studiosis ad Poëticam anhelantibus non tam iucundum, quam frugiferum.* In Regia Poloniae Gracchouia An. 1515. in 4.

Iterata editio correctior locupletiorque
ibid. an. 1521. 4. et inscripta Generoso ac
Magnifico Domino, D. Alexio Thursoni,
de Bethlemfalva Comiti Zoliensi, atque
Camerario Cremniciensi, Inuictissimique Prin-
cipis Ludouici Regis Hungariae a Secretis.
Repetita in aedibus Hieron. Victoris an.
1539. in 4. addito Heroico Carmine ad Vi-
gilantissimum Korponensis Ecclesiae Proto-
mytam, Dominum *Nicolaum Chrysoreotanum*,
vulgo *Goldberger*, Dominum suum obseruan-
tissimum.

- 5) *Vtrum prudenti Viro sit ducenda Vxor.* Car-
men Elegiacum Illustri ac Magnifico Domino,
D. Alexio Thurzoni, etc. dicatum. Craco-
viae opera Ioann. Halleri an. 1518. in 4.
Recus. ab Hieron. Victore ibidem. an. 1524.
in 4. adnexo *Supellectilium* Auctoris *Fasci-
culo*, Elegis concinnato, additaque singulari
ad Magnificum D. Dominum Alexium Thur-
zonem, omnium Nobilium Procerumque de-
cus et ornamentum Epistola, ex Bartpha
XII. Kal. Iul. Anno ab orbe redempto
MDXXIII, scripta.

6) Ad Clarissimos Viros, Dominum Petrum Czipfer, et Andream Reuber, Bariphani Populi, illum Ecclesiasticum, hunc secularem, Moderatores dignissimos, *Heroicum Carmen, de Amicitiae et Concordiae Vtilitate*, Iuum Bartphae an. 1518. Cracouiae in aedibus Io. Halleri an. 1518. in 4.

7) *De Mundi contemptu et Virtute amplexenda Dialogus*, per Valent. Eckium, Bariphanae Scholae Moderatorem. Nobilissimo Domino, Domino Alexio Thursoni de Bethlemfalva, Comiti Zolienfi, et Camerario Crennicienfi, Domino et Haeredi Plesnensi, Domino suo colendissimo faciatus. Cracou. ex officina Io. Haller An. 1519. 4. Recus. cum Auctoris *Supellectilium fasciculo*, ac Leonardi Coxi Britanni *Elegidio*, Cracou. per Matthium Scharffenberg An. 1528. in 4. Ita opusculum claudit:

Viue igitur Pylios charissime Turze per annos,
Echioli et famuli sis memor, ero tui.

8) *Apophoreticum Carmen de Christi Natiuitate, Elegis compositum*. Ad Generosum Dominum, D. Alexium Thurzonem de Bethlemfalva, Comitem Zolienfem a que Camerarium Crennicenfem, Liberum Dominum Plesnensem et Illustrem Inuictissimi Principis Ludouici Regis Hungariae Cubicularium. *Iubilus heroicus Cassouiae habitus*, ob Aduentum Reuerendissimi Antistitis, Domini Georgii Quinqueecclesienfis Episcopi, Regnorumque Hungariae, et Bohemiae Cancellarii dignissimi, *Wespr. P. II.* F *heroi-*

heroicis versibus conditus. Epithalamium in Nuptiis Egregii atque Prudentis Viri, D. Ioan. Sauslich, nuper Iudicis, nunc Senatoris Cassoviensis, et Comitis Camerae Regalis, Carmine elegiaco. Cracou. per Hier. Victorem An. 1520. in 4. maj.

- 9.) *De Reipublicae administratione Dialogus. Ad Nobilissimum Dominum, D. Alexium Thurzonem de Bethlemfalva, Comitem Zoliensem atque Camerarium Cremnicensem, Liberum Dominum Plesnensem, et Illustrem Inuictissimi Principis Ludouici Regis Hungariae a Secretis. Et Epistola consolatoria ad Magnificos Dominos Alexium et Ioannem Thursones, ob mortem Reuerendissimi Domini Ioannis, Episcopi Vratislauenensis. Et Epitaphia varia, pro Eodem, ad Eosdem Dominos. Valentino Ecchio Lendano Auctore. Cracou. per Hier. Victor. an. 1520. in 4. mai. Recus. cum iisdem opusculis Carmen quoque de Amicitiae et concordiae utilitate.*
- 10) *Q. Horatii Flacci Liber de Arte Poetica ad Pisones, ex vetusto exemplari: summa cura et diligentia recognitus per Valent. Ecchium Philiripolitanum: Cracou. ex officina litteratoria Ioann. Haller an. 1521. 4. mai. Rud. Agricola perelegantius comitatus est Elegia ad Barthphanam Iuuentutem scripta.*
- 11) *Q. Horatii Flacci Epistolarum Libri II. ex antiquissimo exemplari studiosissime recogniti. Cracou. arte Ioan. Haller an. 1522. 4. s. b. iun.*

unctum est Ecchii eiusdem ad studiosam Inventum Barthphanam Hexastichon.

- 12) *De Ratione legendi Auctores Libellus*. Cracou. per Matthiam Scharffenberg. an. 1523. in 8. mai. adiecta est *Epistola* maximae spe, veterisque ac recentioris litteraturae peritissimo Adolescenti, *Emmanueli Reubero*, iucundissimo discipulo ac conuiciori, Cracou. ex aedibus Minoris Collegii Academici au: 1523. missa.
- 13) *De Resurrectione Dominica Carmen heroicum*; Illustri ac Magnifico Domino, D. Alexio Thurzoni de Bethlemfalva, Regalium Thauernicorum ac Cubiculariorum Magistro etc. nuncupatum, per Val. Ecchium Bartphanæ Reipublicae a Consiliis atque Libellis. Cracou. per Hieron. Victorem an: 1525. 4. repet. ibid. per eundem an. 1524. in 4.
- 14) *Aurelii Prudentii Clementis Viri Consularis Liber Peristephanon*, hymnos in laudem Sanctorum, qui Martyrio coronati sunt, complexus. Ex vetustissimo exemplari quam diligentissime recognitus. Viro clarissimo, Rud. Agricolae, Poëtae a Caesare laureato, Inclytae Academiae Cracouiensis Rectori a Valent. Eckio, Bartphanæ Reipublicae Syndico; heroico carmine dicatus. Cracou: Matthias Scharffenberger an. 1526. in 4. mai.
- 15) *Diui Aurelii Augustini, Hipponensis Episcopi, de Vita Christiana ad sororem suam viduam Liber I.* Praefatione ad Reu. Dominum M. Michaëlem de Vratislauiā, principem Inclytae

tae Cracouiensis Vniuersitatis Theologum et Philosophum, nec non Ecclesiae collegiatae S. Floriani Decanum directa adornatus. Cracou. Hier. Victor. an. 1529.

- 16) *Epigrammatum Sacrorum Liber*. Ad Illustrem ac Magnificum Dominum, D. Alexium Turzonem de Bethlemfalva, Inclyti Regni Hungariae Palatinum. Cracou. Hier. Victor. regiae Cancellariae chalcographus 1537. in 4. mai.
- 17) *Elegiacon ad doctissimum ac clarissimum Virum, D. Ioannem Benedictum, Cracou. et Varmien. et Vratislav. Canonicum, Sereniss. et Invictiss. Principis, Sigismundi Senioris Regis Poloniae Medicum. Cracou. Hieron. Victor. an. 1545. 4.*
- 18) *Epigrammata Pannoniae Luctui, quo Principum aliquot et insignium Virorum mortes alique funesti Casus deplorantur, intertexta plura sunt. Libellus iste Cracou. an. 1544. in 8. min. plag. 3. impressus ita rarus est, vt vix unum alterumve exemplum in vniuersa supersit Hungaria, adeoque eorum nonnulla cum Popularibus nostris hac serie iam communicabimus:*

Nicolao Thurocio, Aulae Regiae Hung.
Magist p. 18.

*Quidquid Dii faciles mihi donauere bonorum,
Consilii, eloquii, dexteritatis, opis:
Id totum Patriae impendi, testatus alumnum
Me gratum grati Regis in obsequiis*
Huic

*Huic studio vnanimis ciues incumbite, saluas
Qui miseræ cupitis relliquias Patriae.*

Nicolao Ostrosith pag. 19.

*Dum Patriae contra Turcas, ciuesque rebelles,
Debita militiae munera soluo meae;
Aduersa nemo vicit me cominus hasta,
Eminus a paruo saucior ecce globo.
Pro patria cecidisse iuuat, videritis ipse,
Diffidiis quorum Patria victa perit.*

In Alexium Tursonem pag. 24.

*Ne pars vlla mali, qua torqueremur, abesset,
En rapit in luctus nos quoque Turso nouos.
Intempestiue hunc fati inclementia nobis
Eripuit clarum dexteritate Virum.
Quem tristes merito cuncti lugemus ademptum,
Namque amissa in eo sunt bona multa viro.
Consilio illius stetit haec respublica nostra
Hactenus, aegra licet, sed stetit illa tamen.
Nunc sublato illo respectant cuncta ruinam,
Heu quantum nobis imminet exitium!
Hinc ciuile odium, rabies hinc Turcica turbant
Omnia, sic misere Patria cara perit.
At Turso vita dignus meliore, solutus
Iam curis, patria viuit in aetherea.*

It. *Hic sua Turso potens, patriae pater ossa reliquit,
Quum peteret superi patria tecta poli.*

Francisco Comiti a Frangapanibus, Archiepiscopo Colocen. p. 28.

Corporis atque animi dotes si vincere possent,
 Parcat in rabiem iura tremenda Iouis.
 Ista hinc nullus palmam hac in parte tulisset,
 Quam Praesul fracto nomina pane trahens.
 Vis illi quisquam in patriam pietate merendi,
 De cunctis studio maior in orbe fuit.
 Nestora Co. filio, Ciceronem vicerat ore,
 Et pietate Titum, religione Numam.
 Certandum forma, vel si gravitate fuisset,
 Vel comitum quo, stemmate vel patrio,
 Heroum veterum nemo, non o Hercule! nostri
 Temporis ante illi iure ferendus erat.
 At nihil haec contra potuere immobile fatum,
 Praesulis en tantis flamina raptata iacent.
 Hanc miseram Patriam, dignus meliore, reliquit,
 iam liber a curis vivit in arce poli.

In Arcem Wissegrad, pag. 31.

Ipsi etiam sacrae custos excelsa coronae,
 Antiquum inductae gentis et artis opus.
 Suave tandem, sed me non inpete vicit,
 Non vi, non precibus, non prece Turca minax.
 Adtulit exiti in mora longa, mihi que meisque,
 Aeterno dignis nomine praesidiis.
 Quantum etiam dudum nocuit, nocituraque porro est
 Pannoni exemplo discite, quaeso, meo.

Valentino Zepfio Praeposito Eursiensi,
pag. 37.

*Qui sua, Weszpremiique sui magno auxit honore
Templa Valentinus, conditur hoc tumulo.*

*Consilio Vir praeclarus, cui semper honesti,
Iustitiae, et fidei maxima cura fuit.*

*Quem coluit Princeps, quem Cancellarius ipse,
Primum inter scribas iusserat esse suos.*

*Ornandum titulis hunc iam maioribus, acri
Sustulit e terris mors violenta manu.*

*Offa quidem illius modica hac conduntur in urna,
Spiritus at coeli tecta superna colit.*

In Paullum Bakyth, pag. 19.

*Praeteriens forsau Turcarum exercitus urnam,
Condita qua Paulli membra fuere Bakyth:*

*Inuasit subito terror iumenta, hominesque
Tota fere ut retro cederet ipsa acies.*

*Tum quidam, quid statis? ait, nec tela nec enses
Paullus, qui toties vos feriebat, habet.*

Clarae ab Vylak, Francisci Iauriensis Episcopi Matri, pag. 32.

*Hac dilecta iacet Iaurini Praesulis urna,
Re simul insignis nomine Clara Parens.*

Reliqua, quae vel nobilissimae huic Feminae, vel Barbarae, Francisc. a Reua Propalati- ni Regni Hungariae Coniugi, aut Iosepho Tectandro, Medico, lugubri modulatus est carmine, chartarum angustia prohibitis nobis non licet amplius referre.

ARTICVLVS XII.

EVANGELISTA (*Ioannes*) Italusne, an Polonus, vel vero Hungarus gente fuerit, nequam loco hoc definiuerimus, nil enim amplius de eo nobis innotescere potuit, quam quod Isabellae, Reginae, Ioannis Primi, Hungariae Reguli, Coniugis, Medicum in Transilvania egerit: fidem faciunt indubiam Litterae liberi comneatus regiae, Ioanni Euangelistae impertitae, quibus Physicum hunc suum, in Poloniam proficiscentem, Elisabetha Regina vidua hunc in modum muniuit: „ Isabella Dei „ Gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, etc. Uniuersis et singulis Reuerendissimis, Reuerendis, Spectabilibus, Magnificis, Egregiis, Nobilibus, Comitibus, Vicecomitibus, Castellanis, et Officialibus quarumcunque artium; Item Prudentibus et Circumspectis Magistris Ciuium, Iudicibus, et Iuratis Ciuibus Ciuitatum, Oppidorum, Villarum, et quarumlibet Possessionum, nec non tricesimarum ac Teloniorum Exactoribus, Pontium, Passuum, et Vadorum Custodibus, cunctis etiam aliis cuiuscunque status et conditionis hominibus, intra et extra Regnum Nostrum Hungariae et Transilvaniae, praesentium notitiam habituris, Amicis Nobis sincere dilectis, salutem, et felicem quoruncunque successum, subditis vero nostris Gratiam Nostram. Quoniam hic Excellens Ioannes Euangelista, Doctor Physicus,

„ cus,

„ cus, in Regnum Poloniae proficiscitur, Ami-
 „ cicias igitur Vestras benevole hortamur,
 „ subditis vero nostris firmiter committimus,
 „ vt dum et quando ipse Ioannes Euangelista
 „ in Dominia et Officiolatus peregrinauerit,
 „ eundem vbique libere, pacifice, et sine
 „ omni impedimento dimittere, et dimitti fa-
 „ cere, quin potius sicubi necesse fuerit, de
 „ equis necessariisque eidem prospicere velitis,
 „ subditi vero nostri debeant ac teneantur,
 „ Secus non facturi. Praesentibus perlectis,
 „ exhibenti restitutus. Datum in Ciuitate no-
 „ stra Alba Iulia, 10. die Februarii Anno
 „ Domini 1559.

Isabella Regina. m. pr.

Micae loco esse poterit in Historia Patriae,
 nosse etiam quibus Epithalamiis *Isabellam* spon-
 sam ad *Iannem Hungariae Regem*, in Transilua-
 niam proficiscentem, excellentes aevi illius
 Poetae profecuti fuerint:

- a.) *Epithalamium florentissimae Filiae Sereniss. Re-
 gis Poloniae Sigismundi ad Sereniss. Maritum
 Ioannem Vngariae Regem proficiscentis Hexa-
 metris compositum. Additis binis ad Eandem
 Isabellam Pannoniae Reginam Elegidiis. Aucto-
 re Stan. Aichlero, Cracov. ex Officin. Hie-
 ron. Victor. an. 1539. in 4.*
- b.) *De felici connubio Sereniss. Vngariae Regis
 Ioannis, et S. Isabellae, Poloniae Regis filiae,
 Auctore Iac. Ferdinando Bariensi, Cracov.
 excudit Matthias Scharffenberg. an. 1539. 4.*

- c.) *Epithalamion in Nuptiis Sereniss. Principis Domini Ioannis Regis Hungariae et Sereniss. Virginis Isabellae etc. Versibus Heroicis comprehensum per Seb. Marscheuium, impressum Cracouiae per Hieron. Victorem anno 1539. 4. Eiusdem Carmen Hexametris factum prostat. De Ludis Equestribus, quos exhibuerunt Hungari in Nuptiis Sereniss. Virginis Isabellae. Impressum in aedibus Hieron. Victoris anno eodem in 4. Eiusdem Marschevii legitur etiam Carmen Elegiarum in Sereniss. Hungariae Regis Ioannis Primi obitum. Cracov. impressit. Hier. Victor. an. 1540. mens. Sept. in 4.*
- d.) *In Nuptiis Sereniss. et Potentiss. Principis, Domini Ioannis Hungar. Regis et Seren. Virginis Isabellae, Sigismundi I. Poloniae Regiae Filiae Poëma gratulatorium versibus heroicis conditum Auctore Venc. Shamotulino. Excusum Cracov. in Officina Vngleriana anno 1539. die 26. Ianuar. in 4. Eodem auctore prodiit Poëma Gratulatorium genere heroico, in natiuitate Illustriss. Dom. Ioan. Sigismundi Principis Hungariae et Transilvaniae, Marchionis quoque Moraviae ac Lusatae, et Ducis vtriusque Silesiae, Filii Serenissimorum Principum, D. Ioannis Regis et D. Isabellae Reginae Hungariae. Cracov. excudit Hier. Victor. IV. Kal. Aug. an. 1540. in 4.*
- e.) *Epithalamion Sereniss. Ioannis Hungariae Regis et Isabellae Reginae per Mich. Wrantium Dalmatum versibus heroicis compositum. Cracov. Hier. Victor. an. 1539. 4. Michaëlis huius*

huius Fratrem Germanum Antonium Vrantium a Ferdinando I. Episcopum Agriensium renunciatum fuisse, eumque Elegis bis geminis clarum exstitisse, alibi iam docuimus: de quo interim Episcopo Agriensi, Ant. Vrantio, haec apud Wolffg. Lazium nos legere meminimus: *Neque vero Graeciam illam barbaram his Commentariis describimus Turcarum tyrannide pressam, quam olim Reverendiss. ac simul doctissimus D. Ant. Vrantius Episcopus Agriensis in lucem proferet, utquæ legationibus suis Thraciam praesertim ac Minorem Asiam peragravit, et in Geographorum lectione versatissimus est. Historicar. Commemoration. Rerum Graecar. Libr. II. Viennaë an. 1558. fol et Hanov. an. 1605. fol. in Thesauro Antiquitat. Graecar. Gronoviano Tom. VI.* Plura de hoc Vrantio, qui sedem quoque Strigoniensium archipraefulum postea ornaueat, narrat Illustris Kollarus, epitomen vitae exhibiturus, in Historia Diplomat. Iur. Patronat. Apostol. Reg. Hungar. Lib. I. pag. 52. seq. Subnectant alii reliquos, si qui fuerint, talibus defunctos officiis.

ARTICVLVS XIII.

FORGACH DE GIMES (Adamus) Florentissimam atque Virorum eruditorum feracissimam in Hungaria Lib. Baron. et Comitum Forgáts de Gymes familiam Celeberrimus Patriæ Historicus *Matthias Belius* Notit. Hungar. Nov. Tom. IV.

IV. pag. 383. seqq. fide diplomatum suffultus, docuit esse gentem in Hungaria vetustissimam: ex adnexa Tabula Genealogica luculenter perspicitur plures omnino existisse Viros de Forgatiano stemmate natos, qui non modo in sanctiori aequae ac ciuili republica, sed etiam Hungariae litteraria egregiis sese nobilitauerunt speciminibus: inter eos primum tenere locum existimauerim Michaellem Forgách, Simonis Lib. Baronis, et Pincernar. Reg. Magistri filium, ex Vrfula Pemflingeriana susceptum, qui iuuenilibus in annis peregrinationem Litterariam suscepturus, Vittebergam, celeberrimum ea aetate artium et scientiarum emporium ingressus, Ioanne Zangero fasces Academiae moderante, die 3. Aug. anno 1587. Albo studiorum Vittebergenis nationis Hungaricae, quod felici fato ad manus nostras peruenit, hunc in modum nomen manu sua *Michael Forgach de Gimes, Baro*, inscripsit vna cum Sigismundo Mariási, et Sigismundo Peczi, Nobilibus, nec non Francisco Bánfi Losonci Barone et Comite, qui subsequenter annis duobus 1588. et 1589. Rectoris quoque Magnifici munere in ea studiorum Vniuersitate, rarissimo exemplo, egregia cum laude defunctus est, dum scilicet coetui Hungarico *Ioannes Czanius*, Senior in ordine XXXVIII. praecesset. (*) Dictis

(*) Ad illustrandam historiam Patriae litterariam plurimum omnino facere videtur genuinam, nosse eorum

ctis his ex asse conformia sunt, quae *Fridericum* quoque *Boernerum*, *Vittebergenfium* Profeffo-

eorum quoque feriem, qui e popularium noſtro-
rum numero a felici inde ſacrorum reſtauratione per
integrum fere ſaeculum tractanderum ſublimiorum
ſtudiorum cauſſa Vittebergenſem viſitauerunt Vni-
uerſitatem. *Petrus Monedulatus*, *Laſcouienſis* Hun-
garus, in Praefatione, *Libro de Homine magno*
in Natura Miraculo, Vitteb. an. 1585. in 8. edi-
to, praemiſſa, *Martinum Czriakium*, *Leuſcho-*
uienſem, nominat, qui omnium primus anno
1522. Vittebergam ad audiendum *Lutherum* pro-
fectus fuerit, atque reliquorum ciuium ſuorum
nomina per longam feriem annorum ad ſua uſque
tempora pulchro ſatis ordine ibidem recenſuit;
Jeremias uero *Lipoinus*, *Barouius* Hungarus, dum
ſam laudati Monedulati *Epistolam* dedicatoriam
an. 1597. recuderet, annos duodecim prioribus
fideliter adtexuit, quos nos quoque *Centur. I.*
artic. 92. pag. 192. ſeqq. iam exhibuiſſe probe
meminimus. Quia uero *Matricula* coetus huius
Leucorei Studioſorum Nationis Hungaricae fate-
quopiam in manus noſtras deuoluta eſt, non pi-
gebit ex illa reliquorum quoque ex ordine nomi-
na, quae adhuc deſiderantur, ad annum uſque
1608. pertexere, quo nimirum *Concilium* illud
Nationis Hungaricae, exemplo *Forgachii Noſtri*
Vittebergam accurrentium, fate infelici diſſolu-
tum eſt. Prout *Monedulatum* aequae ac *Lipoinum*
e pretioſiſſimo cimmelio hoc litterario noſtro ſua
mutuatam fuiſſe euidenter conſtet, filium ruptum
hoc iam connectemus ordine:

Thomas Szelinus, ſenior nationis Hungaricae XLVII.
Magnif. Academiae Rectore, *Thoma Frantzio*,
I. V. D. Anno 1597. nomina ſua in *Faſtos* hos
in-

„ dem, et virtutem viam plerique e tua clas-
 „ se ingredi vellent, quid Europa beatus,
 „ quae nunc iacet misera, vndique telis con-
 „ fixa ciuiliū turbarum. Sed resurget pro-
 „ fecto aliquando (et ea certa spes me tenet)
 „ eiusmodi adminiculis et fulcris. Tu perge,
 „ et te litterarum ac sapientiae studiis primum,
 „ mox Patriae trade: palam facturus quantum
 „ inter doctos cultosque Nobiles, et istos,
 „ qui nihil lucis habent, nisi a luce maiorum.
 „ Meam quidem amicitiam quod appetis, ita
 „ cupide offero, vt ipse propior appetenti
 „ sim, et in tempore ostendam. Lucubrati-
 „ onibus nostris quod delectari te scribis, vti-
 „ nam et iuari! spero tamen id facturum
 „ opus, quod nunc edo, in quo Principem
 „ formo, et eos, qui ad gubernacula rerum
 „ admouentur. Laboriose mihi opus scripsum
 „ fateor, sed vobis, vobis, non huic vulgo,
 „ qui nec capiet, nec si capiat, fractum fa-
 „ ciat in praeceptis, quae nihil ad ipsum.
 „ Regendi imperandique munus vobis conue-
 „ nit, *plebi obsequii gloria vt ille inquit, re-*
 „ *licta est.* Nobilissime Baro, vale. Nonis
 „ Iuliiis CIO IO LXXXIX. “ Non profanis
 „ dumtaxat doctrinis, insignique linguarum grae-
 „ cae et latinae notitia egregie instructum, sed
 „ sacrarum in primis litterarum studio plurimum
 „ fuisse delectatum, luculentissimos B. Io. Cal-
 „ vini Institutionis Christianae Libros ad vnguem
 „ tenuisse, aliaque selectissima interpretum di-
 „ uinorum oraculorum Scripta nocturna diurna quo

versauisse manu, *Petrus Pazman* S. R. F. Cardinalis in Epistola nuncupatoria, Libro contra *Nic. Gyarmatium*, *Helmetziensium ecclesiam*, de *Cultu Sanctorum et eorum pro nobis intercessione* scripto, et Graeco anno 1617. edito, praefixa testis est. Rev. vero *Io. Molnarium* nonne pientissimi Viri huius Maibus infurium forte ob id pronunciaueris, quod ex laudato Pazmano l. c. in Libro quopiam eristico, lingua hungarica exarato, et *Tirnav. an. 1763.* foliis quadrantibus promulgato, de exitu vitae *Forgachii Nostri* pag. 12. reult? verum nostra haud interest, cui demum hominum coetui Heroes eximii nominis pro lubitu a morte adgregaueris. *Michaelem* hunc cum Medicis aetate sua celebrioribus literarium exercitiae commercium, dubium vix esse potest: proflat inter Epistolas *Valentis Acidali*, acerrimi Critici, et Medicinae Doctoris experientissimi, a *Christiano Andalio*, fratre, *Hanov. an. 1606.* editas, vna ad *Michaelem Forgazium*, *Baronem Gimessii*, *Patavium*, ubi percipiendi studii forte medici causa commorabatur anno 1592. amice exarata, in qua *Acidalus* cum *Nostro* agit in primis de *Jordano Bruno Nolano*, qui totum Philosophiae circulum mutare, et Philosophiam nouam, eumque abitrusam dare auidus est; ipsa scribentis ad *Forgachii* m. placebit in hanc rem extundere verba: *Quaero etiam vnum; Iordanus Brunus, is quem Vittebergae nosti, Nolanus Batauii nunc apud vos viuere, et docere dicitur. Hanc est? et quid hoc hominis*

Wejzpr. P. II. G in

in Italia audeat, ex qua, ut olim fatebatur, exsul abiit; miror, miror, nec rumori adhuc fidem habeo, et si ipsum a fide dignissimis. Tu me docebis, et aut certum aut falsum facies, etc. Dolemus Responsorias Nostri ad Acidalium litteras non esse aequae publicatas, sicut et illas, quas vel ad Iustum Lipsium, aut alios Viros eruditos exarauerat. Forgathianae huius Epistolae *Iac. Bruckerum* quoque in *Histor. Philosoph. critic.* edit. Latin. Tom. IV. part. II. Libr. I. cap. 2. pag. 26. paucis commemorasse animadvertimus.

Francisci Forgáts vero, Metropolitae Strigoniensis, et Cardinalis, quanta fuerit eruditio, et quae in Hungariam merita notius est, quam ut pluribus edisseramus verbis, ab eo profecta esse accepimus 1.) *Decreta Synodi Prouincialis a se Tyrnauiam an. 1611. conuocatae typis edita*, Rituali Strigoniensi iussu Petri Pazmany an. 1626. adnexa, mox a Peterfio Sacror. Concil. R. Hungar. Part. II. repetita. 2.) *De compefcenda Haereticorum petulantia, et nonnulli alii Libri polemici manu exarati: ast ne quid dissimulemus, Protestationem aduersus quaedam Pacificationis Viennensis capita*, a Car. Peterfio l. c. pag. 191. Nostro attributam Rotarides fictam esse euincere conatur in *Lineament. Histor. Hungar. Litter. Alton. an. 1745. in 4. editis. Alter Franciscus Forgáts Nicolai ad Mohacsum caesi filius, Praesul infulatus Varadiensis, reliquit nobis* 1.) *Orationem funebrem in obitum Ferdinandi I.* in Collectionis Schardianae Tom. I. pag. 349. seqq. obuiam. 2.) *Descriptionem*

tionem Castris Szigethi, et eiusdem obsidionis, an. 1576. Syndromo Rer. Turcico - Pannonicarum num. 19. insertam. 3.) *Commentarius sui temporis Historicus, Res Hungariae et Transilv. Lib. XII. comprehensus, numquam tamen, quod sciam, publici iuris factus, auctor Franciscus Forgach adpellatur Clarissimus Historicus in Historia MSct. Imp. Matthiae Regis Hungar. ab Ill. Kollario in Supplemen. ad Lambecii Commentar. Libr. I. pag. 699. excitata. Simon Forgáts Comitum Nicolai Zrini Libellum De Disciplina militari recte inter Hungaros instituenda, praemissa erudita Dissertatione Francisco Rakotzio inscripsit, et sub hoc titulo: Symbolum Ill. D. Comitum Nic. Zrini. Nemo impune laceffit, an. 1705. in 12. absque indicio loci foras edidit.*

Sed Comes *Adamus Forgach*, Sigisfinundi filius, Pincernarum Regalium Magister, Iudex Curiae Regiae, et Supremus exercitus Hungarici Dux, meruit omnium maxime nostram attentionem, cui sedem satis honorificam in hoc Articulo ob id a nobis adsignatam vides, quod *Alchemiam* is non vexatissimam illam omni aeuo transmutatoriam, dictam *chrysopeiam*, sed veri nominis metallurgicam, atque spagiricam, haud primis tantum labiis degustaverit: integrum enim, ut ex vngue leonem, de fixatione Mercurii instituisse Processum Chemicum ex *D. Ioan. Junckeri Conspectu Chemiae Theoretico - Practicae*, Hal. Magdeb. an. 1730. in 4. edito p. 993. cognoscitur: quam Mercurii fixationem cum

oleo vitrioli ex mente Comit^{is} Forgat^{sii} instituendam, sicut et vitriolica imbibitione frequenti ac digestion^e, ad metallicam mixtionem aptiorem reddendam, tacta honorifica nominis Forgat^{siani} mentione, vberius iam ante edisseruisse legimus *Io. Ioach. Becherum* in Libro, cui talem fecit titulum: *Experimentum nouum ac curiosum de Minera arenaria perpetua, seu Prodromus Historiae, siue Propositionis Praep. D. D. Hollandiae ordinibus factae circa auri extractionem mediante arena littorali per modum minerae perpetuae etc.* Francof. an. 1680. in 8. Laudatissimus scilicet artis hic spagyricae Magister *Becherus* de *Minera arenaria perpetua* scribens, posteaquam nonnullorum Aurigeram mineram adduxisset, *Caneparii* experimento haec pag. 871. adiecit: „ Si quis tamen huius processus „ fundamentum, siue rudimentum potius scire „ desideret, is Experimentum elaboret, quod „ olim ab Hungaro quodam Comite et Mag- „ nate *Phylo-Chyunico Forgáts Adám* nomine „ Regni Hungariae Generali accepi, probaui, „ et verum inueni, vel hoc solo nomine com- „ mendabile, quod nihil de *Argento* in hoc „ Processu amittatur; tamen semper aliquid „ Auri acquiratur. An vero cum quolibet *Vi-* „ triolo succedat, nescio, quare etiam nego- „ tium non persecutus sum: tantam enim *vi-* „ triolorum varietatem obseruaui, ut de *Pro-* „ cessibus, qui vitriolum pro basi habent, „ nunquam idem, et certus effectus sponderi „ possit,

„ possit, sunt namque vitriola, quorum oleum
 „ iam actuale aurum in se continet, ut demon-
 „ strari potest; praesertim in Hungarico. In
 „ hoc igitur Processu *Forgatsiano* Vitriolum
 „ Hungaricum sumitur, calcinatur ad rubedi-
 „ nem, affunditur acetum terve quater, destil-
 „ latum extrahitur Essentia vitrioli, decanta-
 „ tur, extractio filtratur, et evaporatur ad
 „ consistentiam rubri Syrupi, cuius sumuntur
 „ tres Vntiae, cinabrii quinque uncias, bene
 „ commixta humectantur aqua salis armoniaci,
 „ exsiccantur lente, et hoc repetitum terve,
 „ quater, tunc miscetur aequali pondere cal-
 „ cis Lunae, destillatur per retortam, quod
 „ remanet, fulminatur in Cupella per Satur-
 „ num, et separatur in aqua forti. Potest
 „ etiam haec massa vitrioli et Cinabrii succes-
 „ sive in argentum fusum iniici, sequitur idem
 „ effectus, sed perditur Mercurius, qui ex
 „ hoc labore non est contemnendus. “ *Haec*
 „ *de Forgatsio Becherus.* Super hoc Comitissae Ada-
 „ mi *Forgatsii* Processu chemico interrogatus ver-
 „ fatissimus in vniuersa Alchemia Patriae Medi-
 „ cus, D* G* ita suam nobis mentem in litteris
 „ responsoriis anni currentis 1779. d. 18. Iul.
 „ Iaurino datis candide aperuit: „ Az mi Gros
 „ Forgats Adámnak experimentumát illeti, azt
 „ mondhatom. hogy ez a' Processus particu-
 „ laris maturatio Lunae. Igaz az, hogy min-
 „ denik metallumnak egy eredete vagy on in
 „ ortu, sed diuersa fiunt propter immaturita-
 „ tem et heterogenea sulphura. Luna proxi-

„ me accedit ad maturitatem auri, aquosum
 „ elementum si ei adimatur et resuscitata plus
 „ ultra maturetur, sine dubio in aurum con-
 „ crescet. Sed ante mortem nulla fit resur-
 „ rectio; spiritus est vita, si iste igne elemen-
 „ tari tractatur, ad auras redit, vnde venit,
 „ nisi sit fixatus (qui elementari quocunque
 „ igni resistit:) moritur quidem, sed non re-
 „ viuiscit Lunae corpus; idem contingit in
 „ Forgasiano Processu: aurum in vitriolo la-
 „ tens est corpus inuincibile, retinet spiritum
 „ in omni ignis gradu, sed mortuum corpus
 „ per ignobilia mineralia non resuscitatur, vt
 „ mineram constituat viuentem operosam, ergo
 „ non nisi latens aurum in vitriolo reproduci-
 „ tur per Processum Forgasianum, ideo nihil
 „ amittitur ex Luna. Talibus experimentis
 „ Chymicis non delector. Natura est simplex,
 „ sine qua nihil fit, quod fit; ex simplici me-
 „ chanismo per naturam et artem ex unita
 „ materia catholica quatuor elementorum fit
 „ vna res auro fixior, quae corpus vocatur
 „ ☿iale, quod debet solui per id, ex quo
 „ factum est, eodem tempore spiritus coagu-
 „ latur, quando corpus soluitur. Ita conuer-
 „ tuntur elementa magno et —. —. labore: sed
 „ in isto labore fit mors, regeneratio, et re-
 „ surrectio, quia spiritus clarificato in corpo-
 „ re spirituali iam est immortalis, ideo essen-
 „ tia elementorum reproducitur, quae est
 „ ignis aeternus, comburens, enecans, et
 „ resuscitans, atque maturans omnia metalla

„ im-

„ imperfecta secundum semen Solis vel Lunae.
 „ Henricus Kunrad in Amphitheatro aeternae
 „ sapientiae audet scribere *Lapidem Philosopho-*
 „ *rum* esse Ruach Elohim, quid mirum, si Ω
 „ Domini, qui repleuit orbem terrarum, sit
 „ vita omnium creaturarum: ideo Artem vo-
 „ cat sacratissimam. Quidquid creatum est prae-
 „ ter Lucem, ex tenebris creatum est, et
 „ constituit coelum firmamentale et terram,
 „ siue elementa quatuor, haec sunt mutabilia,
 „ ergo ex rebus mutabilibus non fit iste spiri-
 „ tus, licet in illis existat operando: spiritus
 „ enim immutabilis est in omnibus, in eo vi-
 „ vimus, morimur et sumus: quicumque igitur
 „ ex rebus elementaribus in Regno Astrali,
 „ vegetabili, animali, vel minerali conantur
 „ Lapidem conficere, sunt Pseudo-Philosophi.
 „ Pisciculus Echineus in mari vasto versans
 „ magnetis ope capiendus est; haec est ma-
 „ teria Philosophorum; quae ope divinae gra-
 „ tiae per Philosophum ita praeparatur, vt
 „ corpus formet terrenum, virgineum, quod
 „ Φ audit, in quo omne existit, quod quae-
 „ runt Sapientes, nihil ei accedit, nisi super-
 „ fluum adimatur, coquatur igne philosophico,
 „ et maturetur in eodem vase etc. “ Tantum
 de Forgacſio Chemico. Reliquorum, qui se
 ex gente Forgacſia edito publico eruditionis
 specimine litterario notos reddiderunt, nunc
 iam non succurrunt nomina: *Nicolaum* et *Pau-*
lum dumtaxat, tribus hic commemorabimus ver-
 bis, quorum hic, posteaquam Romae sapientiae,

iuris tam ciuilibus quam ecclesiasticis, ac sacrarum praesertim litterarum studia coluerat, iuuenis admodum ante septennium in Collegium Canon. corum Ecclesiae Varadiensis adsumtus, et iam Archidiaconi et Abbatis titulis certo praeludio maiorum dignitatum consecutus est, ad quas per quosdam quasi gradus sola virtutis commendatione a censurum firmiter confidimus; artificium in primis, idque prorsus Diuinum in concentu musico, fidium potissimum, quo excellit, in eo maximopere vniuersi admiramur. *Nicolaus* vero *Forgats*, instituta prius per Italiam, Heluetiam, Galliam, Belgium, Angliam et totam Germaniam peregrinatione literaria, singulas politissimarum in Europa nationum linguas praecipuo quodam excoluit studio, vt verbo rem expediam, parta domi forisque multiiuga eruditione, eaque prorsus singulari, Reipublicae Hungaricae commodis coepit, magno inferuire emolumento, et supremi Comitatus dignitatem nouissime indeptus, insigni prudentia et rerum agendarum dexteritate Comitatum Nitriensem iam iam administrat. *Addamus*: Insigne Gentis *Forgachianae* heraldicum Cupro incisum inter Insignia Illustr. Comitum R. Hungar. num. IX. Ioannem *Burgstallerum* *Potoniensem* Contulem iam exhibuisse.

ARTICVLVS XIV.

FRANCISCI (*Paullus*) Lucem is Coronae in Transilvania adspexit, ac mature a parentibus ad litteras combibendas admotus, in patrio gymnasio humaniores disciplinas, ac philosophiam haud vulgari progressu perdidicit. Altdorfiam in Academiam profectus, totum se ad Medicinam conuertit, et ita excellens in arte illa diuina excolenda adparuit, vt Anno 1678. summis in Medicina decoraretur honoribus, et labentibus annis poliater Vunfidelenfis renunciaretur: Dum munus hoc in Germania ea, qua decebat, sedulitate annis, plusculis obiuisset, eum tanta nominis in patriam reuocauit, vt patriae potius quam exteris operam suam ac medendi peritiam impenderet. Coronam itaque redux Noster, academicis honoribus rite insignitus, Medicinae faciundae prouinciam inter ciues suos suscepit, qua egregie perfunctus, vitam suam in patria ciuitate clausit caelibem.

O P E R A.

- 1) Disput. inaug. med. *De Paralyfi ex Colica*, Altdorf. anno 1678. in 4. plag. 2. Non nisi tantum ope'lae huic statuendum est pretium, quantum academicis huiuscemodi exercitationibus vt plurimum consueuit.
- 2) *Memorabilia aliquot Transilvaniae*. Praefide M. Ioanne Francisci, Corona - Transilvani,

Resp. Thoma Scharfio Medienſi, 16. Apr. Vitteb. an. 1690. in 4. Lapsus eſt Rev. *Bodius in Athen. Hugar.* pag. 88. quod Ioanni Franciſci, qui Medicus fuit numquam, tribuat Diſſertationem Medicam de Paralyſi ex Colica Num. 1. adductam, quae Fratrem eius Medicum, Paullum Franciſci noſtrum, agnoſcit auctorem. Clar. *Horanyus, Czvittingerum* ſecutus, recte quidem Medicum nominat Paullum, ſed et ipſe Paullum cum Ioanne confundit, quando opellae de Memorabilibus aliquot Tranſilvaniae auctorem conſtituit Paullum: ex his enatus eſt error Rev. *Ioſephi Benkő quoque in Tranſilvania orbi nondum ſatis cognita*, Tom. II. pag. 426. quod is Ioannem Franciſci Medicinae honoribus mactatum fuiſſe pronunciarit. Index Bibliothecae Schmeizelianae Agnethlerianus pag. 11. editus Halae Magdeb. an. 1751. in 8. *Memorabilia Tranſilvaniae* recte ſane ad Ioannem Franciſci, vt auctorem, retulerit. Ceteras Ioannis Franciſci diſſertatiunculas, ſub aliorum praefidio habitas, conſulto praeterimus, vtpote nec argumenti Medici, nec a Medico profectas.

ARTICVLVS XV.

FRIEDEL (*M. Ioannes*) Primam mundi lucem Poſonii adſpexit ibidem in patrio gymnaſio eruditus, et academicis ſtudiis maturus factus, exterarum Muſarum ſedes adire induxit in animum,
Vitte-

Vittebergae in primis commoratus sublimioribus scientiis operam impendit, et mox anno 1666. die 5ta Martii ritu sollemni Decano facultatis Strauchio summis in Medicina ornatus est honoribus, et vt Facultatis medicae Adiunctus publicas in docenda arte salutaris aperuit Scholas, et varias luci publicae exposuit opellas. Gentile vero posteaquam solum cum Saxonico commutasset, in Lib. Regiaque Civitate Eperiesiensi substitit, ibidem artem salutarem in magno hominum vndique affluentium concursu ad vltimos vsque vitae dies feliciter exercuit, ita de Friedelio nostro olim cecinit in *Memoria Medicorum Thoruniensium Iacobus Zablerus*, Pannonius, Gymnasii Professor, ꝯ. 691. seqq.

*FragarI, lentae quae profluit vnda Torissae,
 Illustres vbi Gymnasium tenuere Camoenae,
 Inuidiam potuit dentemque laceffere Momi
 Friedelius: sic ille Luem compefcere norat,
 Impete quae vario teneros deiecerat artus.*

O P E R A.

- 1) Disput. inaug. medica Praef. Conr. Vict. Schneidero. *De Angina*. Vitteb. an. 1666. in 4.
- 2) Dissert. medica Respond. Martino Kölschio Transilv. *De Hydrope*. Vitteb. an. 1668. in 4. ex officina Fincelliana. Inscripta est Serenissimi Principis Transilvaniae, Michaelis Apafi,

Apafi, honoribus sic: Serenissimo, potentissimo, celsissimoque Principi ac Domino Michaeli Apafi, Transilvaniae ac superiorum Partium Hungariae Principi, Sicularum Comiti etc. Principi Opt. Max. Pio, Felici, Augusto. Post prooemium ponitur *Casus Practicus cum Solutione* Capit. XV. comprehensa, quorum lemmata ita habent: Caput I. *Etymologiam explicat.* Caput II. *Definiticnem et genus complectitur.* Caput III. *Subiectum proponit.* Caput IV. *Causam primariam indicat.* Caput V. *Causas secundarias complectitur.* Caput VI. *Differentias Hydropis explicat.* Caput VII. *Signa diagnostica complectitur.* Caput VIII. *Signa Prognostica includit.* Caput IX. *Curacionem inuoluit.* Caput X. *Medicamenta diuretica complectitur.* Caput XI. *Sudorifera exhibet.* Caput XII. *Medicamenta roborantia exponit.* Caput XIII. *Medicamenta externa exhibens.* Caput XIV. *Venae sectionem, et Paracenthesin inuoluit.* Caput XV. *Diaetam proponit.* Tum subiiciuntur Corollaria numero VII. postea sequuntur adplausus: Conradi Victoris Schneideri, Io. Deutschmann, Io. Strauch, Praesidis, M. Georg. Wagneri, M. Ieren. Deutschmann, M. Mulleri, M. Petri Stamm, Michael. Clausenburgeri, Andreae Henning, Ioh. Ieremie, Martini Maurer, Io. Schulleri, Io. Marthii: quorum sex postremi Transilvani fuerunt.

- 3) Disputat. Medica *De Pleuritide*, Praefide *Ioanne Fridelio*, Pofonio-Hungaro, Philosophiae et Medicinae Doctore celeberrimo etc. Virtebergae in 4. sine die et consule, plag. 7. Auctor Respondens idem *Martinus Kolschius*, Segesuaria-Transiluanus, dedicavit Disputationem suam Magistratui Segesuariensi et Patri suo Stephano Matthiae. Post Prooemium proponit Auctor *Casum practicum*, cui Solutio subiungitur XIV. pertractata Capitibus, quorum haec sunt Iemmata: Caput I. *Onomatologiam considerat*. Cap. II. *Definitionem realem explicat*. Cap. III. *Subiectum seu Partem adfectam declarat*. Cap. IV. *Caussas rimatur*. Cap. V. *Caussas externas indagat*. Cap. VI. *Caussas Symptomatum peruestigat*. Cap. VII. *De Differentia agit*. Cap. VIII. *Signa diagnostica aperit*. Cap. IX. *Prognostica explicat*. Cap. X. *Indicationem fflit*. Cap. XI. *Venae sectionem suadet*. Cap. XII. *Pharmacoeiam exhibet*. Cap. XIII. *Medicamenta specifica comprehendens*. Cap. XIV. *Diaetam exhibens*. Tum subiiciuntur Adplausus popularium: *Michaëlis Clausenburgeri*, *Io. Schindleri*, *Mich. Gundesb*, *Georgii Berndorffii*, *Io. Greiffingii*, *Georg. Kolbii*, *Mart. Maurer*, *Io. Schülleri*, *Io. Marthii*, et *Ioan. Gokesch*: quorum alii Theotisco, alii Latino sermone officium testati.

ARTICVLVS XVI.

GAZIUS (*Antonius*) Bene doctum hunc, vsu-
 que praestantissimum Medicum Mercklinus in
 Lindenio Renov. pag. 70. Patauinum fuisse com-
 miniscitur, sed Arisius rectius in Cremona Lit-
 terata Tom. I. pag. 169. seq. Cremonam na-
 tale solum ei attribuit, singularibusque cumu-
 lat encomiis. Quum diu multumque per varias
 Europae Provincias circumeundo medicinam
 passim factitasset, nostram quoque, sed iam pro-
 vecta aetate, intrauit Hungariam: hic arte
 sua, quam profitebatur, medica eum Nobilio-
 rum Patriae vtriusque sexus ciuium sibi conci-
 liauit Fauorem, ut nouissime ab ipsis quoque
 Regni Primoribus aestimaretur plurimum. Sic
 dum arte sua salutari passim in oris huiusce no-
 stris, annis pluribus egregie fungeretur, a
 Ioanne Turfone de Bethlehemfalua, Comite
 Scepusiensi, Cracouiam primariam ea aetate
 regni Polonici Ciuitatem, perductus, Sigis-
 mundum Seniore, Regem, grauissimo eoque
 paene desperato morbo detentum, adhibito ce-
 leri facilique remedio, vitae periculo exemit.
 Quo perpetrato egregio facinore eum Regis et
 vniuersi populi consecutus est fauorem, ut ad
 extremos usque vitae suae dies vario benefi-
 ciorum genere cumulatus, ibidem detineretur,
 an. 1528. mortalitate interceptus.

O P E R A.

- 1.) *De Vino et Cereuisia tractatio.* In Regia Poloniae Cracouia, apud Hieron. Vietorem an. 1539. in 4. mai. Exiguum huncce libellum Nobilium quorundam commodo conscriptum, auctore e vita hac iam egresso, filius nomine Simon, aequè Medicus non inceleber assiduus itinerum, studiorumque, atque laborum socius in lucem publicam emisit. Iterata est editio Augustae 1546. 8. et Patauii an. 1549. in 8.
- 2.) *Florida Corona, quae ad sanitatis hominum conseruationem ac longaeuam vitam perducendam sunt perneccessaria, continens.* Venet. an. 1491. in fol. Lugduni an. 1514. in. 4. ibidem an. 1539. in 8.
- 3.) *Aerarium Sanitatis.* Augustae an. 1546. 8. Patavii, an. 1549. in 8. Kestner in Medicinisches Gelehrten - Lexicon pag. 335. opinatur eundem prorsus esse Librum hunc cum priore, quippe qui sub diuersis in fronte notatis titulis in lucem publicam emissus.
- 4.) *De Somno et Vigilia Libellus.* Exstat cum Constant. Aphricani Operibus. Basil. an. 1539. in fol.
- 5.) *Quo medicamentorum genere purgationes fieri debeant, sive de Ratione euacuandi Libellus.* Basil. an. 1541. in fol. nec non ibidem cum aliis Albucaesae et Catalani opusculis an. 1565. in 8.

ARTI-

ARTICVLVS XVII.

GEYGER (DANIEL) Rosenhemii in Bavaria, oppido ad Oenum-sito, d. 8. Octobr. an. 1595. patre *Ioanne Iacobo Geygero*, celebri chirurgo, oppidique Senatore, deinde circa annum 1606. reipublicae Augustanae Lithotomo ordinario, matre vero *Catharina Iacobina*, Ioannis Iacobi Senatoris et chirurgi Rosenheimensis Filia, in hanc mundi lucem editus est: puer X filiorum et totidem filiarum viuentium natu minimus a Patre Monachium in Scholam exmissus, tantum ibidem et mox *Augustae Vindelicorum* atque *Memmingae* in humanioribus Litteris profecit, vt comparandae vberioris eruditionis causa *Tubingam* profectus an. 1614. circa festum Paschatis, Baccalaurei; sequente vero 1615. Magistri in Philosophia gradum sollempni ritu consequeretur. Domum ad patrios lares reuersus, et mox ad patruum *Tobiam Geygerum*, Philos. Medicinae et Chirurgiae Doctorem, Ducis Bavariae Medicum aulicum, celeberrimumque chirurgum digressus, illius institutionibus medicis et chirurgicis biennii spatio vsus, in *Argentinensem* studiorum Vniuersitatem, deinde *Patauiam* commigravit, atque heic loci an. 1618. Die 16. Maji consuetos Doctoris in vtraque Medicina honores accepit, denuo *Monachii* duce patruo statim commemorato praxim chirurgicam solerter vsque ad annum 1622. exercuit, tum *Augustae Vindelicorum* Collegio Medicorum adgregatus totum exercendae arti salutari

lutari se dedit, atque cum *Vrsula Schwabia*, vidua, et sterili femina, prima celebrauit sponsalia. At anno 1629. exercitio Religionis, quam professus est, Augustae Vindelicorum interdicto, cum domesticis Hungariam ingressus, *Posonii* sedem exercendae praxeos medicae selegit, vbi eam in magna Ciuum undique accurrentium celebritate annis XXVIII. integris agitauit, trium Regni Principum Palatinorum, et Rem. Ecl. Cardinalis *Petri Pazmani*, aliorumque Regni Magnatum, archiater cum annuo stipendio constitutus, et nouissime a *Ferdinando III.* Imp. et Rege nostro Nobilitatis Hungariae Insignibus atque Priuilegiis auctus est, nominis celebritate id quoque consecutus, vt in *Bohemiam*, *Austriam*, *Styriam*, *Morauiam*, ad varios prouinciarum Proceres saepius, *Viennam* vero ad *Eleonoram Gonzagam*, Imp *Ferdinandi II.* viduam, valetudinis tutandae causa quater *Posonio* evocaretur. Vir hic frugi atque integer extremis vitae suae annis, anno scilicet 1657. passus est ab Amicis se in id adduci, ut relicto *Posonio*, *Ratisbonam*, pristinam habitationis suae sedem, vna cum integra familia sua reuerteret, ibique, vix exacto quinquennii spatio, cepit cum variis morborum generibus conflictari, et mox omnibus exhaustus corporis viribus, an. 1664. die 14. Februarii dum septuagesimum aetatis numeraret, mortalitatis vinculis solutus est, nactusque laudatorem funebrem *M. Io. Georg. Haettelium*, sacrorum administratorem *Ratisbonensem*, qui
Wespr. P. II. H fata

fata quoque et res gestas lugubri sermone exposuerat. ex hoc ea, quae ad notitiam vitae excellentissimi Medici nostri pertinere visa sunt, depromsit *Vitte* in *Diario suo Biographico*, et *Freherus* in *Theatro Virorum eruditione clarorum* Part III. pag. 1394 seq. qui Effigiem quoque Viri huius docti affabre sculptam ibi exprimendam curavit, reliquas vero a diuersis artificibus aeri incisas cum adnexis hypographis *Moesenius* studiose collegit, et in Catalogo Iconum Clariss. Medicorum pag. 48. Berol. an. 1771. in 4. edit. exhibuit, prima illarum hoc notata est lemate: *Daniel Geyger, A. Phil. Med. et Chirurg. D. Sereniss. Palatini ac Procerum Regni Hung. p. t. Medicus, aetat. 53. Flumina, Saxa etc.* Amissa per mortem prima uxore ter *Nostrum* repetiisse *Pofonii* Matrimonium in laudato *Freheri* *Theatro* discrete legitur, et non nisi *ESAZAS*, filius, ex *Catharina Margaretha Waldmannia* die 6. Nov. an. 1646. *Pofonii* susceptus, meruit hic a nobis praecipuis commemorari, qui actis Ienae studiis peregrinatus est per Germaniam, Belgium, Angliam, Galliam, et Italiam, Patavii an. 1670. summos Doctoris Medicinae honores indeptus, anno 1672. ciuitatis *Suhlenfis* Ordinarius Physicus constitutus, vnde *Smalcaldiam* profectus anno 1676. ibidem mox an. 1690. poliater factus, anno vero 1697. archiater *Hasso-Casselanus* renunciatus, ventium numero die 26. Ianuarii anno 1719. exemptus est. Actam Medici huius praestantissimi

tissimi vitam pluribus verbis *Leporinum* exposuisse nouimus.

O P E R A.

- 1) *Responsum Medicum defensuum, de Morbo et Morte Cardinalis Vartembergici.* August. Vindelic an. 1662. in 4.
- 2) *Obseruat. De Foliis Quercus in aes transmunitatis.* Ephemeridibus Nat. Curios. Dec. I. an. VI. et VII. pag. 157. inserta exstat, quae in ordine CXIX. est.

Folia haec quercus in aes transformata *Esaiam Geygerum*, Virum Naturae arcanorum optime gnarum, in patria sua Hungaria ad oppidum Smölnitz e praeter labente riuulo collegisse, atque ad se Ienam exmisisse Georg. Wolffg. Wedelius loco citato refert cum adiecta descriptione, quod illa quoad externam faciem foliis quercus, vt ouum ouo, deprehenderit quam simillima partim complicata, partim expansa fibrulis, neruisque tam affabre expressis, vt naturae artificium vix satis mirari possis. Color aeris instar dilutior, subrubellus, pondus metallo conforme, sonus leuiter percussorum tinniens, ex quibus ut et aliis natura Venerea emicat abunde, licet non purum aes, sed immersum particulis aliis esse perspicuum sit. Ipsas etiam *Geygeri nostri Litteras*, quae foliorum quercus in aes transmutorum erant ad *Wedelium* comites, hic adducere omni-

no iuuabit : *Aerea transmissa a nobis haec quercus folia natales debent Hungariae, et in ea riuulo percelebri ad oppidum Smolnitzium in prouincia Scepusiensi non procul a monte Carpato sito, qui quod ferrum corrodat, eiusque loco cuprum substituat, satis vbique notus est. Sic Florentiae quoque apud Cl. Stenonem me soleam equi Cupream vidisse memini, quae ferrea fuit. Iuxta hanc aquam sitae sunt quaedam quercus, quarum foliis autumnii tempore forte fortuna in riuum hunc elapsis particulae Venereae, quibus totus scatet, se se mox agglomerant, instarque limi adhaerent; hae paruo temporis spatio tenuem foliorum substantiam rodendo consumunt, ipsa vero massa ex nimia atomorum aggregatione densata, si aëri sicco vel soli exponatur, durefcit, remanente forma delapsi folii, et sic haec metamorphosis accidit. Creditur huius aeris centenarius, auri $\frac{3}{4}$ xij. continere. Talia iam ante Geygerum nostrum et Athan. Kircherum in Mundo suo subterr. et Wernerum de Admirand. Hungar. Aquis, nec non Thurnheiferum de aq. miner. alios, fuisse passim in scriptis prolocutos, probe recordamur. At magis illud omnium ore teritur, quod idem Wedelius l. c. in Obseruatione subsequenti CXX. de Ferri in cuprum mutatione commemorat hanc narrationi suae interspergendo historiolam: Sereniss. scilicet Saxoniae Ducem Ernestum, dum Ferrum in cuprum in Hungaria mutari non modo ex vulgi rumore, sed*

eru-

eruditorumque virorum testimoniis intellexisset, sciendi cupidine ductum humanissimas ad Ill. Comitem Stephanum Tökölyium in Hungariam an. 1664. exarauisse litteras: respondisse vero Comitem Hungarum, peritissimum rerum naturalium indagatorem, Principi Saxoni testantur abunde Litterae non modo responsoariae, sed exmissum quoque transmutati ferri in cuprum Specimen hodie in Museo Raritatum Saxo-Gothano adseruari solitum, cum adnexa luculenta Descriptione, qualiter Ferrum in Oppido Hungariae montano Szomolnok vocato in cuprum mutari consueuerit: 1) Ferrum qualecumque sit siue nouum siue antiquum artificialiter immittitur in profunditatem viscerum terrae ad Centum vlnas, et ibi maceratur in aqua tam diu, donec resoluitur in lutum, quod coagulatur instar argillae, posthac in ignis destillatur, et fit purum cuprum. 2) Quod est crassum ferrum instar cultri, sicut solet fieri in fine massae ferri, illud intra spatium 24. horarum liquefit, quod autem crassius instar vnus digiti, vel duorum, illud intra spatium vnus mensis, et quandoque vnus cum dimidio. 3) Diminutio non vna obseruatur, aliquando ex C. Centenariis ferri sunt XC. Cupri, quandoque LXXX-IV-VI-VII. Szomolnokienfibus his aquis vitriolatis multo celebriores censentur illae Neosolienses, in Valle Dominorum Herregrund adpellato scaturientes, quae ligneis exceptae alueis ferrum iniectum in

aes commutare, et maiori quidem foenore creditur, de quibus praeter Iac. Tollium et Edwardum Brounium, duumuiros, notissimos in Hungaria itineratores omnium praeclarissime, vt opinamur, Athanas. Kircherus in Mundo subterr. Amstelod. an. 1678. in fol. edit. Tom. II. Libr. X. sect. III. deseruit, per ipsos Schemnitzienfium et Neofolienfium Metallifodinarum Praefectos Georgium Schütziium et Io. Schappelmannum de natura et indole aquarum Hungariae vitriolarum edoctus, vna cum transmissis ad Eum ex his oris Romam mutati ferri in cuprum variis speciminibus, tentauit quippe eruditissimus Kircherus l. c. sect. 4. cap. X. pag. 242. magnum illud inter Chemicos et metallurgos de ferri in aes transmutatione diffidium ex principiis artis chemicae decidere, et licet posteaquam ridiculam Paracelsi, eiusque sequacium, veri nominis transmutationem ferri in cuprum perperam statuentium sententiam rite examinasset atque explosisset, iucunda omnino sunt, quae de Vitriolo, eiusque natura et efficace in Martem et Venerem actione genuina ipsaque metallorum hac metamorphosi erudite, vt allolet, commentatus sit, soli tamen Casparo Neumanno, celebratissimo artis spagiricae Magistro, vt nobis quidem videtur, perennatura illa relicta est gloria, dum hanc ferri in cuprum transfigurationem omnium accuratissime explicuerit in Praelectionibus Chemicis

micis a Io. Christian. Zimmermanno Berol. an. 1740. in 4. edit. Part. V. cap. 36. pag. 1825. seqq. Ita se rem habere accipito: Vitriolum, album illud terrae sal, ab humore aqueo in visceribus terrae solutum tandiu per mineras cupri circumferri, quoad aqua haec vitriolica, particulis Venereis in transitu solutis adeo impregnatur, vt colorem adspectu viridem adquisiuerit; adeoque aquam nostram Szomolnokienssem atque Neosoliensem, vulgo Cement - Wasser dictam, nihil aliud esse, quam egregie saturatam Vitrioli Veneris solutionem in acido vitriolico factam. Et quia acidum hoc vitriolicum ingenita sibi natura tam intime cum Venere vniri nequeat ac cum Marte consuevit, hinc si ferrum quodcunque in eam aquam inieceris, acidum hoc vitriolicum aggreditur ferrum, atque illud soluit, et cuprum iam antea solutum praecipitando deponit in eum locum, quem ante solutionem suam ferrum occupauerat; et hoc tandiu ita continuari iudicamus, quoad totum ferrum acido vitriolico solutum, et, vt ita dicam, sinu suo sensim excussum fuerit, et in exesas easdem ferri cellulas et poros, retenta priori ex asse forma, cuprum praecipitatum ac depositum fuerit. Ex his clarissime perspicitur nullam hic esse prorsus metalli vnus mutationem in alterius, nullam hic ferri in aes adesse transformationem, nullam, vt ita dicam, transubstantiationem;

nec ita vnice Szomolnokienſium et Neoſo-
 lienſium tantummodo Aquarum hanc eſſe ſin-
 gularem indolem ac efficaciam, vt a vulgo
 eruditorum creditur, quin, vt fontes in Hi-
 berna Wiclowienſem, et in America Pen-
 ſyluanienſem cupreos, in Transaction. Phi-
 loſoph. Anglic. Vol. XLVII. artic. 84. Vol.
 XLVIII. artic. 12. 28. et Vol. XLIX. ar-
 tic. 13. Part. I. commemoratos taceam,
 idem vbicunq; locorum etiam vltra extre-
 mam Thulen facile obtinere poſſis, dum mo-
 do in ſaturatam Vitrioli Veneris ſolutionem
 ferrum injeceris, ſoluetur in ea aequè illud
 in Lapponia perinde ac in Hungaria, et in
 locum eiſdem cuprum mole et forma ea-
 dem vbiuis gentium praecipitabitur ea qui-
 dem lege conſtanti, vt reſidua ſolutio ſuper-
 ſtes non amplius ſolutio Vitrioli Veneris,
 ſed ſolutio vitrioli Martis dicenda ſit, pro-
 vti ex inſtituenda, tentaminis gratia, cry-
 ſtalliſatione euidenter demonſtrabitur. Immo
 captum iam in hac re experimentum voto
 laudati Neumanni nuper Berolini reſpondiſſe
 in Chemia illius Medica dogmatica experi-
 mentali Tom. I Part. III. pag. 223. a Chriſt.
 Henr. Keſſelio Zillichav. añ. 1759. in 4.
 edita legimus aperte. Quo itaque naturae
 mechaniſmo ferrum in aes transformari con-
 ſueuerit, ex dictis luculenter ſane colligi-
 tur; at quo id ipſum modo in foliis quer-
 cus in adducto ſuperius ſpecimine continge-
 re poſſit, res altioris forte videbitur eſſe in-
 dagi.

daginis? An etiam Quercum viribus martialibus impraegnata esse adfirmabimus? Sic utique nobis vero similiter videtur: ex sententia enim Myftarum naturae, et celebratissimi in primis Neumanni, a laudato superius Zimmermanno editi, Part. V. cap. XVII. terram martialem, ita dictam ferriferam, non modo Regnum Lapideum suppeditare utraquam crederes abundantissime, sed regnum quoque vegetabile, ligna scilicet cuiusvis generis, eorum cortices, folia, et reliquae partes, quae stypticae potissimum sunt efficaciae, ut salvia, cortex granatorum, flores balauftiorum, et quae de quercino praecipuis nata sunt genere; immo etiam, quod summam mirere Dei sapientiam, vniuersum regnum animale particulis martialibus quodam modo impraegnatum esse eo argumento, quod omnia dum vegetabilia, quibus animalia vescuntur, ex terra martialibus particulis abunde mirum in modum impraegnata nascantur, tunc particulas ferriferas beneficio naturae resolutas cum humoribus animalium commisceri, atque in canaliculis eorum maioribus non minus quam subtilissimis tam diu circumduci, quoad corporibus, eorumque partibus etiam exilissimis adhaereant, atque coaduniantur. Tentauimus experiendi gratia rebus his Magnetem Londinensem exquisita arte paratum adinouere, ast ne minima quidem praesentis ferri in iis obseruare licuit vestigia; immo certum est, ne mine-

ram quidem ferri licet ditissimam, ex qua ferrum cum Geoffroio lege artis producitur potius quam cum Lemeyro educitur, a Magnete quoquam licet praestantissimo artificiali vel minimo quidem indicio vnquam adtrahi tamdiu, quoad phlogiston quoddam, seu principium commune inflammabile, tanquam alterum constitutum ferri principium, ad terram martialem in regno siue minerali, aut vegetabili, vel animali delitescentem accerferit. Existimamus itaque, saluo chymicorum quorumuis iudicio, hac iam naturae lege folia quercus in aes nostra opinione in adducto specimine transformari, dum scilicet folia quercus matura in praeterlabentem riuulum Szomolnokiensis ex arboribus decidunt, tum aqua illa vitriolica vi sua aciditatis penetrantissima sensim folia quercus adgreditur praesens in illis phlogiston vegetabile connatum vi sua vrente, et vt ita dicam causticitate veluti accendit, atque tantillum, quod in illis de materia martiali seu terra ferrifera inuenit, in perfectum lege naturae prius transformat ferrum; quod vbi factum est, eodem ipso postea naturae mechanismo, prouti superius statim explicaueramus, in aes veri nominis, retenta priorí forma, commutatur. An tamen vero natura indicatum hic a nobis ordinem, animo tantum conceptum, in foliis quercinis in cuprum transformandis obseruare consueuerit, peritioribus naturae indagatoribus, ipsoliturum
hoc

hoc naturae phaenomenon explicare volentibus, committimus dispiciendum.

- 3) *Litterae Dan. Geygeri ad Io. Zwelferum, Medicum Viennensem XIV. Kalend. Dec. anno 1652. exaratae, dum is animaduersiones suas in Pharmacopoeiam Augustanam ederet: pro ut illas ipse Zwelferus in Discursu Apologetico aduersus Hippocratem Chymicum Ottonis Tackenii, inter alios Io. Ad. Spaenholztzio, celebri Medico Iaurinensi in Hungaria dedicato, et Norimb. an. 1668. in fol. edito, pag. 8. publicauerat, sic integras, quia sane meruerunt, iam chartae huic inscribemus: Vtilissimum Excell. T. laborem summo-pere commendavi, dignumque iudicavi, vt ad aram Apollineam suspensus immortalitate donetur. Certum enim est, innumeros crassos et turpes errores in almam nostram irrepisse Medicinam, in primis Pharmaceuticam, diuque a multis bonis exoptatam et desideratam fuisse competentem Reformationem, et ad frugem meliorem reducendam. Tentarunt hoc non infelicitate Sennertus, Quercetanus, Minsicht, Sala, et alii. Imo memini olim a Clar. Philippo Menzelio, Profes. Ingolstad. et Thoma Mermano, archiatro Elector. Simile quid tentatum, sed humanae conditionis iniuria non absolutum fuisse. Proinde summis encomiis dignissimum et lauro decorandum Exc. Dn. D. Te iudico, quod his praeclarissimorum Luminum vestigijs insistens, etiam aliquid foecum Augiae huic stabulo subrahere, huicque inclytæ Arti*
nito-

nitorem addere volueris. Quod quidem tanto perfectius et felicius absolui potuit, cum iuxta prooemium dictae pharmacopoeiae sedecim integris annis laboriosa et improba sedulitate tam legendo, quam manum ipsam admouendo magnam Tibi hac in parte experientiam compararis. Pro qua insigni bonitate et iuuandi promptitudine et Ego et tota Medica familia gratias Exc. T. ingentes et immortales merito debemus. Ioannes Zwelferus Geygerum Nostrum hoc ipso loco Excellentissimum Virum nominat, vt verbis eius vtar, quem Hungaria ob felicitatem, et dextram Praxim obstupuit.

ARTICVLVS XVIII.

GORGIVS (*Valentinus*) Franciscus Ernestus Brückmannus Epistolar. Itiner. Centur. I. Epist. XXII. Viennensium Medicorum sui temporis Catalogum exhibiturus, Doctores Facultatis **M**edicæ Viennensis, vt vocari solent, duum voluit esse generum, vel eos, qui in sola studiorum Vniuersitate Vindobonensi, praemisso seueriori, vt moris est, examine, summis ornati sunt Artis Medicæ honoribus, vel qui alibi gentium doctorali prius purpura iam semel investiti, solemniter de nouo ritu honores ab Ordine Medicorum Viennæ constitutorum sibi deferri expetierunt. Ad horum classem pertinuisse *Valentinum* Nostrum *Gorgium*, cui gentile solum Heilsberga fuit, Warmiensis episcopi sedes; idem Brückmannus l. c. Epist. Itiner.

Itiner. XXI. num. 51. his verbis meminit: *Valent. Steph. Gorgius Physicus Caesareus Transilvaniae.* Quam celebre fuerit Gorgii nomen aetate sua in oris Transiluanicis, solo *Ioannis Gyalogii* e Soc. Ies. constare poterit testimonio, ille enim dum *Daciae spem, et delicias, in Antonio e Toparchis Lazariis ostensas terris, et mox praereptas, sed e pulvere sepulchrali denuo restitutas,* eleganti oratione ligata expressas, Tirnau. an. 1730. in 8. plag. 13. ederet, his verbis eas inscribit: *Valentino Gorgio, Incliti Collegii Viennensis Medico, Poëtae Clarissimo, Literarum ac Literatorum Amatori, Maecenati Dacico opt. Perp. Felic. Ita suam orsus Elegiam:*

Quas ego rite tibi soluam pro munere grates
 Pegasi, corda mihi quae tot amica paris?
 etc. ita eam claudens:

Gorgiadae celebrabit opem, quo clarior astris
 Interat Elysiis Te quoque fama. Vale.

O P E R A.

I.) *Carmen Sapphicum in Illustrem Tibulli Corviniani Editorem, D. Samuelem Kõleserium a Keres-eer, Med. Doct. et Senatui Dacico a Secretis.*

Quia elegans id tersumque est, meruit hic adponi integrum:

Iam

Iam metu saeuæ posito catastæ
 Liberam clarus trahit auctor auram,
 Iam graues adflat lepido Tibullus
 Lumine Dacos.

Non ferens captæ iuga moesta Budæ,
 Qua fugæ tutos aperire postes,
 Vifa fors praeceps fuit, excubantem
 Luserat hostem.

Integrum tanta vice, tam frequenti
 Per foros cincti statione Thracis,
 Non notaturis abiisse monstrum
 Autumo septis.

Saepe discerpi, (quis enim cruentam
 Lenis in victum prohiberet iram,)
 Saepe districtum trepidarit Aufon
 Pallidus enfem.

Sospitem iustæ voluere Parcae,
 Vt viam sacro retegente coruo,
 Ceu bona Chrysi celebres adiret
 Alite fontes.

Publicos at non erat ausus aulae
 Dacidis coetus, rutilas pigebat,
 Pone conualles, caput e silenti
 Promere luco:

Donec excussis, te duce latebris,
 Laneo repens pede, laureatum
 Ferret in lucem decus, e Threissis
 Aduena castris.

Quem, Kôleferi! nisi te recepti
 Hospitem ciuis canet? eruditum
 Tu pius grato lare, tu fouebas
 Pectore vatem.

Tu

Tu per illustres, vbicunque cerni
 Postulat, ducis proceres, diserta
 Tu manu monstras, lepidumque dicis
 Ecce Tibullum.

Caeteros summa rude vulgus orbi
 Censeat fama, genuinus hic est;
 Hunc Venus iunctis vt amica visit
 Diva columbis.

Macte felicitate pietate curae,
 Note servatis super astra Dacis,
 Abditis plures veterum benignus
 Profer ab umbris!

Qualis aegrotos; vbi iam Charonti
 Proximam ferme tetigere ripam,
 Vt senex manes stygium queratur
 Fallere portum.

Ita referente Iona H. Sz. Péteri, Médico in Arithmetica illustrata sua Mscta: dum Matthias Corvinus, Rex noster, Messalam Corvinum, Romani exercitus Imperatorem, Albi Tibulli Maecenatem fuisse probe intellexeret, non ratus se indignum, excellentem hunc poetam, tanti a maioribus suis aestimatum, a Coruino enim Messala Matthias Corvinus suam trahere dictitabat originem, manu sua nitide describere, eumque in instructissimam Bibliothecam suam Budensem ad conservandam sempiternam nominis sui memoriam reponere. (*) Post infelicem
 cla-

(*) Quantus Matthias Rex excellentium Poetarum
 existerit aestimator, non vano vel ex eo colligas
 in-

cladem Mohácsianam, et occupatam per Turcos Budam Codex hic MSctus chartaceus,
in

indicio, quod Iani quoque Episcopi quondam Quinque Ecclesiensis Poëmata, licet infensum sibi illius erga se experiretur animum, in vnum volumen sedulo colligenda iusserit: tale Petri Vardzi Archi-Episcopi Colocensis, synchroni, Litterae, ad Mich. Keszthelyi, Canonicam Strigon. an. 1496- Buda exaratae, perhibent testimonium: *Ceterum a Reu. D. Varadiensi nuper inter colloquendum, cum de Ioanne Canonico Quinque-Ecclesiensi sermo incidisset, intelleximus Epigrammata illius, quae nos alias iussu Regis Matthiae in vnum collegisse meminimus, apud Paternitatem V. transcripta, quae nos certe auidissimo cuperemus videre animo, cum ob illius praesstantissimi Viri memoriam, tum vero, quod multis verborum Sallibus, et rerum varietate exuberent, adeo ut neminem unquam Poëtarum viderimus, vel illum Epigrammaticum poëtam Martialem, rem magis expressisse. Noster Liber, quem in pergamenam transcribi feceramus, sub aduersitatis nostrae tempore amissus est: Rogamus Pat. V. si carere libello ipso paruo tempore poteritis, facite, vt illum habeamus, cito enim transcribi faciemus etc.* Inter Epistolas Petri de Várda, Pofon. an. 1776. in 4. a Car. Wagnero editas est XXXV. En Titulum propria Küleferii manu descriptum in Aduertariis Eius inuentum, quem Tibullo suo Coruiniانو primum praefigere meditabatur: *Code hicce Manuscriptus, Catulli, Tibulli, et Propertii carmina continens, iussu Matthiae Coruini Regis Hungariae descriptus: e Bibliotheca eiusdem Budensi tempore Ex-Regis Ioannis de Zapolya in Transiluaniam delatus, e Suppellectili subhastata Principis Michaelis Apafi Bibliothecae Serenissimi Ducis Eugenii de Sabau-*

in forma quarti ordinis exaratus, duplici iam iure Coruinianus, e Bibliothecae regiae Budensis reliquiis in manus Ioannis I. de Zapolya Hungariae Regis deuenisse dicitur, atque apud reliquos sibi ex ordine succedentes Transylvaniae Principes vsque ad Michaëlem Apasium II. permansisse: huius vero dum omnis suppellex libraria lege licitationis emtoribus Cibinii distribueretur, Codex is, qui hodiedum denuo Cibinii aduersatur, a Nánasio quodam, humaniorum litterarum cultore emtus est vilissimo pretio et mox in publicam Collegii N. Enyedensis Bibliothecam

Sabaudia demisse adscriptus a Samuele Köleseri de Keres - Eer, Consil. Guber. Transil. Eadem Köleserii manu signatus legitur ibidem alter quoque Chinenfis cuiuspiam Libelli Eugenio Principi inscripti Titulus: Codex hic Chinenfis typis impressus in China statum publicum et priuatum Imperii continens e Iaponia in Transiluaniam allatus Bibliothecae Serenissimi Ducis Eugenio de Sabaudia demisse adscriptus a Samuele Köleseri de Keres - Eer, Consil. Gub. Transil. Sed Matthiam Coruinum non modo excellentes Poetas, sed etiam Astrologos in deliciis habuisse euidenti probatur testimonio ex Epistola Astrologorum Matthiae Hungariae Regis ad Antonium Torquatum Ferrar. in qua prognosticon eiusdem Torquati a tempore Matthiae R. vsque ad an. 1560. affabre explicatur. Adhuc illa est cum adnotationibus Wolffg. Lazii ad calcem Fragmenti Vaticinii Methodii Episcopi Eccles. Paterenis et Martyris Christi, editi ab eodem Wolffg. Lazio Vien. an. 1547. in 4.

Wespr. P. II.

I

cam illatus est, quem dum Köleserius Medicus precene vel pretio prius redemptum typis Claudiopolitanis an. 1727. in 8. plag. 5. imprimendum curasset, ab eruditis Lipsiensibus in Actis anni eiusdem pag. 451. postea recensitum, paucissimaque duntaxat illius inter amicos distribuisset exemplaria, reliqua in cistam coniecta haerebant tamdiu carceri inclusa, quoad exeunte anno 1775. editoris Bibliotheca omnis, bis mille et amplius libris instructa, ab haeredibus primae suae vxoris, quam repudiauerat, Coronae sub hasta publice diuenderetur: Stephani Cloffi, Med. Doctoris et Senatoris Coronensis, cuius matrem Köleserius primo omnium in matrimonium duxerat, litterae anno eodem ad nos humanissime exaratae nunciarunt singula Tibulli Coruiniani Claudiaci exemplaria, quorum quadringenta fuere liberata, non nisi singulis venere grossis. Vtinam Catullum quoque et Propertium, Corvianos, Tibulli MScto codici adnexos, luce publica, vt promisit, donasset Köleserius, qui, dum Aurariam Romano-Dacicam Carolo VI. Imp. voueret, dicaretque, aureo torque a munifico Caesare fuerat donatus. Sed ne quid dissimulemus, decantatum hunc Tibulli Coruiniani Codicem MSctum a Köleserio publicatum in Bibliothecam Illustriss. Domini S. R. I. Comitum Sam. Teleki, Excelsi Regii Gubernii Transiluanici Consiliarii, nuper admodum esse illatum, Litte-

rae die 19. Maii an. 1719. labentis, M. Vafarheiyino ad nos humanissime exarate, litteratissimi D. Danielis Cornides nos edocuerunt, tali subnexo epiphonemate: *Plus vice simplici Codicem illum ab Illustrissimo Domino Comite mihi commodatum versavi manibus. Est Codex chartaceus in forma 4ta, ductibus litterarum hodiernis distinctis et legibilibus, atramentoque prorsus recenti exaratus. Pignore quouis certare ausim, scripturam eam seculi praesentis aetatem haud excedere. Nonne itaque Kölesérius fraudem orbi litterato imposuisse, aut ignorantiam in lectione antiquiorum Codicum MSctorum suam prodidisse, reuera censendus est, dum Codicem illum non nisi annis viginti editione prima Veneta iuniorem in adnexa praefatione adferere haudquaquam erubuerit? Dum haec scribendo pene finiueram, adcurrit laudatus idem Amicus ex Transilvania inopinus cum nuncio, se ex Io. Seiuerto Inscriptionum Dacicarum auctore nuper admodum intellexisse, primaeuum Bibliothecae Budensis Catalogum iussu Coruini Regis confectum in Bibliotheca Wolffenbüttelensi hodiedum superstitem haerere, eumque non modo olim se vidisse, sed et legisse atque ei inscriptum esse illud Tibulli Coruiniani exemplum obseruauisse, unde Köleserianum nostrum labenti tempore exscriptum est. At quae apud nos adseruantur instructa Bibliotheca Kazzaiana, praeter Librum Epistolarum Heroidum Ouidii, cum*

Commentariis Calderini Venet. an. 1482. in fol. editum, iure multo aequiori gloriatur duorum celebrium Poëtarum *Ouidii et Horatii* MSctis aevi antiquioris codicibus, quorum ille de *Arte amandi* characteribus passim rubro-nigris, et nullis interflinctus capitibus exscriptus, ne P. Burmanno quidem, celebri Ouidii editori, vniquam visus, et folia 48½ complexus, sic explicat: *Publii Ouidii Nasonis Sulmonens. de arte amandi Liber totalis explicat foeliciter: 1482.* Hic vero, *Quinti Horatii Flaccii Libri II. Epistolarum* scilicet, vt characterum et contractionum ductus manifesto produnt indicio, prior est multo antiquior, foliis maioribus 32. constans, versu hoc, eadem scribendi ratione adposita, sic clauditur:

Tpus abire t' est. ne potum largig ego

Rideat. et pulset lasciuia decétiq etas.

Charta vtriusque exemplaris, manu nitide exarati, quod non contemnendis Variorum Notis interlinearibus et marginalibus auctum est, partim capite bouino, e cuius vertice medio inter cornua caduceus crucatus cum coronato serpente circumuoluto exsurgit; partim cruce alta simplice, eaque coronata, vel etiam tulipa ornata, et tricollis diuersae altitudinis imminente, signata visitur. Nos interim reliquis eruditissimi Medici scriptis, Cent. I. pag. 86. seqq. recensitis, aliqua adhuc adnectimus ab eo profecta: 1) *Dissertatio Philologica, qua quaedam S. Scripturae loca*

loca illustrantur. Praef. D. Campegio Vitringa defendit Sam. Kölesérius, Vng. Phil. Doct. Franeq. an. 1682. 4. pl. 2. inscripta *Andrae Balyik, Pauli Pataki, Iudicum Primariorum, et St. Komáromi. Steph. Gyárfás,* secundariorum honoribus, nec non *Samueli Köleséri V. D. Ministro Debrecinensi, Parenti suo.* 2.) *Summarium Philosophiae Excellentissimo nomini Koenigseggiano dicatum Louanii in Scholis Artium.* Claudiopoli recus. an. 1723. 8. pl. 2. cum praefatione S. K. D. K. 3.) *Enchiridion Scheuchzerianum Mathematicum, protographiam vniuersae Mathematicos complectens, vsui Transiluanorum accommodatum.* Claudiop. an. 1723. 8. plag. 3. praefatus est Samuel Kölesérius a Keres-eer. Praeter *Inscriptionem Alpibus, ad Turrim Rubram, arcem illam munificentia Caroli VI. probe firmatam, arte politis incisam, Centuriae Nostrae II. part. I. pag. 15. iam relatam, talia quoque Nostrum composuisse accepimus.* 4.) *Chronostica diuersi generis*

- 1.) aVla et InVla, DeVla, perVla, regla fit laM
Ipsa Vsa arX VIX, at CaroLVs Ista parat.
- 2.) teVtonlCVs strassbVrg arX aVla DIcta
LatInIs,
faXIt Vt et rVrsVM stet reserata Vla.
- 3.) CaroLVs ILLa IVbet arX aVla DeVla flat,
reX regVM VoLet hoC, CaroLVs Ista
parat.

- 5.) Obseruationes Annalibus Physico - Medicis Vratislaviensibus insertae :
- a. *Relatio Epistolica de prima Pestis Transylvanicae an. 1717. grassantis origine.* Tentam. III. pag. 533. 534.
 - b. *Breuis historia pestis Coronensis in Transilvania, die 30. Nou. an. 1718. communicata.* Tentam. V. pag. 1816. Haec ex scriptis I. Albrichii Medici Coronensis, in compendio exscripsit tecto Auctoris nomine.
 - c. *Specialis Relatio Pestis Transilvanicae, in forma Epistolae ad Amicum de statu Transilvanicae epidemico an. 1721.* Tentam. X. pag. 678.
 - d. *Phaenomeni arcuati cum rubedine Stellis illuminata in coelo d. 23. Dec. an. 1719. apparentis descriptio.* Ibidem pag. 711.
 - e. *De turbulosa, procellosa, grandinosa, frequentibus fulminibus mixta tempestate. an. 1721. d. 24. Maii totam Transylvaniam peruadente* Tentam. XVI. pag. 510. seq.
 - f. *De Constitutione aeris epidemica, morbis, et prouentibus terrae an. 1722.* Tentam. XXI. pag. 159. Dum calamus currit, et hora una alteraque vacat, aliquid amplius de *Köleserio* nouissime dicendum puto; Iter Academicum is ingressurus, anno aetatis decimo quinto nondum completo, Seculi superioris septuagesimo nono, V. Idus Ianuar. quod Orationem Valedictoriam Hebraico sermone concinne elaboratam

tam publice in Acroaterio Debreczinenſi
 praefentibus Ciuitatis Conſulibus, Eccle-
 ſiarum paſtoribus, ſcholaeque Rectoribus
 et vniuerſis eius Ciuibus, aliisque hono-
 ratoribus Viris cum inſigni adplauſu re-
 citauerit, in *Fastis Neubarti publicis*, Ka-
 lendarium vocamus, a *Ioanne Roſnyai* ty-
 potheta, anno memorato Debrecini edi-
 tis, manu coaeva *St. Szokolai* adnotatum
 legimus: quibus in fine adtextus legitur
 lepidus, de transplantandis morbis Tra-
 ctatus tali inſignitus titulo: *Rövid tanítás,
 miképpen némely betegséget, vagy 'allatokban
 Fákban vagy Fuvekben be-olthatni, hogy
 a beteg meg gyógyúllyon.* Addamus: Inter
 Kalendaria Debreczini vniuerſam edita, nul-
 lum ante annum 1593. videre nobis li-
 cuit, hoc vero anno indicato vſibus pub-
 licis apud nos typorum beneficio vulga-
 tum variis refertum eſt *prognosticationibus*,
 talibus in fronte ſignatum characteribus:
*Judicium Magyar nyeluen, az O es Vy
 Kalendarium ſzerint Chriſtus Vrunk ſzületéſe
 után M. D. XCIII. eſztendöre: Tenatius
 Iános M. Az Krakai fő Oſcolában rendel-
 tetett Astrologuſnack irásából Magyarra for-
 dított DBERECENBEN.* Legibus Ca-
 lendarii Iuliani hoc eſt accommodatum.
 Duorum praeterea Faſtorum noſtratum
 publicorum, ne memoria diſpereat, titu-
 los ſaltim hic adponam:

1.) *Kalendarium Christus Vrunck születese után 1618. Esztendőre; Nemet Nyelybol Magyar Nyelyre fordittatott. Debreczenben nyomtatta Lipsai Pál in 16.*

2.) *Kalendarium Christus Vrunck születese után az 1618. Esztendőre az Brasszai Kalendariumból Magyarra fordittatott. Debreczenben nyomtatta Rheda Peter in 16. In utroque horum singulis mensibus, singula monita et praecepta medica, eaque metrica, ex ordine subiiciuntur: tale est, quod in Maio praescriptum legitur:*

*Borfos éket egyél, vért bocfás, vízbe mosodgyál,
Ió favel s borral tarcsád egessegedet.*

Vtrumque hoc Gregorianum iam est Calendarium: illud Insigne Regni Hungariae nudo Scuto varie inflexo, absque omni reliquo ornamento praefixum habet: hoc vero Consuli Ciuitatis, amplissimisque Ciuibus inscriptum idem Regni Insigne in Frontispicio gerit, sed coronatum, et a duobus Gryphis alatis sustentatum; in fine vero Insigne Ciuitatis visitur in Scuto ouali absque lemniscis depictum: agnus paschalis vnice hic in campo rubro, viridi gramini insistit cum vexillo rubro trifido et alba cruce notato cum epigraphe: **MINT A BARAN MEG NEMVL A NIROK ELÖT. ESA. LIII.** In Calendario primo c et tz. in altero cz et c. alternari, in tertio lege constanti Debreczen scribi obseruauimus.

Fastos eiusmodi publicos Bartphae olim lingua vernacula editos duos in scri- niis adseruare nos, et vtrumque ex offi- cina Iacobi Kléz prodiisse, alterum vero an. 1601. alterum vero an. 1628. monuisse sufficiat. Ast omnibus his et singulis prius omnino tempore est illud Iulianum, quod an. 1585. Magno-Varadini excusum fuisse cognouimus, ad normam Calendarii Craco- uientis conscriptum, vna cum Iudicio M. S. P. Carmini incluso, quod ita incipit:

Qui sapit, in veteri maneat ratione dierum,

Nam noua nil verae laudis habere potest.

Hanc Anti-Christus genuit, sibi seruet eandem, etc.

Huius Pseudo Calendarii, vt vocaba- tur, Auctores dum Stephanus Arator, aliter Szántó, Loiolitici ordinis vir eru- ditus cum suis Sectatoribus alio carmine, aequae mordacibus verbis concinnato, et Claudiopoli Transiluanorum edito, acrius perstringeret, tum Petrus Beregszászi, Varadiensium antistes, gemino scripto eru- ditae satis respondit, titulis his insignito: *Aduersaria de Controuersis, hoc seculo in Religione motis.* Basil. an. 1587. 8. et *Opuscula varia de Calendario Gregoriano.* Basil. an. 1590. 8. Multas reuera in no- stra quoque hac Patria, vt alibi gentium, hanc Calendarii Iuliani emendationem pe- perisse turbas, diffitendum non est, ten- tatum est eas publice quoque in Comitiiis Regni an. 1587. Posonium conuocatis

artic. 28. placidioribus verbis componere, ast, quod efferati essent Ciuium plerorumque animi, non prius, quam anno demum 1599. in Diaeta ibidem celebrata artic. 45. sub graui poenae interminatione sopiri ex integro potuerunt. Causas vero genuinas, ob quas abrogato, in nostro quoque hoc Regno, veteri Calendario, nouum fuerit introductum, scite admodum explicuisse legimus *Dauidem Frölichium*, Astronomum Patriae Practicum, Caesareopolitanum, in *Iudicio suo Astromantico*, Vratislau. an. 1637. in 4. edito: adductis interim non modo Iuliani, sed etiam Gregoriani Diarii naeuis, futuro subinde tempore semet manifestandis.

- 2.) *Epigrammata variis occasionibus fusa, Honori Ill. ac Excell. Viri, Domini Samuelis Koleseri de Keres-eer, Philosophi et Medici praestantissimi, Guberniali Transilvaniae Consilio adlecti. Claudiopoli an. 1728 in 8. plag. 2. ἀνώγειως scripta quidem sunt, at Patres e S. I. in fronte opellae adgratulaturi Auctorem adpellant Excellentissimum Generalatus Medicum: Sic Epigramma suum exorsi:*

*GORGIAEAE legerem dum nuper acumina Libri,
Quid facit in Medici, dixi, Epigramma manu?*

etc. etc.

*GORGI, Pannonicum premis vndique cuspide
mundum,*

*Nescio quod maius mens Tua voluit opus.
etc. etc.*

Inter

Inter reliqua Gorgii Epigrammata maxime omnium illud nobis adrisit, quod pag. 3. de Alba Carolina occinuit:

*Iulia dicebar, Carolinam dixerat Album
 Me CAROLVS sextus Caesar, honore nouo.
 Me vetus exiguis firmarat moenibus aetas,
 Debile non multa turre tuente latus.
 Acquauit plus ille solo, grataque Gradiuo
 Fortiter in tutum munit arte decus.
 Iam variis tollor vallis super aethera, quanta
 Lunae despicio de statione globum!*

Recitabo id quoque, quod pag. 23. in Statuam Caroli VI. Imp. in Porta Carolina equo insidentis contra orientem, conscripserat:

*Felicem quo flectis equum, fortissimus Caesar,
 Regia qua Caroli ducit ab vrbe via?
 Destinat Imperii Tibi spem bellator Eoi
 Quod fera barbaries et diuturna premit.
 Quaere illud, quoniam post immortalia facta
 Dacia te Regnis non capit ampla suis.*

In Arcanistam Medicum pag. 13.

*Imponis Medicus medicis noua nomina rebus,
 Quas norunt omnes, imposuisse iuuat.*

ARTICVLVS XIX.

GREISSING. (*Valentinus*) De Valentini huius Greissingii vita et scriptis *Czuittinger* in specim.
 Hun-

Hungar. Litter. in Artic. pauca admodum commentatus; plura *Petrus Bodius* in Athenis Hung. pagg. 350. 351. protulit in medium; quae *Alex. Horányius* in Memoria Hungarorum Part. II. pag. 46. 47. pro more suo in Latinum sermonem traduxit, *Iosephus* vero *Benkö* in Transilvania nondum orbi satis cognita Tom. II. pag. 314. nonnisi repetiit: nos vero addimus Eum nobili genere ortum habuisse Patrem *Christophorum Greiffingium*, urbis Coronensis Senatorem, Matrem vero *Margaretham Forgáts*, prius Petri Mederi, Verbi diuini Ministri Coronensis Viduam. Vittebergae posteaquam summos in Philosophia fuisset consecutus honores, ibidem, vt Facultatis Philosophicae Adjunctus, publicas Praelectiones aliquamdiu instituit. Tandem redux in patriam tellurem Coronensis Gymnasii Rector est anno 1684. constitutus, quo munere per decennium laudabiliter gesto a Rosonensibus (Rosenau) ad verbi diuini ministerium an. 1694. euocatus est in locum Martini Albrichii tunc temporis mortui, atque in statione hac reliquum omne vitae tempus exegit. Datus est Greiffingio Locus hic inter Medicos honorificus, non quod artem is professus fuerit Medicam, sed quia Res quoque Physiici ac Medici argumenti nonnullas illustraverit. Talia sunt, quae foris domique publicasse comperimus.

O P E R A.

- 1.) *Sal ΜΩΠΑΝΘΕΙΣ*, quem e Matth. V. 7. 13. exercitatione philologica erutum, declaratumque — Respond. Matthia Götzke, Hadelensi, ad d. 24. Febr. an. 1677. Vitteb. in 4 plag. 2 $\frac{1}{2}$.
- 2.) *Disquisitio Philosophiae Naturalis de Partu septimestri*. Resp. Mich. Gutschio, Kisdino-Transilu. d. 13. Mart. Vitteb. an. 1677. 4. plag. 3. constitutum fuit auctori disquirere anne Partus septimestris perfecte a natura elaboratus, ac vitalis sua natura esse possit? Cuius Dissertationis pernoscendae caussa, eam vberius paullo iam recensebo. Caput I. inscribitur de *Vocis enodatione*, vbi §. 2. vocem *pario* et *parius* deriuat vel a *par*, quod ex vno indiuiduo duo faciat, vel quod mauult a Hebr. פָּרָה *fructificauit*: tum §. 3. varios partus significationes adducit, procapitur vel proprie vel methaphorice, et quidem posterior vel adiectiue vel substantiue, denique §. 4. de etymo vocis *septimestris* disputat, vbi de duplici mense, solari nempe et lunari agit. Cap. II. inscribitur *De caussis extrinsecis*, absoluiturque §phis 12. Caput III. est de *caussis internis*, §phis 8. constans. Caput IV. de *foetus septimestris perfectione* §phos 8. habet. Caput V. de *partus termino* inscriptum §phos itidem 8. complectitur. Tum sequitur *Sectio II. problematica*. Problema I. *Num creaturae rationali inde-*

indefinitum tempus partus a Natura assignatum sit? constat §phis 6. Quaestionem adfirmat auctor. Problema II. *Num Partus septimestris sit a Natura, vel praeter eam?* §phis 5. circumducitur. Auctor ait partum talem esse a Natura. Problema III. *Num Partus septimestris sit abortus, et monstrum?* §. 1. habet. Auctor Quaestionem negat, oppellaeque finem imponit. Insulsiſſima est, ignoscant nobis pii Greiſſingii manes, Dissertatio haec Methaphysica potius quam Medica, scholasticorum mediæ aevi superstructa ineptiis: Auctores, quos excitat, potissimum sunt Aristoteles, Scheibleri Metaphysica, Sperlingii Physica, Zanardi Physica, Zacchias in primis et Rall, alique huius furfuris auctores obscuro.

- 3.) ΔΤΩΔΕΚΑΣ *Positionum Physicarum*, Praefide Valent. Greiſſingio defendit auctor M. Theodorus Thomas von Pesterwitz. Vitteb. an. 1677 in 4.
- 4.) *Exercitatio Academica prior, de Atheismo*, opposita in primis Renato des Cartes et Matthiae Kuntzen. Resp. Georg. Tutius, Kis-Schenckino-Transilvano ad d. 24. Nou. Vitteb. an. 1677. 4.
- 5.) *Exercitatio Academica posterior, de Atheismo* etc. eod. Respond. ad d. 18. Decembr. Vitteb. an. eod. in 4.
- 6.) *Dissertatio de Theologia Naturali*, Auctore et Respond. M. Christ. Frid. Braun. Vitteb. an. 1678. in 4.

- 7.) *Disputatio Theologica de aeterna Verbi Dei duratione, vt et de vera iustitia, iuxta Matth. V. 18 — 20.* Praef. Io. Deutschman Vitteb. an. 1678. in 4. plag. 4.
- 8.) *Inmolatio Liberorum Molocho facta, iuxta Leuit. XX. 2.* Exercitatione philologica — praef. M. Valent. Greiffing, Corona. Transilu. Sereniff. Elector. Saxon. Alumno. Respond. Nic. Ioan. Michaëlis, Riualia Liu. Vitteb. an 1678. in 4. plag. 7.
- 9.) *Sylloge Controuersiarum selectarum ex Philosophia rationali, Prima* Resp. Mich. Emser, Muschnensi Transilu. Vitteb. an. 1679. in 4. plag. 2.
- 10.) *Sylloge controuersiarum selectarum ex Philosophia rationali. Secunda.* Resp. Georg. Hornigio, Dresdensi. Vitteb. an. 1679. in 4. plag. 2.
- 11.) *Disputationes Exegetico - polemicas, in Compendium locorum Theologicorum Leonhardi Hutzeri, dum esset Rector Coronensis, complures foras emisit, quae frustatim Coronae prodierunt in 4. vt sunt: a.) De Theologiae Prolegomenis.* Resp. Ioanne Abrahami, Praef. mariensi, Coronae typis Hermannianis an. 1687. b.) *De Religione.* Resp. Luca Farnengel, d. 24. Dec. an. 1687. c.) *De Articulis fidei.* Resp. Andr. Conradi, Mediensi, d. 20. Dec. Coronae an. 1688. d.) *De essentiali Diuisione Librorum Biblicorum in canonicos et apocryphos.* Resp. Georg. Nufzbaeher, Coronensi, et Simone Roth, Ma-

rievall, d. 6. et 6. Ianuar. an. 1693. typis
Lucae Seüleri.

- 12.) *Paradoxa Logica quadraginta.* Resp. Georg.
Wand., Scholae Oratore. Coronae an: 1692.
in 4.
- 13.) *Donatus Latino-Germanicus.* Coronae an:
1693. in 8.

ARTICVLVS XX.

GYVLAI (*Paullus.*) Gyulaius hic, medio
Seculo XVI. mediocri loco, tenuique in re
familiari natus, cum singulari esset morum mo-
destia discendique ardore, eum *Caspar Béké-
sius*, Ioannis Sigismundi Hungariae Reguli Con-
filiarius et apud exteros Principes Orator, in
alumnorum suorum numerum recepit, atque do-
mestica mox disciplina non contentum studio-
rum altius prouehendorum causa in exteras
oras, lauto prius adiutum stipendio, expedi-
uit: itaque dum Pataviam praeprimis et Bono-
niam inhabitasset, immo totam peregrinando
obiuisset Italiam, idque non animi duntaxat
caussa, sed vt, visis regionibus et moribus
hominum, doctrinam, prudentiam, rerumque
agendarum dexteritatem augetet; reuertit in
patriam tellurem non modo profanis doctrinis,
sed etiam sacris artis Machaoniae mysteriis
egregie imbutus, vitamque dum ageret insigni
continentia, modestia aliisque virtutibus com-
mendatam, laudatus *Casparus Békésius* Nostrum,
deuinctissimum ob colata in se beneficia nomi-
nis

nis cultorem, in aulam suam adsciuit, non modo sanitatis suae tutandae, sed rerum quoque domesticarum omnium administrandarum curam Ei concedidit, immo nouissime arcem quoque suam *Fogarasensem*, quo omnem suum is thesaurum absconderat, a *Stephano Bathorio*, legitimo Transilvaniae Principe, quod esset infensus honorum et imperii aemulus, arctissima anno 1573. cinctam obsidione, pro virili defendendam commisit, ipse fuga prius alibi gentium sibi salutem quaesiturus. Dicta postquam arx munitissima, Bekesii haeredium, post acerrimam XIX. dierum oppugnationem dedicatione fuisset feliciter capta, et pacta praesidiariis vitae bonorumque incolumitate, solus *Paullus Gyulainus* ob suspicionem corraasi occultataque thesauri Bekesiani, effugiumque patroni sui, aliaque, quae in Bathorium Principem machinatum fuisse credebatur, consilia clandestina in vincula conicitur, sed iis mox ob ingenii elegantiam, acremque ac industrium in negotiis quibusvis conficiendis animum, interiecto brevi tempore, relaxatis, liberaliter postea a Stephano Principe Bathorio, etiam postquam is ad solium regni Poloniae sublimaretur, semper est habitus, immo a conscribendis epistolis secretioribus, adsignato non mediocri censu annuo, constitutus est. Singularem dum non modo Stephani Regis, sed et Successorum in Transilvania Principum, Christophori et Sigismundi Batheriorum diu retineret benivolentiam erga se satis superque pro-

penſam, accidit, vt, glifcentibus non leui de cauffa inter Principem et Balthafarem Bathorium, fratrem, ſimulatibus, eam Regni Proceres, publicae tranquillitati conſulturi, Albae Iuliae anno 1591. unanimi omnium conſenſione clam iniuerunt ſententiam, quod niſi Balthaſar, admonitus prius, ad meliorem frugem redierit, atque regionis illius incolas ad defectionis ſocietatem ineundam concitare perrexit, eum neceſſario vel perpetuo multandum fore exilio, vel, quod conſultius, iniecto collo laqueo tempeſtiue e medio tollendum. Hoc Senatus Tranſiluanici conſultum Paullus Gyulai cum Ioanne Gálfi dum Principi Sigismundo, ut facere iuebatur, promiſſa prius obſeruanda ſilentii fide, reuelaret, ſed rumor iſte tacitus opera Confeſſarii breui mox in vulgus dimanaret, ita exacerbatuſ, immo in furorem raptuſ eſt Balthaſaris animuſ, vt non priuſ conceptum in Gyulaium deſerbuerit odium; quem ille imminentiſ ſibi periculi praecipuum eſſe exiſtimabat auctorem, quam inſignem militum ſtipendiariorum manuſ, conſentiente in id Principe iuvene, verſatiliſ ingenii homine *Abafaiam* vicum *Maruſii* fluvii ripae adpoſituſ, et oppido Saxonici iuriſ, *Szafz-Regen* dicto, obuertum expediret, quae *Gyulaium* in hoc ſuo haerediolo tranquille commorantem, ex improuiſo adoriundum, interciperet, atque iniectiſ priuſ in aduerſarium hunc, vt ratuſ eſt, ſuum manuſ, ſanguinario illico trucidaret conſilio. *Gyulaium*, Medicum noſtrum, Vi-

rum de Republica optime meritum, temerario ausu, sed plus quam barbarico, in minutissima frustra anno 1592. concisum fuisse *Wolfgangus Bethlen* testis est *Historiar. Transilvanic. Lib. VII. pag. 408.* edit. Keresdin an. 1687. in fol. Reliqua prosperioris vitae fata idem optumae fidei Historicus patrius strictim ibidem Libr. VI. pag. 303. et 371. seqq. exposuit. Ex penu hoc mutuatum fuisse existimem *Reu. Bodium* ea singula, quae ille de Nostro in *Athenis Hungaricis* retulit in litteras, celeberrimus vero *Horányius.*, inconsultis fontibus, eadem inde depromsit.

O P E R A.

- I.) *Commentarius rerum a Stephano Rege aduersus Magnum Moschorum Ducem gestarum, anno 1580. Claudiopoli, in officina Relictae Casparis Helti anno 1581. in 4. dedicauit opusculum Wolfgango Covatsotfio, Transilvaniae Cancellario, in qua Dedicacione inscribitur: Paullus Gyulanus Med. Doct. Vt de Viri huius stylo Latino et eruditione L. B. iudicium ferre queas, en Dedicacionem Libelli rarissimi a Paulo Giulano adornati:*
 „ Magna me voluptate affecerunt litterae
 „ tuae, ex quibus intellexi, quod tibi po-
 „ steritatiq; tuae felix faustumque sit, te
 „ de matrimonio transegisse. Ecquid vero
 „ tibi ad optatam illam felicitatis possessio-
 „ nem deerat praeter sociam vitae? ex qua

„ susceptis dulcissimis liberis, et tuam fa-
 „ miliam, aucto Kouaciociorum numero
 „ longius propagares, et patriam, cui omnes
 „ omnia debemus, tali praesidio ornares?
 „ Dii tibi matrimonium fortunent. Vxorem
 „ quidem delegisti, quae et ob vetustam no-
 „ bilitatem generis, et ob castissimos mores
 „ merito tibi debeat carissima esse. Qua de
 „ fortuna tua, quoniam non dubito, quin
 „ me credas ita tibi ex animo gratulari, vt
 „ nulla putes facultate Orationis conceptum
 „ a me animi gaudium explicari posse, fa-
 „ ciam id, quod scio plurimum te auere,
 „ vt aequae tibi laetos nuntios reponam, iis
 „ de rebus, quae a fortissimo Rege sunt su-
 „ perioribus mensibus aduersus hostem bar-
 „ barum gestae. Spero enim fore, vt, cum
 „ haec legeris, eodem perfugas, quo ego
 „ certior de tuis laetis rebus factus te non
 „ sperare, quanta sit laetitia perfusus, vlla
 „ scribendi vi, aut orationis artificio signi-
 „ ficare posse. “ Ex hac Epistola nuncu-
 patoria, Libello Claudiopol. an. 1581. ty-
 p'is exscripto, praefixa, manifesti reuincitur
 erroris Wolffg. Bethlenius, qui Lib. VII.
 pag. 412 ait: *Eodem anno (1593.) Wolff-*
gangus Kouatsotius Die 24. Februarii filiam
Alexandri Kendii in uxorem ducit. Errantem
antesignanum suum Bethlenium secutum fuisse,
Petrum quoque Bodium in Magyar Ahenas
 pag. 148. expresse legimus. Tametsi *Paul-*
lus Gyulai nomini suo M. D. adiunxerit, sum-

mosque in Medicina honores in exterorum academiis consecutus fuerit; artem tamen salutarem in Patria unquam exercuisse vehementer dubitem, si nempe verum sit, quod Wolffg. Bethlen Lib. VII. pag. 408. adfirmat, eum Principis Sigismundi Bathorii Affinem fuisse. Itaque non sine ratione suspicari integrum omnino est, Medicinae Doctoris titulum eum, litteris M. D. indicatum, merum honorarium fuisse. Non puidit illa aetate Viros Principes huiusmodi titulorum, quos saepius ambiuisse cognouimus. Commentarium hunc Gyulaii repetitum esse in collectione scriptorum rarissima de rebus gestis Stephani Bathorii, Principis nostratis, Romae an. 1582. 4. pl. 6. curante Flaminio Nobilio edita, docet Illustriss. Io. Dan. Ianocius in Recensione Libror. rarior. Bibliothecae Zaluscianae Num. X. pag. 28. Dresdae an. 1747. in 8. pl. 9. Germanice impressa. Idem, quod Iulianus, argumentum tractasse obseruauimus *Basil. Hyacinthium* quoque et *Andream Fricesium*, quo ille Panegyricum in excidium Polocense: atque in memorabilem victoriam Stephani Polon. Regis, ex potentissimo Moschorum Principe, III. Kalend. Septembr. 1579. reportatam heroicis versibus composuit, subtextis propriis suis atque amicorum *In Stephanum Regem inuictissimum Epigrammatis*. Patavii Laurentius Pasquatus an. 1580. 4. Hic vero Poëma heroicum Rege victore dignum

sub titulo edidit: *Triumphus Moscoviticus Sereniff. Principis Stephani I.* etc. Cracou. in officina Lazari an. 1582. 4. Hic idem Tricesius scripsit Carmen Iambeo genere in *Chronologiam* quoque *Abrahami Bakshay*, Pannonii, *De Regibus Hungaricis*, Cracou. an. 1567. in 4. typis Matth. Siebeneicheri euulgatam: *Andreae Puidithii* nomen autem, notissimi emeriti Episcopi Quinque-ecclesienfis, et Maximiliani II. ad Sigismundum legati, eleganti epigrammate immortalitati commendauit, quod legitur Epigrammatum Vol. I. edit. Cracau. typis Lazari Andreae an. 1565. in 4.

- 2.) *Dispositio Stephani Regis de educando Sigismundo Bathorio, et administranda Transilvania.* Dum scilicet Stephani, Regis Poloniae, ex fratre Christophoro Bathorio nepos, *Sigismundus Transilvaniae Princeps*, ob immaturam aetatem Regno administrando nondum censeretur idoneus, Rex simul et Princeps tres anno 1583. rerum agendarum in Transilvania Praesides, *Alex. Kendium, Wolffgangum Kovaszotzum, et Ladislaum Somborium*, Viros delectissimos, constituit, iubetque obeunda singulorum munera, vt *Paullus Gyulanus*, ab Epistolis secretis, exquisitae doctrinae ac prudentiae Vir, non modo in ordinem scriptotenus redigat, et in Tabulas referat publicas, sed has ipsas constitutiones regias mox in Transilvaniam deportandas, Principi Iuueni, regni proceribus in copioso incolarum

rum confeffu praelegat, explicetque conftanti lege obferuandas. Legitur Dispositio illa integra, Wolffg. Bethlenii Hiftor. Tranſi'u. Libro VI. pag. 365. ſeqq. inferta.

- 3) *Epiftola ad Georg. Sibrik, arcis M. Varadienſis Praefectum recens conſtitutum exarata.* Dum ſcilicet *Ioannes Getzi*, arcis, vt vocatur, Capitaneus Varadino ad obeunda Gubernatoris munia in Tranſiluaniam euocaretur, et in eam ſtationem *Georgius Sibrik*, virtute, manu et audacia Vir inter Hungaros clariffimus, iuffu Regis Stephani introduceretur; in Symbolum contendaſtae ſuae erga Sibrikium amicitiae *Paullus Gyulai* ex aula Regia Niepolomicenſi ad d. 29. Aug. an. 1585. exarauit Litteras, tanta cum accuratone tribus hic tractationum capitibus. *Nouitiuſ ſum; Getzio ſucceſſi; Varadino praefum* abſolutas, ut digna habita ſit Epiftola multiuga eruditione reſertiffima, quae recens electis arcis M. Varadinae Praefectis toties praelegeretur ſerio ruminanda. Quia duas fere explet philyras, non taedebit nos ultima duntaxat illius verba hic repetere: „ Ego TE hiſce Litteris „ meis perinde Tractaui, atque Q. Cicero „ Marcum Ciceronem, fratrem ſuum, vel „ Saluſtius Iulium Caefarem: Quintus Cice- „ ro conſcripſit. Codicillum Marco Cice- „ roni, quomodo Romanum conſequi poſſit „ conſulatum, qua in re multos Quintos „ praecelluit eruditione Marcus; Saluſtius „ vero Iulium victorioſum, ac ſapientem

„ imperatorem infirmabat in ep, quomodo
 „ imperium Romanum in bonum ordinem
 „ esset redigendum. Si igitur illis gratum
 „ erat Consilium ab imperitioribus animo
 „ sincero datum, tu quoque recipe a me
 „ consilium licet minus necessarium —. —
 „ ego enim ad prosperrimam, et praeclaram
 „ nominis tui famam instaurandam libenter
 „ omnia, quae scirem, et dicerem, et scri-
 „ berem. Vale. “ Translatio opusculi Hun-
 garica a *Michaële Tsepregio Turkovics* titulo:
Tanársi Tukör, id est, *speculum Consilii*,
 adornata, Cibinii an. 1663. in 4. in lucem
 exiit; Latine vero, ut fuit scriptam, *Wolffg.*
Bethlenius Comes, *Histor. Transilu. Libro VI.*
 pag. 370. ad 378. publicauit (*)

ARTI-

(*) Laudatam toties hanc *Wolffg. Bethlenii, Comitiss,*
Rerum Hungarico-Dacicarum Historiam Koehlerl
 auctoritate in suis *Münzbelustigungen* decepti ita
 raram esse pronunciauimus *Biograph. Medic. Hun-*
gar. Cent. II. part. I. pag. 91. vix quasi tria
 quatuorve illius in vniuersa Hungaria amplius su-
 peressent exemplaria: quum vero in vicino nobis
 Comitatu Szathmariensi apud Virum Praenobilem,
Kengyelium vnum, alterum apud *Kazzaium* No-
 strum in Catalogo Librorum *Festeritsiano* autem so-
 lo duo existare nos ipsi postliminio cognouerimus
 exempla praeter nouem illa a *Godofr. Schwartzio*
 visa et commemorata in *Relatione Historiar. Hun-*
garo-Dacicar. Wolffg. Bethlenii, Lemgov. an.
1774. in 4. plag. 3. edita, et mox in Ephemerid.
litter. Vindobon. anni eiusdem Partic. XXVII.

recen-

ARTICVLVS XXI.

HASKONIUS aliter *Ascanius Pannonius* (*Michael*) Nobili inter Hungaros ortus familia Neofolii in lucem susceptus, ubi parentes honestam tolerauerunt vitam. Ab ineunte statim pueritia clari ingenii in eo emicarunt igniculi, quos sedula magistrorum in gymnasio patrio cura ad multiugae eruditionis splendorem perduxit. Dum ad perscrutanda scientiarum penetralia studia sua convertisset, Pragam se contulit, vbi celeberrimorum id aetatis virorum consuetudine et doctrina vsus, an. 1620. die 5. Mart. Doctoris Philosophiae dignitatem suscepit. In Hungariam labenti tempore redux insignem illam Doctrinae vim, qua ipse pectus impleuerat,

K 5

rat,

recensita. Si cui volupe fuerit e typhothetarum numero rarissimos iuxta ac pretiosissimos hos Bethlenii Libros iniuria temporis interruptos, et in hunc vsque diem mancos, in lucem revocare integros, is vnice Schwartzii et Cornidesii Nostri iunctis operis id efficere posse nouerit, quorum ille Codicis typo exscripti continuationem genuinam ad an. 1609. hic vero ab indicato hoc statim anno ad reliqua tempora productam in MScto possideant: id vero, quidquid fuerit operis, tanto felicius consecuturum non vano praefagimus augurio, si Samuelis quoque Grendzey lucubrationes MSctas in fol. sub titulo: *Continuatio Wolffg. Bethlenii Historiarum* in Bibliotheca Festeticsiana latentes consuluerit. Has Historiarum harum latebras verbo indicauisse sufficiat.

rat, in alios coepit transfundere, Solnensi enim scholae moderandae praefectus humaniores literas insigni auditorum frequentia Iuuentuti scholasticae publice de suggestu tradidit teste Io. Resikio in Gymnasiologia Hungar. MScta. Verum exortis in Patria turbis, et seditioforum turbine abreptus, natale solum deserere coactus, et Tübingam delatus, an. 1637. d. 19 Maii Albo Pro-Rectoris Academiae hunc in modum nomen inscripsit: *Michael Ascanius Solnensis Pannonius, Med. C.* et mox impetrata atque accepta solemniter a Luca Osiandro Tübingensi Medicinae licentia, per varios viarum ambages circumductus reuertit denuo ad patrios penates, et oblatis luculentis conditionibus, in aulam Sereniss. Transilvaniae Principis Georgii Ráhotzii Senioris ingressus, amplissimo et fructuoso archiatri munere annis plusculis prospere fungebatur, nam dum Matthias Platani Rector Scholae Brzeuicensis an. 1648. in Ianuar. Bartphae a Martino Wagnero. ordines sacros ad pastorem ecclesiasticum susciperet, ita de eo scripsisse legimus in Ind. Mart. Wagner. num 63. *Solnae praeceptore usus sum viro t. t. doctissimo, nunc Medicinae Doctore apud Celsiss. Principem Transilvaniae D. Haskonio.* Sed exortis mox in ea quoque regione, vt fere solebat, bellis ciuilibus, solum verte-re, aliasque terras persequi, aliam familiarem larem quaerere induxit in animum, relicta itaque Transilvania Trentschinium futuram fortunarum suarum Sedem delegit, atque ita Patriae

triae dum operam suam ac medendi peritiam denuo impenderet, familiam aucturus, visam sibi per somnium formoso corpore Puellam, panem publice in foro vendentem, duxit in matrimonium, sed fato ita infelici, teste eodem Resikio l. c. vt nemo ita acerbam sibi obtingere vitam optauerit. At Szakolcenses ob perspectam sibi dudum Viri integritatem non modo, sed et medendi peritiam, eundem poliatrum expoposcerunt, qua in statione summa civium benivolentia semper vsus ad finem vsque vitae perseveravit. Ad Linguae Graecae et Latinae peritiam haud sane vulgarem adjunxit Poeseos quoque cultum adeo felici euentu, vt non modo illustrem lepidissimi Vatis Apollinei famam, sed summorum etiam Virorum benivolentiam consequeretur. Symbolo *παντα μακροῦς* constanter vsus fuisse, idem laudatus Gymnasiologiae compileret retulit in litteras, adiecitque simul Eum in exercendae Medicinae munere Collegam, in curandorum aegrorum labore socium, in familiari convictu intimum nactum fuisse *Iosephum Securium*, Medicinae Doctorem Virum Szakoltzienfibus ob medendi dexteritatem aequae acceptissimum; de quo Ioannes Burius duodecim annis ab Ecclesia Carponensi exsul in Historia sua Eccles. *Micae Burianae* titulo nota pluribus verbis narrat, Eum *Ioanni Drabitio*, famoso illi impostori, in extremo vitae periclitantis certamine constituto, salutaria suppeditavisse ad Concilium coelitum feliciter ex hac colluvione emigrandi consilia,
dum

dum is Pofonii crimine laesae Maieftatis conuictus capite prius et manibus truncatus, igni cremaretur vna cum falsis suis reuelationibus et putidis emotae mentis atque imaginationis somniis, quae *Ioannes Amos Comenius* tamquam diuinitus inspirata oracula serio suspicere ac Publico etiam obtrudere ausus est vesano sane consilio in Libro Amstelodam. an. 1657. in 4. foras emisso: *Lux in tenebris, hoc est, Prophetiae donum, quo Deus Ecclesiam Euangelicam sub tempus persecutionis extremaeque dissipationis paterne solari dignatus est. Submissis de statu Ecclesiae Christoph. Cotteri, Christ. Poniatouiae, et Nic. Drabitii Reuelationibus ab anno 1616. vsque ad an. 1656. continuatis, et e vernaculo in latinum ab Io. Amos Comenio translatis.* En ad aperturam Libri huius fato inopino pag. 37. incidi in *Ascanium* nostrum Principis Transilvaniae Georgii Rakoczii I. Medicum et aulicum et castrensem, ibidem in Reuelatione XXXII. an. 1645. d. 4. et 5. Aug. obtenta, talia de illo leguntur: Drabitium a familiari genio suo instigatum in castra Georgii Rakoczii I. in Comitatu Trencseniensi prope arcem Branecz meta profectum fuisse, vt *Oleum Vnctionis Olei Balsamini* a Pharmacopoeo castrensi circumferri solitum effunderet super caput Principis mox noua R. Hung. corona Pofonii redimiendum, atque Reuelationes suas fulgida sed inani spe turgentes Principi belligeranti tradidisse examinandas; quas dum *Ascanius* noster, Medicus Castrensis in Latinum sermonem e Slauico, ita

iubente Principe, transtulisset, atque praetorianis Ministris praelegisset, cognita vaticiniorum ne triobolo quidem dignorum vanitate, mature e castris discedendi consilium salubre Drabio Impostori, ni male stare vellet, eodem *Ascanio Medico* interprete, subministratum esse. Qua de causa e gratia Principis *Ascanius* haud ita multo post exciderit, non refertur, quanta vero Ferdinando III. Imperat. atque Regi, eiusque uniuersae Augustae Domui iam iam immineant pericula, futilibus ad nauseam vsque nullo subsecuturo euentu enarratur verbis. Pudet nos Librum nauci et nullius profus frugis manibus contrectauisse, vel tantillum temporis legendo impendisse iam nos poenituit. Facebant ad malam crucem ultra Garamantas et Indos, Scriptores huiuscemodi nugiuenduli. Infamem Librum ab eodem Comenio missum in compendium, absque indicio loci (Amsteled.) an. 1659. in 4. typis exscriptum, ab Amico benivole communicatum ac tutum remisimus, veriti ne vel solo adtactu manus nostrae polluerentur.

O P E R A.

- I.) *Praesat ne foris hostem adoriri, an eum domi expectare?* Quaestionem hanc et axioma Praeside Dan. Basil. Deutschenbergkio, I. V. D. et Matheos Prof. Mascule propugnavit Noster, dum in Academia Pragensi prima Philosophiae Laurea d. 5. Mart. an. 1620.

1620. solempni ritu insigniretur. Ab Amicis varia sunt carminum genera recitata, typis Strzibrzkyanis impressa, quorum vnum saltim exscribam Michaëli Ascanio Pannonio Solnensi, Achatii fidissimo a Zacharia Hermano boni nominis et omnis ergo appositum:

*Sic mihi praesentes sint semper ab aethere Diui,
Et mea veridico lumine verba notent.*

*Dixi ego dum Phoebi Peneide cingerer olim
Ascani hac eadem Tu quoque cinctus eris.*

*Factum ita, non tenerum lusit mens prouida Vatem,
Iam multos inter Tu mihi primus ouas.*

*Ergo velut late diffundit Laurus odores,
Doctrina sic tu sidera celsa feri.*

W. Clemens Zebra vero ita suum gratulatorium Carmen exorsus:

*Omnis in Ascanio stat cari cura Parentis,
Virtutum vt cumulet nobilitate genus.*

*Omnis et in Natis studii stat Cura Parentis,
Vt studii gemmis quilibet auctus eat.*

Cetera repetere non licet, vt iam nec illud, quod M. Ioan. Bastnerus, Neosolinus Hungarus Symmystes, occinuit.

2.) *De Tormentariarum plagarum Natura.* Dissertatio, edita Tubingae an. 1637. in 4.

ARTICVLVS XXII.

HELDIVS (*Matthaeus*) Celebris hic Hungariae Medicus, posteaquam Doctoris Medici Insignibus fuisset decoratus, et apud Transilua-

nos in primis egregia artis suae edidisset specimen, in aulam serenissimi Principis Sigismundi Rákóczi adscitus, archiatri munus, seculo medio superiori, insigni cum laude sustinuit.

O P E R A.

- 1.) *Dissertatio medica De Arthritide.* Stetin. an. 1645. in 8. Vid. Mercklinus in Linden. Ren. pag. 794. Repet. ibidem an. 1648. in 4.
- 2.) *De Auri vegetabilis Hungarici existentia.* Legitur Observatio haec in Miscellan. Nat. Curios. Dec. I. an. 1. Obs. 131. pag. 256. Dum scilicet Sigismundo Rákoczio, in Transilu. Principi, an. 1651. in arce S. Patakina, Tokaiino haud longe distita, constituo dono adportarentur botri quidam acinis compactis auri atomis mire splendentes adeo, vt folliculi seu membranae exteriores auro quasi obductae conspicerentur, et de racemis his ab *Heldio*, vna cum Principe eo tum ad mentem adsidente, iudicium expeteretur, eos manibus prius contrectando, auri obrizi Granis impraegnatos fuisse archiater iste testatus est: idem labenti tempore *Sachio* quoque *Vratislaviensi Medico*, oretenus retulit. Historiolam hanc *Henninius* repetiit in Annot. et Obs. ad Epist. Itiner. Tolii. IV. pag. 122. et *Kölserius* in *Aurar. Rom-Dacica* pag. 60. In laudata hac ipsa curiosorum

rum obseruatione refertur de *Mart. Henr. Franckensteinio* quoque, poliatro Eperiesiensi, quod ille non modo possederit aliquos acinos circa Tokainum inuentos auri granis impraegnatos, sed duabus praeterea domesticis historiis, ad Salsium au. 1659 exmissis, rem illam uberius illustrauerit. In Hungaria nostra, mineralibus feracissima terra, aurum huiuscemodi vegetabile saepius inspectum fuisse varii commemorant Scriptores: *Fortunius Licetus* de Spontan. Vuent. Ort. I. IV. c. 72. *Fulgosii* testimonio munitus, narrat apud Sirinium Pannoniae urbem interdum in Vitibus Capreolos esse repertos, vere aureos, et monetam ex iis auream causam fuisse. *Ioan. Ioach. Becherus* Metallurg. part. I. cap. I. pag. 2. dicit se vidisse in Hungaria vitem supra auri venam prognatam, cuius truncus non solum totus aureis velut filis obvolutus fuit, sed et in quibusdam granis seu acinis auri obryzi granula inuenta sunt. Augustissimum Cimeliarchum quoque Vindobonense tale aurum vegetabile instar fili contorti e terra prognatum, in vico Tarza, quarto lapide a Ciuitate Eperiesiensi distito, inuentum adseruare, et vnciam dimidiam cum drachmis duabus in pondere, in longitudine vero vnam fere aequare dicitur. De Vitibus aureis in Hungaria egit pluribus *Phil. Jac. Sachs a Löwenheim* in Ampelograph. pag. 41. seqq. refert enim inter cetera, ante biennium sibi exhibitos tales

les quosdam botros auri granulis circumvestitos; praecipue in Tokaiensi tractu, vbi generosissima vina nascuntur, videri non raro aurum ex terra simul instar funiculi modo rotundi, modo angulati cum trunco enasci adeo arctissime, vt videatur simul progerminasse, immo instar conuoluuli bonam partem trunci amplecti, cuius se saepius oculatum testem fuisse adfirmat. De auro puro figura arbuistorum ex Hungaria, et frustulo ligni vitis cum auro adnato ex Vine-tis Hungariae conferri meretur. *Museum Spenerianum* pag. 132. 133. *Ioannes Paterfon Hain*, Physicus Eperiesiensis, Aurum vegetabile, et Vites Hungariae aureas descripsit in *Ephemerid. Nat. Cur. Dec. I. an. II. obs. 113.* plura heic loci enumerantur luculentorum hominum exempla; qui tale aurum et viderunt et possederunt. De auro vegetabili commentatus est *D. Ioan. Lud. Hanne-manus* quoque in *Thom. Bartholini Act. Med. et Phil. Hafn. Volum. III. obs. X. pag. 17. seq.* *Procopium Bonanum* quoque *Camerae Reg.* in *Fodinis Hungariae archiatrum*, plura auri vegetabilis exempla collegisse in *Libro de Admirandis Hungariae Rebus*, quod dolendum deperdito, *Franckensteinus* et *Sachsius* l. c. referunt. *Cel. Köleserius* in *Aurar. Romano-Dacica*, Cap. II. pag. 59. seq. scribit non infrequenter vuas guttis granisque aureis superbire, tres eiusmodi guttas super extrema vuae cute in vno botro apud *Weszpr. P. II.*

Comitem Georg. Banfium Gubernatorem an. 1701. contemplatum fuisse, aliam vuam punctis aliquot granulatis aureis ornatam, binos adhuc botros aureis guttis eleganter rutilantes se vidisse, et plures tales annuatim passim inueniri commemorat: sed attentione in primis dignum iudicat acinum aureum in Vineto familiae Nalaczianae Babolnensi, per carnem et cutem vuae translucentem, aetate sua repertum et decerptum. Sed quis aureolas eiusmodi historiolas vbiuis obuias singulas iam enumerauerit? Dum Seculis superioribus, nescio quo fato, Chemici quidam magnam auri cum vino confanguinitatem et sympathiam esse, eamque ex vegetatione auri in vitibus demonstrare posse libi persuaderent, vulgus eruditorum, praerudicio partim auctoritatis partim praecipitaniae deceptum, veram auri vegetantis in vuis firmissime credidit existentiam tam diu, quoad eam *Io. Ad. Raymannus* eruditus Eperiensium Medicus Ordinarius an. 1718. in *Annal. Physico-Medicis Vratislau. Tentam. V. M. Oct. clas. IV. art. 3. pag. 1733.* et in *Ephemerid. Nat. CC. Cent. IX. obs. 45. pag. 116.* omnium primus in dubium vocauit, instituto examine, adfixas cortici exteriori vuarum miculas nil minus quam aurum esse, ex absentia characterum auri essentialium, grauitate scilicet, et fixitate in igne maxima, promptaque cum Mercurio amalgamatione, euentissime demonstrauit.

mox vero an. 1741 in iisdem Ephemerid. Curios. Vol. VI. obs. CXXIX. pag. 427. hanc auri vuarum vegetabilis Hungarici fallaciam vberius explicuit, aureas scilicet illas miculas in acinis vuarum conspicuas non nisi ipsum vuarum esse perfectiorem succum, quidum per acinorum pelliculas ob maturitatem tenuiores redditas, iamque colore fulvo pulcre perlucentes, transfudat, feruore solis in gummosum, prout in prunis et congeneribus fructibus aliis fieri adsolet, inspissatur et cogitur in Substantiam. Nos vero quo nouo exemplo hanc veram auri vegetabilis Hungarici fallaciam illustrauerimus, placet breuissimam hac ea de re scriptam commentationem nostram huc transcribere, prout ea in Ephemeridibus litterariis Vindobonensibus, in Theotiscum sermonem traducta, Partic. X. pag. 78. seqq. an. 1773. publicata est hac serie: *Viri Amplissimi, plurimum colendi!* „ Prout reliqua Scripta Vestra hebdomadaria non sine voluptate et utilitate lego, etc. etc. Quum Iondini haud ita multis retro annis Rich. Meadii, archiatri regii Bibliotheca instructissima operelicitationis fuisset diuendita, Eques quidam auratus emit in ea auctione infano pretio aurum quoddam vegetabile, dictum Hungaricum, cuius is genuinam indolem indagaturus, detulit illud ad amicum sibi addictissimum, Michaëlem Morriſium, exercitatissimum Chemiae professorem, et

„ praeceptorem nostrum omni honoris cul-
 „ tu hodiedum prosequendum. Botrus hic
 „ aureus exsiccatuſ, qui ex Hungaria adla-
 „ tus fuiſſe credebatur, habebat nonniſi
 „ vndecim acinos ſuis quoſque pedunculis
 „ integre pendentem, quorum tribus in pel-
 „ licula exteriori, hiſ plures, illi paucio-
 „ res, neutri tamen praeter quinque adna-
 „ tae videbantur miculae quaedam aureae;
 „ aliae lentis aliae milii magnitudinem re-
 „ ferentes: opinio erat ſingulos quoque ho-
 „ rum acinorum nucleos ex ſolido conſta-
 „ re auro. In Laboratorio Morrifii chemi-
 „ co quod in *Golding-square* ſuis ille ape-
 „ ruerat diſcipulis, ſingula per partes ad
 „ ſeuerum reuocata ſunt praefente dicto ſu-
 „ perius Viro quoque nobiliſſimo examen,
 „ primum micula vna maximae molis, mox
 „ plures, tandem omnes forinſecus accino-
 „ rum pelliculis adhaerentes; aequè actum
 „ eſt cum eorundem quoque nucleis ex or-
 „ dine ſingulis: at inter amalgamandum
 „ Mercurio currenti depurato nihil horum
 „ vlla arte conſociari potuit, liberrime
 „ ſemper innatabant, inſtrumento hydroſta-
 „ tico impoſita, genuini auri volumini gra-
 „ uitas ſpecifica prorfus non reſpondebat,
 „ nec flammas lampadis ope tubuli ſtatu
 „ impulſas, nec ignem reuerberii in furno,
 „ ne dum leuiorem quemquam chemicum
 „ diu ſuſtinere poterant. Spurium itaque
 „ hoc Hungariae aurum, quicquid erat,
 „ omne

„ omne abiit in fumos et Cineres, vna cum
 „ Libris Sterlingicis quam plurimis, quibus
 „ nuper admodum diues naturae indagator
 „ illud coëmerat. Quum Professor iste mul-
 „ ta in rem hanc eruditissime disleret, et
 „ eleuato modicum cachino, omne huiusce-
 „ modi, quidquid circumferretur Hungari-
 „ ci nomine, Aurum vegetabile turpiter
 „ exhibilaret; patriae honorem thesaurum-
 „ que in media adstantium corona, quodam
 „ modo tuiturus, enumeravi Viros Patriae
 „ Eruditos, quos mihi Aduersaria eo tem-
 „ pore suppeditare poterant, plurimos;
 „ Matthæum Heldium, principis Sigismun-
 „ di Rakoczii archiatrum, Mart. Henr.
 „ Franckensteinium, et Ioan. Paterfonium,
 „ vtrumque Eperiesiensium poliatrium; nec
 „ non Procopium Bonanum, Caesareo-Re-
 „ gium in metalli fodinis Hungariae archia-
 „ trum, aliosque plures patriae Ciues eru-
 „ ditione conspicuos, Principes puta, Co-
 „ mites, Nobiles Hungariae, qui tale Hun-
 „ gariae aurum vegetabile oculis lustrarunt,
 „ manibus contrectarunt, possederuntque,
 „ quorum potissimum longam nobis seriem
 „ Ephemerides Nat. Curios. Decur. I. An.
 „ I. obs. 131. et An. II. obs. 113. vna cum
 „ historica enarrat. suppeditarunt. Historio-
 „ las eiusmodi, vel aniles potius fabulas,
 „ regessit praeceptor meus, infinitus passim
 „ apud Scriptores posse promiscue inueniri
 „ noui optume, at omnes nonnisi familiari

„ hominibus, eruditis etiam plerisque, vi-
 „ tio, praeiudicio scilicet auctoritatis vel
 „ praecipitantiæ niti, certissimis iam ante
 „ hoc pridem edoctus sum argumentis; ali-
 „ ter mecum fuissent omnes ii boni Viri
 „ sensuri, si modo, ad oculos vobis ex le-
 „ ge artis nunc demonstrato, suum Aurum
 „ putatitium tractare didicissent. Nihil du-
 „ bito, pergebat in ducendo sermone Vir
 „ experientissimus, quin etc.“ reliqua huc
 non pertinent. Ex dictis his evidentissime
 perspicitur, eo nos adducto tentamine Mor-
 sifiano digitum vnice intendisse, vt opinio
 magno in Historia naturali adsensu recepta
 de vera auri vegetantis in vuis hungaricis
 existentia, a Raymanno nostro l. c. explo-
 sa, nouo iterum hocce documento falsa om-
 nino esse demonstratur. Diffidendum quidem
 non est, quantum Chemia veri nominis cir-
 ca subtilisationem, volatilisationem, et pene-
 trabilitatem auro conciliandam praestare va-
 leat, argumenta quoque a *nupero Viro Pa-*
triae eruditissimo ex sublimiori Metaphysica,
 et principiis Becheri potissimum, singulari
 eruditionis adparatu pro stabilienda auri ve-
 getabilis possibilitate congesta, speciem omni-
 no habere; ast animo alte hodieum infixum
 teneo, quod olim in Scholis me didicisse
 meminerim, a *posse ad esse neuiquam valere*
consequentiam. Magnum profecto inter fur-
 ni chemici et naturae ignem intercedere di-
 scrimen probe vtique nouimus vniuersi, adeo

quidem vt natura certe talem caloris gradum immediate adhibere, eundemque ad normam artis moderari non possit, ne quidem eandem semper adsequi vel imitari valeat, quod *Celeb. Neumannus* salis alcalici fixi, et ammoniacalis exemplis egregie docuit, quorum neutrum Natura absque adminiculis artis, sponte sua, generare poterat, in Spiritibus perinde inflammabilibus, in primis depurationibus, separationibus, homogeneisque mineralium et metallorum collectionibus naturam deficere, artique cedere debere luculenter *Stahlius* demonstrauit. Oportet itaque nos obseruare potius, quid Natura re ipsa agat, quid faciat, quam speculari, quid pro vnus cuiusque ingenii foecunditate, et iudicii praecipitis facilitate exsequi valeat; ita futurum esset, nos plus verae scientiae practicae, et minus vanae opinionis adquisituros atque possessuros. Inter desiderata utrique Naturae merito referendae sunt illae miculae aureae in acinis vuarum splendentes, quae non nisi, vt superius monuimus, succus sunt vuarum inspissatus, et in gummata minutiora concretus perinde vt sunt prunorum et ceraforum gummata in arboribus conspicua: *Iacobus Horstius*, vt satis superque notum est; aureum pueri *Silesi dentem* cum *Rulanlo* ceterisque sequacibus suis admirandum Naturae phaenomenon existisse integro libro docuit, tale esse creditur cupidum vulgus tam diu, quoad *Io. Ingol-*

Sclerus integro commentario Lips. an. 1596. in 8. edito aureum hunc dentem Silesiacum non nisi lusum naturae esse demonstrauerit, manus enim periti artificis omnem fraudem detexerat. Tantum itaque intempestiua fingere subinde potest credulitas, vbi raritas potissimum, quae filia plerumque est ignorantiae, pretium et admirationem rebus conciliauit. *Nimum ergo* cum poeta loquendo, *ne crede colori*, non quod sensus et oculi te fallant, sed quod iudicii tibi imponat praecipitatio. Referantur licet, si volupe visum fuerit, vuarum Hungaricarum nuclei quoque aurei inter credenda physico-chemica perinde ac *Rappii* ex alis cantharidum, et *Becheri* ex virgulis Tamarisci certa encheiresi paratum aurum, vt nugatum est, nobilissimum: absit tamen procul a nobis, vt ab examine rerum recedentes, minorum philosophorum, quidvis caeca fide credentium, testimoniis illico adquiescamus. Nemo interim existimet, velim, nos omnem prorsus auri vegetationem velle ex hoc capite pernegare, qualem *Belius*, *Mariglius*, *Tollus*, *Henninius*, *Köleserius*, alii produxerunt, quum conuoluuli instar tale aurum arboribus, vitibus, immo et segetibus non numquam adhaeret; accepi ipse ante plures annos eam sibi vere aurei portionem, integri numi aurei nostratis pondere, a nobilissimo *Liedemanno*, Viro Senatorii ordinis *Georgenbergensi*, quod *Teplii* in scepulo

flo an. 1772. inuentum, et in Relationibus
 litterariis Vindobonensibus *Anzeigen* inscribi
 solitis eiusdem Anni Part. XLV. et XLVI.
 vulgatum est: parauerat ex aureo filo hoc
 Teplicensi, spithamam fere longo, peritus
 aurifaber noster *Buttöfus* pro vsibus dome-
 sticis meis annulum, ornatum pretiosissima
 gemmula, Rubino, Hygieiae, Aesculapii
 Filiae, effigie affabre signato, nuper in ru-
 deribus antiquae *Poenoniae Pannonicae* ad
Comaromium inuento, et a Clar. D. *Stepha-*
no Wali, disertissimo *Almasiensium V. D.*
 Praecone mihi donato. Maximopere interea,
 a parte altera cauendum est, ne quoduis
 promiscue aurum filamentorum instar pro-
 ductum, in terrae superficie reperimentum, vel
 e visceribus eiusdem erutum, illico pro
 auro vegetabili venditetur; quale Consilium
 satis salubre nobis dedisse legimus perspicu-
 cissimum Virum Patriae anonymum in lau-
 datis *Ephemeridibus* an. 1774. Part. XXV.
 tale filum aureum in agro *Popradensi* inuen-
 tum, describentem: is fila huiusmodi au-
 rea in gyrum contorta non modo equis, sed
 hominibus quoque militantibus potissimum,
 pro more gentis *Hungaricae* seculis superio-
 ribus ornamento inseruisse non sine ratione,
 vero quam simillima, opinatur, Verbo dun-
 taxat liceat nouissime id quoque monuisse,
 inde unice hanc auri vegetantis in vitibus
Hungariae, Tokaiensibus in primis, esse for-
 te enatam vulgi opinionem, quod terram

Tokaiensem variis particulis metallicis, aureis in primis, ob praestantiam suam inpraegnatam esse minuti philosophi a longa annorum serie crediderint: sed omnes farinae huiusmodi homines, *Cl. Io. Georg. Siegesbekium*, Magdeburgensium Medicum praecipue, *Dan. Fischerus*, *Kesmarchiensis Ciuitatis Physicus*, in *Tractatu Medico-Physico, de Terra Medicinali Tokaiensi*, a *Chimicis quibusdam pro solari habita*, Vratislau. an. 1732. in 4. plag. 19. edita, egregie refutauit, neque aurum vlla arte inde elici posse, neque singulare sulphur solare agnoscere, testatus. Licebit interim sermonem longiuscule productum celebratissimi nuper apud Berolinenses Chemici *Casp. Neumanni*, viri in Rep. litteraria notissimi, testimonio iam claudere, qui *Chemiae suae Medicae, dogmatico experimentalis Tom. IV. part. I. cap. 8. §. 4. pag. 547.* a *Christ. Henr. Kesselio Zillich.* an. 1754. in 4. edit. omne aurum vegetabile, e vitibus enatum non nisi ad aniles refert fabulas.

ARTICVLVS XXIII.

IOANNES et THOMAS. DUOS hos priscos Seculi XV. Medicinae Doctores, vtrumque ex ordine cleri, priorem Huntensem, alterum Nitriensem Archi-Diaconum, aetate Sigismundi Regis in Hungaria floruisse innotuit ex Litteris *Nicolai Olahi*, Archiepiscopi Strigoniensis,
Po-

Pofonii prima mensis Februarii an. 1556. exaratis, et sigillo pendenti roboratis; quibus Diploma Vener. Capitulo Pofoniensi a *Ioanne Palotzio*, Archi-Praefule Strigoniense an. 1425. impertitum de nouo confirmatur. Vtrumque instrumentum hoc litterarium legitur apud *Car. Peterfium* S. Conciliorum Regni Hungar. Part. I. pag. 182. seqq. e tenebris in lucem productum. Dum scilicet *Ladislaus Sos*, Praepositus Pofoniensis, item diu multumque in eadem Ecclesia agitatum, et in Synodo Strigoniensi dioecesana sub Sigismundo Rege et *Ioanne Kanisai* Archi-Episcopo Strigoniense, annis 1390. et 1393. conuocata sopitam, iterum an. 1424. resuscitaret, velletque ius conferendi beneficia intra aequae ac extra muros Pofonienses sibi attribuere, atque ab obitu Canonorum pro delectu suo heredem se constituere, sacrosque praeterea liquores cum aliis coetibus sacris communes ausu nefario ad se pertrahere, in componendo graui hoc, quod inter Praepositum, atque loci eiusdem Capitulum Canonicosque vigeret, dissidio domestico Archi-Episcopus Strigoniensis, *Georgius Palotzai*, pro animi sui aequitate quam definitiuam tulerit Sententiam ex litteris, manu et Sigillo illius munitis l. c. in apricum eductis poterit optime cognosci, quarum vltima verba loco hoc repetere concinnus dicendorum ordo hoc a nobis iam requirit: *Lecta et lata, et pronunciata est haec Sententia definitiua in porticu almae Ecclesiae Strigoniensis circa altare S. Nicolai Confessoris, anno Domini 1425. indictio-*

ne tertia, die vero 20. mensis Ianuar. Pontificatus S. in Christo Patris, D. Martini, diuina prouidentia Papae quinti, anno octauo. Praesentibus ibi honorabilibus. et egregiis Viris Dominis Martino S. Georgii de viridi campo Strigoniensi, et Paulo S. Thomae Martyrum de promotorio Strigoniensi, Ecclesiarum Praepositis, Thoma Decretorum Nitriensi, et Magistro Ioanne, artium Professore, in Medicinis Doctoribus, Huntensi, Andrea Komaromiensi Georgio Zolienfi Archi-Diaconis; Andrea de Scepus, artium liberalium Professore, Emerico de Tolna, et Francisco de Canonicis, Ecclesiae Strigoniensis praedictae nec non Stephano Plebano Eccles. S. Regis Ladislai de noua ciuitate Strigoniensi specialiter rogatis, et aliis quam pluribus personis fide dignis ibidem tunc praesentibus. Ex adlatis his perlaudatum Péterlium Litteris manifestissimum est duos hic in testimonium rerum, aeuo illo in Ecclesia Pofoniensi gestarum, adduci *Doctores in Medicinis*, alterum *Thomam*, prout pag. 184. vberius explicatur, Decretorum quoque *Doctorem*, Archi-Diaconum simul Nitriensem, et Canonicum Strigoniensem atque Vicarium; alterum vero *Magistrum Ioannem*, Medicum nostrum, artium Professore, atque Archi-Diaconum Huntensem. (*)

ARTI-

(*) Vterque hic Archidiaconus, non modo Doctor in Medicinis, sed simul etiam ille Decretorum, hic Artium liberalium adpellatur Professor. Sed
vbi

ARTICVLVS XXIV.

KHIEN *Ferdinandus* patria Nouifolienfis Hungarus, poſteaquam Eperieſlini artis pharmaceuticae

vbi quaero, et in qua Studiorum Vniuerſitate eos bis gemino hoc Profeſſoris munere functos fuiſſe dixeris? Duobus in locis aetate illa *Studium Generale*, quod nos hodie Studiorum Vniuerſitatem vel Academiam vocamus, in Hungaria floruiſſe certis non modo domesticorum, ſed etiam exterorum Scriptorum documentis ſuperſtitibus comperimus; *Quinque - eccleſienſe* puta *Studium Generale*, dictum *Ludouicianum*, an. 1360. a Ludouico I. Rege noſtro excitatum, et quadriennio poſt ab Innocentio VI. priuilegiorum tabulis roboratum, nec non *Budenſe Sigifmundeum*, an. 1386. conditum, a Bonifacio IX. confirmatum; hocne vel illo altiorum ſtudiorum domicilio iam exemplo *Bononienuum* in Facultates ita dictas partito, aut vero perantiqua illuſtri illa *Schola Vacienuſe* a *S. Ladislao* fundata, Profeſſoris munia geſſerint noſtri hi Archidiaconi, quis in tanta rerum patriarum caligine definiuerit? Certius id eſſe noueris olim ad officium dignitatemque Archidiaconorum exornandam, teſte *Concilii* quoque *Trident. Seſſ. XXIV. cap. 12.* non niſi Magiſtros in Theologia, vel Doctores in Iure Canonico admotos fuiſſe, et quidem e numero *Magiſtrorum Canonorum*, qui verbo ſcriptisque docere ſunt obligati, vt haec nos egregie docuit *Ad. Balthaf. Kerchelich de Officio Archidiaconi*, Zagrab. an. 1772. in 4. plag. 3. edit. et quia vnice penes Clerum ſtaret omne Magiſterium, non modo Theologicis, ſed iuris quoque non minus quam Medicinae ſtudio, tamquam ſcientiis praes Theologia

Lrte

ticae tirocinium in Officina Ioan. Weberi, Caesareo-Regii pharmacopoei, cuius filiorum ephorum

rum

forte vtilioribus, idem vnice solus operabatur. Posteaquam vero per Concilia et sacros canones, vt notum est, Studium hoc Medicinae clero tractandum interdiceretur repetitis vicibus, coeperunt sensim bonas litteras negligere adeo quidem, vt qui antea essent *Magistri*, labenti tempore redditi sunt discipuli Monachorum, qui ne vmbra quidem eruditionis cuiuspiam habere censerentur. Quia vero in deploranda eruditionis haec incidimus differendo tempora, liceat bona L. B. venia Historiam Medicorum, missam in compendiolum ob oculos hic ponere: Primorum Caesarum Romanorum archiatros, ex iis *Cassios*, *Carpitanos*, *Aruntios*, *Arbutios*, *Rubrios*, tanto in pretio olim habitos fuisse testis est *Plinius Histor. Nat. Lib. 29.* Venet. an. 1469. curante Io. Spira edit. in fol. vt ducena quinquagena lls. id est 7812. solidos nummos Imperiales pro annua mercede receperint; immo ab ipis quoque Imperatoribus Christo devotis Senatorii quoque ordinis dignitatem obtinuerint: hac blandientis fortunae felicitate in transuersum abrepti, vulnerum ac vicerum deligationes vna cum reliquis operationibus chirurgicis despiciatui habere coeperunt, easque mox non nisi *seruis Medicis* tractandas reliquerunt. Post deletum omne Romanorum nomen inde a Seculo VII. vsque ad XIV. densissimis artium et scientiarum tenebris vniuersus orbis in tantum obnubilatus est, vt vix aliqua litterarum amplius adparuerint vestigia, atque seculo octauo et quatuor sequentibus non nisi Arabum Medicis, *Mesue*, *Serapione*, *Auicenna*, *Ayenzoare* et *Andromacho* Graeco studium medicum exercentibus, *I. Freindio* in *Historia Medic. Part. II.* ita nos docente.

Verum

rum egerat, feliciter absoluisset, studii medici continuandi causa anno 1662. Vittebergam pro-

Verum enimvero Seculo XI. cepit aliqua lux Arti medicae in Monte Italiae Cassinensi adfulgere, quo *Constantinus* dictus *Africanus* spretis Roberti Calabriae principis aulae delitiis, vitae monasticae litaturus semet contulerat, atque in *Monasterio S. Benedicti* ibidem florenti artem medicam resuscitaret: cuius dum Alumni non modo Medicinam sed et clinicen atque chirurgicen promiscue profiterentur, sedibus propriis haud contenti, longe lateque euagati sunt, et mox relicto monte Cassinensi urbem Salernitatem ingressi, locum agendis rebus suis commodiorem multo delegerunt, atque notissimam orbe vniuerso *Scholam Salernitanam* condiderunt, et sic Medicorum latifundia occuparunt, solisque iuribus suis vnice obnoxia illa reddiderunt, vt aperte monstrat *Catalogus Medicorum* aeni illius a *Georgio Matthiae* in *Cospectu Histor. Medic. Chronologico* nominum tenuis contextus. Diuersa prorsus Rei medicae erat facies apud Parisienses, ob exercitio Medicinae practicae omnes Monachi fuerunt exclusi, Medicis non nisi secularibus licuit esse Vniuersitatis membris, tota enim schola Parisiensis fuit Theologica, verita est maximopere, ne sanguis humani profusione, quam Christiani inde ab exordio coetus sui auersati sunt, profanaretur. Crebris tamen labenti tempore sollicitationibus effectum est, vt etiam Medici inter membra Vniuersitatis cooptarentur, ea tamen lege, vt in morem Doctorum decreti, id est, Professorum Iuris, vitam agerent caelibem, et ne chirurgiam vnquam attingerent: quare praxis chirurgica et quidem tota quanta anno mox 1430. solis laicis relicta est, exercenda. Quam vero chirurgi hi absque salutari sangu-

profectus, et heic loci quinquennio post Lau-
ru medica condecoratus est: vbi vero in pa-
triam tellurem repedasset, Lib. Regiaeque Ci-
vitatıs Eperiesiensis Physicus Ordinarius renun-
ciatus est, quo munere annis compluribus rite
functus est.

O P E R A.

- 1.) Dissert. *De Phrenitide*. Praeside Conr. Vict.
Schneidero Vitteb. an. 1666. 4.

2.)

sanguinis humani profusione artem suam chirurgi-
cam profiteri nequirent, ad eluendam, quam su-
perstitiosi quique sacri ac profani ordinis homines
inurere adtentabant, maculam putatitiam, certa
inierunt sodalitia, *Confraternitates* dictas, in ho-
norem S. Cosmae et S. Damiani institutas, hac,
captandae aurae popularis causa, sibi posita lege,
vt aegris, ipso cuiusvis mensis Kalendarum die a
finito cultu sacro matutino sibi obuiis, auxiliatri-
ces manus absque vlla mercede offerre tenerentur:
quo laudabili instituto non potuerant non maximam
in hominum coetu sibi ipsis constauisse existimatio-
nem, etc. etc. Quia vero Hungaria nostra ad nu-
tum reliquarum nobiliorum Europae nationum,
Italiae puta, Galliae et Germaniae vt plurimum
se componere solebat, fieri non potuit, quin ea-
dem ipsa Rei quoque Medicae apud nos esset fa-
cies: atque adeo ex ante dictis iam illud quoque
clarissime intelligitur, quam ob causam Reges no-
stri vsque ad seculum XVI. non nisi Archiepisco-
pis; Episcopis, Praepositis, Vicariis, Archidia-
conis, Plebanis, et aliis ordinis sacri Viris, tu-
sandae sanitatis suae curam commiserint.

- 2.) Differt. inaug. med. Praef. D. Ioan. Strauchio, *De Syncope*, Vitteb. anno 1667. 4. plag. 6.
- 3.) *Epigramma votiuum*, quo Ioanni Webero, Maecenati tuo, alterum iudici Eperiesiensi, et Ianum Bifrontem typis Leutschouiensibus an. 1662. in fol. edenti, Biographiae nostrae Cent. I. art. 98. notato, sic adgratulus est:

*Plato Graecorum supremus et vltimus ausus,
Imbutus meliore Iouis de melle cerebro,
Quam quod apis mulsit per cunas nectare suauis,
Dum sensit, magno tum cum Ioue miscuit ora:
Si virtus oculis subiecta fidelibus esset,
Miros diuina specie proferret amores.*

*Experior verum, formam tu concipis istam,
Virtutemque tibi visam iam numen ab alto
Indulsit, sacros quae sic ardebat ad ignes,
Vt hos tentaret famae per culmina gradus.
Haec animo praeclara tuo caelata latebat
Forma reformasti, qua sic diuum quoque formam
Vt tua fulgeret virtus multiplice lauro,
Vrbs formata virum dum te naturaque tradit,
His titulus lauris veniet, dum cura recumbit.
In te Caesarei medica iam numinis arte.
Et cum sit Ianus melioris margine laudis,
Apte disponis Ianum praeferre bifrontem.
Ex his tu formis Speculum facis ipse Refulgens;
Sic virtutis eris Speculum, sic formaque Diuum.*

- 4.) *Carmen*, quo Thomam Steller in Academia Vittebergenſi ſub Abrahamo Calouio de Gratiæ vocantis, iuſtificantis, Quidditate et diuerſitate diſputantem an. 1668. in 4. *Salutauit* Ferdinandus Khien, Med. Doct. Lib. Reg. que Ciuitatis Eperies Medicus ordinarius; tale illius eſt initium:

*Philoſophum pede felici, qui pulpita nuper
Preſtiti amice laude parta geſtiens etc.*

ARTICVLVS XXV.

KÖPETZI (*Ioannes*) Illuſtris Collegii Helvet. Confeſs. addictorum S. Patakienſis duos Profeſſores, Doctoris Medicinæ axiomate inclitos, Centuria Biographiæ noſtræ Prima iam recensuimus; alterum *Vitum Baſaratum* puta; et alterum *Dauidem Valerium*, tertium nunc illis e choro Medicorum adgregamus *Ioannem Köpetzium*, virum ab omni ſcientiarum genere inſtructiſſimum: qui poſteaquam inſtitutionibus famigeratiſſimi Profeſſoris Alba-Iuliacenſis Ioannis Tſere Apáczaï vſus, ſtudiorum curſum domi abſoluiffet, et artem ſalutis humanæ præfidem ſibi præcipue excolendam delegiffet, hauſtam domi doctrinam apud exteros locupletare atque perficere ſtudit, Franequeræ Friſtorum anno 1665. inſecuturo vero ſtatim anno 1666. Lugduni Batauorum, vt Faſti vtriuſque Vniuerſitatis meminerunt, inter ciues Academicos nomen ſuum profeſſus eſt: vtrobique in florentiſſimis his Muſarum emporiis Medicos

ea aetate clarissimos audiendo, tantas in Medicina addiscenda fecit progressiones, non neglectis interim aliis quoque altioris indaginis scientiis, vt non prius Musas deseruerit Batauas, quam consuetis artis salutaris praerogatiuis sollemniter auctus, Doctoris dignitatem susceperit. In patriam tellurem redux, non contemnendam illam doctrinae vim, qua ipse pectus impleuerat, in alios coepit transfundere; florentissimo enim ea aetate ludo litterario Saros-Patakiensi regendo admotus, Philosophiae imprimis praecepta publice de suggestu tradidit singulari Auditorum suorum frequentia: neque clarior docendo, quam morbis tollendis exititit. Dum aduersa fatorum iniquitate quies Musarum Hungaricarum in hac regione turbaretur, et de statione sua scholastica Noster decedere cogeretur, Serenissimus Transilvaniae Princeps *Michael Apafus* primum sibi Medicum et sanitatis Custodem adsciuit, vt haec *Nicolaus Bethlen Cap. XI in Historia sua MScta in Litteras retulit*. Praeclarissimi viri huius nomen conseruatum praeterea legimus in *Histor. Eccl. Hungar. et Transiluan. Paulli Ember, Debrecinensis, pag. 597. catalogo Ill. Collegii Helv. Confes. S. Patakiensis insertum*. *Epitaphium, quod Francisco Köperzio, Filio breuis aevi, Pater Ioannes an. 1673. moesto condiderat animo, in Templo Albeni adpensum, Reu. P. Bodius in Hungaro Tymbaule continuato, pag. 108. verbis his conceptum recitauit:*

*Sistimur ad metam, tereti sine puluere mundo
 Salue vix potui dicere, dico Vale.
 Munde vale, vidisse sat est, tua munera sensi,
 Aut dolor, aut dolus est. In Patriam remeo.
 Exuias hic pono graues, vos flete parentes:
 Pars mea non sentit, pars meliora tenet.*

ARTICVLVS XXVI.

LADISLAUS Episcopus Magno - Varadiensis, Ludouici I. Regis Hungariae Physicus. *Emericum Zudar*, Varadiensem antistitem, posteaquam Ludouicus I. Rex ad insulam Agriensem exornandam translocasset, eumque in prouinciam Roxiae, ex Lithuanorum manibus ter vindicatam in obsequio et fide retinendam, teste Bonfinio Decad. II. Libr. X. editionis Belianae pag. 352. cum imperio an. 1377. exmisset, anno subsequens 1378. *Ladislauum* huius nominis *Primum* coepisse Varadiensem Ecclesiam administrare *Reu. Martinus Szent Ivanyi* in Catalogo Episcoporum Varadiensium, *Dissert. Paralipomen.* pag. 83. retulit, nullo tamen prorsus, prout facere consuevit, praemunitus idoneo ad faciendam fidem testimonio: ast anno 1379. Episcopatu Varadiensi eum insedisse illo Regis Ludouici certissime constat diplomate, a *Reu. Antonio Ganoczy* in *Episcopis M. Varadiensibus Part. I.* pag. 248. adducto, quo immunitates a D. Stephano Rege Abbatiae de Pécs - V'arad concessae confirmantur, cuius initium tantummodo et clausulam pro instituti nostri

nostri ratione repetemus: *Ludouicus Dei gratia Hungar. Polon. Dalmat. Croat. Bulgar. etc. Datum per manus Reuerendis. in Christo Patris, et D. Demetrii miseratione diuina tituli SS. quatuor Coronatorum S. R. E. Presbyteri Cardinalis etc. Anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo nono. VI. Kal. Sept. regni autem nostri anno trigesimo octauo. Reuerendissimis et Venerabilibus in Christo Patribus, eodem D. Demetrio dictae Ecclesiae Strigoniensis Gubernatore perpetuo, Fratre Stephano Colocensi, Petro Iadrensi, Vgolino Spalatensi, Vgone Raguzano, Archiepiscopis: Emerico Agriensi, Paulo Zagrabiensi, Sabino Transilvano, Valentino Quinque-Ecclesiensi Decretorum Doctore, Ladislao Varadiensi, Guilielmo Iaurinensi, Thoma Chanadiensi etc. Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Hic idem Ladislaus Noster, Varadiensium Pontifex est, quem Elisabetha Regina femina pientissima, Ludouici I. mater, vltimae voluntatis suae executorem constituerat in Testamento suo, Budae sexto die Aprilis anno Domini M CCC LXXX. condito, quod celeberrimus Patriae Historicus, Georgius Pray, *Annal. Reg. Hungar. Part. II. Libr. III. pag. 147. seqq.* integrum produxit et Reu. *Ganóczyus* l. c. p. 250. repetiit. Nos vero ea vnicè excerpemus, quae ad Virtutes Ladislai nostri quodam modo illustrandas pertinere arbitramur: *In Nomine Domini Amen. Nos Elisabeth Dei gratia Regina Hungariae, Polon. Dalmat. etc. omnibus Christi fidelibus praesens scri-**

ptum induentibus volumus fieri manifestum. Quod nos huius mundi varietates fore etc. Aliis Litteris nostris super nostra testamentaria dispositione quoad praemissa temporibus praeteritis concessa et emanata cassantur, et annullantur, vigoribusque earundem carituris: relinquimus enim executores huiusmodi Testamenti nostri dictam Dominam Reginam, Reuerendissimum in Christo Patrem D. Demetrium, sanctorum quatuor Coronatorum Presbyterum Cardinalem, sanctaeque Strigoniensis Ecclesiae Gubernatorem, et Venerabilem in Christo Patrem, Dominum Ladislaum Episcopum Varadiensem, Ioannem Praepositum Budensem, et praefatam Dominam Claram etc. constituimus: omnino vt ipsi simul, aut quatuor vel tres ex ipsis aliis absentibus plenam potestatem habeant praemissa exequendi, etc. Datum Budae sexto die mensis Aprilis Anno Domini M CCC LXXX.

Ast Ladislaum hunc, sacri ordinis Virum, Medicum Nostrum non diu rexisse Ecclesiam Varadiensem, eumque iam ante annum 1382. aut e numero viuentium exemptum, aut sede sua dimotum fuisse Diploma Ludouici I. indubiam facit fidem, quo Rex Sanctimonialibus D. Clarae de Veteri Buda Possessionem — — — dono dedit. Excitauit Instrumentum isthoc litterarium, anno 1382. Virginibus impertitum, laudatus toties Reu. Anton Ganoczyus l. c. p. 256. cuius fragmentum saltim, scopo nostro accomodatum, depromimus: Datum per manus Reuerendissimi in Christo Patris, et Domini Demetrii, miseratione divina tituli SS. quatuor Corona-

onatorum S. R. E. Presbyteri Cardinalis, Sanctae Strigoniensis Ecclesiae Gubernatoris perpetui, et aulae nostrae Cancellarii, dilecti nobis, et fidelis. Anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo secundo, sexto Nonas Maii, Regni autem nostri anno quadragesimo primo. Reuerendissimis ac Venerabilibus in Christo Patribus, eodem Domino Demetrio, dictae Ecclesiae Strigoniensis gubernatore perpetuo, Petro Iadrensi, Vgolino Spalatensi, et Vgone Raguziensi, Archiepiscopis. Emerico Agriensi, Paulo Zagrabienfi, Gubliino Transiluanienfi, Valentino Quinquesecclesiensi, Decret. Doct. etc. Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Colocensi, Varadiensi, et Bosnensi Sedibus vacantibus. etc. etc. Iam vt id quoque, quod caput rei est, addamus nouissime: Ladislaum hunc, in serie Episcoporum Magno - Varadiensium XXVI^{um}, Medicum, et quidem Ludouici I. Regis Hungariae Physicum exstitisse, Diplomate, secundo Idus Iulii, anno 1378. signato, clarissime euincitur; quo enim dum Ludouicus Rex Priuilegia Ciuitatis Claudiopolitanae confirmat, LADISLAVM Episcopum, PHYSICVM REGIUM, diserte nominat. Litterarum harum Regiarum exemplum per Wladislaum II. Hungariae Regem anno MCCCCXCIII. die VII. Decembris transumptum, in Archiuo Conuentus B. V. M. de Kolos-Monostra Claudiopolitano proflare Requisitorum testimonio muniti referimus, cuius clausulam tantummodo pro instituti ratione ad fidem faciendam, hic exscribemus.

mus. Datum per manus Venerabilis in Christo Patris, et Domini Demetrii Episcopi Zagrabien-
 sis, culæ nostræ Vice-Cancellarii, dilecti et fi-
 delis nostri, anno Domini M CCC LXXVIII.
 secundo Idus Mensis Iulii, Regni autem nostri an-
 no tricesimo septimo. Venerabilibus in Christo
 Patribus, Dominis, Fratre Stephano Colocensis,
 sacrae paginae Magistro, Petro Iadrensis, Vguli-
 no Spalatensis, et Vgone Ragustensis Archiepisco-
 pis; Emerico Agriensis, eodemque Demetrio Za-
 grabiensis, Gubliino Transilvaniensis, Valentino
 Quinque-Ecclesienfis Decretorum Doctore, LA-
 DISLAO Varadensis FYSICO NOSTRO, Gyl-
 lerino Iaurinensis, Petro Veszprimiensis, Paulo
 Chanadiensis, Fratre Dominico Bosnensis, Petro
 Vaciensis, Ioanne Syrimiensis, Fratre Dominico
 Nitriensis, Paulo Tiiniensis, Demetrio Nonen-
 sis, Crisogono Traguriensis, Matheo Sibinicensis,
 Stefano Pharensis, Iacobo Makariensis, Thoma
 Corbauiensis, Michaële Scardonensis, et Portina
 Segniensis Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feli-
 citer gubernantibus etc. En aliud quoque, sed vetu-
 stius multo monumentum, quo Ladislaum quem-
 dam, ad exortas de praediorum limitibus con-
 trouersias dirimendas in Transiluaniam anno
 M CCC LXVI. exmissum, Ludouici I. Regis
 Physicum et Artis Medicinae Magistrum fuisse
 edocebimus; Nos Ludouicus Dei Gratia Rex
 Hungariae etc. Memoriae commendamus tenore
 praesentium significantes Vniuersis, quod quia Ec-
 clesia Cathedralis Beati Michaelis Archangeli Ter-
 rae nostrae Transilvaniae, et eius Praelati ratio-

ne cuiusdam particulæ Terræ inter villam ipsius Ecclesiæ Sárd vocatam, et nostram Regalem villam ad castrum nostrum Keeskés dictum spectantem, Ungarice Igen, Saxonice Krapundorff nuncupatum adiacentis, quam ipsius villæ nostræ populi a multis retroactis temporibus in praeiudicium memoratæ Ecclesiæ, cui Terram ipsam, seu Terræ particulam, etiam Dominus Rex Carolus, Genitor noster carissimus, mediantibus litteris suis specialibus, per nos priuilegialiter confirmatis, restituerat gloriose, indebite totaliter occupatam detinuerunt, et ea potentialiter vsi fuerunt vsque modo, incommoda passi sunt, et displicentiarum genera perceperunt hactenus infinita, populi etiam prædictarum ambarum villarum in vsu iam dictæ Terræ contra sese decertantes multos inuicem conflictus, et plurimorum hominum ex vtraque parte mortificationes commiserunt, prout hæc omnia euidenter sunt patefacta Nostræ Maiestati. Igitur Nos cupientes perpetuam inter ambas illas partes pacem fieri et concordiam, volente etiam et propter bonum pacis et vnionis ambarum partium a Nobis instanter hoc ipsum petente fidei Nostro Dilecto Venerabili Domino Dominico Ecclesiæ præfatae Episcopo, mature decernentes, et ex certa scientia ordinantes, duximus committendum, vt præfata Terra litigiosa, quoniam ambae partes Literas habeant Regales, Terram ipsam et eius metarum cursus siquidem tangentes, non obstantibus tamen in hoc solum casu Literis huiusmodi, quibus circa alios suos certos terminos nolimus derogare inter iam dictas partes, per fidelem No-

strum Dilectum Nobilem Virum Petrum de Iara, Vice - Vaivodam Magnifici Baronis Nostri Dionysii Vaivodae Transilvaniae, et Capitanei Ciuitatis, et Districtus Bundyn Bulgariae, quem Nos, vna Magnificis Viris Nicolao de Zeech, Regnorum Nostrorum de Dalmatiae, Croatiae Bano, Petro Zudar, Pincernarum nostrorum Magistro, et LADISLAO, Artis, Medicinae Magistro, nostro PHYSICO Fideli ad reuidentum statum dictae Terrae litigiosae confidenter permiseramus, sub idoneo Testimonio Honorabilis Capituli Varadiensis, diuidatur in duas partes seu portiones coaequales, memorati populi nostri de Ighen contradictione prorsus non obstante. Quocirca Vobis Honorabilibus Viris, Capitulo Varadiensis Ecclesiae praedictae firmiter praecipientes mandamus, quatenus statim acceptis praesentibus, vnum ex vobis Virum Honorabilem, titulo maioris dignitatis simplici Canoniam fulgentem transmittatis pro Testimonio fide dignum, quo praesente, praelibatus Vir Nobilis Petrus Vice - Vaivoda Transilvaniae, Homo noster, ad hoc specialiter delegatus, ad faciem supra dictae Terrae litigiosae, vicinis et commetaneis suis inibi legitime conuocatis et praesentibus accedendo Terram eandem, non obstante altercatrice contentione simul et Contradictione memorati populi nostri de Ighen, quibus silentium imponimus perpetuum in hac parte, in duas diuidat partes coaequales, quarum vniam, videlicet a parte praenotatae Villae Episcopalis Sird, praefato Domino Dominico Episcopo, eiusque Ecclesiae et Villae praenotatae, aliam vero partem supra dictae

Vil-

Villae nostrae et vsui populi eiusdem statuat perpetuo possidendas; nouas metas, diuisionem ipsius Terrae demonstrantes, in locis opportunis erigendo. Et post haec seriem huiusmodi Terrae diuisionis, cum cursibus Metarum sub inclusione praesentis Literae nostrae totalis, in vestris authenticis Litteris Nobis fideliter rescribatis. Datum in Alba Gyulae in Crastino Festi Beatae Margarethae Virginis, Anno Domini Millesimo Trecentesimo Sexagesimo Sexto. Quia ratio temporis haud quam repugnare videatur, facile equidem admiserim, Ladislaum hunc, in Litteris an. 1366. signatis productum, unum eundemque profus fuisse cum Ladislao Episcopo Varadiensi, in Priuilegiis Ludouici, Vrbi Claudiopolitanae an. 1378. concessis, commemorato. Ladislaum hunc, aequae ac Ladislaum illum Episcopum Varadiensem, vtrumque Ludouici I. Regis Physicum, sacri ordinis Virum fuisse mihi persuadeo nullo alio, ut ita credam, inductus argumento, quam quod aetate illa omnis eruditionis sacrae et profanae monopolium, vt alibi, ita in Hungaria in primis, penes Viros Ecclesiasticos steterit, et ne vnum quidem e Seculo XIV. exemplum Medici cuiuspiam produxeris, quin idem sacro ordini fuerit adscriptus; si tamen Arabes et Iudaeos, qualis certe Ladislaus noster non fuit, exceperis. Dum haec finiueram, adferuntur e tabernâ librariae Reu. Ioannis Rôka Vitae Praesulum Wesprimiensium, Posonii recentissime typis exscriptae, qui pag. 209. Ladislaum II. Episcopum Vespre-

spremiensem Ludouici I. Physicum fuisse, fide diplomatum indubia communitus; scribit hunc in modum: *Anno itaque MCCCLXIX ē Medico (quod eo aeuo haud ita rarum) factus Episcopus Ladislaus II. seu eius opere releuatus aliquando aeger Ludouicus, seu alio officii obsequitque genere tantum Heri fauorem, vir aulicus meritus. Reverendis. Róka pag. 211. haec porro adnotavit: Ms. Vesprimiense ita habet: Ex Physico primi Ludouici Regis factus Episcopus (Ladislaus) testante priuilegio Comitis Iacobi de Scepus Iudicis Curiae super Duznigh et tributo fori in Tapolcza de anno MCCCLXXV. emanato. Idem Auctor pag. 212. existimat Ladislaum hunc Wespremiensem Antistitem an. 1377. obiuisse, quod nulla eius abhinc memoria, et quod Pétsváradien- se Diploma VI. Non. Septembr. MCCCLXXIX. habeat: Vesprimiensi Sede vacante. Videtur tamen nobis longe probabilius Ladislaum hunc e Wefzpremiensi ad Varadiensem Dioecesim fuisse an. 1378. promotum. Firmat adsertionem nostram Clar. Prayi obseruatio, qui Hierarchiae suae Part. II. pag. 177. ad an. 1378. Ladislaum Emerico dat successorem in Episcopatu Varadiensi, quique de Ladislao in Nota subiecta c, haec addit: *In diplomate huius anni (1378) quo Rex Vrbi Claudiopolitanae priuilegia confirmat, vocatur PHYSICVS REGIS.* Physicum reuera fuisse Ludouici I. Regis Ladislaum hunc Episcopum Varadiensem vberius euincitur illo Ludouici I. diplomate, quo Liberis Villis Babafzeky, Dobronya, et Nemet-
Pel-*

Pelsutz Comitatus Zoliensis Priuilegia confirmat, cuius clausula talis est: *Datum per manus Reuerendissimi in Christo Patris Domini, Domini Demetrii etc. Sanctorum quatuor Coronatorum Presbyteri Cardinalis, Gubernatorisque Ecclesiae Strigoniensis, Locique eiusdem Comitatus Perpetui, Aulae nostrae Cancellarii, Dilecti et Fidelis nostri Anno Domini 1380. Decima Kalend. Augusti, Regni autem Nostri Anno 39.* Iam autem inter Episcopos Diplomati huic pro more subsignatos, hos in ceteris his, quae subiicimus, verbis commemoratos inuenimus: *Gubli-no Transluaniensis, LADISLAO VARADIENSIS PHYSICO NOSTRO, Paulo Zagrabiensis, Benedicto Wesprimiensis, Iohanne Chanadiensis, Fratre Dominico Nitriensis, Paulo Tinniniensis Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus.* Si cui interim volupe fuerit adserere Ladislaum hunc Episcopum Varadiensem diuersum fuisse a Ladislao Episcopo Wetzpremiensi non multum reluctabimur, manebit nobis firmissimum vtrumque tamen Ludouici I. Regis nostri-Physicum extitisse, et Episcopum Varadiensem vsque ad an. 1382. administrasse, quo forte vivere desiit, prout proejectior aetas eius iam facile suadere poterat. (*)

ARTI-

(*) Dum in haec Ludouici I. Regis differendo inciderimus tempora, subit animum recordatio, proflare quamdam in *Corpore Iuris Hungarici, Tirnau.* an. 1751 in fol. edito, pag. 170. Formulam

ARTICVLVS XXVII.

LIPPAI (*Ioannes*) Vſura lucis frui cepit anno ſalutis humanæ 1606. die 30 Iunii. In
Socie-

Iam Iuriſiurandi, Regis huius ætate lingua vernacula Hungarica concinnatam, quæ ita incipit: *Iſten Tegeđ ugy Segellyen's a't.* Sed eam perſpicaciffimus ipſe Decretorum horum Editor l. c. commentitiã eſſe vltro profitetur, et non niſi anno demum 1584. primum ab Hungariæ ciuibus viſam lectamque fuiſſe in *Vitis Regum Hungariæ*, quas vna cum adnexis eorum Conſtitutionibus, auctoritate publica ante ſancitis, *Zacharias Moſſocz*y, Epifcopus Nitrienſis Tirnauia in forma octauæ ordinis dicto itatim anno omnium primus, ſed nullo profuſo litterario ſuffultus documento, promulgauerat: procul omni dubio, ſi forma hæc Iuriſiurandi genuinæ fuiſſet indolis. *Ioannes profecto Sambucus*, litteratorum in Hungaria Virorum princeps, Libro Decretorum ſeu Articulorum priſtorum Hungariæ Regum inferere haud quaquam intermiſiſſet, quam ille Bonfinji Decadibus Francoſ. an. 1581. in fol. procuratis, triennio ante Moſſoczium, in fine adtexuerat. Dolendum maximopere eſt Gentem noſtram Hungaricam goriari haud poſſe, exſtare in ſcriniis ſuis Inſtrumenta, aliqua ſaltim, litteraria antiquioribus ſeculis ſermene natiuo Hungarico exarata: omnium antiquiſſimum, vt opinor, illud eſt, cuius fragmentum quoddam ex MScto Sec. XII. et ineuntis XIII, Cbdice Hungarico in *Vita B. Margaritæ Virginis*, Tirnau. an. 1774. in 4. edita pag. 249. in Nota ſubiecta, Littera A ſignata laborioſiſſimus *Prayus* verbis his adduxit: *Lat-tiatuc ſeleyñ Zumtuchel mic vognuc. Yſa pur es cho-*

Societatem Patrum, a Iesu denominatam, mature an. 1624 intrauiffe, Graecii et Vindobonae

chomov vogmuc. *Menyi milostben teremteve eleve miy isemucut adamut. Es odutta neki paradifumut hazóá. Es mend paradifumban uolouw gimilcietul monda neki elnieheon tilutoa wt ig fa gimilcietul etc.* Ipsam vero B. Margaritae Virginis Vitam, ex antiquo Codice MScto Hungarico, litteris monasticis Sec. XV. exarato, erutam, legisse magno nobis fuit oblectamento, dum pro instituti nostri ratione pag. 346. in haec scriptoris hagiographi legendo inciderimus verba, quae obseruata seculi eiusdem scribendi ratione, nequaquam pigebit referre: *Istvan kyral fya ifsiu Lazlo kyral mykoron volna tyzenharom extendeus, esek nehez korszugoban, es ez utan esek oly nagy feu faydalomban, hog leun eunen maganak es okossagnak kyveule ugy hog negy jeles orvos Doctorok, kyk ez kyvalyal bannak vala, keetsegben esenek ez kyralnak eletyreul.* Quatuor scilicet excellentes Medicinae Doctores Regi iuueni Ladislao, Stephani V. filio, grauissimo morbo detento, commemorantur loco hoc medicas suas in restituenda illius sanitate locauisse operas. In eadem B. Virginis Vita pag. 348. alii tres eiusdem seculi adducuntur Medicinae Doctores, ita l. c. verba leguntur: *Zent Margyt azzon halala utan teurtenek, hog Karoly vitez huganak leanya igen meg betegeule hydeglegesel, esek eu rea oldalanak faydalma, ugy hog megsugorodva leun tyz hetyk ez Agnes azzonnak eu anya es ura fokat keultzuttek volna Orvosokra, harom orvos doctorok az eu eletyreul ketsegben esenek: de Agnetis huius maligna febre, vt sequentia docent, correptae vita tres Medicinae Doctores desperasse dicuntur: et talia haec anno 1272. qui mortem Margaritae infecutus est, contigisse*

bonae humaniores Litteras, et linguam sacram
annis plusculis docuisse, Collegiis Iaurini, Vn-
gua-

figisse his ita pag. 349. innuitur verbis: *Ezek leunek Ur Zuletety utan exer keet xax hetven ket extendeuben.* Laudanda maximopere est Cel. Popularis nostri. Prayi, indutria, quod apographum hoc veteris aevi, seculo XIII. scilicet exarati codicis manuscriptori exemplar, quod ad Sec. XV. retulit, illustrandarum rerum patriarum causa eruerit. Incidit in nostras quoque manus haud ita pridem eiusdem seculi XV. ut characterum ductus et chartae indoles manifestis docent indicis, Codex quidam Mactus ad aetatem Sigismundi Regis nostri referendus, litteris Gothicis rubronigris in forma quarti ordinis sermone Hungarico conscriptus, phyliras 28. et amplius explens: illustrandis quodam modo Patriae rebus consulturus, seruata eadem ortographiae ratione, non nihil ex eo exscribam, ita vetus Liber incipit. *Kaxdetik Vrnak neuben extendo altal valo zentoknek eletokrol valo tanusag ax iduezwlendoknek lolkai haznalatossagokert. Selozer a zent Andras Apostolrol vronknak elfo taituaniarol. Nagi dicofseg embornek ax o vrat kouetnie; ecclestici, xxjjj. es igeket bple Iria egi konuenek huzon harmadik rezeben mell igek iol lehet kozonseguel mondattanak minden keresztienokrol kiknek nagi tixtoffeg vronk Iesusnak eletet elkwl'et es zent tanusagat kouetni de maga feukeppen 's a't. quum non liceat nobis prolixioribus esse, sequentium capitum argumenta ordine hoc vnice persequar: Zent Barbala azzorol valo tanusag. Zent Miklos pispokrol valo pdikacio. Zent Amborus doktor eletih † a bodog xax Martianak xeplotele fogantatafarol valo predikacio. ez a zent lucxa azzoni eleti a zent lazar eleterol. Zenth Tamas Apostolrol. karacor: estire valo predika-*

guarini, Trenchinii, et Seminariis Hungaricis
Viennae et Tirnaviae constitutis cum laude
prae-

dikacio. Vronk ziletseferol. Zenth Anastasia Azzon-
nak innepe. Zent Isivan első mártírol valo p'dio.
Zent Ianos euāgelistarol valo p'd'o. az apro zen-
töknék eletökröl. a Zent Silvester elete következck.
Kys karacon napra valo p'dic'o. Zent Basilius
pispok eleteh. Vyzh kerez't napi predikacio. a ha-
rom zent Kiralioknak Casparnak Baltosarnak es
melkiornak eletökröl. A Remóte zent pal eleteröl.
A zent Piroska azxonírol. Zent Fabian Sebofien
eletökröl. A zent Annos azxonrol. A zent ati-
anknak eleteröl adamrol embörokuak első z'leio-
kröl. Zent pal Apostolnak megtereferöl. Arani
zaiu zent Ianos eleteröl. Az alamosnas z'et Ia-
nosrol valo tanasag es törliöt Iras. a zent Ignac
pispökröl. a zent Brigida azxon eleteröl. Giertia
zentölo bodog azxon naplara valo tanusag Ihg
Maria. Zent Balas pispöknek eletírolh. Zent
Agota azxonírol tanusag a lölki emböroknek. Zent
dorothyia azxonírol predik'o † a zent Apalin az-
xonrol. Zent Kolos azxoní eleteröl † a zent Iufro-
sinarol. a zent zwx Juliana azxonírol. Zent pe-
törnek zekos Inneperöl. Zent Mathias apostolrol.
Zent Tamas doktor eleteröl. Zent Gergoli papa-
rol. Zent Longinus martírol. a zent Iosefnek az-
xonionk Maria Iegiosenek eleteröl. Glumölc olto
Bodog Azxoní napiarol. Zent Benedek Apat ele-
teröl. Hic ex improviso abrumpitur Legendarii
Hungarici filum, adnectunturque varii tractatus
plag. 12. de septem B. M. Virginis petitionibus,
de meditatione mortis, humilitate, patientia,
et aliis virtutibus christiano homine dignis, ver-
naculo idiomate, et characteribus aequè Gothicis,
sed a priore vt manu ita etiam modo scribendi
quodam modo diuerso, aetate tamen suppari: pro
Wesjpr. P. II. N speci-

praefuisse Nathanaël Sotuelus in Bibliotheca Script. S. I. a se aucta fol. 469. commemorat.

Abba-

specimine exscriptissē sequentia sufficiant: *Tudnya mint : zereffed a te vradat istenodet te telies zivedel ; te telies lelkodel , te telies elmedel , es te minden ereidel . Tovaha zereffed te fele baratodat mikepen tē non magadat : es gololied te ellenfigeddet azaz a binoket 's a't .* Sequuntur aliae Meditationes piae plag. 21. diuersa iterum manu exaratae , de gaudio in primis B. V. Mariae , quod illa ex magorum Christum adorantium aduentu , et B. Elisabethae visitatione coeperat , cum subnexa ad calcem Orationis Dominicae paraphrasi , quam non pigebit deuota mente hunc in modum recitare : *My attyank : ky vag' men'ekben : zentoltessec te neued yoiqn te orzagod : leg'ente : akaragod , mykeppen men'ben es foldon ! My ken'erdnket naponkedied ag'g'ad : nekqnk ma : Es bochastad my nekqnk my uetetinket : mykeppen my es boczatone nekqnk uetotteknec : Es ne vigy mikent kesertetben : De zabadoh mikent gonoztol : Amen .* Tractatus hic loco postremo in apuricum productus his ita verbis explicit : *Finit per me P. Ihu's Maria leg'en en uelem bu'npffel es minden binofokuel .* Si coniecturae locus esse potest , littera hac P. Pelbartam de Temeswar , professum ordinis Seraphici Patris Francisci , celeberrimum exeunte Seculo XV. in Hungaria concionatorem , denotari existimem ; ille enim scripsit *Sermones Pomerii* , quod rectius *Pomarium sermonum* adpellare debebat , in imperiali oppido Hagenaw per henricum Gran an. 1508. in fol. impressum , quos in prologo se pro capacitate populi simplicis huius suae regionis seu patriae (Hungariae) composuisse dicit ea lege , vt *textum Euangelii litteraliter inseruerit , pro plebis deuotione , quae exposcit Euangelium textuali-*

Abbatiam vero de Rupibus, Szkalkensem postea dictam, administrasse Carolus P'eterhus Sacror.

N 2

cror.

ter auscultare . idem in his quoque ipsis tractatibus ubique obseruatum fuisse legimus, immo et *Expositione compendiofa Psalmorum nec non Canticorum V. et N. Testam. Symboli Athanasi etc. Hayenoae in officina Henr. Gran an. 1513. fol. non. fol. 139. edita, et reliquis etiam eruditissimi Viri huius, Popularis nostri Libris, ab aliis recensitis. Iuuabit verbo monuisse in vasto hoc Sermonum Volumine certo prodidisse indicio, se non modo in Scriptis Patrum primorum seculorum, sed omnium promiscue aetatum fuisse quam maxime versatum, nouit apprime opiniones suas Kabani Sigisberti, Richardi, Lyrae, Bonaventurae, Bedae, Hugonis, Haymonis, Scoti, Lombardi, Abelardi, Meireti, mille aliorum id farinae hominum testimoniis fulcire. Medicinae quoque pericia pro more illius seculi tinctum fuisse vno saltim euincere iuuabit documento; ita de Hydrope Dominica XVI. post Pentech. Sermone XLVIII, differit: *secundum Bedam et Lyram Hydropisis est mortus ab aquoso humore dictus ab hydor grece, quod est aqua latine, eo quod hydropticus habet humorem aqueum inter cutem et carnem. Et habet quatuor proprietates, quibus dignoscitur, prima est inflatio ventris, et membrorum corporis. Secunda exaltatio fetoris. Tertia ardor fitis. Quarta, linor, hoc est palliditas coloris, etc. De animatione foetus, hominum aetatibus, Leprae et paralyseos natura et curatione, et similibus nil amplius adinet dicere. Sed depono e manibus Pelbarti nostri, Temesvariensis Hungari, Pomarium sermonum, amplissimum Librum, Gothicis characteribus exscriptum, reuertar ad antiquum Codicem MSectum nostrum Hungaricum superius lau-**

cror. Concil. R. Hung. part. II. pag. 385. nos edocuit, dum Synodo nationali Tirnauiæ an. 1648.

laudatum, in quo Vita Catharinae Virginis plag. 8. proluxe explicata sub tali titulo rubro sequitur enarranda: *Vrnak neuebe kezdetyk xent Katerina legendaya avag' elete 's a't.* Manu recentiore illam compilatam esse ea, quae sequuntur, manifesto produunt documento: *vgy oluastatykeu rola nemy nemew yrasba kyth pelbart athyank zedegheteth az ew predytatyoyaban, hogy vala gheregh orzagghan 's a't.* Legendam scilicet hanc ex Sermonibus Patris Pelbarti collectam esse, atque simul Virginis matrem, Reginam celebratissimi in Graecia Medici arte foecundam redditam, simul et eiusdem nutu Catharinae nomen inditum fuisse commemoratur: *monda a nagy mondhattathlan es hyres dottor Alforubius, yo keral orman neuexyed az ew neuet: Az Katheryna ghered new: dyakol neuexletyk: vniuersalis deorum ruy'a: magerol mageraxtatik: kezzenseghe ysteneknek romlafa etc.* Aetas Legendarii huius incidit in an. 1519. quod palam colligitur ex sequenti folio vicesimo: *Maxentius thyazar yedeben hog' yrnak vaba wronk yefusnak az ew zyletesenek vtanna havom xax tyz extendebe, hogy xent Katerinat meg ewltek: es ymaron oh aytatos lelek ha megh akarod tudnod hogy hayn extendeye, rywindeden rea feleltetyk hog' ezer keeth xax' es kelenth extedeye vagon.* Instat tempus Librum hunc pretiosum MSctum Hungaricum, qui tractatibus praeterea nonnullis Vitas quorundam Sanctorum, Christi Passiones, et aliquas virtutes enarrantibus, et plagulas IX. expletibus terminatur, iam e manibus nostris deponere, et verbo solummodo monere, Vitas Sanctorum in vniuerso hoc Codice MScto nostro contentas non ex decantatissima illa. *Jac. Ianuensis de*

1648. sub Ferdinando IV. Rege nostro, et
 Georgio Lippai Archi-Episcopo Strigoniensi,

N 3

ce-

de Viragine Historia Lombardica S. Legenda Sancto-
 rorum aurea dicta, Vlmae absque anno per Io.
 Zamner in fol. impressa, aut Viola Sanctorum,
 absque loco editionis an. 1482. in fol. publicata,
 depromptas esse: verosimilius forte, vt nostra fert
 opinio, ex Oswaldi Pelbarti nostri Themelvariens-
 sis Pomerio Sermonum de Sanctis compilatas esse,
 quum ne Catalogus quidem Sanctorum Petri de
 Natalibus Veneti, Lugduni an. 1508 in fol. edi-
 tus, aut alii simile quidpiam referant: ast multo
 certius est, falli vehementer Czwittingerum cum
 Königio, Ioechero, nec non Bodio, aliisque il-
 lorum sequacibus, quod de Vita Pelbarti nil certi
 statuere ausi fuerint, quum Wadingus in Annali-
 bus suis ad an. 1485. clarissime illius meminerit,
 et in Scriptor. ord. Min. pag. 274. eum an.
 1500. sub Alexandro VI. celebrem in Hungaria
 existisse oratorem sacrum adseruerit: Rev. Vin-
 centius Blaho vero, Prouinciae Saluatoris S. Fran-
 cisci Historicus, in epistolio, Cassouia die VII.
 an. 1779. ad nos exmisso monuit, die, Vincen-
 tio facio, an. 1504. viuere delisse. Xystus au-
 tem Schier in Buda sua sacra pag. 48. Pelbar-
 tum, quem Martinus Szent Iványius Dissert. Pa-
 ralipom. pag. 154. nullo nixu documento, vt
 pleraque pro ingenio effingere solitus, inter Bea-
 tos Hungariae recensuit, Budae mortalitatis vin-
 culis exsolutum, et in aede Ord. Minor. sacra,
 D. Ioanni Apostolo dicata, tumulatum crediderit.
 Vnum praeterea Epistolium Seculo XV. scriptum
 inter instrumenta litteraria nobilissimae cuiusdam fa-
 miliae huius in hunc vsque diem apud nos fideliter
 conseruatum memorabo nouissime, quod Albertus Ab-
 bas S. Aniani Episcopi et Confessoris de Tihan
 an.

celebratae nomen suum subscripsisse scribit. Nouissime a fratre suo laudato statim Archi-
Prae-

an. 1486. in Comitatum Marmarasiensem ad Literatum Valentinum K— fratrem vterinum dederat, quia illud breue est, expromam integrum: *Edes Testverem. Koszonom a M — — Nesienek keldek zent Ereklit. Janos Vronk a nagi giori prepostual Budan meg meg lex, minden agsagtok meg meg lex. Isten veltek. Tichon. Zent pal nappian etzaka 1486. Albert Apatur.* Reliqua talia antiquitatis Hungaricae monumenta plura aliis harum rerum studiosis relinquimus exquirenda, et e tenebris in lucem publicam protrahenda. Verum hoc Abbatis Epistolio tria priora nuper admodum nobis innotuerunt Instrumenta litteraria, Hungarico scripta idiomate, vnum prae manibus nostris *Gratiani Kazzay*, vernaculo sermone *Kazzay Karatsfon batiam* cognominati Testamentum, a Ven. Conuentu S. Michaelis Archangeli de Cfornea an. 1413. reuisum, sigillo roboratum et extradatum: alterum adseruatur in tabulario Illust. Familiae Semseianae, quod eiusdem Priuilegia Nobilitatis Hungaricae, *Armales* vocamus, Sigismundi Regis manu et Sigillo an. 1491. communita exhibet, alterum in Ill. Comitis Iosephi Telekii de Szék scriniis delitescit an. 1472. signatum, et non nisi Quietantiam quamdam, *Menedek levél* sic ibi adpellatam, continet. At populares nostros non modo Colomanni Regis tempore Statuta et Constitutiones suas patrio consignauisse idiomate, vt ex Praefatione Decretorum laudati Regis §. 16. luculenter colligitur, sed ipsa iam Diui Stephani Regis aetate, immo longe antea, Ciuibus nostris in vsu fuisse animi sui sensa propriis characteribus vernaculo signare sermone, post Cel. Matth. Belium, litteratissimus ille

Praefule **Georgio Lippaio**, in aulam suam ad-
scitum, et variis morborum generibus, per vi-
ces exercitum, animam die 2. Iun. an. 1666.
Trenchinij in thermis efflauisse Dav. Czuittin-
gerus et Alex. Horányius, celebres Biographi
patrii in Artic. referunt.

Meruit laboriosissimus et eruditissimus Vir
hic in Catalogum nostrum inferi, non quod
medicinam vmquam fecerit, sed quod Rei
Botanicae fuerit callentissimus, et primus in
reliquorum ordine, qui, editis optumae frugis
Libris, populares suos Horticulturam lingua
vernacula docere coeperit.

O P E R A.

- I. *Calendarium Oeconomicum perpetuum, az az,
Esztergami Ersek Urunk o Nagysaga Pofoni
Gondviselőjének Majorfágról irt Lajstroma,
minden Esztendőre, kibül minden Major - Gaz-
da hörül hora egész esztendo által mit munká-
lottaßon á Majorfág Körül meg tudhattya.*
Pofon 1662. 4. Liber tecto nomine a No-
stro editus *Georgio Lippai de Zombor, Ar-
chi - Episcopo Strigoniensi, et R. Hungar.
Primati inscriptus est. Repetitus Cassouiae
an. 1721: in 4. plag. 9. praefixa veteris*
N 4 edi-

le Patriae Historicus, vt promisit, D. Daniel
Cornides singulari libello demonstraturus est pro-
pediem.

editionis dedicatione, oblatus *Michaeli Viczenii*, Tricesimae Tokaiensis administratori. Iterarus ibidem, forma eadem, an. 1751. praefationibus tamquam ornamentis suis denudatus. Recusus Iaurini quoque 1753. 4. plag. 10. Ephemerides Oeconomicae in omni Re rustica continentur hoc volumine, quid videlicet quibusvis mensibus per annum integrum Oeonomo faciendum sit, edidit.

- 2.) *Pozoni Kert, kiben minden Kerti Munkák, Rendelések, Virágokkal, Veteményekkel, Fák-
kal, Gyümölcsökkel, és Kerti Csömörökkel
való baimolodások: azoknak Nemek, hasznok,
be efinálások bővségesen Magyar Nyelven le
irattattanak, kivált képpen azok, az kik Esz-
tergami 'Ersék Urunk ö Nagysága Pozoni Ker-
tében találtatnak, az Nemes Magyar Nemzet-
nek közönséges hasznára, Libri huius, Archi-
episcopo Strigoniensi, Georgio Lippaio, in-
scripti Pars I. Floram Pozoniensem, Capitibus
XVI. sistens, Tirnaviae an. 1664. in 4.
plag. 15. Pars II. Hortum olitorium Pózo-
niensem, Cap. XIV. Viennae an. 1665. alph.
I. pl. 7½. Pars III. Pomonam Pozoniensem,
Cap. XVI. complexa. Ibidem an. 1666. in
4. alph. I. plag. 15. editae sunt. Recus.
Iaurini an. 1753. in 4. plag. 16. Sed om-
missis ab editore non modo Dedicatione et
Praefatione, sed et iconibus pulvillorum,
pergularum, labyrinthorum etc. affabré aeri
incisis, ornamentis scilicet operis omnibus
velut*

velut totidem salibus, quibus cibi bene cocti egregie condiri consueverunt. *Horti huius Posoniensis Archiepiscopalis* vocari soliti, cuius culturam Auctor enarrandam suscepit, primas areolas, in aperto et amoeno rure anno 1614. *Franc. Forgách, S. R. E. Cardinalem, Strigoniensium Pontificem, Versaliensis Horti regii* typum imitando, duxisse; *Georgium vero Lippaium* ad eam admirandi operis venustatem labentibus annis adduxisse accepimus, quam *Georgius Lippai, L. B. de Zombor* Archi-Episcopi ex fratre nepos perenni aere expressit in Libello, Inscriptione hac notato: *Illustrissimo ac Reuerendiss. Principi, Du. D. Georgio Lippai, Archi-Episcopo Strigoniensi* in debitae observantiae monumentum hortenses eiusdem vicennales labores aeri incisos demississime dedicavit *Georgius Lippai L. B. de Zombor, Nepos obsequentissimus Anno MDC. LXIII. Posonii in Hungaria. Clar. Matth. Belius* dum magnifici huius et stupendi operis picturas, statuas, machinas hydraulicas, et reliqua ornamentorum horti genera in *Notit. Hungar. Tom. I. pag. 640. et seq.* in compendio enarrasset, ita sermonem non sine animi moerore quodam claudit nouissime: *Lippaianae industriae praeclarum adeo monumentum, quod vicennialibus operis iuxta et impensis constiterat, exeunte seculo superiori, sui prorsus dissimile iam euassisse.* Quibus Lippaium nostrum, Strigoniensium Praesulem ob instauratum et consumma-

tum amoenissimum hunc Hortum Pofonien-
sem vastae illae eruditionis humanae ex or-
dine Lojolarum Vir, *Athanasius Kircherus*,
in *Oedipo suo Aegyptiaco*, Romae an. 1653.
in fol. edito, Tom. II. Part. II. pag. 279.
concelebret elogiis, dum Classẽm VIII. de
Mechanica et Architectonica inscriptam, Lip-
paio Nostro obtulit patrocinio suo foven-
dam, lubet nobis, quia Librum manu tene-
mus, inter cetera haec ipsa verba ad amussim
exscribere: *Tu praeter caetera Disciplinarum
Subsidia, quibus instructus es, huius mirificae
quoque ac paene diuinae artis notitia tantum ti-
bi nominis ac famae peperisti, vt omnium opi-
nionẽ πολυμήχανος ἢ πολυτεχνασῆς, vt
quidem de Archimede memorabat Polybius, iure
dici ac haberi merearis. Testantur id satis su-
perque delitiosi illi viridariorum tuorum recess-
sus, tanta, vt audio, hydraulicarum varietate
machinarum instructi, quanta paucis in locis si-
miles se vidisse testantur spectatores. Merito
itaque praesens hoc disceptationis thema tuo de-
bebatur nomini, non quod tuae famae, qua
mundo inclarescis, scriptis meis quidpiam orna-
menti adicere me posse sperarem, etc. De
Allodiatura, atque Re Rustica commentati
sunt lingua Hungarica alii quoque patriae
ciues eruditissimi: *Ioannes Tsere Apaczai*,
quantum instituti ratio patiebatur, in *Ency-
clopedia sua Hungarica*, Vltraj. an. 1653. in
12. pl. 18. edita. *Ioannes Nadanyi*, Flo-
ri Hungarici auctor, in Libro Claudiop. an.
1657.*

1669. in 4. alph. 3. cum titulo impresso. *Kerti dolgoknak le irása, négy dolgokban rendezen be foglaltatott, mehlyek közzul az alsó á Kerteknek gandviselejét, ekejtését, es sok rendbeli titkait mutatya meg: á második az oltásnak mesterjégét adgya előnkben: á harmadik kerti holmiknek, parajoknak, gyökereknek, gyümölcs knek, szőlőknek, Bornak és Husnak gyönyörűséges állapotban meg tartásjoknak modyat fejtegeti 's a' t. Auctor anonymus Libri, Claudiop. an. 1732. in 8. impressi: *Kerti veteményekről irt Könyv, mellyben mint kellyen á magokkal és veteményekkel bänni, elő adatik. Ioan. Vigand de Re Rustica ex Theotisco in Hungaricum sermonem opera Sam. Szilágyi Junioris translatus, Pofon. 1774. in 8. plag. 15. editus. Az Austriaci paraszt ifjuságot á jól rendelt mezei gazdaságra oktató kézi könyvetske. Recus. forma eadem Cassov. an. 1776. alii Martinus Szent Ivanyi, Vir inter Hungaros multiplici eruditione clarissimus, de curanda Re Familiari plurimum omnino lingua Latina disseruit passim in vastis illis *Curiosis et Selectioribus Variarum scientiarum Miscellaneis*, Tirnau. in exitu superioris seculi in 4. per vices editis, quae *Reimannum*, notissimum Hungarici nominis obtrectatorem, cum reliquis putidis suis sectatoribus facile in ruborem dare poterunt. Sed vt L. B. vno velut obtutu videre possit, quid laudatus Sz. Iványius hac in re olim praestiterit, id eruditus quidam Patriae Civis**

vis omne in vnum collegit Volumen, et Tirnauienſi typo an. 1746. in 8. plag. 20. foras edidit, hoc praefixo titulo: *Oeconomia Philoſophica, ex tribus Tomis Reu. Patris Martini Szent Iváni, ſoc. Jeſu Sacerdotis, collecta, et in V. Libros diuiſa, addito duplici Indice, altero Titulorum, altero Materiarum, praecipue remediorum contra varios Morbos, et noxia animalia, etiam infecta. Liber I. Res Allodiaturae exponit. Liber II. Animalia Oeconomiae noxia recenset. Liber III. Ephemerides oeconomicas, quid quouis mense faciendum ſit oeconomus, explicat. Lib. IV. Ephemerides Ruſticas, ſive Obſervationes ruſticas circa futuram Conſtitutionem vel viciffitudinem aëris, annique fertilitatem ac ſalubritatem enarrat. Lib. V. Varias obſervationes oeconomis vtilis, tum phyſicas, tum ethicas, proponit. Non modo priſco ſed recentiori quoque aëuo Populares noſtros delitioſis eiſcemodi Hortis, Viridariis, amoeniori Receſſui deſtinatis, vt fuit olim in flore Lippaianus, fuiſſe delectatos, Viſſegradenſis et Budenſis, nec non Dotenſis, Regii; Királyſaluenſis Pálſyanus, Gödölyenſis Graſſalkowichianus, Eſzterhazianus, Erdödianus, Petraſchianus, Cibiſienſis Grinaeanus, alii paſſim, teſtes ſunt locupletiffimi; ſed Tetenenſis Rudnyáſzkyanus in primis noſtram meruit attentionem, qui praeter reliqua oblectamenta ſingularem eam habere cenſetur prae reliquis dotem, ut eruditorum quoque ſpectatorum ani-*

animis dignum, quoad ibi commorantur, exhibere possit pabulum: visuntur ibi quippe prouida Illustrissimi Lib. Baronis Rudnyanzkii cura, Horti sui olitorii muro insertae Romanorum Inscriptiones, in Pannonia Hungarica aeuo nostro repertae: quarum primam luxata, et in duas tempore effossionis partes diffracta, sed, ita iubente litteratissimo Horti hero Rudnyanzkio, qui talia eruditionis antiquariae cimelia pro merito aestimare didicit, in vnam iterum molem affabre coagmentata subministravit Tabula lapidea, tres in superiore parte Effigies humanas opere exsculpto fabricatas, et palliis indutas ostentans; virorum primus in medio hic, barba rotunda adstans, dextra pallium humero adaptans, Litteram V. diuaticatis cornubus vertici capitis imminentem gerere, virorum alter, a parte dextra strophium convolutum manu dextera tenere, alter a sinistra caput corona tectum, manus vtrasque ventri admotas habere; in inferiori vero parte a dextris sacerdos stolatus Littera D. post tergum reiecta, ad aram tripodem sacrificare, a sinistris vero vir alter breuiori tunica indutus, et cingulo constrictus adstare visitur. Inscriptio subiecta talis est:

IVL PRORO V IL I
 IARI — CIVI HONORAI
 QVI VIXITI A M I XXII DT
 ÆIIÆ D CORATÆ MA TER
 VIVA CIVLI ROKIANVS
 CANIÆ CSS. QVAM T
 CEERI · IRATRES PA TREFR A
 MATRIV NE · E · CVRA VERVT.

Altera *Tabula Lapidea Sepulchralis*, Ro-
 manae antiquitatis in Hungaria monumentum,
 ibidem aequè honorifico loco custoditur,
 in qua Mulier palliata, velamine vel pe-
 plo ornata, brachio armilla constricto, bal-
 theo cincta, manu dextra sirophium con-
 torquere, a sinistro latere Vir iuuenis im-
 berbis, pallio circumamictus, sinistra chi-
 rothecam tenere conspicitur: in inferiore
 paullo regione eadem Effigies exsculptae
 observantur in forma minori ad aram tri-
 podem clatratam adstare, mulier compositas
 manus, vir dextram ad aram expansam,
 sinistram cingulo insertam, pallium post
 tergum reiectum habens. Hypographen illa
 hanc

hanc exhibet, prout legere licuit propter
 erasas temporis vetustate litteras:

QVARTIO MIIEIVM
 ARIPANOXDERVA CON
 IVX VIVA SIBI ET CO
 NIVGIL RA T O NIV: : :
 ICVRA ET — — — — —
 — — — — —
 — — — — —

In Tertia. *Tabula lapidea sepulchrali*, ibi-
 dem adseruata, quae aequae haud ita pridem
 e terrae visceribus in lucem protracta est,
 talia leguntur:

D. M.
 SEPTA IVNILE
 CONIVGI A KAREQ ~~AXV~~
 PA AELIVS
 CONSTAS
 QVSTOR ARMOR
 LEG II ADIVT.
 VIVS SIBI FECI
 ET CONSATINE
 FILIE

Ⓢ i. e. Ossa omnium iacent.

Supra Inscriptionem hanc in superiore Lapidis parte visuntur tres Effigies humanae, lege artis exsculptae, Viri scilicet, Feminae, et Filiae, loco medio consistentis; in inferiori vero, priori statim subiecta, erectus stat Sacerdos barbatus, togatus, cingulo constrictus, ambabus manibus far, aut potius libum tenens, in aram tripodem praesentem iniecturus. Relicto *Tetanio*, recto septem horarum itinere *Albam Regalem* ingressi,

gressi, referamus ea quoque Romanae antiquitatis monumenta, quae priscam illam Regum nostrorum sedem hodieum ostentare compererimus. Supra Portam turritam, septem trionibus obiectam, luxata talis legitur Inscriptio Tabulae lapideae incisa, quae vtrunque Effigie Victoriae alatae, altera manu palmam tenentis, altera lapidem suffulcientis, lemnisci instar condecorata est:

PRO SALVTE IM PP
LSEPT SEVERI ET MAV
REL. ANTONINI AVGG.

Supra truncatam hanc, ut esse vides Inscriptioem *Diptychon* esse *consulare*, seu Effigiem Viri Consularis cuiuspiam, pallio induti, manu sinistra Scitulam tenentis, dextra pectori admoventis, ad umbilicum usque exsculptam videri. In Curia Domus Senatoriae tres Tumbas Lapideas integras diuersi generis haerere, vna cum Fragmento lapidis duos Asinos referentis dimidiatis his litterulis PRINCL notato. In Lapide
Wespr. P. II. O de

de quopiam arte polito, et muro arcis inferto, Effigiem Viri Sponsi genu flectentis conspici, cui a sinistris alter quispiam pallium humeris eius adaptat, a dextris vero tertius capiti mitram imponit. Aliud Romani operis insigni mole fragmentum lapideum, ad aedes statuarii in loco publico humi iacere, quod duas opere exsculpto exhibet Effigies conspiciendas, quarum altera a parte laeva sedens, galerata, pallata, stolata, et capite velata est, et manus ventri admouens, sinistra botrum tenet; altera a dextris Vir iuuenis, aequae sedens, complicatis manibus, pectorique admotis, caputio tectus est, et togatus, fragmen praeterea lapidis, quod in Curia Domus publicae prostat, Effigiem *Panis*, vel si mauis, *Satyræ*, cum Leone ringente colluctantis, sistit scite admodum exsculptam. Portam quoque Ciuitatis *Albae* superius indicatam, Romanorum architectis suam debere originem, quod aliqui ex structura, lateribus et coemento demonstratum dare conantur, loco hoc haud quaquam definiuerimus: id tamen multo certius pronuntiare audemus, extra Portam hanc *Albae Regalis*, septem trionibus obuersam, ad diuersorium signo *Aquilæ* aureae notatum, manifestissima *Viae Romanorum publicae* adparere vestigia, ea latitudine, vt aduersa inter se plaustra tria commode comneare possint, lapidibus interim natura praeduris et compage firma cohaeren-

haerentibus in hunc vsque diem, etiam in ipso quoque utrimque margine, integre per tot secula permanentibus. Sed omnium maxime spectabilia supersunt in vicino Comitatu Wefzpremiensi intra oppidum *Palota* et vicum *Öskü* dictum exstantia Viae huius Romanae rudera; Pons scilicet tres fere orgyas latus, e durissimis lapidibus caesis et dolatis opere supra terram arcuato in convalle fabricatus, frequentibus plaustris et iumentis quibuslibet quotidianum hodieum iter praebens; cui in contiguo iungitur murus, lato et alto aggere suffultus, ex laevigatis aequae in planum saxis quadrangularibus, absque anis ferreis, arte coagmentatis, continendarum scaturiginum et riuulorum causa ad constituendam Paludem efformatus, et mille amplius passus productus, qui in medio Septum seu portam cataractam, vel *Emissarium* habet, duplici crena instructum, per quod Aqua e loco clauso palustri sub contiguo ponte statim memorato arcuato, praecipiti et numquam interrupto cursu effunditur, austrum versus iter continuatura. Hae sunt *Aquae* illae Romanorum *Cyriae*, ἀπὸ τῆς κυρίας vel κυριακῆ dictae, retento ad haec vsque tempora prisco suo nomine *Kikiri-tó*, id est, *Lacus Cyrii* vel *Cyriaci*, ab accolis Hungarice adpellatae. In hac ipsa Pannoniae regione inuenies a P. Mela, et aliis commemoratas *Volcae* quoque *Paludes* et *stagna*, diu ab eruditis Viris iam

quaesita: Alba scilicet Regali orientem solem versus progrediendo, quarto fere seiunctus distat lapide pagus quidam vilissimus *Velencze* adpellatus, quem Palus adluit *Velenczei Tó* ab omnibus promiscue hodie vocata, ac si dicas *Paludem Volceae* vel *Volcensem*, aut Hungarico pronunciandi more *Volcensem* vel *Velcensem* paludem: illam *Cellarius in Notitia orbis antiq.* Tom. I. in adiecta Tabula Pannoniae geographica collocat nobiscum aequae intra *Mogetianam*, quae, teste *W. Lazio*, nunc nobis est *Alba Regalis*, et *Valcum* antiquam Romanorum coloniam, in *Itinerario Antoniniano*, a *Wesfelingio* an. 1735. edito, pag. 233. commemoratum, quod *Ios. Simlerus* in eiusdem *Itinerarii* editione *Basil.* an. 1575. procurata, vna cum *M. Ant. Baudrandio Parisino* in sua *Geographia ordine litterarum disposita*, edit. *Paris.* an. 1682. in fol. *Voltz* recentiori aetate adpellari adferunt, vnde *Paludem* quoque hanc nostram denominationem suam ab hoc Hungariae loco, *Voltzensis* vel *Velcensis* sortitam fuisse arbitramur, *Koehlero* licet et *Szászkio* ad *Lacum Battonum*, vel, adiecta vsitata Hungaris littera labiali, *Balatonis* talia perperam referentibus: magno Palus nostra haec *Valcensis* ambitu ad plura incuruis limitibus se extendit milliaria, et loca vt plurimum occupat vadosa, palustria, vliginosa, in notissimum aequae ac patentissimum *Lacum limosum*, *Saarviz* vel

vel *Saar - Rête* dictum, per plures Comitatus diffusum, terminata. Sed visuntur in ea regione passim alii quoque huiuscemodi priorum similes pontes lapidei, talis est *Parkaiensis* in agro prouinciae Albenfis, in primis alter circa *Almasinum* in Comitatu Comaromiensi, Emissario instructus, cum adnexo muro, aggeribus e terra congestis communito, labentium seculorum iniuria quidem non nihil iam vitiatus, sed veteris Romanae artis imaginem exacte referens. Sic videmus gentem illam dominatricem in Pannonia nostra quoque hac Hungarica eam in Viarum refectione olim adhibuisse sollertiam, ut eas non modo lapidibus et congestis terrarum et harenarum cumulis instrauerit, cauitates impleuerit, qua conuallibus et torrentibus interrumperentur, pontibusque iunxerit, sed etiam singula milliaria, dimensa diligenter, lapideis columnis distinxerit, vt iam id quoque luculentissimo constare poterit documento ex illa *Columna Milliarium Romana*, in *Ephemerid. Vindob. an. 1779. partic. 54.* relata, quae infra Budam prope ripam Danubii e regione vici-*Promontorium* dicti, e terra effosa, et in arcem Budensem nuper admodum translata est, Academiae loci vniuersarum Scientiarum Theresianae donata, et hoc ornata epigramate:

IMP. CAESAR MARCVS AV-
RELIVS SEVERVS ALEXAN-
DER PIVS FELIX AVG. PON-
TIFEX MAXIMVS TRIBVNI-
CIAE POTESTATIS V IIII,
COS III. PP. RESTITVIT AB
AQ. MIL. PAS. V IIII (*)

Distans

(*) Seueri Alexandri Imp. non modo lapidares In-
scriptiones, sed Nummi quoque praeprimis obser-
vantur in Pannonia nostra satis frequentes, quorum
nos quoque plures diuersi moduli argenteos atque
aeneos possidemus in oris illis repertos; ille in
primis formae maioris aereus, *Amasiae*, vrbe Ca-
padociae, ad Pontum conflatus, et Vamofini, vi-
co, oppido Veszprēm vicino, anno 1746. erutus,
quem tenemus, numophilorum Patriae poterit ma-
ximopere excitare attentionem, qui circum ca-
put Imperatoris laureatum hac graeca signatus est
Inscriptione: ΑΤΤ. Κ. ΣΕΟΥΤΙΡΟC ΑΛΞΕΑΝ-
ΔΡΟC *Imperator Caesar Seuerus Alexander*: in
parte vero postica, substructio quaedam, seu aedi-
ficiura visitur, Lauri arbore, more serpentino
contorta, a dextris stipatum; supra quod *Aquila*
alis expansis, et desuper *quadrigae obuersae*, in
quibus *Sol* capite radiato, dextra flagrum tenet,
lucidissime conspiciuntur hoc adiecto lemmate:

ΑΔΡ. CΕΤ. ΑΛΞΕ. ΑΜΑCΙΑC ΜΗ
ΝΕΟ. ΙΙΡ. ΠΟΝ. ΕΤ CΚΗ.

id est, *Hadrianae Seuerianae Alexandrinae Ama-
siae Metropoleos Neocorae, Primae Ponti, Anno*
CCXXVIII.

Distantia Loci huius, quo *Lapis iste Mil-
liarium Octauus* erutus est, instituta dimen-
sione, haud obscure commonstrat clarissimae
quondam Romanorum coloniae *Aquincum* ad-

O 4

pel-

CCXXVIII. Numus hic noster integerrime per hoc
secula conseruatus, a *Vaillantio* in Numismatibus
Imp. Graece loquentibus cum tali Epocha ne-
glectus, nec ab alio quoquam, quod equidem
sciam, in lucem eductus est: *Cimelii Austriaci
Vindobonensis* conditores quidem part II. pag. 68.
fig. 2. similem Numi nostri Iconismum, Romae
a Fratibus Chartusianis aere expressum, sed de-
tritum; sub eadem Epocha proferunt, sed inscrip-
tionem eius tribus in locis cum additamentis va-
riare animaduertet is, cui Opus splendidissimum
volupe fuerit inspicere: et quod quaedam Graeca
Tituli Imperatoris verba ibidem Graece recitata
M. ATP. quae Numus noster non habet, errore
ne, non dicam, Editorum, vel forsitan typogra-
phi potius, latinis characteribus Part II. pag. XVI.
sic AVR hybride sint repetita, reliquis interim
litteris Graecis rite e numo suo descriptis. Ac-
cipe, velim, genuinam numismatis nostri imaginem
ita delineatam.

pellatae positionem; quod *Sicambriae* seu *veteris Budae* situm fuisse plerique sagaciores antiquae Geographiae scriptores non male, vt iam videtur, opinabantur: in hoc enim Veteris Budae loco conspiciuntur 'hodie dum plures concameratorum murorum acervi et canales varii, plerique eorum integri, ad ducendas aquas arte fabrefacti, viua scilicet priscae Romanorum magnificentiae monimenta. Sed relicto indicato superius Principis Eugenii *Promontorio*, vbi duarum horarum interuallo *Thetenium* recto deueniris itinere, et inde in pagum vicinum, *Ertseinum*, pedem proferre volueris, Via Romanorum publica superstes eo te absque ambagibus deducet, vbi *Potentianam*, urbem amoenissimo pone ripam Danubii loco olim sitam fuisse *Thurocius* noster historicorum fide nixus adfeuerat. Hinc *Albam Regalem* versus ituro duorum fere nostrae Regionis milliarium intervallo in aperto campo et valle *Tárnokiensi*. a vico eiusdem nominis adpellato, conspiciendam se offert Columna quaedam milliarium Romana, terrae infixata, cylindrica, quatuor pedes alta, cum SEVERI ALEXANDRI IMP. nomine, deaaso seculorum vitio, reliquo Inscriptionis themate, signata. Ex hac itaque narrationis serie integra oppido iam liquefcet, vix quemquam cum Nic. Bergierio dans *l'Histoire des grands chemins de l'Empire Romain* amplius dubitare posse, an vllam *Seuerus Alexander Imp.* nominis

nis sui memoriam Viis publice muniendis reliquerit; illud quoque simul haud obscure colligitur, lampada nobis hic praeferentibus, quam inde ab *Aquinco*, Vetere scilicet Bada nostra, Viam publice munitam sedula natio Romanorum per mediam Pannoniam inferiorem, *Sabariam* versus, olim produxerit, publico Ciuium consultura commodo. Sed a viis Romanorum deviis in viam iam redeundum est nostram peruiam!

ARTICVLVS XXVIII.

LONGOBARDVS *Iacobus* Eximii huius ex infulatorum Patrum ordine in Hungaria seculo XIV. Medici, Episcopi Chanadiensis, et Caroli Roberti Regis Hungariae, indiuidui utriusque fortunae comitis, et archiatrorum principis, memoria quomodo a M. Ioanne Thuroczio ab interitu vindicata fuerit, ipsa laudati statim Historici patrii verba ex Chronica Hungariae Part. II. cap. XCVII. excitabo: *Anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo tertio egressus est Rex (Carolus Robertus) de Wyssegrad cum Andrea filio suo puero sex annorum in mense Iulii, et perrexit cum bona comitiua militum per Zagrabiam ultra mare, vt filium suum per voluntatem summi pontificis, domini scilicet Iohannis XXII. et ad instantiam et petitionem inclytissimi Roberti regis Siciliae regni eiusdem coronaret in Regem. In cuius regis comitiua profecti sunt Chanadinus, Archiepiscopus Strigoniensis; Andreas*
 O 5 epi-

episcopus Waradiensis; et Iacobus Longobardus, Physicus, Episcopus Chanadiensis; et Magister Donch, et alii nobiles plurimi de regno. Qui rex rediit cum sospitate in mense Martii cum sanitate omnium suorum, qui ipsum fuerant comitati, filium etc. ()* Exstat praeterea conseruata Iacobi

(*) Carolum I. Regem nostrum in Aulam suam celebres Chirurgos atque Medicos euocauisse, eosque non liberaliter modo aluisse, sed amplis quoque ditauisse honoribus, Benedicti, Perectoldi, Placentini, alibi iam euicimus exemplis. Quam magno reuera in pretio olim a Regibus nostris habiti fuerint Medici, en alio nunc denuo illustratur Documento, dum idem laudatissimus Rex Iacobum hunc Longobardum, Physicum suum, in Familiarium, indiuulforum itineris Comitum, Comensalium, Consiliariorum numerum cooptat, immo Conscientiae arbitrum deligit. Quam sapienter praeterea, et quam feliciter Regni habenas fuerit moderatus, plena sunt Historiarum Patriae monumenta passim obuia, sed hoc in primis nomine celebritatem nullo aeuo obliterandam consecutus, quod collapsam in Regno rem monetariam felicissime restaurauerit, teste singulari Decreto an. 1342. amplissimis verbis Vissegradi condito, relato in Corpore Iuris Hungar. pag. 159. seqq. Tyrnauiæ an. 1751. impresso, vnde manifestissimis elucet indiciis, Caroli I. argenteos denarios crassos, pro genio illius Seculi grossos, hodie garas adpellatos, omnium primus ad modum Neapolitanorum, vnde suam traxit originem, formatos, iussisse eudendos Innumerofiores, eosque tamen non nisi duplici externo ornatos habitu; quorum nos septem numero ex archetypis Numothecae

bi, Medici nostri et antistitis Chanadiensis memoria in eo Diplomate, quo possessiones Felicia-

cae Kazzaianae huiatis depictos in gratiam Numophilorum Patriae in Tabella hac iam exhibebimus contemplandos, a nemine quoquam, quod equidem sciam, primo et ultimo exceptis, in litterariam lucem eductos, magnitudine, opere monetario, litterarum ductibus, pondere, atque valore vix quidquam inter sese discrepantes. Pars singulorum *antica*, si paucula quaedam, eaque minutula, excipias, profus est eadem, in singulis enim Rex corona redimitus, et paludamento amictus, thronum insidens, dextra sceptrum liliaceum et sinistra pomum regium cruce signatum tenere conspicitur, adiecta epigraphe: MONETA KAROLI REGIS HUNGARIAE. excepto tamen quinto numero locato, quo idem sceptrum liliaceum sinistra, dextera vero manu pomum crucatum prensare visitur, duobus molossis infra scabellum humi recumbentibus, diuersa quoque hac a prioribus notatus perigraphe: MONETA DOMINI KAROLI. Pars autem *postica* longe iam est diuersissima, quatuor enim priores scutum ad perigaeam reclinatum praeferunt, cui galea super imposita est, laciniis tegumenti ad vtrumque latus longae disfluentibus. Galeae incumbit Corona aperta, e qua minus quam pectore tenus prominet Struthiocamelus ferream equi soleam rostro prensans; duabus vtrinque plumis suis constipatus, inscriptio est: HONOR REGIS IVDITIVM DILIGIT. Ostentant reliqui tres Scutum erectum, in duas perpendiculariter diuisum areas, quarum vnam quatuor Hungariae Trabes, vel si mauis dicere, Fluuui permeant; Dextram vero in quinto et sexto. Lilia Andegauenlia quinque, et ultimo nouem pulcre exornant; singulorum interim scu-

liciani propter adtentatum ab eo regis parricidium, in Ioannem suum hospitatorem Carolus
Ro-

scutorum fastigiis, Galeae et Coronae loco, vno praeterea simili superimposito lilio, aut etiam stel-
lula pentagona. Nummi isti tres, duplices ha-
bentes circumferentias, circumextimam earum
oram in sexto et septimo haec ex S. Stephani De-
creto Cap. V. §. I. vel potius Psalm. XCIX. v.
4. petita verba leguntur: HONOR REGIS IV-
DITIVM diligit, circum intimam autem IVS DAT
PACEM PAX SALUTEM. Circulus vero quinti
Numi exterior verba habet inserta: DEI GRA-
TIA REGIS HVNGARIE. Scuto autem vicinior
liliolis quindecim, totidem scutulis insertis, ex-
ornatus est. Ceterum haudquaquam negauerim,
quemadmodum singulos hos nostros, ita alios quo-
que huiusmodi formae grossos Carolinos, quorum
infinite esse potest numerus, quodam modo inter
se differre, eo scilicet indicio, quod sub diuersis
sudauerint incisorum typariis, atque in diuersis
percussi fuerint Officinis Monetariis. Siglas in pri-
mis monetales ad vtrumque posticae latus adie-
ctas hic plurimum variare animadvertimus: Mo-
netarum enim nostrarum prima hinc monogramma-
te **S** illinc lilio simplice; secunda etiam mono-
grammate **S** et **S** geminato; tertia vero duobus
liliis; quarta **A** et **F**. vltima **S** et **A**
notatae sunt; reliquae duae suis destitutae stigma-
tibus, quae non nisi praefectorum in Monetariis
Domibus fuerunt discrimina, teste laudato Caroli
I. Decreto, quod singulis praefectis singula sua
signa monetis praeceperit inscribere. Indicata ve-
ro monetalia signa talia Oedipum plerumque po-
stulant, quod vix vnum atque alterum Praefe-
ctum Monetarium Caroli aetate cognitum habere
quea-

bertus transcribit, cuius conclusio talis est:
*Datum per manus honorabilis viri Magistri Tata-
 nei, Albensis Ecclesiae Praepositi, Aulae nostrae
 Vice - Cancellarii, pridie Kal. Martii, Anno
 Domini millesimo trecentissimo trigesimo sexto,
 regni autem nostri anno similiter trigesimo sexto,*
Vene-

queamus. Decreuerat Cel. Histor. Prof. Hallensis
Io. Frid. Ioachim grossos Carolinos vtriusque formae
 Parti IV. Operis Numismatici *Das Neueröfnete
 Münz - Cabinet* inscripto inserere atque illustrare,
 verum enimvero ante naturae debitum laborioso
 seni persoluendum erat, quam eruditi operis par-
 tem quartam absoluere potuerit. Spes non vana
 adfulsit fore, vt vberiore horum numorum illu-
 strationem politissimus ille Patriae Polyhistor,
Andr. Jonas Czirbesz, Ecclesiastes Iglouienis, in
Apparatu suo Numismatico propediem edendo,
 accipiamus vniuersi legendam, qui Numi nostri
 vltimi ectypum, ex Ill. Comitis, *Pauli Feste-
 tics*, Camerae Aulicae Pro - Praesidis, Cimelio
 acceptum, in *Ephemer. Litterar. Vindobon. An.
 1774. Partic. 6.* erudito Commentario illustraue-
 rat, at longe maiori eruditionis apparatu, quam
 Scriptor ille *Des Neueröfneten Groschen - Cabinets,*
 Supplem. II. tab. XXXVI. num. 6. tentauerat.
 Non absimiliter primae quoque Monetae nostrae
 apographum, idque a Cl. Matth. Belio acceptum,
 et fronti Recensionis suae Criticae Commentar.
Schmeizel, de Numis Transilv. Rintel. an. 1764.
 in 4. edit. praepositum, iam exhibuisse Reu. Go-
 dofr. Schwartzium, legisse nos probe recordamur,
 atque pag. 8. singulis grossis Carolinis sedecim cru-
 cigerorum nostrae monetae valorem constituisse.
 En itaque delineatos septem hos grossos argenteos
 Caro-

*Venerabilibus in Christo Patribus, Dominis, Chana-
nadi Strigoniensi, Fratre Ladislao Colociensi,
Aulae nostrae Cancellario, Archi-Episcopis. Ni-
colao Iaurinensi, Ladislao Quinque-Ecclesiensi,
Andrea Transilvaniensi, Ladislao Zagrabienfi,
Andrea Varadiensi, Rudolpho Vatzienfi, Nicolao
Agrien-*

Caroli I. Regis, nunc demum ex Archetypis in
luce opera nostra iam iam eluctatos!

Fig. 4.

*Agriensi, Iacobo Chanadiensi, Meskone Westpre-
miensi Aula dictae Dominae Reginae Consortis no-
strae Charissimae Cancellario, Fratre Vito Nitrien-
si, Bosnensi et Syrmieni Sede vacantibus; nec
non Fratre Paulo, Albensi de Nandor, Episcopis,
Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Instrumen-
tum hoc diplomaticum R. Michael a SSS. Tri-
nitate*

Fig. 7.

nitate, ex Cleric. Regg. Scholar. PP. in apri-
cum produxit in *Natalibus Archi-Episcopatus*
Colo-

Minorum argenteorum Caroli I. denariorum, quo-
rum plures quam XXVIII. laudata Numotheca hu-
ias adseruat, effigies dare instituti nostri ratio non
patitur, temperare interim nobis non possumus.
quin *Cechani* vnum et alterum *Gaitihæ*, Regum
Hungariæ namos, quod essent omnium rarissimi,
ex archetypis delineatos, bona possessoris venia,
loco hoc in lucem proferamus, vtrisque eorum in
antica aequè ac postica parte ductibus quibusdam
minutoribus exceptis, in eo conuenientibus, quod
areæ illorum non nisi quatuor similibus fere ra-
diis per centrum versus peripheriam ductis, et
rectos formantibus angulos distinguantur, tales
illi in vtraque priore et posteriore parte habentes
perigraphas: Fig. I. *CEHANVS REX* et *LADIS-*
LAVS REX. Fig. II. *GAI THA REX* et *LA-*
DISLAVS REX. Sunt *Gaitihæ* huic similes alii
duo præterea in manibus nostris denarii, hoc ob-
seruato discrimine: *GAILIHA REX* et *LADIS-*
LAVS REX. Item *CAIHIA REX* et *LADIS-*
LAVS REX. Numus primus, altera sui facie
CEHANI, altera *Ladislai* nomine signatus, cui
numero Regum nostrorum adtribuendus sit, diffi-
cile profecto videtur veram aenigmatis huius sol-
uendi rationem posse eruere: damus nos id ho-
noris

Colociensis et Batfienfis Eccles. canonice vnitae.
 pag. 76. edit. Budæ an. 1746. in 4. *Martinus Szent-Ivanyius* quoque *Dissert. Paralipomen*

nori eruditissimi *Czirbeszii* nostri, opinione Illustris. *L. B. Cothmanni* ad id credendum adducti, **CECHANUM** in Numo nostro *Geyfam* Regem denotare posse, et non nisi caelatorem indoctum nomen Regis vitiose expressisse, eo sane argumento, quod scripturam in plerisque mediæ ævi numis exteris aequæ ac domesticis mire depravatam invenimus. Sic exempli causa in his ipsius numis nostris *Ladislai* nomen *Ladlaus*, *Ladislaus*, *Laitislaus*, in aliis *Ladilaus* quoque & *Ladislaus* legitur: præ manibus nobis sunt duo præterea *Salomonis* Regis denarii argentei, quorum in Antica parte prior Fig. III. exporrecta dextera benedictionem impertiendo, sinistra sceptrum cruce duplici, dicta patriarchali, ornatum præferendo, posterior lorica squamata indutus expansis versus coelum utrisque manibus, Deo pro sui in regnum restitutione gratias agendo, et populo simul bene precando, uterque quidem perigraphis **SALOMONI REX** signatus conspicitur; sed in auersa parte illius areæ † **PANONIA**, huius vero **PANNONIA**, alibi etiam **PANONNIA** inaratum fuisse observatur. Quam vitiosam scripturam vel ob inconstantiam exarandi solis caelatoribus indoctis merito adscripseris, quos saepiuscule alias turpiter lapsos fuisse non ignorant Rei Numariae atque Inscriptionum periti aestimatores. Laudatissimus *Czirbeszius* in litteris, ad filium meum *Emericum* die 3. Aug. an. superior. 1778. humanissime datis, recte monuit scriptores quoque illius temporis plerosque aliter atque aliter nomen *Geyfæ* expressisse, in *Necrologio* enim *Admontensi* col. 204. *Geyfa* noster *Kautse Rex Vngarorum*, in *Weszpr. P. II.* P Chre-

men. pag. 84. forte ex inspectione Chronicae Turoczianae l. c. *Iacobum Longobardum nostrum ad an. 1333. in catalogum Episcoporum Cha-*

Chronico S. Vincentii pag. 75. Rex Deviae, in Litteris Rom. Pontificis apud Prayum Annal. Part. I. pag. 75. Geyza Dux, in Chronico Iordanii apud Murator. Antiquit. Italic. med. aeul Tom. IV. pag. 965. Zecha I. Rex Ungariae, ab aliis Iessa, Ioas, Pifo, Geuezka, immo in denariis nostris quoque, quos possidemus, Iaiax et CIEISA adpellatur. Vocatur quoque CIAIA in hoc meo Geyfae denario argenteo, Re: em lorica-tum, stantem dextra gladium tenentem, exhibente, cum inversa tali perigrapha XEPAIAIΩ: Quandoquidem vix ac ne vix quidem ullius Hun-gariae Regis nomen ac Geyzae ita deprauatum a scriptoribus inueniamus, nihil facilius fuerat, quam ex CIEISA Zecha, CIEISANUS Zechanus, vel CEHANUS monetariis, qui ab exteris illo aeuo accersiti fuerant, pro arbitrio effingere; adeo-que nomine CEHANI Zecham vel rectius Geyzam Regem voluisse indoctum caelatorem exprimere. Vtrum autem Geyfae Regi Numum nostrum adscripseris? quem ei Ladislaum Regem comitem ad-iunxeris? qua occasione numum hunc duorum Re-gum nomina gerentem constat fuisse dixeris? arduas has ultra, quam reris, quaestiones erudi-tis popularibus expediendas offerimus. Quid de Gaitina Rege Hungariae aequè sentiendum sit, di-spiciant atque definiant, si placet, peritiores rer-um patriarum indagatores: quia brevis nobis ruit hora, ad ignotum prorsus alium Hungariae numum, aequè ex archetypo desumptum, celeri transeundum iam est pede, vno dumtaxat verbo explicandum Fig. IV. cuius facies anterior solum caput Regis exhibet coronatum, cum subiecta cruce geminata

Apo-

Chanadiensium inscripsit. Sed interim an Iacobus Longobardus hic, ut non leuem mihi subortam fuisse suspicionem haud diffitear, idem

P 2

fit

Apostolica, a dextro ibidem aeque ac sinistro capitis et cruculae latere litteris quadratis perpendiculariter sibi incum entibus haec utrimque legantur ac repetuntur ◁ I □ I ▷ pars vero auersa non nisi sphyn gem coronatum, gradientem, monstrat absque lemmate reliquo contemplandam. Daum potius, quam oedipum, hic agas, oportet, nec prius nos nostram promere audebimus sententiam, quam denarium hunc erudit's commentariis a patriae ciuibus olim illustrandum legerimus. Ad damus nouissime, non minimam profecto lucem illustrandis patriae rebus id quoque foeneraturum credimus, si nostrum quispiam singulari libello olim enarrauerit, quot, atque qui us animalium, Hominumue aut Angelorum effigibus Reges nostri suos signauerint denarios? En vide hic tres *Belarum* denarios, unum cum *Archangelo Michaele*, *Draconem* interimente; alterum cum *Agno pascale coronato & crucato*; tertium cum *cruce simplice et perigraphe MON. IOE O E II SIS* signatos: illum vero *Belae caeci* cum *Aquila* notatum: *Caroli I.* Denariorum primus hic *Angelum cum e pansis*; alter eiusdem cum *demissis alis*; tertius duos *coruos* litteram *Z* rostro t nentes; quartus *cetuum* inter trifolia *pascaum*; quintus *Martes Scythicas*; sextus *Basiliscum*, septimus *Leonem currentem*; et octauus *faciem Iesu Christi* cum nimbo tribus radiis, signo scilicet *SS. Trinitatis* conspicuo, exhibent: iste vero *Ludouici I.* denarius *Leonem* monstrat *Venetum*; *Matthiae* autem *I. caput Leonis coronatum*: ignoti quidam istnac citata contenti partim *Draconem* inter *turriculas*, partim *Equum* circumiectis litteris *R R.* aut etiam *Leo-*

fit cum Iacobo a Placentia, aequè Roberti Regis Physico, cuius vitam Part. II. Biographiae in Artic. XL. pluribus iam dedimus, alii

nem erectum cum pedo pastorali, vel olorem quoque, immo et *Columbam*, qui fortè est Colomanni, dicti *Columbani*: sed tenemus manibus alium, qui certo est *Colomanni Regis et Episcopi Varadiensis* Fig. V. cuius in postica parte visitur crux simplex super vertice templi cum erectis duabus a latere turribus, in antica vero effigies Viri pontificalibus induti et mitrati, dextra pedum pastorale, sinistra Euangeliarium tenens, cum epigraphe, hoc inuerso litterum ordine: **ER N Λ W V Λ C.** id est CALMAN RE. Supple REX. Non absimiliter iste quoque Colomanni denarius meus cum effigie Angeli alati sedentis, et pedes decussatim collocantis, postica vero parte Virum quempiam Sanctum, forte S. Petrum veste talari indutum, claves vtraque manu tenentem, exhibens tali inuerso litterarum ordine **Χ Λ Μ V Λ Ο** In hoc vero eiusdem moduli numo altero Vir sedens, pontificalibus et pallio Petri indutus, et mitra tectus, dextra apertum Euangeliorum codicem, sinistra pedum pastorale tenens, derasis reliquis, his notatus conspicitur in periphaeria characteribus **PT O P. C. †.** in postica visitur Ecclesia Basilica duarum contignationum variis ornata columnis, hoc adiecto lemmate: **O T. A. O O L.** non ausim adfirmare, postremis his litteris **A. C O L.** Archiepiscopatum Collocensem designari posse. Aequè in ancipiti haereo, quam hicce Belae denarius denotet Basilicam, cuius auersa pars Ecclesiam quinque turribus decenter ornatam, antica vero crucem duplicatam in scuto oblongo inferius acuminato, addito lemmate **BELAE RE X** exhibet. Numi alii aliud quidpiam referunt. Tales autem

alii curatius dispiciant, nobis prolixitatis notam euitaturis in id operosius inquirere iam haudquaquam licebit. Verum opinionem hanc

P 3 nostram

Animalium et Angelorum effigies, numis inaratae, dispiciendum iam foret, ad Symbolicane, vel ad gentilitia Regum nostrorum Insignia; vel ad Episcopatus, Conuentus, aut Abbatiae cuiuspiam Epocham fundationis referendae sint? Sed effluxit hora, desinat hic currere calamus, ad reliqua, tempus instat, progrediendum iam est enarranda. Typos interim laudatorum a nobis Numorum in Tabula hac adpingere ne iam negligamus, ad veram, qua potuit accuratone, archetyporum similitudinem efformatos :

Existimem nouissime me peccare vehementer in Rempubliam litterariam Hungariae, si grossum minorem argenteum ab erudito Amico huius diei acceptum, nulla prius hic illius facta mentione, illico in scrinia recondiderim, loca

nostram a Cel. Prayo quoque recentissime iam confirmari intelligimus, dum Hierarch. Part. II. pag. 294. lac. Longobardum de Placentia e Praepositura Poloniensi ad Episcopum Charnadiensem an. 1333. euehit, et pag. 345. inde Zagrabiam an. 1343. translocat, atque Roberti et Ludouici I. physicum constituit.

ARTICVLVS XXIX.

MADATS (*Caspar*) *Tot-Keletföny* tenuis viculus est in Comitatu Nogradensi ad *Sztregovam* amniculum situs, praetorio *Gentis Madatsianae* insignis, cui secundo rivo adscendentibus *Alfo-Sztregova*, a qua familia illa hodieum florens suam accepit denominationem, orientali annis margine obicitur: loco huic geminum opere non indecoro inaedificatum est castellum,
alterum

loca mox perpetuo tenebricosa occupaturum; siquidem mire is plurimum facit ad illustrationem Numi Fig. V. a nobis statim repraesentari, in cuius aequae parte postica inter Turres eminet Pinna Templi cruce simplici ornata; hinc Dracone, illinc Crocodilo, ore hiantem caudam illius conuolutam mordente, stipata, in antica uero parte conspicitur Vir Vestis episcopali totus circumamictus, et mitra in capite tectus, dextra pedum pastorale, sinistra tenens Euangeliarium, his solis superstitibus in petiphaeria caracteribus — — — V V — — — I A I — — — Nonne nomen Regis nostri Colomanni, aliter COLVMBANI dicti, his ipsi litteris significari debere hariolabimur?

alterum gentis Madatsianae Sztregouensis haerediolum est, cippus & vexilla emortualia priorum herorum suorum aedes sacra ibidem constituta hodie ostentat: ut Diploma a *Matthia Coruino* ob inlignae facinus, bello bohemico editum, antiquae huic genti impertitum monstrat, vico quoque *Boros-Berinke* in eodem Comitatu commode locato donata est: Madatsios rebus quoque publicis in eadem provincia subinde administrandis praefuisse *Cel. Matthias Belius* ex publico Comitatus tabulario eruit *Notit. Hungar. Nov. Tom. IV. pag. 46.* *Georgium Madatsium de Sztregova* in primis seculo superiori Pro-Comitis quoque munus gefuisse. Ex horum genere ortum olim esse nostrum quoque *Casparum Madatsium* accepimus, qui admissis in contubernium Musis aetatem in meliores litteras, remque imprimis medicam post publici, ut videtur, muneris administrationem, raro inter Nobiles exemplo, impendit. Hoc satis dedolere nequimus, quod reliqua Nobilissimi Viri doctissima, quae in litteras retulerat, commentaria vel computruerint temporum iniuria, aut certe concerpta, vel ad foeda ministeria reiecta sint. Ite nunc Musae, et si quis vobis sensus est, gaudete, et amplexibus mutuis Vestrum excipite! Nos certe Virum aeterna memoria dignum, sine crimine silere nequimus. En itaque Codicem, qui in manus nostras fato felici incidit, botanicum, anno 1608. tersissime manu sua in forma octavi ordinis philyris 30. exaratum, typo destinatum,

natum, et in litterariam lucem educendum, qui praestantissimum P. Andr. Matthioli Librum Herbarium ciuitate Hungarica donatum, et hoc insignitum titulo exhibet:

Haazy Apateka. Szok rendbely irott orwossagokkal ezközökkel tellies ezen koniw mellicket könnien megkeszithetny minden fele kwlsok es Belső niawaliak Betegsegek ellen, mellick származnak az emberre elette folliasanak minden ideieben. Nemet nielwbeol az Tudos Doctor Matthiolus Andras Herbariumos köniwebwl Chech nielwre forditator, es mostan Chech nielwbwl Magiarrá forditator az Nemzetes es Nemes Stregoway Madats Gaspar által Az Ezer hat szaz huffon niolts estendoben.

In libro hoc, per capita CCVIII. disposito, proponuntur ex ordine quaeuis morborum genera, curanda modo Galenico, herbarum potissimum beneficio, addita vbique ad margines lemmatum iastar interpretatione plantarum Bohemica, et subnexo ad calcem morborum indice, copiosissimo. Quanta uero cum accurate Auctor noster proposito hoc munere defunctus fuerit, vnum alterumque caput integrum, hic pro exhibendo specimine, retenta Seculi XVI. orthographia, inferendum putauit.

Caput XLVI. Eökleles ellen, melliet Pleurifisnek hyak.

Agrifolium io Eckleles ellen, ha porra tenne es azt meg Inna. Hurut ellen is igen io.

Barba hirci (kozy Bradka) keczke sakal neweöfu niersen auagi feöwe Euni augi feöwe inna, hasznal azoknak: kik Faidalommal vezötnek, auagi

gi keö bant. *Mely fajaszta ellen is io, Hurutt; nehéz le legzet wevoknek, saraszagh es oldalnak fajaszta ellen is io. Az ki faczart wize is Eökleles ellen.*

Wegied az Arpa lisztet Maak feieket Rutat, Geörög senat egykbeöl annit, mint a maszikból, azt igen iol megfozed wizen, adgi hoz a olait, es rfinali belole flastrumot, melegen rakiad reaia meg alatia az faidalmakat.

Cardus Benedictus. *Az Papa fu wize ighen hasznal ökleles ellen. Luter marton próbált orwoszaga.*

Cerefolium (Kerblyk) *Turbulianak ki faczart lewe Arpa Wixel és Naad mezel Innia io Eökleles ellen.*

Nimphæa (Lekno) *Wizi Teök wize Almot hoz a semedre, az heuseget Termeset ellen gialutia, felete hasznos minden fele heuseges hideg leles ellen, feökeppen azoknak kik az testben el szaradnak. Hasznal heufakadasok ellen oldalban, saras kech, soniuszag, es heu Lep ellen ha isak az wizit.*

Scabiosa (Kawias) *Swl fut wizen quagi borban feozni, azt innia igen io Eöklelet ellen, ki rilitia az rutssagott Melibeöl es twdeöbul, wizi korszag ellen hasznal, ha eginhani nap egimas wtan iszod, és azzal az ki faczart wize well vizketegyet kened. Swl fu wizen adnanak az beteg embernek innia negi auagi eot kalunnal, Eökleles, Hurut, gilistak es hideg leles ellen igen io.*

Item. Wegied az Wad kannak (Weprowi Zub.) fogabol walo wakart port egi latal, es

igiad swl fa wiziwel regel eginhani nap, igen probalt orwofzag ökleles elen, melt pleurifisnek hyak.

Papauer erraticum (wlczy mak) Farkas Mag io Eöklelett ellen hogi ha annak az wiragat meg saraztanak, es porra tennek, betegnek adnad innia. Nemeliek a Swl fa viziben egi Meselben erzetnek benne egi Czomotskaba es vgi ofzwe föuen feligh echomra adgiak meg innia, azt pedig innia haram izben kel regel, probalt orwofzag.

Vrtia (Koprywa) Chalanbol wött viz, awagi leuelenkent. le sedwen, wizben meg feözned, melegen azt Innad, ighen hasznal Eöklelet ellen, mert az haniafra eröltett, villagofiettia a semeket, es tisztitia minden belseö és külseö szebeket is.

Nux Indica. (Orech Indiansky) Serechen Diobol walo Olay el wesz az agieknak faidalmat. köwet, keöswent kyüzi feökeppen, az ky zeriben is ky otlik giogettia. Eökleletet giogit, nehezen weueö lelegzetettis, gilistakat ki özi az hasbul, ha kenyk wele. *Nux moshata calida sicca secundo gradu, vim habet roborandi ventriculum, et frigidus ipsius affectus sanandi, concoctionem iuuandi et flatus discutiendi.*

Semen Lini (Luene syme) Len magnak edgi keweszet wegied, és azt vizell meg öntwen, melegen rakiad az faio. femedre, io Eöklelet ellen is.

Caulis Capusta, vel Oleris Kapofa giukereet egiezd meg o hayal, és awal kenied oldalodot, igen enihiti az Eökleletet, es az oldal faiajt.

Wegied

Wegied az Kaposfa lewelet, tegied az igen heu reglarz, kend meg waial awagi tiuk haial, hagi iol meglagiulna, az keomennek porawal hints megh felial, es rakyad melegen az faio oldaladra.

Mikor az ferfiatt bantia az Eoklelet, vegied az hym vehemnek ganciat melegen es faczard az lewet, kylentsfereft moss bele e, es adgi meg Innia az betegnek, ha az Afzonialatot bantia, az Noftinnek ganciat kel wenny.

Item. *Recipe Camphorat. ʒ. j. Theriacae bonae ʒ. 2. vel ʒ. croci ʒ. j. aloe hepatici ʒ. j. Mirrae ʒ. vel ʒ. Miscce cum auro purissimo tabulis septem. Ita singula con'erantur, ipsa confectio datur in quantitate nucis auelanae ieiunio tepido quantum capit vnum coclear, ungaturque locus dolens eadem quantitate ex vino similiter tepido, coperiatur, postea igne vt bene sudet.*

Item. *Vegied az veres hagamat (Cybulina) ved ky belöle az keek hartiát, azt teörd meg mezel, ted az oldaladra, erelie meg alattia.*

Caput LXXV. *Termesetre solgalo Inakot es ereket fel nitni.*

Iuola giukeoret megfeozni lewelestöl es azal, az Alfelet parlani, es az ruhawal törteni, az nilat koztattia az erekett, meliböl Malancholia weer ky foly.

Annagallis. *Tuikhur neweß fivnek keek wiragi vizsa özi eszmet az weer hurkat, de eszmet az Tuikhur neweo fu melinek weres wiraga wacion hi wonia nemelliek ahoz keppest elnek wels az Aranas Inakert, nilat kozafokeert, meliet Hemoroidesnek neweznek.*

* Weres

Weres hagimat meg hamzanni es azt fa olai-
ban tenni, egi vini termede kesseghw sakoczaban
varanni, es azt chiap gianant az Alfelben tolni,
meg nilatkozattia az Aranos Inakot. Ha az
Aszoni alat semerem tesztemben teszik, megh indit-
tia az Hauikorlagott, az meli meg aloit wala,
es foliasabol el allott volt.

Diszno repanak ky faczart lewewel az wegseo
hurkatt, hon az Aranas Inak vadnak kenni, ni-
latkozattia az Aranas Inakot.

Caput CIV. Emberben szerelem dolgaban
geriedezeft inditani. Posteaquam omnia ad tol-
lendam virorum faeminarumue sterilitatem, con-
ciliandam vero vtrisque foecunditatem Auctor
enumerasset medicamenta simplicia aphrodisiaca,
vt sunt Fraxinus, castanea, amygdalum, nux
Indica, Oriza, Semen lini, caplicum, rapum,
pastinaca, sinapi, nasturtium, porrum, cepa,
allium charyophyllum, carduus benedictus,
coriandrum, satyrion, polygonatum, boletus
ceruinus, genitale cerui, nux moschata, pi-
stacia, artiacctus, artitloka, claudit agmen
Asparago hunc in modum:

Asparagus. Sparganak giukeret etelben hozad
venni, igen io, Indulatot hoz embernek, sezelem-
re gerieszti.

Nos vero quo Commentariolo, ad Inclitam
Nat. Curios. Societatem Anno 1777. exmisso,
naturam Asparagi explicauerimus, placebit hic
eam obseruationem nostram medicam cum sub-
nexo scholio integram repetere.

Obser-

Obferuatio de virtute et efficacia Asparagi medica.

A viginti inde retro annis, quibus medicinam exerceo clinicam, plures in Aduerfariis meis medicis reperio Viros, qui languenti in corporibus suis Veneri opem medicam a me adferri expetierunt; dum primis praxeos meae annis medicamenta aphrodisiaca in pharmacopoliis parari solita in curando morbo vocarem in subsidium, sed, ut fatear ingenue, voto nostro haudquaquam respondenti cepi simplicium duntaxat medicamentorum ad hanc classem referri solitorum vires in plerisque hominibus, dicto malo tentatis, repetitis explorare vicibus; at nullum tanta pollere efficacia, ac turiones seu cauliculos teneros asparagi in iufculo carnis bubulae coctos ac liberaliter comestos, certis animaduertimus experimentis. Licet tantorum virorum nomina prodere sanctissima medicorum vetet religio, subticere tamen non possum ex eorum numero fuisse praecipuis quemdam e gente recutita in hac nostra vicinia hominem, qui, dum in suavi ac concordia a viginti quinque iude annis absque omni querela viueret matrimonio, mox illud ante quadriennium ex neglecto debito officio coniugali repente mirum in modum conturbabatur: adhibitis prius incaisum reliquis medicamentis, ex largiori asparagorum vsu in tantum languentes partes genitales recreatae, vt duorum postea liberorum pater, maritus a coniuge sua
salu-

salutaretur. Vescebatur hoc quoque vere pa-
 tiens noster, vt solet quotannis, tyrsis his in
 cibo laudato, sex hebdomadarum intervallo
 quotidie adsumtis, quorum mirus, vltra quam
 crederes, in agris nostris longe lateque patentibus,
 vertentibus quibusuis annis, est prouentus;
 inde factum est, vt vsus eorum inter nos
 euaserit promiscue popularis, et plus semper
 agrestes hi, quam satiri, vtentibus adferant
 emolumentum.

S C H O L I O N.

Duo antiquioris aevi in Hungaria Botanici,
 viri longe eruditissimi, *Petrus Melius Juhász de
 Horhi*, Debrecinensis, et *Stephanus Bejthe
 Castriferensis* in suis Herbariis, quod ille Clau-
 diopoli anno 1578. in 4. hic vero Nemet-vj-
 varini anno 1595. in 4. typorum beneficio
 publicarunt, in describendis asparagi virtutibus
 ex asse conueniunt, dum haec sermone verna-
 culo referunt. *Az Spárga medlűsségűt el az mint
 az Borsfigu Szaporitya az ferfyságet, és Szapo-
 rijto magot: id est: Asparagus infocunditatem
 aufert, prouti Satureia, virilitatem vero inducit,
 et semen genitale auget.* Ex adlato hoc speci-
 mine constat aperte, minus recte gloriari posse
 vtrumque laudatum hunc Auctorem nostrum,
 se se in conscribendis libris suis Botanicis Dio-
 scoridis imprimis vsos fuisse opera, quum di-
 versum prorsus Graecus iste Scriptor de aspa-
 rago referat: *ποιεί ατόκον και άγονον.* quod Ia-
 nus

nus Anton. Saracenus edit. Francof. an. 1598. Libr. II. Cap. CLII. pag. 140. rectius ita latine reddidit: *Asparagus partum impedit, et sterilitatem inducit.* Putem laudatus Patriae Botanicos duum viros Melium et Bejtheum nostrum Ruelli translatione fuisse deceptos, qui sic sermone latino Dioscoridem, sed perperam, expressit, edit. Francofurt. 1549. pag. 146. *conceptum adimit et sterilitatem aufert*; adfert scribere debebat, id enim est, quod *ἀγονον* significat. Vel ex solo specimine hoc constat liquido iustas profecto habuisse causas Saracenum in praefatione translationis Dioscorideae, ut Ruelli versionem tamquam minus fidam, reiiceret, eo quod multis in locis Latina Graecis non satis apte responderent. Omnes, praeter *Ruellium*, et huius translatione seductos priscos Patriae nostrae Botanicos, *Melium et Bejtheum*, mentem Dioscoridis recte expresserunt: ita enim *Ianus* quoque *Cornarius* edit. Basil. anno 1557. pag. 169. *Conceptionem impedit, et infaecunditatem inducit*, hoc certe *ἀτοξιον* et *ἀγονον* significat; in hunc modum reddit *Matthiolus* quoque edit. Venet. anno 1558. ita legitur in aliis quoque et huius, et reliquorum interpretum, editionibus singulis. *Ioannes* quoque *Danzius*, Astenfis in Translatione Dioscoridis Germanica, a *Petro Vffenbachio* iconibus plantarum exornata edit. Francof. anno 1610. in fol. pag. 108. cap. 38. Lib. II. sic recte interpretatur: *Verhindert die Empfängnuß, und bringet Unfruchtbarkeit zu weg.* Dioscoridem presso mox pede secuti

fecuti rei herbariae scriptores, quantum quidem nobis innotescere potuit, vniuersi, asparagum, quoquomodo sumptum, sterilitatem sexui sequiori inducere constanter crediderunt; si vnum excipias *Auicennam*, qui in *Libro Canonis Medicinæ*, cum castigationibus *Andreae Bellunensis*, edit. Venet. anno 1527. in fol. Lib. II. Tract. II. pag. 121. cap. DCXI. perhibet: *Asparagum, conferre difficultati imprægnationis.* Sed forte *Chrysippus* quoque iam ante *Dioscoridem* eo digitum intendere voluit, dum teste *Plinio* Lib. XX. cap. 10. *Asparagum Veneri contrarium esse adseruit*, quod *Harduinus* certe de faeminarum sterilitate intelligendum esse interpretatur, in *Notis suis ad hunc Plinii secundi locum*, edit. Paris. anno 1741. Tom. II. pag. 204. Easdem exserere vires in mulieribus asparagum *Nouitii* quoque *Auctores* consentiunt. *Ios. Quercetanus* *Diaetet. polyhistoric.* pag. 282. *Suasor est mulieribus ab esu asparagi se debere abstinere, ne sterilecant.* *Godofr. Moebius*, *Instit. Med. Libr. IV. Part. II. cap. 3.* docet crebriori et largiori eius usu foeminas steriles reddi. *Christianus Franc. Paulinus* obseruationem habet de *Muliere*, quæ ab esu asparagi sterilis reddita est, in *Ephemerid. Nat. CC. Dec. II. anno V. Append. observ. CVII. pag. 67.* plura piget in hanc rem coacervare *Medicorum Testimonia.* Sed prouti iam euicimus, tot tantorumque virorum auctoritate muniti, foeminas reddi infœcundas ab adsumpto asparago, ita e contraria parte mares

ad

ad officia coniugalia rite exsequenda effici multo alacriores, ex dicendis clarius elucescet. *Plinius secundus* Hist. Nat. Libr. XX. cap. 10. *Venerem stimulare dicit asparagum, item Veneris Caussa aquam eius decoctam bibi ad heminam. Plinius Valerianus* idem repetit Lib. IV. cap. 30. *Simeon Sethus*, in Syntagmat. de Cibariorum facultate, edit. Basil. ann. 1538. in 8. pag. 6. in Artic. dicit ἀσπαράγος προσίδεται τῇ γυνῆ, quod *Gregorius Gyraldus*, Latinus interpres, pag. 102. sic vertit: ad semen genitale adiicit; consentit *Averröes* in suo *Colliget.* cap. XLII. pag. 84. quod *Averoys Colliget* coniunctim cum *Abhomeron Abyn Zohar Hieronymus Surianus*, Venet. anno 1514. in fol. edidit. *Auicenna* vero l. c. refert: *Asparagum augmentare in spermate et coitu. Elluchafen Elimithar*, Medicus de Baldath, de sex rebus non naturalibus, cum *Abengnefit* et *Iac. Alkindo*, Argentor. anno 1531. in fol. editus pag. 58. in Tacuino XI. Domo 6. tale iuuamentum de asparago adscripsit; addit in Coitu, et aperit oppilationes. *Adamus Lonicerus* quoque in *Historia arborum et Frutic.* edit. Francofurt. anno 1551. in Artic. pag. 141. *Semen genitale augere* scribit. Idem credit *Rembert. Dodonaeus* in *Historia stirpium Pemptad.* V. Lib. IV. cap. 13. pag. 693. et reliqui omnes recentioris aevi Medici, in hanc manibus pedibusque eunt sententiam, post *Linnaeum*, *Schafferum*, alios, claudat agmen *Ioan. Baptista Morandus* in *Histor. Botanica Practica* pag. 105. edit. Mediolan. anno 1744. in fol. *Semen genitale*

augere, et Venerem excitare asserens. Ex dictis itaque his certo nobis constare poterit de diversis *asparagi* in distincto hominum sexu effectibus, quod illius scilicet vsu mares foecundi, mulieres vero steriles reddantur: sed dum minuti quidam Philosophi critici mente haud possent haec comprehendere, coeperunt ipsi quoque insultare Dioscoridi, imo verba eius in hanc rem sonantia ex textu graeco, consilio, vt videtur, iniquo forte, expungere, prouti hoc ex *Ioan. Bodaei a Stapel* Commentariis, in *Theophrasti Exesi* Historiam Plantarum Scriptis, Lib. VI. cap. III. pag. 588. seq. licet vbertim cognoscere, edit. Amstelod. anno 1644. in fol. Ast eruditorum hanc de *Asparagi* virtutibus motam litem optime composuisse videtur celeb. *Ioan. Wilhelm Weinmannus* in *Phitantoza* Ichno-graphia sua. Tom. I. pag. 92. seqq. Exploratione nempe chemica innotuit, plantam hanc recentem partibus aqueo - terreo - mucilaginosi, sal essentielle blandum, et subacre cum oleo subdulci fountibus, consistere, atque ob id blande incidentis, resoluentis, aperientis esse indolis, simul et diureticae, quare ob virtutem diureticam hanc, sibi congenitam, languentem stimulare, Venerem. et excitare necesse est: quod vero simul materiam pro secernendo et exercendo in Maribus femine suppetet, simplicissimum hoc blandum si mulans arte factis omnibus medicamentis longe antistare comperitur. Sed quia diuretica simul emmenagoga quoque virtute praedita esse dignoscantur,

tur, quod de Asparago iisdem verbis laudatus *Simeon Sethi* l. c. *Lemery*, alii referunt, ab experientia conuicti, adeoque quod absterſiua et aperiendi vi potenter polleat, inde fit, vt vterus faemineus, hac lege continuo ſollicitatus, magis ad egerendum, quam ad quidpiam recipiendum et retinendum idoneus habeatur, et ſic facile ſterilis reddatur. Clare ex his perſpicitur haud quaquam rationi id eſſe diſſonum, dum a liberali turionum Asparagi vſu mares foecundos, mulieres vero ſteriles reddi adſeritur. Debrecini ad diem 26. Iun. anno 1777.

ARTICVLVS XXX.

MARIKOWSZKY (*Martinus*) Patre cognomine, Martino Marikowszkio, Viro nobiliſſimo Nagy-Toronyenſi, et Matre Anua Sztruhariana, Schemnitzienſi, XVI. Kal. Nov. anno currentis aevi XXVIII. Roſnaviae, oppido montano, Comitatus Gümörienſis metropoli progenitus: a parentibus his Dobſchavienſi primum, mox Leutſchoviienſi, ſcholis commiſſus, et ad ſtudia humanitatis informando initiatuſ, ita celeriter profecit, vt ad altiorum ſcholarum ſubſellia translocatuſ, præter latinam, qua multo eſt vberior et locupletior, graecam quoque linguam Iaurini et Poſonii ſibi reddiderit familiariſſimam. Sed dum ſermonis ornatum abſque rerum et ſcientiarum copia rem inanem eſſe intelligeret, ad Philoſophiam quoque curatius excolendam animum adplicuit,

non horridam illam, et barbaram scholasticorum, sed liberalem et ingenuam, quae ex Leibnitii et Wolffi limpidissimis hauritur fontibus; atque hac usus via, vastissimum illum disciplinarum orbem emensurus, Wittebergae, quo se primum apud exteras nationes An. 1750. contulerat, in Mathematicis disciplinis Weidlero, in Medicis, Languthio, Trillero, Boehmeroque, in Physicis Bosio, fidelissimis praeceptoribus, viam praeceuntibus, integro triennio liberaliter semet exercuit: inde Halam Saxonum profectus, Buchnerum, Iunckerum, Boehmerum, Eberhardum, Nicolai, Langium, alios quoque celebres in docendis variis artibus artifices, cum insigni studiorum suorum emolumento auscultauit. Erlangam digressus, dignum exantlatorum laborum scholasticorum praemium, Cel. Delio brabeuta, ad d. 26. Maji An. 1755. conferente, adplaudente Medicorum choro reportauit. Obtentis hac lege summis in arte Apollinea honoribus et privilegiis, per varias Europae prouincias prius peregrinatus, in patriam tellurem variis eruditionis thesauris locupletatus reuertit, Rosnauiæ praxin medicam initio auspicatus, quam mox Pofonii, tandem Vaczii in Aula Ill. Comitum Paulli Forgách praesulis infulati, deinde in Comitatu Zempleniensi ordinarii Medici munere ornatus, crebra firmavit exercitatione: ex oris his in Sclauoniam delatus, in Comitatu Sirmiensi muneri Physici prouincialis admotus, multa quoque cum dexteritate ei pro modulo

dulo virium suarum satisfecit tamdiu , quoad
 opportunitatis in optima illa regione pertaesus,
 quod versatilem et lubricam a natura nactus sit
 indolem , in aliam coactus fuerit , ita instigan-
 te suo genio , transmigrare coeli temperiem ,
 vix tamen multo sibi fauentiorem ; in splendi-
 dissimam enim Ill. Comitis Antonii Karoli , op-
 timi litterarum litteratorumque altoris , Aulam
 receptus , pauculos duntaxat in ea , et vniuer-
 so Comitatu Szathmariensi exigere potuit an-
 nos , subministrato Ei namque , et acceptato ,
 abeundi consilio , recto itinere Vindobonam pe-
 tere induxit in animum , vt conciliatis in au-
 gusta hac metropoli optimorum quorumuis Me-
 caenatum fauoribus , Philosophicam aut Medi-
 cam , quam ambiuerat , in erigenda recens stu-
 diorum Vniuersitate Tyrnaviensi ; exornandam
 a se obtinere posset cathedram : sed omni ,
 qua se in vanum lactauerat , spe delusus , Pe-
 stini , regni nostri meditullio , in magna lucu-
 lentorum Patriae ciuium celebritate substitit ,
 et altero postea subsecuturo anno , laboribus ,
 peregrinationibus , casibus variis , tussi cum
 primis ferina , et febre lenta fractus , seculi
 sui malitiam , et ingratitude accusando , de
 hac vitae statione anno 1772. ad exitum ver-
 gente , decedere coactus est .

O P E R A .

- I. Disput. inaug. med. *De Discussione et Me-*
dicamentis discutientibus in genere. Praeside
Q 3
Heur.

Henr. Friderico Delio, Erlangae an. 1775
in 4. plag. 2.

2. *Ephemerides Syrmienfes, feu Obferuationes Phyfico - medicae, Conftitutionum anniuersarium inclyti Comitatus Syrmienfis, vicinarumque partium, ad latitudinem loci 45. 30. longitudinem vero 41° 37' accommodatae, atque ab ineunte vere anni 1763. methodo Hippocratico - Sydenhaimiana practica huicque fuperftructa theoretica demonftratiua concinnatae.* Auctore M. M. Equite Hungaro, AA. LL. Phil. ac Medic. Doct. Incl. Comitatus Syrmienfis Phyfico Ordinar. Vindobonae an. 1767, in 8. plag. 3. Nuncupatae funt honoribus Ill. Lib. Bar. Francifci a Paula Ballaffa de Gyarmath, Confiliarii Regii et Comitum Supremi. Illae prae primis Eius obferuationes noftram meruerunt attentionem, ubi ad luem pecorum a pag. 11. ad 24. ufque digreditur. examinandam, quae §. 14. proferuntur hoc ordine: 1. *Obferuauit Luem pecorum locis magis humilibus, paludofis, pafcuis, nec non exundationibus aquarum obnoxiiis familiariorem effe, quam elatioribus.*
2. *Rubiginem aut rorem fic dictum melleum, faepiffime mihi confpicere licuit cruftam per hunc plantis impreffam, oculo armato contemplatus, innumeros in ea vermiculos detexi, aëto pofttea ad infectum tale pafcuum armento, e veftigio luem irrepiffie expertus teftor.*

3. *Annis elapsis erucæ arbores immane quantum depascebantur, brassicamque et olera alia ingenti numero obsedere, notata quoque sunt exempla, ubi obiecta vaccae verminosa huiusmodi brassica, postquam eam deuorasset, confestim venter murmur continuum edidit, de hinc sequenti luce fluxa alvo pecus periit.*
4. *E Veterinariorum relatione fide digna didici, nullam in lue hac contagii suspicionem hucdum deprehendi potuisse, quin potius infectum pecus alio in vico cum sanis eodem stabulo conclusum his nullam labem intulisse. Inde tamen inferre nolim nullam pecorum luem esse contagiosam, sed quamdam solummodo. Haec ultimo loco dicta, vix veritati consentanea esse nobis videntur, diuersum enim prorsus in agris nostris Debreczinensibus tristissimis subinde experimur exemplis. **

Q 4

3. Con-

* Dum scilicet anno hoc labente 1778. agri nostri Debreczinensis armenta, eaque folius tantummodo foecundationis et saginationis gratia in pascuis longe lateque patentibus ali solita iussu Magistratu ciuici vna cum prouido Plebis Tribuno, P. Fr. singula ex ordine perlustraremus, inuestigaturi curatius in naturam Luis, bouillae, tempestate hac lieviter grassantis, et medelam, si quam ars suppeditare posset, tanto malo adlaturi, manifestissimis constitit indiciis ex vnanimi pastorum consensione, Luem hanc fuisse quam maxime contagiosam; ex primo enim pecorum grege Berzeiano, ita a custode primario denominato, quem
media

3. *Continuatio Ephemeridum Physico-medicarum Syrmienſium pro anno Epochae chriſtianae 1766 concinnata.* Ibidem an. eodem in 8. plag.
 3. Ephemerides has utraſque, vt ſingularis indu-

medio menſe Maio Lues haec primum corripue-
 rat, haud ita multo poſt Zoltanianum, inde Bo-
 kaianum innox Kiſſianum, Deakianum et reliqua
 ex ordine ſenſim ſerpendo ſingula tranſiuerat, pro-
 ut vnum quodque armentum alteri eſſet vicinum,
 ita vt adulto menſe Septembre, tempore ſcilicet
 inſtitutae viſitationis noſtrae, ſingula pecorum ar-
 menta, quae duodecim numerata ſunt, malum
 hoc fuerint experta, quorum nonnulla ab eo pror-
 fus iam ſunt liberata, alia vero hoc quoque tem-
 pore in eum modum miſere adſigerentur, vt de-
 cem numero, immo amplius quoque de die in
 diem peſte correpta creparent. Referam praeterea
 eorum alia quoque nonnulla, quum omnia loco
 hoc non liceat, quae amplifſimo Magiſtratu huja-
 ti occasione hac renunciata ſunt; In Lue hac pe-
 corum bouilla obſeruatum eſt lege conſtanti, ſi-
 mulac morbus inuaſit, vnum quodque triſte et
 moroſum eſſe incipit, aures demittit, ruminari
 deſinit, pili in vniuerſa corporis ſuperficie hor-
 rent, ſtant erecti, oculi et nares diuerſos plo-
 rant humores, aliis aluus manet clauſa, aliis lu-
 brica fieri incipit, atque immodicum Ventris pro-
 fluuium ſollicitat, quaedam tertio quartove die ab
 inuaſionis tempore, nihil eo obſtante, lubricane
 an adſtracta fuerit aluus, morbo correpta exſpi-
 rant, alia vero per vnam alteramque ac tertiam heb-
 domadam nulla habita dierum ratione, morbo de-
 tenta aut pereunt, aut ſenſim conualeſcunt, mul-
 to plura tamen ſanitatem beneficio naturae recu-
 perarunt, quam perierint, adeo quidem vt nul-
 lum armentum, licet quoddam mille et amplius
 con,

industriæ suæ specimen, dum auctor ad Augustos Iosephi II. Imperatoris pedes Eszekini flexo poplite deponeret, quum optimus Princeps hic, Pater Patriæ, in oris
 Q 5 illis

constaret pecoribus, herorum stigmatè notatis, vix centum ab infectione libera numerauerit, non tamen supra centum amiserit, si tamen vnum exceperis Berzekianum gregem, primo, omnium loco notatum, in quo viginti et amplius ultra centum, nulla habita sexus et ætatis ratione, sunt desiderata. Instituta cadauerum apertione, pulmones aliis sani et integri, aliis vario modo corrupti; sanie repleti, immo exesi et consumti inuenti; aliis hepar et lien perinde integrum, aliis inflammatum, et vitiatum humoribus supra modum turgidum, omnibus tamen et singulis vesicula fellea nigra bile plurimum foetente plena, et maiori, quam crederes, quantitate distenta reperta; singulis ventriculus, reticulum omasus, abomasus, herbis non rite masticatis, nec bene ruminatis, artissime compactis inuenti sunt plenissimi, intestinorum canalis integer gangraena, vt plurimum et sphacelo correptus, liquorem putridum male olentem et cadauerosum exhibens. Nec sane mirum, hanc inter pecora nostra obseruatam fuisse mortalitatem funestam, aer enim noster tota æstate fuit quam siccissimus, ingens insectorum numerus obseruatus, quæ ovulis et excrementis ad herbas et gramina depositis, eas, quod essent acris et corrodentis naturæ, facile coinquinarunt, venti continuo spirantes pulueribus et harenis obdlexerunt, nec pluuia de coelo deciduae ullæ fordes has deterferunt, emendarunt, et aerem aestuantem, hisque inquinamentis conspurcatum percolarunt, depurarunt: coacta itaque sunt necessario pecora omnis generis aeris hisce miasmatis

illis diuerfaretur, et admiſſus Medicus noſter facile, et humaniter cum ſingulari benivolentiae ſignificatione dimiſſus eſt.

4. A' Néphez valú Tudofitás, miképpen kellyen à maga égeifégere vigyázni, Irattatott
Tiffot

tibus deleteriis inpraegnatum inſpirare, tales herbas manducare, aquas non niſi undique ſtagnantes putridas, et innumera vermium prole mire ſcatentes bibere, et mox minoribus his aquarum pluvialium receptaculis exareſcentibus, aquam perinde putridam ex ſolo Flauio Hortobágy, ſubſidente ſcilicet Tibiſco, ſemper ſtagnante, et aggeribus clauſo, eamque in ipſo feruentiſſimo quoque ſolis aeſtu non niſi ſemel ut plurimam de die haurire, et ſitim ardentem reſtinguere, eo quod alia pluraque in paſcuſ his longe lateque patentibus haud ſuppeterent loca, aquationi tot tantorumque gregum deſtinata. Conſulto itaque fieri renunciatum eſt, ſi idonei in vaita et arida hac Regione pro ſingulo quoque armento bini eſfodiantur putei, ut ita recentiſſima et ſalubri aqua ſtatis, vt res deſiderabit, reſci poſſit temporibus; paſcua gregis unius cuiusque certis deſiniantur limitibus, ingruentis potiſſimum luis bouillae tempore numquam tranſgrediendis; ſeparationem ſanctorum ab infectis legitimo et conuenienti modo ſuo inſtituendam; utriusque partis ſingulari ratione delegatis in hunc finem cuſtodibus, artis veterinae peritis, curam eſſe habendam; morbidorum in primis, quorum plura, quam crederes, ſolum hominum incuria perire neceſſe eſt; cadauera foetorem plus quam peſtiferum ſpirantia humo conderentur; et plura talia conſilia ſalubra, in arte veterina iure optimo obſervanda ſuppeditata, ſorte etiam tandem aliquando eſſectui a noſtris quoque

Tissot Ur, M. D. á Lauffannai Akademiában az Orvos Tudományak Tamitója által. Mostan pedig Hazánk állapotjához alkalmaztatva, Magyar nyelvre fordítottatott Nagy-Tornyai M. Marton M. D. által. Nagy-Karolyban 1772. in 8. alph. 2. Est vulgatissimus Cel. Tissoti Liber Medicus e Gallico in idioma hungaricum traductus, *Avis au peuple sur sa santé*: sed comptiorem vtilissimi operis translationem, eamque vere hungaricam quotidie expectamus in lucem prodituram.

ARTICVLVS XXXI.

MEGERLINVS (*Joannes*) Apud M. *Georgium Hanerum* in *Histor. Eccles. Transilv. Lib. IV. pag. 200. 201. de Adriano*, antiquo Transilvaniae Medico, Archidiacono Dobocensi, haec, quae subiiciuntur, leguntur verba: *Ad erant iam omnes* (in comitiis generalibus, Claudiopoli

quoque hominibus serio mancipanda. Ne eorundem quidem armentorum multo aequiorem esse conditionem experiundo subinde addidimus, quae in vicinis vrbi nostrae circumfusus pascuis aequae diu noctuque commorantur, faginantur; Ast tamen greges vaccarum domesticarum, quae vertente quouis vespere, distenta lacte vberum vibus matrum familias domum referunt, enumeratis his luis incommodis vix eum in modum sunt expositi, illis enim multo salubriori, quam caeteris passim oberrantibus, ratione iam esse prouisum nouimus.

diopoli An. 1543. conuocatis) cum Martinus, ut suam pro asserenda Curiae Romanae auctoritate fidem grauiter probaret, Lutheranae Religionis Doctores rogo imponere et cremare postulabat, sed Urbanus Batyáni, Iovio Historico celeberrimo, Reginae Consiliarius, et Michael Csáki itidem Reginae Consiliarius; & Adrianus Medicinae Doctor, Archi-Diaconus Dobocensis, accuratiori consideratione rem dignam esse asserabant, et ut ad colloquium admitterentur, interpellebant etc. Michael Siglerus vero lib. I. cap. V. Chronologiae suae, a Matth. Belio in Apparatu Rer. Hungaric. editae, Ioannem Salium quemdam in exordio Sec. XVI. Cibinii Medicinam factitasse ex Epitaphio in Templo S. Crucis Fratrum Praedicatorum collocato edocuit, quod nos Centur. II. part. I. pag. 203. integrum iam recitauimus. Sed et isto, quin et Ioanne Salio exhibemus iam nunc Transilvaniae Medicum longe vetustiore, eumque ecclesiastici ordinis hominem, in Villa Humperti Plebanum, quem in instrumento quodam, ab erudito Amico nobiscum communicato, nuper admodum offendimus, ita illud, hiantibus licet nonnullis locis, integrum e tenebris in lucem protrahimus: „ In nomine Domini Amen. Anno Natiuitatis eiusdem Millesimo Quadringentesimo quadragesimo primo, Indictione quarta, die Martis, decima sexta Mensis Maii, hora sexta, vel quasi Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, Domini Nostri Domini Eugenii, diuina prouidentia Papae
 „ Quar-

„ Quartus, anno eius decimo. In domo supe-
 „ riori quondam Egregii Viri, Ioannes Meger-
 „ lini, Medicinæ Doctoris, in villa Humperti
 „ Plebani, Stringoniensis iurisdictionis, in Op-
 „ pido Cibiniensi, eiusdem Stringoniensis Iuris-
 „ dictionis, in platea Risporgasse sita, in me-
 „ Notarii Publici, Testiumque subscriptorum
 „ ad subscripta vocatorum et rogatorum prae-
 „ sentia personaliter constitutus Egregius Vir
 „ Dominus Michael, Decretorum Doctor,
 „ Plebanus in Stolzenberg, Decanus Cibi-
 „ niensis, publice et manifeste significari cura-
 „ vit, quomodo ipse, et certi sui superiores
 „ Praedecessores Plebani in dicta Stolzen-
 „ burg, piarum reminiscantur animarum, diu-
 „ tinas lites in Sede Apostolica, et alibi vi-
 „ delicet Consilii Constantiens. et cetera, ra-
 „ tione quorundam Camporum Runkemolde
 „ et Stynkebronne, et eorundem fructuum
 „ Ecclesiae Sancti Bartholomaei Apostoli, vi-
 „ delicet Parochiali, in eadem Stolzenberg,
 „ pertinentium, intra metas Territorii Stol-
 „ czenberg inclusorum, habuisset, et habuif-
 „ sent, debito tamen Iuris ordine obseruato
 „ in dicta Sede Apostolica sententiam definiti-
 „ uam super eosdem obtentam. Tamen ipse
 „ Dominus Michael Doctor et Plebanus dic-
 „ tam suam causam propter potentiarios actus
 „ et vim metus circumsectorum Virorum,
 „ Antonii Thrawtenberger, Magistri civium
 „ Cibiniens. et suorum in hac parte Complicum
 „ minas sibi grandes mortis impositas minime
 „ pro-

„ prosequi posset, nec potuisset, neque ualere
 „ in praesentiarum. Ideo saepe dictus Domi-
 „ nus Doctor, Dominus Michael, suo ac
 „ omnium Plebanorum, suorum successorum in
 „ dicta Stolczenberg affuturorum, nominibus,
 „ interruptionem publice et manifeste procla-
 „ mauit, et interposuit, tam diu et quousque
 „ antedictam suam causam ac suae Ecclesiae
 „ praenominatae, ipse aut sui successores af-
 „ futuri, Plebani ibidem, contra Plebanum
 „ seu Plebanos de Salisfodio, praesentem et
 „ futuros, quam alios quoscunque coniunctim
 „ et diuisim valeat et valeant prosequi in ef-
 „ fectum, super quibus omnibus et singulis
 „ praelibatus Dominus Michael Doctor et Ple-
 „ banus in Stolczenberg a me Notario publi-
 „ co infrascripto — — — plura Instrumen-
 „ tum seu instrumenta sibi, et cunctis suis
 „ Successoribus, ibidem Plebanis, in releua-
 „ men Iurium suorum et eorundem in caute-
 „ lam dare — — — Ego vero subscrip-
 „ tus publicus Notarius huiusmodi petitioni-
 „ bus, prout iustis et rationi consonis incli-
 „ nans inclinatus praesens ideo Instrumentum
 „ eidem Domino Michaeli Doctori, cunctis-
 „ que suis Successoribus, ibidem in Stolczen-
 „ berg Plebanis, ad cautelam et releuamen
 „ Iurium suorum tradidi et assignaui. Facta
 „ et data sunt haec Anno, indictione, die,
 „ mense, hora, loco, et Pontificatu, quibus
 „ supra. Praesentibus ibidem honorabilibus
 „ Dominis Valentino de Purperg, Nicolao de
 „ Villa

„ Villa Ruthenica Plebanis, ac Caspare de
 „ parvo horreo in Cibinio Capellano, et plu-
 „ ribus fide dignis personis, testibus ad prae-
 „ missa vocatis et rogatis.
 „ Et ego Vrbanus Petri de Stynauia Cleri-
 „ cus Vratislauen. Dioec. publicus Papali et
 „ Imperiali Authoritatibus Notarius. Quia
 „ praedictae — — — Affion. Causae narra-
 „ con — litium ac diffinitivae sententiae ob-
 „ tection — — — — huiusmodi sententiae
 „ minime posse formidaco — tutrupeon — —
 „ aliisque omnibus et singulis praemissis, dum
 „ sicut praemittitur, fierent, et — — —
 „ subscriptis testibus praesens fui, eaque sic
 „ fieri vidi, et audiui. Ideo praesens publi-
 „ cum interruptionis Instrumentum mea pro-
 „ pria manu scriptum exinde confeci, et in
 „ hanc publicam formam redegisti signo et No-
 „ mine meis solitis et consuetis consignavi ro-
 „ gatus et requisitus in fidem et Testimonium
 „ omnium praemissorum.

Vrbanus

De Ioanne itaque hoc Megerlino Transilua-
 niae Medecinae Doctore non plus scire nobis
 datum est, quam quod longe iam ante annum
 a nato Christo 1440. in Villa Humperti, quae
 hodie Hammersdorff dicitur, Plebanum egerit,
 et domum congressibus publicis opportunam
 Cibinii Transiluanorum possederit.

ARTI-

ARTICVLVS XXXII.

METZGER (*Martinus Christophorus*) Honeffissimis Parentibus Viennae Pannoniae pridie Non. Septembr. an. 1625. in lucem editus est: haustam in patria ciuitate doctrinam locupletaturus, itineris comitibus Philippo Iacobo Sachio, Vratislouiensi, qui labente tempore Ferdinandi Caroli Archiducis Austriae archiater constitutus et Academ. Imp. Natur. curios. Phosphorus dictus est, et Io. Vdalrico Vidholzio, Physici Augustani filio, in Italiam profectus, et an. 1651. Patauii Doctor Medecinae ritu solemni creatus est. Academicis honoribus rite insignitus, vt patriae potius suae, quam exteris operam suam ac medendi peritiam impenderet, Vindobonam reuertit, et mox Pofonium, primariam regni nostri urbem a magistratu ciuico inuitatus, Medecinae ibidem exercendae prouinciam suscepit, quae dum egregie per multos annos esset perfunctus, mutato Hungariae domicilio, Ratisbonam concessit, aequae poliatri spartam exornandam accepit, collegii quoque mox Medici Senior simul et Decanus constitutus, Celsissimi vero Principis et Archiepiscopi Salisburiensis, aliorumque Rom. Imp. Principum Consiliarius et archiater renunciatus est, inter Socios Academ. Nat. CC. d. 19. Septemb. an. 1683. cooptatus, honorificum Phoenicis II. cognomen adeptus, viuientium vero numero d. 10. Maii anno 1690. exemptus est.

Quod

Quod ad matrimonium attinet, Eum in vitae thoricæ sociam, virginem lectissimam, *Annam Catharinam*, Danielis Schmidt, Aug. Confess. addictorum Pofoniensium concionatoris, et ven. contubernii in comitatu Pofoniensi Senioris vnicam, quam habuit, filiam adsciuisse. Acta ecclesiast. Vinariens. Append. Vol. III. pag. 274. edocuerunt. Ex suavi hoc coniugio Metzgeriano susceptum fuisse Pofonii Christophorum Danielem: METZGERVM accepimus, quem Collectores Ephemeridum Nat. Curios. Centur. I. Catalogo præmissio, his condecorasse legimus axiomatibus: *Dominus D. Christophorus Daniel Metzger. Eminentissimi, ac Celsissimi Cardinalis de Lamberg Episcopi et. S. R. I. Principis Passaviensis Consiliarius et archiater, juxta et Practicus Ratisbonensis.* Franciscum Ernestum Brükmannum vero Epistol. Itiner. LX. Centur. III. ad an. 1724. his honorum titulis exornauisse: *Christoph. Dan. Metzger, Imp. Maj. et Principis Passaviensis Consiliarius, Sereniss. ac Eminentiss. Cardinalis de Saxonia archiater.* In conspectum nostrum nulla Patris, Filii vero nonnisi sequantia prodierunt

O P E R A.

- I. Dissert. Physiologico-Pathologica *De Cuticula et Cure.* Praef. Ioan- Mauric. Hoffmanno, Philiatorum examini subiicit Christoph. Daniel Mezger, Pofoniensis Hungarus, Auct. et Resp. Altdorf. an. 1685. in 4. plag. *Wesprem. P. II, R 6.*

6 $\frac{1}{2}$. Tale Praesidem de Auctore opusculi perhibuisse legimus testimonium:

*Mezgere, quid curas cuticulam et cutem,
Studesne corporis voluptati improbae?
Non, dixerim ego, TE quippe quis in Cute,
Noui, tuamque natam ad optima indolem,
Sed et Cuticula ac cutis, quas exhibent
Hae paginae, sat indicant solertiam,
Doctam ariibusque deditam mentem tuam.
Sic te aemulari grande Genitoris decus
Famaeque gloriam addecet, Ratisbonae
Sic mox nouus eris clarus Aesculapius.*

Daniel Guilielmus Moller vero, Prof. publ. Pofoniensis Hungarus, cognato suo, pater-
narum virtutum et eruditionis ex alle haere-
di, tale adiecit distichon:

*Ante secunda cutis, quam quis queat esse Medullam
Filius, ut Pater est, nempe Muchaon erit.*

2. Ephemeridibus Academ. Imper. natur. cu-
riosior. Centur. I. pag. 103. inserta est:
Oferuat. 37. *De Glandulis ex mamma excretis.*
Ex certa amici Pofoniensis, Viri eruditi, re-
latione acceptum in Aduersaria me inscrip-
sisse meminerim, *Martinum Christophorum
Mezgerum, et Danielem Schainekherlium* an.
1658. Medicinam Pofonii simul exercuisse.
Pofoniensibus Medicis, in Biograph. Medic.
Hungar. et Transilo. Centur. II. Part. I.
pag. 199. exciratis, addi hic merito potest
*Georgius quoque Purkircherus, a Carolo Clu-
sio*

fio in Historia rarior. Plantar. Antverp. an.
 1601. in fol. ex officina Plantin. Lib. VI.
 pag. CCXXII. cap. XLI. commemoratus;
 de quo, dum varias phaseoli species expli-
 care adnititur, talia celebris iste Botanicus
 recitat: „ Phaseolus peregrinus I. valde
 „ ferotina fuit planta, an. 1576. semine a
 „ Cl. Viro, *Georg. Parkirchero*, Pofonien-
 „ si in Vngaria Medico primario, mihi
 „ communicato nata, qua de caussa ad fru-
 „ gem peruenire non potuit. Ac ipsi *Pur-*
 „ *kirchero*, dum vixit, et postea eius vxo-
 „ ri (nam ad pergulas aprico loco sata)
 „ fingulis annis maturum fructum dedit. Mi-
 „ hi deinde an. 1582. et aliquot sequenti-
 „ bus egregie prouenerunt aliquot eius stir-
 „ pes, quarum nonnullae lobos dederunt,
 „ qui matura semina protulerunt etc. Fit
 „ Burkircheniani nominis huius ibidem pag.
 „ quoque CCXXV. mentio.

3. Dissert. inaug. med. *De Lactatione* Altorf.
 an. 1685. in 4. Eruditorum examini subie-
 cit *Christoph. Dan. Mezger*, Pofoniensis
 Hungarus.

ARTICVLVS XXXIII.

MILIVS (*Iulius* vel *Iulus*) Iulium hunc Mi-
 lium, Regis Matthiae Coruini Archiatrum, in
 Artic. 2. Biographiae nostrae Centur. I. ab
 Antonio Bonfinio decepti, Iulii Aemilii nomi-
 ne fuisse dictum iam indicauimus, ita Eum ille

Rer. Hungaric. Decad. IV. Libr. VIII. pag. 647. edit. Hanov. an. 1606. vt et praefatione, Philostrato praefixa, ab Ill. Kollario in Analect. Vindob. Tom. II. primum edita, pro suo nomina Romana vbique adfectandi more *Milium* in *Aemilium* perperam transformauerat. Sed vnde, quaeres, haec coniectura nobis enata fuerit, tribus dumtaxat iam edisseremus verbis. In opere, cui titulus; *Abhandlungen der Churfürstlich-Bayerischen Akademie der Wissenschaften. Erster Band. München 1763. in 4. Erster Theil pag. 32.* exstat commentatio hunc in modum inscripta. *Ioh. Casp. Lipperts Nachricht von den ehemahlichen gelehrten Gesellschaften in Bayern.* Profertur ibidem a Lipperto ex Codice MScto. Aulicae Bibliothecae, manu Hartmanni Schedel, Med. Doct. Norimbergensis olim exarato, sibi que a Bibliothecae Praefecto D. Felice Oeffele communicato.

DANUBIANVM CONTVBERNIVM. *)

Episodia Sodalitatis Litterariae Danubianae ad Conradum Celtem dum a Norico Gymnasio ad Viennam Pannoniae concesserat. Inter caeteros Sodalitatis Litterariae Danubianae Socios, Conrado

* An vero quale Sodalitium dixeris hoc Danubianum cuius Membrum Milius noster fuisse Articulo hoc docetur? an ergo apud nos quoque in Hungaria tale virorum eruditorum Concilium olim constitutum fuisse adurmaneris? Eruditae huius sodalita-

rado Celti versibus latinis adplaudentes, occurrit etiam *Iulius Milius Regis Pannoniae Physicus*; ita diserte nomen eius exaratum est. Carmen uotiuum, quo is Celti adplaudit, pag. 33. ita habet ad verbum:

R. 3

Quum

tis litterariae membra nominum tenus nos iam Articulo I. Centur. I. pag. 2. enumerauimus, eiusque electum primum Praesidem Episcopum *Wesprimiensem*, *Ioannem Vitéz* existisse Centur. II. pag. 211. 212. euicimus: non tamen audemus praefractae adscirere *Sodalitatem* hanc *Danubianam* eandem prorsus ex asse fuisse, quae fuit eadem ipsa aetate *Hungarorum Budensis*: notum quippe satis est auctore *Conrado Celtes*, politioris litteraturae in Germania statore, varias excitatas fuisse societates litterarias, ut fuerunt *Leucopolitana*, *Boica*, *Rhenana*, et inter ceteras *Danubiana* quoque, nonne *Vindobonae* haec suscitata? dum is scilicet a *Maximiliano I. Imp.* e *Gymnasio Norico* in *Academiam Viennensem* ad docendam eloquentiam et philosophiam *Füsemanno* et *Racho Pierio* regiae voluntatis interpretibus euocaretur, eam ibidem constituisse vero similiter adferri posse existimauerimus. Ast tamen praeter *Transiluaniam Septemcastrensem* Celti dictam, *Budae* quoque *Regni nostri meditullio* formatam fuisse *Hungaricam* eiusmodi *Sodalitatem litterariam*, in qua Viri ab omni scientiarum genere instructissimi ad morem illius seculi dulcia seueris interserendo super negotiis grauissimis ad rem litterariam pertinentibus docte et sapienter habitis inter se mutuis colloquiis disceptarent, certissime nobis constare potest partim ex *Hassensteinii Epigrammate* *Budae* ad *Schlectam* scripto et *Lucubrationibus* eius oratoricis *Pragae* an. 1563. editis pag. 96. maxime

Quum tot carminibus, quum tot celebrare poetis
Non opus est versu, Celti diserte, meo.

Nunquam Castalios hausi de fonte liquores,
Vbera prima licet Melpomene dederat.

Quod cernens Phoebus, medicas me uertit ad artes,
Et rerum causas noscere posse dedit.

Et dixit: dulces sequeris cur Iule Camenas,
Altera debetur laurea nempe Tibi.

Cura erit ista tibi Reges seruare potentes,
Atque illis medicas exhibuisse manus.

Parce igitur, quaeso, nobis doctissime Celti,
Si Phoebus negat hoc, quod meus ardor habet.

Nunc Augustinus Vates clarissimus ille
Describat laudes Celti diserte tuas.

Scilicet ut musas ad ripas duxeris histri,
Et sis germani gloria prima soli.

Austria quod doctos per te dat clara poetas,
Ut similes Latio vix rear esse meo.

Iulium

mopere vero ex illo Celtis Carmine inter reliqua
eius Poemata Argentor. an. 1513. typis publica-
ta, quod hoc insigniuit titulo: *Ad Sodalitatem
Litterariam Vngarorum de situ Budae et monstris,*
*quae praecefferunt mortem Divi Matthiae Panoniae
Regis Penthice II.* cuius initium tale est:

Vltimo nobis celebrandi amici
Pannonos, claris studiis fauentes,
Qui sub meliori coelo nati,
Sole propinquo.

In reliquis versibus concinne admodum scriptis laudes
Pannoniae persequitur, habitam iucundam cum Viris
eruditis conuersionem grato commemorat animo,
instructam Matthiae Regis Bibliothecam perlustrat,

de

Iulium non contemnendum reuera fuisse sui temporis Poetam, vt alias verbo innuimus, ita nunc id Gemino Iani Pannonii, Episcopi Quinque-Ecclesiarum, et celebratissimi Pannoniae Poetae doceri poterit Testimonio: *Ad Iulium Epigramma*;

R 4

Scri-

de rebus philosophicis varie disputat, vinumque bibit generosum, et cetera. Praecipuum Sodalitii huius litterarii Hungarici Budensis membrum Augustinum Olomucensem, Supremum Regis nostri Wladislai secretarium, Budae a latere Regis continuo degentem fuisse, atque *Pateram* quoque ex auro, non illo Adeptorum chemico, vt quidam opinantur, sed vero arte fabrefactam illi consecrasset, ex Hassensteinii, collegii eiusdem Sodalitii Epistolis Pragae An. 1563, 8. editis docuit Illustriss. Boehmius in *Commentariolo de Vita Augustini Olomucensis*, Lips. an. 1758. in 8. edito, cum adiecta ad calcem *Paterae* Budensis aureae delineatione a Tenzelio an. 1703. adornata, qui fata Cimelii huius a Sodalitate litteraria Budensi olim possessi, nunc in Numophylacio Electoris Saxoniae Dresdensi haerentis his verbis descripsit: *Originem debet supremo Regis Hungariae Secretario, siue Cancellario: inde a Tartaris aliquando rapta, inter barbaros illaesa mansit, donec in obsidione Affofensi a Russis intercepta, in Iudaeorum manus incideret, exque his a supremo Regis Poloniae Cancellario Beuchlingentio vindicata, Germaniae postliminio restitueretur, regis deinde cimeliis Dresdae aggregata. Quid amplius de eruditiss. Sodalitatibus Septemcastrensi Transiluanica, et Budensi Hungarica, atque Scypho huius aureo dici possit, laudatus Boehmum concinne pluribus verbis l. c. edisseruit,*

*Scribendi ratio cum fit vel sola Poëtis,
 Gloria vel certe maxima solus is es.
 Qui scripta abscondis, vel, Iuli, plus sapis vnus,
 Vel nihil omnino, quod magis credo, sapis,*

Ad Eundem.

*Quid tua tantum in te peccarunt carmina, Iuli,
 Tristibus vt tenebris semper vt illa premas,
 Nec leuius serues, quam carcere quaestor in imo
 Custodit, si quos vltima poena manet.
 Tandem ea mitte feras, et, si meruere necari,
 Fige Cruci, vel sic perfruitura die.*

Haec Pannonius in Epigrammatibus edit. a I. Phil. Pareo in *Deliciis Poetarum Hungaricorum* Francof. an. 1619. 12. pag. 156. quae antea omnium primus collegit et edidit Ioannes Sambucus Viennae Austriae Typis Casp. Stainhoferi an. 1569. in 4. sub hoc titulo: *Iani Pannonii Episcopi Quinque Ecclesienfis illius antiquis uatibus comparandi, recentioribus certe anteponendi, quae uspiam adhuc reperiri potuerunt, omnia.* Repet. Budae cum additamento, non tamen sine detrimento, an. 1754. in 8. col-lat. cum exemplo MScto, quod Lambecius ex reliquiis Bibliothecae Corvinianae a Turcis an. 1666. Budae dono acceperat, et in August. Bibliothecam Vindobonensem intulerat. *Iulium hunc Miliu nostrum, Archiatrum Corvinianum, perperam omnino a Bonfinio Aemilium fuisse adpellatum, edocemur vberius ex perrara Lucii Apuleii Cosmographiae editione*
 Vien-

Viennensi, an. 1497. in fol. ductu Conr. Celtis procurata, nec Gudlingio aut Nicerono, nedum Fabritio vel Maittaireo nota, verum a Schelhornio Amoenitat. Histor. Eccles. et Litter. Tom. I. pag. 808. in lucem nonnisi anno demum 1737. protracta: in limine libri huius pretiosissimi quae comparent Episodia Sodalitatis litterariae Danubianae ad Conr. Celtem directa, nominant eum *Iulum Milium Regis Pannoniae Archiatrum*. Observationem *Milii* huius Medicam non nisi vnam proflare animaduertimus apud *Georg. Hieron. Velschium*, Exotic. curat. et obseruat. medic. Vlmae an. 1676. in 4. edit. Chiliad. I. §. 469. pag. 117. vbi *Dysenteria*, vulgo infirmitas rubra dicta, rhabbaro tosto cum maci, vino rubro et aqua plantaginis a *Iulio*, Medico Reginae Hungariae, Budae curata fuisse refertur *Ianischii Rechembergii* testimonio, qui *Experimenta secreta Wladislai Hungariae et Bohemiae Regis*, Velschii curationibus interserenda, collegerat. Vnde non vano id quoque iam colligitur indicio, *Matthia Corvino* rebus humanis exento, *Milium* in aula Wladislai quoque Regis munus archiatri gessisse, atque simul ibidem §pho 96. pag. 32. commonstrante, Reginam Hungariae, coniugem Wladislai, alium quoque praeerea archiatrum, *Hieronimum* quemdam nomine, penes se aluisse, qui pilulis aloëticis cum succo Intubi, praeparatis, add. myrob. agar. rhab. spic. et glycyrrhiza, contra arthritidem prospero successu uti nouerat.

ARTICVLVS XXXIV.

MOLNAR (*Adamus*) *Andreas Elias Büchnerus* in *Historia Academiae S. R. I. Nat. Curios.* pag. 513. memoriae prodidit, in vico Caltri ferrei Hungariae inferioris *Trefztyensalva*, ad fluuium *Raba* adpellatum sito, die 24. Dec. an. 1716. natum esse Nostrum, *Michaelē Molnár* et *Eva Kapócsi*, parentibus vere nobilibus, quorum prouida cura factum est, vt in prima statim pueritia eius animus latinarum, graecarumque litterarum iuila imbueretur cognitione. Posteaquam vero in caeteris quoque disciplinis et artibus Sempronii, Pofonii, et aliis celebrioribus Hungariae, et Transilvaniae gymnasiis probabiles fecisset progressiones, sese in Academiam Hallensem contulit, vt hic Botanice et anatomicen, vniuersamque cognosceret Medicinam: summos artis salutaris huius in ea studiorum Vniuersitate an. 1747. die 5. Iulii adeptus honores, dignus quoque iudicatus praeceptorum suorum, Büchneri in primis opinione, vt in consortium Academiae S. R. Imp. Nat. cur. eodem ipso indicato statimanno, die 4. Dec. teste Caesareo Diplomate Symbolico *Marcelli II.* cognomine prius insignitus, sollemniter cooptaretur.

Honorificentissimis his titulis onustus rediit, quam paullo ante deseruerat, in Transiluaniam, et *Claudiopoli* primum, mox *Coronae* suas in medendo vires periclitatus est, post expletam in his Daciae ciuitatibus breuem morulam, honestissi-

nestissimis a Principe Valachiae arcessitus conditionibus *Bucharestum*, primariam prouinciae urbem, ad faciendam medicinam transiit, cui muneri annis viginti integris, diligentia sua, vigilantia, humanitate, aliisque liberalitatis laudibus satisfecisse accepimus, quoad exorto funesto inter Turcos et Russos nupero bello; dum omnia barbarico personarent tumultu, ex Dacia trans-alpestri in mediterraneam, tutiora quaesiturus, vna cum domesticis se subduceret, et *Coronae* an. 1768. denuo Sedem, eamque constantem hgeret, licet principum Orientis haec dissidia iterum mox sedarentur. Dolendum sane existimamus, *Marcellum* hunc Nat. Curiosor. expectationi de se concitatae haudquaquam pro voto eruditae illius Societatis satisfecisse, nullo enim edito eruditionis specimine dignum se commembrum publice declarauisse, licet reuera fuerit singularibus animi, sed in primis corporis dotibus liberaliter cumulatus. Ita felicem se toto vitae suae decursu gloriatus in litteris. A. 1778. d. 15. Iul. humanissime ad nos exaratis, vt ne leuissimis quidem morbi vllius incommodis vnuquam infestaretur, quoad ineunte anni labentis vere arthritidis fixa pertinacissimos in pedibus concitaret dolores, nulla artis lege iam amplius mitigandos.

O P E R A.

- I) Dissertat. inaug. medica, sulsens *Disquisitionem caussarum sterilitatis hominum vtriusque*
se-

sexus. Praef. Buchnero Halae Magdeb. an. 1747. in 4. plag. 9 $\frac{1}{2}$. Illustri Andr. Eliae Buchnero, S. R. Imp. Nobili, Academ. Imper. Nat. CC. Praefidi etc. promotori suo in grati animi tesseram oblata. Ea exercitatio Academica, haec dumtaxat continet, quae ab antiquioris et aevi recentioris Medicis abunde iam antea dicta fuisse constat.

- 2) Opera MScta: a) *De Aere, Aquis, et Locis Valachiae*. b) *De Natura et Diaeta crassa Vallachorum*. c) *De Morbis endemiis Valachiae*. Haec cum aliis obseruationibus Medicis prelo destinata auctor ad eruditam Nat. CC. Societatem dum exmittere meditaretur, et exeunte anno 1768. hostis barbaricus primariam Valachiae urbem, *Buchereſtum*, furore plenus repente inuaderet, et viginti quatuor horarum interuallo integram expilaret, omnis librorum, immo vitae totius supellex in templo Patrum de familia S. Francisci reposita harpyis manibus direpta dissipataque est. Id non sine lacrimis de genis defluentibus Medicum nostrum per Epistolium ad nos transmissum fuisse acerbè conquestum probe commemimus. Diploma Societatis *Molnario* impertitum, chartae et temporis angustia prohibitis quum recitare heic loci nobis haud liceat, ad alia itaque sermonem deflectimus: Daciae transalpeſtri, quae hodie Moldauiae et Valachiae Principatus complectitur, Transiluaniam, alios quoque Medicos suppeditauisse clinicos non vano

vano accepimus rumore, inter eos recentiori aetati referendum esse existimamus praecipuis *Ferratium* quemdam, Med. Doctorem, natione et educatione Italum, qui coniugem e nobilissima *Comitum Kalnokiorum* familia, fato quoque in Transilvania nactus, anno currentis Seculi fere vicesimo *Iaszinum*, relicta Dacia mediterranea, ad exercendam artem Medicam transmigravit, tales erant *Fonseca*, *Hipomena*, *Trapezuntius*, sed in primis *Michael Schendo von der Beck*, qui dum post institutas in diuersis Europae prouinciis peregrinationes, supremi armorum Caesareorum in Transilvania Praefecti, *Comitis a Steinville* aulae Medicum ageret, et in cis-alutana quoque Valachia Austriaca rem medicam an. 1719. feliciter administraret, in vicinam, quae trans Alutam fluuium sita est, Valachiam ad compescendam pestis ibidem grassantis ferociam, lauto promisso stipendio, a *Maurocordato* Principe humanissime inuitatus transiit, mox in prouinciae archiatrum vniuersis Valachiae votis an. 1721. susceptus est, sed quam variis inconstantis fortunae ludibriis fuerit ibidem expositus, multis enarratur verbis in *Apologia van der Bekiana*, Augustae Vindelic. an. 1723. in 8. plag. 4. edit. et hoc insignita titulo: *Empirica illustris per septem nobilissima euporista familiaria remedia etc.* addita est auctoris *Apologia aduersus Maurocordati Sympphantias par le Docteur Conrade du Schebben.*

In Libello hoc non promiscue, teste Boernero in Fascic. I. Relat. de Libr. physico - medicis antiquis et raris pag. 97. obuius; quid de Maurocordati huius Valachiae Principis eruditione per *Io. Clericum*, triginta nummis aureis, et aliis muneribus fascinatam, in ordinariis mensuris relationibus Amstelodamensibus publicata, sentiendum sit, instituti ratio non patitur prolixioribus verbis edifferere. Hic idem *Ioan. Nicol. Moro-cordatus*, totius Hungaro - Valachiae Princeps est, cui *Ioan. Albert. Fabritius* Bibliothecae suae Graecae volumen XI. inscripsit, cuius pater *Alexander Maurocordatus* fuit, interpres turcicus et Legatus ad Aulam Caesarem Vindobonensem, et Minister in congressu Carlouiciensi plena agendorum auctoritate instructus, Sacri Rom. Imp. Nat. Curios. Academiae commembrum, *Alexandri Magni* cognomine ad d. I. Dec. an. 1689. cohonefatum, a *Tournefortio* vero in *Descriptione Iiin. in Orient.* edit. Paris. et Amstel. an. 1718. Tom. II. pag. 12. ob id potissimum laudatum, quod eruditum *Tractatum medicum* in Italia, Belgio, Germania saepius repetitum *de instrumento respirationis et circulatione sanguinis*, latino idiomate concrisperit, non commemoratis Libris reliquis varia eruditione refertis, quos vel *Bucharesti* in Valachia, aut alibi gentium typis exscriptos publicauit. Sed *van der Bechius Schendo*, peripateticus hic Transilua-

niae

niae et Valachiae Medicus prouincialis, ea potissimum de caussa a nobis commemorandus erat, quod ille *Historico-Physico-topographicam Valachiae Austriacae Subterraneae Descriptionem* ad famigeratissimum Daciae Secretarium Samuelem Kùleserium a Keres-Eer, Virum dignitate et litteris illustrissimum epistolari stilo exarauit, insertam *Galleriae di Minerua riaperta Albrizzi*, Parte I. pag. 3. seq. edit. Venet. an. 1724. in 12. Adiecta hic ad calcem legitur Kùleserii, popularis nostri Debreczinensis, ad auctorem responsoria Epistola, Claudiopoli ad d. 25. Iul. an. 1720. signata, tali subnexo tetrasticho:

*Van der Bech est hic, semper peregrinus in orbe,
 Qui longas nulla nouit in Vrbe moras.
 Figeret hunc vni tandem si Iupiter Vrbi,
 Maior in Vrbe foret, qui minor Orbe fuit.*

Schendus hic posteaquam in laudata isthac subterranea Valachiae Austriacae Descriptione typographica varias in ea regione conspicuas Romanae vetustatis reliquias, amplissimam scilicet *Viam Traianam*, *altaria*, *delubra*, *siluas romani exercitus industria plantatas*, *castrorum metationes*, alia enarrasset, innumeros quoque colles et monticulos varie ibidem dispositos se vidisse commemorat, adserendo, in eorum prominentiis Romani exercitus excubias, aut eleuata Ducum tentoria fuisse olim collocata, eo indicio, quod cuprea ibidem effodiantur hodieum Romano-

rum nummismata. Tales colles diuersae amplitudinis, conicam formam referentes, decem et amplius orgyas altos, passim in *Cumanorum Iazygumque* regione, atque *Bhariensi, Bekésiensi, Aradiensi, Csanadiensi, et Temesiensi comitatibus*, prae primis vero in spatiosa vicina nobis planitie circumfusa, plurimos inueniri optime nouimus, adeoquidem, vt in solo hoc agro nostro *Debrecziniensi* plures, quam quinquaginta iucundo spectaculo facile numeraueris. In horum originem, quantum quidem scire licet, neminem e popularium nostrorum numero, in hunc vsque diem curatius vniquam inquisiuisse existimem, in primaeuone rerum exordio illi a Deo fabrefacti, aut hominum arte et industria in eam pulchre digestam molem fuerint efformati. Vidimus ipsi in collium nonnullorum lateribus scrobes satis amplos, tres fere orgyas altos, pro recondendis et adseruandis frumentis pro consuetudine gentis excavatos; at inde non modo rerum diuersi generis ossea testaceaue fragmenta, sed terram quoque solam vulgarem nigram fuisse erutam, argillaceam vero aut margaceam flauescente colore nullam, manifestissimis sane indiciis, colles illos nobis visos humana industria fuisse omnino aggestos: in laudata enim omni hac regione, ubi terram effodere tentaueris, ad dimidiam usque orgyam in superficie Telluris nonnisi vulgarem nigrescente colore, deinde profundius versus ima
pro-

progrediendo argillam folam aut margam constanti lege vbique inuenies.

Nulla interim in indicato, hoc Hungariae tractu, quo Daciam quoque Ripensem retuleris, aut Romanorum numismata, aut alias veterum monumentorum reliquias, prout in Mediterranea, aut Alpestri sit Dacia, inueniri posse longa edocti sumus experientia. Quid itaque in tanta hac rerum patriarum caligine, de his et reliquis Hungariae collibus in amplissima planitie, nullo obseruato ordine, consitis, adspectu tamen iucundissimis, eorumque vsu antiquo statuendum sit, aliis, quibus id otii suppetit, rem tamquam altiori indagine dignam examinandam relinquimus, id nouissime saltim adiicientes: *Dionem* quoque *Cassium Histor. Roman. Libr. LXXI.* aliquam Collium horum, qui Castellorum loco haberentur, iam olim fecisse mentionem. Verum enim vero omnium accuratissimam Valachiae Principatus Descriptionem Geographicam aequae ac Historicam MSctam, figuris exornatam, apud Fridericum Schwantziū, architectum et centurionem militarem Caesareo-Regium se vidisse testatur *Car. Frider. Loewius* in *Dissert. epistolica MScta* ad *Martin. Schmeizelium* exarata, quem is in Borussia natum, et sumptibus Regiis in studiis Mathematicis, aliisque disciplinis eruditum, et innox in Hungariam ad seditiosum principem *Franc. Rákocziū* exmissum, atque in oppugnatione arcis Munkácsiensis *Wesxprem. P. II.* S tam

tam strenuum se defensorem praestitisse, ut deditione vix facta, in captiuitate constituto varia a Caesareanis honorifica iam oblata fuerint officia, quibus tamen illum ob iurandum Rakoczio praestitum non prius fungi voluisse, quam Hero suo ad incitas reducto, et nulla amplius emergendi spe adfulgente. Supremi vigiliarum Praefecti munus a Caesare deinde consecutum, et viam vehicularem effractis prius ad *rubram Turrim* rupibus, quam Traianus Imperator ob lapidum duritiem perficere non poterat, ex Transilvania ducentem in Valachiam Austriacam aperuisse commodissimam, variisque postea inconstantis fortunae fatis in Hungaria agitatam, in Hungaria inter nos diem obuiisse supremum, atque Eius *Tractatum typographicum*, vna cum *Tabulis Geographicis* ad Serenissimum Sabaudiae Ducem, *Eugenium*, delatum esse, idem testatur l. c. Patriae Medicus, et Historicus exercitatusissimus. Verum his quoque plura de se expectare iubet *Franc. Ios. Sulzer* quidam, centurio et quaestor caussarum militarium caesareus, in *Historia* sua *Daciae Transalpinae, seu Valachiae et Moldaviae cum reliquae Daciae Historia cohaerente*, quam lege subscriptionis typis propediem publicandam in *Ephemer. Vindobon.* an. 1779. partic. XCII. obtulit.

ARTICVLVS XXXV.

NOVICAMPIANUS (*Albertus*) Gente Polonus, in Academia Cracouiensi publice priuatimque Scholas magno studiosae Iuuentutis emolumento docuit, Theologus atque Philosophus consummatissimus, licet professione minime Medicus, excellentissimus tamen Physicus, et fuit vir scientia medica egregie excultus. Hac eruditione Nouicampiani (*) multiiuga inductus

S 2

Sigis-

(*) En Litteras liberi commeatus Nouicampiano, Regii Transilvaniae Principis, Iohannis Sigismundi Praeceptoris, in Poloniam gentile solum redeunti, ab Isabella Regina impertitas, serie hac in lucem proferrimus integras! *Isabella, Dei Gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Vniuersis et singulis Praelatis, Baronibus, Castellanis, Comitibus, Capitaneis, Helli ductoribus, Prouisoribus, Iudicibus, Consulibus, Iuratis Ciuibus Ciuitatum, Oppidorum, Villarum, et quarumlibet Possessionum in Regno nostro Hungariae et Transilvaniae; item Illustrissimis, Illustribus, strenuis Passis, Beglerbegis, Chanchiakbegis, Waywodis, eorumque vices gerentibus et aliis officialibus atque Praefectis Potentissimi Imperatoris Turcarum, Amicis Nobis sincere dilectis salutem et felicem quoruncunque successum. Proficiscitur in Poloniam Fidelis Noster Albertus Nouicampianus, Praeceptor Filii Nostri Serenissimi. Rogamus itaque Amicitias Vestras, subditis vero nostris mandamus, ut dum et quandocunque dictus Albertus Nouicampianus ad dominia vestra, honores seu officiolatus Vestros peruenerit simul cum seruatoribus suis et comitiua, libere ac pacifice, et citra ullam pecu-*

Sigismundus Augustus Poloniarum Rex amplissimo stipendio conductum in Hungariam ad Isabellam Jagelloniam, sororem suam germanam, viduam Ioannis I. Hungariae Regis vxorem eo fine exmisit, vt filii vnici, regii Principis, Ioannis Sigismundi studiis et moribus inuigilaret diligentius, addita salubri admonitione, inter caetera niteretur maxime consilio, studioque, atque labore, vt puerum regendis populis, et sermone et Lege, et more, itemque et religione diuersissimis destinatum, teneris ab annis pietate christiana recte institueret, vsuque imbueret atque obfirmaret. Prouinciam hanc sibi delatam acceptamque omni virium contentione dum in aula Hungarico-Transiluanica regia pluribus annis exornaret, coepit corpore, quod a natura exile minusque firmum acceperat, sensim infirmari, cumque coelum Transiluanicum tam inclemens tamque insalubre re ipsa experiretur, vt de recuperanda amissa sanitate paene desperaret, statuit redire ad patriam, quam deseruit, stationem, sed breui mox attritus morbi violentia, Cracouiae, exeun-

niae solutionem dimittere et dimitti facere, quin potius iucubi necessitas postulauerit, Nostra et Filii Nostri Serenissimi causa, illi de saluo conductu prospicere velint, Subditi vero Nostri debeant ac teneantur. Secus non facturi. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis. Datae Albae Iuliae, d. 20. Augusti, Anno Domini Millejimo Quingentesimo Quinquagesimo Septimo.

Isabella Regina m. pr.

exunte anno 1558. vix aetatis annos quinquaginta supergressus exspiravit, cadaver eius ibidem in aede SS. Trinitati dicata, funere sollemni tumulatum, et monumento nobili connectum est, a Vigilantio Gregorio et Benedicto Herbesto, suis olim discipulis ligata et prosa oratione parentatum. Memoriam Nostri Simon Starauolfcius in primis in Centuria Scriptorum Polonicorum pluribus recoluit edita Francof. anno 1625. 4. repetita Venet. anno 1627. in 4. et Vratislav. anno 1734.

O P E R A.

- 1) *De Accentibus et recta Pronunciatione in usum studiosae iuventutis Liber singularis.* Cracoviae apud Viduam Floriani Vnglerii anno 1548. in 8. Tanta aviditate Libellus exceptus est, ut an. 1551. Hieron. Scharffenbergius et an. 1567. Stanisl. Scharffenbergius ibidem typis suis recuderint.
- 2) *Annotationes in Fabricationem Hominis, a Cicerone Libro II. de Natura Deorum descriptam. Dissertatio, utrum Cor, an Iecur, in formatione foetus consistat prius. Oratio de Laude Physices, habita dum Librum Aristotelis exotericum περί κόσμου, id est, de Mundo inscriptum discipulis suis publice praelegere, et Commentariis illustrare inciperet.* Opuscula haec apud Lazarum Andreae Cracoviae

anno 1551. in 8. iunctim prodiisse Merklinus in Lindenio renov. pag. 21. perhibet. (**)

3) Sco-

(**) Hanc Hominis Fabricationem a Cicerone propositam, et a Nouicampiano Nostro hic explicatam, disertissimas Hód - Mezö - Várfarbellviensium Helv. Conf. V. D. Minister, Benjamin Szönyi, bis geminis Rhythmis Hungaricis, *De Structura partium corporis humani* inscriptis, scite admodum ad mentem Galeni expressit, cum praemissis aliis quibusdam *de Coelo, Terra, quatuor Elementis, Iride, dierum ac noctium, atque tempestatum anni vicissitudine* concinnatis Meditationibus, summam rerum Fabricatoris sapientiam enarrantibus. Adnexa haec sunt singula *Puerorum Physicae* a Car. Rollino Gallice *Physique des Enfants* nuper scriptae, et nunc a Beniamino Nostro

- 1) Hungaricae consuetudini donatae, et sub tit. *Gyermekek' Fizikája*. Pofonii anno 1774. 8. plag. 12. editae. Quam nemo, quod equidem sciam, ita diuerso, tamque sublimi Carminum Hungaricorum genere Patriam ornauerit, e re nostra esse duximus reliqua quoque praeclarissimi Poëtae huius Hungari prodere opuscula:
- 2) *Szentek' Hegedűje*. i. e. Sanctorum Fidicula. Claudiop. per St. Paldi, anno 1762. in 8. Iterat Pofon. typis Mich. Landerer anno 1771. 8. Recuf. ibid. ab eodem anno 1774. in 12. plag. 26. Repetit. Vacii per Franc. Ambro. an. 1777. 8. Liber hic amplius quam CL. continet Hymnos, in laudes summi Numinis fidibus Hungaricis modulandos: interserti inueniuntur versiculi, Num. LXXVI. a doctoribus Medicinae, et Num. CXIV. ab obitetricibus, et aliis, in functione munerum suorum constitutis, recitandi.
- 3) *Imádságok' Imádsága, és Kegyeffég Nap-Száma*. Pofonii anno 1773. repet, ibid. anno 1774. in 12.

3) *Scopus Biblicus Veteris et Noui Testamenti, cum Annotationibus summam Doctrinae Christianae*

S 4

nae

12. plag. 3 $\frac{1}{2}$. duo sunt Libelli, quorum ille Orationis Dominicae interpretationem metricam; hic vero Meditationes XIV. singulis Hebdomadis diebus relegendas, nullis vinctas numeris, exhibet.

4) *De veritate Religionis Christianae ex Miraculis et Mirabilibus Christi demonstrata, Elegiis Hungaricis expressa.* Prelum Typo:hetarum graue hoc opus expectat.

5) *Epigrammatum Liber singularis.* Magna profecto animi oblectatione legi poterunt, quae Iano Pannonio Nostro conferre equidem non ausim, Ioanni tamen Sambuco in Emblematis, Ioanni Boccaccio in Libris Hungaridum, Io. Sommero, Io. Filitzkio, Io. Gyalogio, Io. Lazario, reliquisque Hungarorum Poëtis vix elegantia et suauitate sua quidquam cedere videntur. Vtinam impedimenta bonis posita mentibus eluctari valeant! Eodem infelici fato premuntur *Francisci* quoque *Lónyai de Nagy-Lonya*, Nobilis Equitis Hungari carmina, Ill. Colonello Comiti Francisco Károly inscripta: en habet Specimen ingeniosi huius Poëtae Hungarici expressum Epigrammate: Ad Clar. Virum Stephanum Mándi, egregium Poëtam eandem Georg. Farkas (Lupum Latinis significat) sarcasticis perstringentem:

Incaſſum Veterem carpis Veterane Poëtam;

Nil lupus ingenio cedit Amice tuo.

Tu tamen es Vates: tetigiſti Inſigne Leonem

Esſe meum; ſingis vota dediſſe lupum.

Agreſtrem fruſtra vocitus, ſi vera fatendum eſt,

Fictus, inurbanus non fuit iſte lupus;

Hospitis officio functus, dedit omnia gratis,

Stramina, lecta, focum, cum ſtabuloque do num.

Nomi-

nae complectentibus. Cracov. Lazarus Andreae
excudit anno 1553. in 8. maj. Praemissa est
prae-

*Nominis ex etymo si rem deducis, agrestem,
Non, sed terrenum dicito, terra fuit.
Corpus ut in terram, sic mens remeavit ad astra,
Sedibus aethereis non habet vrsa locum.
Vrsus qui primus mentitus ad aethera vexit,
Non vidit similes fors miser ille feras:
Nam pro caudis Vrsarum sex sidera monstrant.
Astrologi, cauda cum tamen Vrsa caret.
Debuit ergo lupum potius in ipse vetustas,
Namque lupus caudam, ni spoliatur, habet.
Si lupus Hungaricus iam sit super astra locatus,
Cede supervacuo Menalis Vrsa polo.
Iam gibbos imponat equis, et cornua tauris
Demat, eritque caper tigris, et Vrsus aper.*

Viuenti vero sibi tale ad calamum nobis dictavit Epitaphium:

*Cunas Dofza, Patak libros, liberosque Deregnyö,
Som requiem, aeternam dat super astra Deus.
Corporis exhausti licet hoc tegat ossa sepulcrum,
Vrna sed ingenium non capit ista meum.
Ignis, edaxque potest depascere cuncta vetustas,
Virtutem in cineres vertere flamma nequit.
Viuunt ingenii partus post funera nostri,
Parte mei nequeo nobiliore mori.
Lugent laurigerae me decedente Camoenae,
Plectra mouent lentis luctifonisque modis.
Ora rigant teneri (circum pia turba) nepotes;
Sola parum quae me defleat, Vxor erit.
Lugebat viuo, fuerat me sospite trisilis;
Amisso poterat laetior esse viro.
Carpe Viator iter, nec iam tibi plura loquentis
Vltima Francisci verba monentis habe:
Fida tibi potius tua quam sibi sit, precor, Vxor;
Vix est fida tibi fida marita sibi.*

praefatio ad Ioannem Sigismundum, Regis Hungariae filium directa. Sapient. XIII. *Vani sunt omnes homines, in quibus non est scientia Dei.* Repet. Antwerp. anno 1555. et 1559. Item Lugduni apud Alex. de Marsiliis anno 1572. 12.

- 4) *Affertio quorundam, qua inter ceteras non paucas affirmant: Charitatem non esse maiorem, seu praestantiorē fide in hac vita.* Ab Alberto Nouicampiano scriptura sacra et testimoniis Orthodoxorum confutata. Cracov. apud haeredes Marci Scharffenbergeri an. 1555. in 8.
- 5) *De corruptissimis saeculi huius Moribus, variisque atque turbulentis in Religione Christiana Doctrinis, Oratio.* Ad Serenissimam Isabelam Reginam: Illustrissimumque Principem, Ioannem Sigismundum, Regem Designatum; et ad Amplissimos Ordines Regni Hungariae atque Transilvaniae. Scripta est Colosuarii in Comitibus generalibus anno Domini 1556. celebratis. Cracov. anno a Natali Christiano 1557. in 8. typis haered. M. Scharffenberger. Recusa Colon. anno 1561. 8. adiectis *Erasmi Rotterodami Epistolis duabus de Doctrina et Moribus Pseudo-Euangelicorum.* Lugduni anno 1572. in 12. omissis laudati Erasmi Epistolis in lucem reuocata.
- 6) *Apologia pro catholica fide et doctrina de veritate corporis Iesu Christi in Eucharistia, de caeterisque Sacramentis; Liturgiae item seu Missae Sacrificio, ac aliis omnibus fere, quae hoc*
S 5
seculo

seculo controuertuntur. In Transilvania Tordae in comitiis anno, a Christo nato 1557. oblata. Praemissa est Epistola ad Illustrissimum Principem Ioannem Sigismundum, Hungariae et Transilvaniae Regem Designatum: Praefatioque ad omnium ordinum Regni vtriusque Viros Spectabiles et Ornatissimos; in quibus Ratio et Ordo Apologiae exponuntur. Cracov. anno a redempto mundo 1559. 4. cum gratia et Priuilegio Regiae Maiest.

- 7) *Oratio, de Potestatibus geminis, quibus regitur Mundus, Ecclesiastica et Regia, tum quae illarum officia sint, et de aliis non paucis, de quibus hoc seculo plurimi inter se contendunt, digladianturque non sine magno Christianae Republicae malo.* Huius facit mentionem Auctor in praefatione praemissae statim Apologiae, sed quia ea in medium numquam prolata est, permansisse semper ineditam suspicamur.

ARTICVLVS XXXVI.

PAKSI SZATHMARI (*Paullus*) *Michaëlis Paksi Szathmári* Effigiem Vitae, rudi penicillo delineatam, Collectores *Musei Heluetici* Partic. IV. pag. 649. seqq. adspiciendam nobis exhibuerunt: praestitit idem cum enumeratione Scriptorum in compendio Auctor quoque des *neuen gelehrten Europa*, Part XII. pag. 856. seq. edit. Wolffenb. anno 1757. in 8. quam vero acerba inconstantis et varie ludentis fortunae fata,

fata, vna cum Gymnafiis Albenfi, Maros-Vá-
 fárhelyienfi, et S. Patakiensfi, in quibus XXVIII.
 et amplius annos Philosophiae partim, partim
 Theologiae munus incredibili fedulitate maxima-
 que nominis fama obiit, fuerit per vices exper-
 tus, Rev. *Iosephus Benkö*, in *Transilvania sua*,
orbi nondum satis cognita, Vindob. an. 1778.
 in 8. edita, Tom. II. §. CCLX. num. 2. et 4.
 luculentissime enarravit. Virum hunc multis
 praeclaris Libris editis celebrem ob id potissi-
 mum magna prudentiae et sagacitatis laude di-
 gnum iudicaverim, quod filios quidem omnes,
 quos ex *Iuditha Ember*, Debreczinensfi, plures
 susceperat, litterarum studiis addicendos exi-
 stimarit, *Michaelem* tamen, *Stephanum*, et *Paul-
 lum* suo ipse exemplo ad excolendas non modo
 theologicas, sed etiam philosophicas, omni
 elegantioris litteraturae vetustate exornatas,
 scientias ita animarit, vt *Stephanus* in *Athenaeo
 Debreczinensfi*, *Michaël* vero et *Paullus*, *S. Pa-
 takersfi*, celebres euadere potuerint Professo-
 res, et Ludorum horum litterariorum modera-
 tores sollertissimi. *Paullus P. Szathmári* Noster
 ita praeclarum Patrem veneratus, ita eximios
 Fratres nactus, posteaquam indefessa domi fo-
 risque industria ac exercitatione solidioris om-
 nis doctrinae notitiam sibi compararet, et mox
 Franequerae Frisiorum inter Batauos ad diem
 29. Iun. anno 1758. suprema medicinae laurea
 exornaretur, atque nouissimae Philosophiae ac
 Mathematicum Professor publicus in Gymnasio
 S. Patakiensfi renunciaretur, tanta eum alacrita-

te vtramque hanc et Professoris publici, et Medici clinici prouinciam administrasse nouimus, vt dubium reuera sit, docendone clarior, quam morbis tollendis exstiterit ad obitum vsque, qui quidem ipsi die 16. Aug. an. 1766. praematurus obtigit. Silentio interea praeterendum esse haud duxerim, *Paullum* Nostrum in depellendis hominum infirmitatibus, medicamentis non tam arte et labore magno paratis, quam domesticis, vt plurimum, et inuentu facillioribus, iisque parce admodum, et non nisi vrgente necessitate, exhibitis, nomen Medici fuisse egregie tuitum.

O P E R A.

- 1) Dissert. *De Simplicium Remediorum prae opere concinnatis praeslantia.* Praef. Guilielmo Ouwens, I. V. Med. Doct. Franequerae Frisior. anno 1757. in 4. plag. 4. Inscripta illa est Excellentiss. Illustriss. ac Magnific. Comitum in Transilvania, Ioannis Lázár, Lib. Baronis in Gyalakuta, Adami et Ladislai S. R. I. Comitum Teleki de Szék; Wolffgangi et Paulli Bethlen, Francisci Gyulai, et Wolffgangi Bánfi de Lossoncz honoribus. Recusa Claudiopoli Transiluanorum typis Stephani Paldi anno 1760. in 4.

2) Dis-

- 2) Differt. inaug. med. *De Morte Naturali*
Franequerae anno 1758. in 4. plag. 12.
Repetita Claudiopoli anno 1760. in 4. (*)

ARTI-

(*) Quantum Natio nostra Hungarica Academiae Frifiorum Franequeranae debeat, ex factis Vniuerfitatis illius licet facile colligere: posteaquam enim inter studiosos August. et Heluet. Confess. addictorum ea an. 1613. exorta est Vittebergae diffensio, quam antea inde ab exordio Reformationis Sacrorum fere solam agminatim studiorum causa frequentauerant, vt facta mutua inter fratres secessione, Matriculam quoque Coetus sui Hungarici quinque viri, *Stephanus Keresztsegi, Mart. Viski, Andr. Kis-Vardai, Martinus Totfalusi, et Ios. Tsengeri* Vitteberga in Patriam adportarint, et in Bibliotheca Nagy - Bányensi reposuerint, Franequeranas praepriis Musarum sedes eo numero Nostri frequentare coeperunt, vt seculi vnus intervallo plures multo quam quadringenti nomina sua Vniuerfitatis Franequeranae Albo inscripserint. Prolixum quia foret catalogum hunc e Protocollo per annorum seriem contextum hic subnectere integrum, eos itaque vnice loco hoc recensendos delegimus, qui studii Medici causa apud Franequeranos diuersati sunt: anno 1642. *Benedictus Arkosi*, anno 1651. *Samuel Enyedi*, anno 1657. *Paulus Görgei*, anno 1665. *Io. Köpetzi*, anno 1672. *Paal. Tartzali*, anno 1674. *Franc. P. Pápai*, anno 1683. *St. Fejervári*, an. 1686. *Sam. Köleseri*, anno 1692. *St. Huszti*, an. 1694. *Georg Briccius de Vizakna*, anno 1697. *St. Fogarasi*, anno 1700. *Io. Csüzi Cseh*, anno 1701. *Io. Herczeg Debrecinus*, anno 1702. *Io. Oervendi*, anno 1704. *Matth. Hentzidai*, etc. Qui vero reliqui labenti hoc seculo e popularium nostrorum

ARTICVLVS XXXVII.

P'ETSI (*aliter Peechi Lucas*) Praenobilis
hic Hungarus loco natiuitatis non minus,
quam

nostrorum numero Doctorum in Medicina axiomatibus
Franequerae cohonestati fuerint, alii facile referre
iam poterunt, nos *Paullum Nostrum* heic loci
indicauisse sufficiat. Eadem hac opera iuuabit re-
liquorum quoque Professorum Ill. Gymnasii Helv.
Conf. add. S. Patakenfis Catalogum, inde a pri-
ma origine ad nostra vsque tempora continuatum,
prout is in Libro Legum Scholae laudatae, atque
Historia Eccles. Pauli Ember reperitur, hic adne-
ctere integrum: licet anno iam 1522. nobilem
Ludum litterarium dicto loco existisse fide monu-
mentorum constet, prior tamen illius moderator
nominari nequit, nisi *Stephanus Kopátsi* circa an.
1550. *Io. Vitus Baifaratius*, Med. Doctor, ab
anno 1556. ad 1567. *Basilius Fabritius Szikszai*,
anno 1565. mort. anno 1575. *Georg Caesar Cas-
souiensis* circa an. 1577. *Matth. Thoraconymus*,
anno 1589. *Demet. Krakkai*, anno 1596. *Moises
Vásárhelyi*, anno 1601. *Mich. Lani Szepfinus*,
circa an. 1612. *Steph. Siderius Szikszai*, frater
Io. Siderii, Pastoris Tartzaliensis, anno 1612.
Georg. Korotx Szepfi, anno 1614. *Ge. Lövei*,
Io. Szentxi, *Io. Filitzki*, anno 1620. *Mart. Dus
Murakózi*, anno 1622. *Bened. Bakai*, an. 1630.
Ge. Salánki, *Andr. Ruszkai*, anno 1631. *Ge.
Zemlényi*, anno 1634. *Paul. Szepfi*, 1636. *Io.
Simandi*, *Matth. Komjáti*, *Franc. Veretzi*, 1637.
Steph. Fövényesi, *Io. Bényei*, anno 1639. *Dav.
Valerius ex Iudaeo Christianus*, Med. Doctor,
Io. Tolnai circa an. 1646. *Dan. Kolosi*, *Io.
Amos Comenius*, *Alex. Huszti*, *Io. Zebegnyei*,
anno

quam habitationis, Tirnauiensis est: virum ordinis Religiosi, et illustrandarum rerum patriarum

anno 1643. 8. Ian. *Casp. Szepfi*, 1645. 27. Febr. *Steph. Benjamin Szilágyi*, 1645. 21. Dec. *Matth. Nográdi*, 1649. *Io. Herzeg. Szilufi*, 1652. *Andr. Vatzí*, anno 1652. *Thom. Ujvari*, *Sam. Lippai*, *Io. Sz. Peteri*, *Paul. Szántai* † anno 1656. *Melchior Batzoni Baló*, anno 1657. ad annum 1663. *Io. Köpeczi*, Med. Doctor, anno 1665. *Steph. Verefegyházi*, *Mich: Buzinkai*, anno 1656. 4. Mart. *Io. Pafaházi*, anno 1657. *Valent. Köpetzi*, anno 1665. ad annum 1668. Atque sub Buzinkaio et Pofaházio, indicatis duobus Praeceptoribus suis, Schola S. Patakina per Sophiam Báthori, Viduam Principis Georgii II. Rakótzí, anno 1672. d. 28. Sept. turbata, anno sequente transfuit Albam Iuliam Transyluahorum sub protectionem Principis Mich. Apafii I. vtroque ibidem, illo quidem anno 1683. d. 23. Nov. hoc vero anno 1686. d. 3. Maii mortuis, sed anno 1683. Iuuentute hac scholastica in duas classes bipartita, et parte altera Albae Iuliae persistente, pars altera reuenit S. Patakinum, vtraque autem eosdem et ritus et leges constanter obseruatura. Schola S. Patakensis sequentes nacta est a reditu Professores: *Io. Tsetzi sen.* anno 1686. inaug. sub quo vice altera Schola haec anno 1687. fatorum iniquitate loco dimota Gönccinum transfuit, vnde anno 1695. in Urbem Cassouiensem immigrauit, et mox anno 1696. in suburbio sedem inuenit, quoad anno 1703. bello ciuili dissipata, antiquam suam sedem d. 13. Dec. anno 1704. denovo S. Patakinum recuperaret; vbi *Io. Tsetzi sen.* anno 1708. 14. Maii mortuo succedunt *Steph. Simándi*, an. 1709. *Andr. Füleki*, 1711. *Io. Tsetzi jun.* 1713. *Greg. Szomolló Nagymihályi* 1719. *Mich. P. Szathmari sen.* 1734.

rum exeunte seculo XVI, studiosissimum existi-
tisse non vanis colligitur indiciis: num artem
medi-

1734. d. 17. Sept. *Dav. Sárkány* 1734. 21. Oct.
Mich. P. Szathmári, Mich. fil. 1742. *Steph. Ba-
nyai* 1744. *Paul. P. Szathmári* Med. Doct. Mich.
sen. fil. 1759. *Io. Szentefi* 1767. d. 1. Maii.
Steph. Sz-Geörgyi 1767. 15. Dec. *Mich. P. Szath-
mári* AA. LL. Medicinae et Phil. Doct. Mich.
iun. fil. 1772. mort. anno 1773. *Gabr. Fülep de
Oer* Theol. Doct. 1773. 20. Mart. *Martin Szi-
lági* 1773. 20. Sept.

Schola vero Iulia Albenfis sequentes suscepit ex or-
dine Professores: *Steph. Kis Komáromi* an. 1686.
d. 20. Iun. ad annum 1700. *Sam. Kaposi* anno
1690. † anno 1713. d. 23. Iul. *Io. Berzsetei* an.
1713. † anno eodem d. 23. Oct. *Andr. Zilahi
Sebefs* anno 1714. d. 2. Febr. Claudiopoli postu-
latus, et anno 1719. peste mort. *Mich. P. Szath-
mári* anno 1716. d. 21. Febr. Tokajino accersit-
tus, et anno 1734. 3. Sept. postulatus S. Pata-
censis. Anno 1716. d. 26. Mart. Schola Albenfi
loco dimota, Sebeffio et Szathmario Ducibus in
Castellum vicinum Karko, et mox anno eodem
d. 2. Dec. *Marus - Várfelhelyinum* deducta est,
vbi cum Ludo eiusdem oppidi litterario mox coa-
luit, retenta interim arcta sua in hunc usque
diem erga Gymnasium S. Patacense adfinitate. Il-
lis postea adnumerati sunt: *Mich. Kópeczy* ab anno
1718. ad 1720. *Io. Kovesdi* ab anno 1721. m.
Nov. ad ann: 1760. d. 30. Dec. *Sam. Rimaszom-
bati* ab anno 1735. 24. Apr. ad an. 1738. *Sam.
Nádudvari* anno 1741. fuga delapsus anno 1745.
Sam. Tetsi ab anno 1742. ad ann. 1756. *Steph.
B. Intze* ab anno 1749. m. Iul. ad annum 1776.
d. 4. Mart. *Mich. Benkő* ab anno 1757. m. Ian.
ad 1773. 12. Mart. *Alex. T. Kovásznai* anno

medicam professus fuerit, haudquaquam adfirmaverim, scientia tamen in primis Botanica inter populares suos, pro aevi sui ratione excelluisse certum est, licet in republica litteraria Hungariae civibus nostris ad haec usque tempora eo nomine ignotus fere delituerit.

O P E R A.

- I) *Epitome Rerum Hungaricarum, velut per indices descripta, Auctore Petro Ransano, apud Matthiam Regem, olim Regis Neapolitani, triennium legato. Impressum Tirnaviae: Eliminatione et Relectione, Lucae Peechi Pannonii M. D. LXXIX. in 8. alph. I. Reu. Nicolao Telegdino Episcopo Quinque-ecclesiensis, Administratori in Spiritualibus Archiepiscopatus Strigoniensis Noster inscripsit, quem in calce praefationis praemissae per bello carmine gratulatorio ut studiorum suorum altorem adlocutus est, subnexo hoc lemmate: Non Dolo, sed Virtute. Ransani Epitomen hanc Io. Sambucus omnium primus edidit in lucem Vienna. An. 1558. in fol. min. typis Raphaelis Hoffhalter, quam postea Peechius anno et loco statim indicato repetiit,*

ea

1764. m. Ian. Steph. Bafa anno 1774. d. 1. Maii.
Sam. Szabó anno 1776. postulatus Enyedinus an.
1779. Ios. Pap. Fogaraji ab anno 1779. d. 17.
Nov.

Wespr. P. H. T

ea tamen lege, vt omiffam a Sambuco *Dedicationem* operis Ransanianam, D. Matthiae Corvino Regi oblatam, praefigeret; et *Indicem primum*, continentem orationem Auctoris ad Regem Matthiam, et Reginam Beatricem, a Sambuco aequae neglectam, vtramque ex MScto exemplari in Bibliotheca Sigismundi Tordae latenti protractam adiceret, et sic Indices, siue capita, epitomes vno numero auget, quum in Sambucina eorum nonnisi XXXVI. numerarentur: Vterque Ransani editor, Sambucus aequae ac Peechius, historiam de occupata per Matthiam Austria ad infelicem usque cladem Mohacsianam, et vix amplius, produxerunt, diuerso et scribendi genere, et historiarum fonte, quo sua hauserunt, diuerso plane vfi. Peechius Appendicem breuem de Rebus Hungaricis ex Lib. 8. Decad. 4. Anton. Bonfinii desumpsit; Regnum Vladislai Regis vnde depromserit, non facile diuinaueris; Regnum vero Ludouici Regis in campo Mohach occisi ex St. Broderitho mutuatus, totumque opus lemmatibus ad marginem adpositis exornauit: sed in quantum interim editio nostra Peechiana et Sambucina, aut etiam Francofurtana anni 1600. Collectioni Bongarsianae Nro. IV. vel Lipsiensi an. 1746. Schwandtnerianae Tom. I. Nro. IV. intertexta differat, ex contemplatione singularum in ordine poterit lucidissime Lectori constare. Novissima vero editio Ransani Budensis,

denfis, an. 1746. in 4. procurata, ita Peechiana nostrae adtemperata est, vt eam, quam fieri posset, exactissime exprimeret prae reliquis, hoc praefixo titulo: *Epitome Rerum Hungaricarum velut per Indices etc. annis abhinc CLXVII. impressa, studio et opera Lucae Peechii Pannonii. Nunc dentum ob eius elegantiam recusa Budae an. 1746.* Sed de Peechiana hac, aliisque Ransani editionibus, consulenda est *D. Godofredi Schwartzii, Igloviensis Hungari, Recensio critica Epitomes Rerum Hungaricarum Ransani, Lemgou. an. 1774. in 4. plag. 9. edita, sed legenda imprimis est erudita excellentissimi Hungariae polyhistoris, Ionae Andreae Czirbeszii nostri, Critica aequae, Criticae Recensionis illius Recensio, in Ephemeridibus litterariis Vindobonensibus anni 1775. Partic. XXII. XXIII. et XXIV. publicata, in qua de Peechio, vt altero Ransani editore, pro more suo, satis docte scilicet, vt solet, vir hic eruditissimus differuit. Ast non modo clar. Schwartzius, sed ne Reu. Schier quidem Peechianam Ransani viderat editionem, vt ex Dissertatione Eius de Regia Bibliotheca Budensi pag. 61. certum est, castigat enim Iac. Echardum et Sigismundum Ferrarium, affirmantes, Ransanum, epitomen suam Rer. Hungaric. Matthiae Regi dedicauisse, ipse maiori iure reprehendendus, qui sola Sambuci editione contentus fuerit. Non absimiliter reprehendendus etiam merito est nuperus*

Ranfani editor Budensis, quod extrusa inconsulte pereleganti Peechiana Dedicacione; Nicolai Telegdii, Episcopi Quinque-ecclesiensis, et Sigismundi Torda, virorum egregie de Patria meritorum, famam turpiter obliterare voluerit.

- 2) Meditationes S. Augustini, vernaculo Ser-mone Hungarico expressae. Viennae an. 1591. in 8.
- 3) *Keresztien Szűzeknek tisztességes koszoroia; avagy Lelki faues kert, lelki virágos Kert* Ternau. an. 1591. in 8. Liber hic in patria redditus iam est, alba cornicula rarior; hoc quoque, quod tenemus, exemplum lacerum est, et complet. plag. 23. explicitque in fol. 188. cetera vt in initio ita in fine potissimum desiderantur. Plantarum singularum faciem, quarum indolem, naturam et virtutem medicam exposuit, Iconibus periti artificis manu fabricatis scite admodum, vltra quam credere fas est, repraesentauit. Auctorem hunc Tirnauiae Hortum Botanicum aedibus suis vicinum aluisse vltima prooemii verba manu sua signata aperte nos haec con-docefaciunt: *Költ Nagy Szombatba magam hazam mellett ualo uiragos faues Kertben, Szent Mikaly Archangyal napja. 1591. Peechi Lukach.* Licet insignis Cimelii huius litterarii patrii aliquam iam Biographiae nostrae Centur. II. part. I. pag. 175. seq. iniecerimus mentionem, vt tamen vberior tanti thesauri inter nos posterosque nostros conseruetur
noti-

notitia, licebit in eo excerpando et in Aduersaria haec inferendo aliquantulum loco hoc nobis esse prolixioribus, eandem aevi illius orthographiam ex integro obseruaturis:

- 1) Az Saarga fü ki kelettel nyilic, kit Primulam veris auagy verbascum odoratumnac huanac, az koszoru köttesben szolgal es mindgyart az ki keleynec es tauasznac elein talaltatic, es öszel szünic meg: ez virag örömeft szaraz mezökön neuekedic: ez virag gutta üttestul oltalmaz, embernec szivet erositi, es ha vizet veszic, minden fekelt, es fakadekot gyogyit, es szarazt.
- 2) Az Szekfü tellyes, veres, feier, auagy chepegetet szineuel folotte ekeszeti az koszorut es kanuat. az Szekfü nemelly tellyes, nemelly közep szerö, nemely chak paraszt; az nyarnac keszdetin mingarast nyilni keszd, es az teli ideig nyilic, eros deret es hideget nem szenuedhet, hanem fökeppen leueleit es viragiat meleg helyeken szokta ki terieszteni: az szekfü valamenire keseru, mindazonaltal gyönörüseges illatot ad magatul: ful faidalmot, sziu fogast, gutta üttest, keleuent, kigyó fertest, harapast, és egyéb fele, betegsegec ellen szolgal.
- 3) Az Saarga, feier, es szederies iuolac ü magokban szepec, es illatozasokial gyönörüse gossac, az koszorut is ekeszitic, es kaszdagettyac, tauaszal keszdnec nyilni es az egesz nyaron viragoznac: az vize, embernek szemet tisztitya minden fekelyeknec genetiet szaraztya, az aszon allatoknac terme szet szerint valo fol-

- tyas beteg seget inditya es hamar ki kergeti: az ember szaiianac inbeli faidalmat gyogyitia, midön ezeket a viragokat meg a sz allyac, töric, es vgy iszac auagy velle mossac.
- 4) Az keec iuola, ki keletben szokot nyilni, az böit mas haban viragozo kec iuola, az ü gyünyorüfeges, vastag; es eros illatozassoual kulömböz az eb neuo vad iuolatul, nem ok nekul neuezik az regiek iuolanac, propter violentiam odoris, az illatnac eros voltaert, az iuolac öromest uönek az arnyekba, kofal auag souenyek mellett; az iuolaknac kiseded viragoe es röuid szaroc vagyon; embernec feiet hiuesitic, es könyebitic, az alomban nyugodalmat hoznak, es az eltetö lelegzetet erőssetic.
- 5) Az Czipros erős es kedues illatot ereszt magatul, de f'keppen midön vele fustölne, telben is zöldön meg marad, az merget meg fotia, es ellen al, a kigyót meg bagasztya, midön azzal fustölnek.
- 6) Az Maiorana, igen szép illatozo virag ü, öromest neuekedic es leueleit ki terieszti, midön köuer es ganaios helyen vagyon hoszu es erős hideget nem szenvedhet, minthogy ü nyari virag az nyarnac keszdetin keszd neuekedni es leuelezni. es neuekedni mind a teli ideig; az el vesztet szollast meg hozza, es ha neduesseget embernec fulebe bochattiac, az hallast nyilatkozattia.
- 7) Szep virag az Putnoc, auagy Czombor, az ü leuele valamennyire hasonlatos az maiorana-hoz, igen közel az földön neuekedic, kiualt a nedues

medues es munkara alkalmas helyen, a mine-
mu helt szeret, ott öromest meg marad, szá-
porodic es ki teried, ugy hogy ugyan nagy me-
zőket el fogion, azért neveztetik pulegium nac a
pululando, hogy igen el száporodic midön egyeb
minden fuuec az heüfegül megheruadnac, es szá-
radnac, akcor keszd ü, ez putnoc viragozni,
igen beü es erös illattia vagyon, es azért va-
lamennire ugyan kesserü és chipös szaga va-
gyon; midön ember feien hordozza, akarminemü
ferget ki kerget, es ha vízben meg főzie, minden
viszketeket az börnec, havele mossac, meg enyhiti.

8) Az Boldog Aszony rosalia az ü szép es tet-
tetes piros szineuel kiuül a koszorut igen ekef-
siti, es szépiti, hasonló ü az feier es saarga iuo-
lahoz; meg tartia azoknac eleteket kic az scor-
piotul meg fertetnec.

9) Az Bechi fü meg nem szokot aggan, az ö
leuelet meg sem változtattia, hanem szinet szün-
telen meg tartia es viseli, szép es kedves illa-
to, telnek közepen is koszoruhan kötheted; ala-
chon, és száraz helyen és mezöben terem; ke-
regded es saarga viragia vagyon az tetein, mint
valami Arany ugy tündöklic, es az nap ellen
igen fenyescedic; haruhac köze rakiac, az
molyt, es egyeb hituan ferget meg öli, es el
kerget, es ha borban meg főzie, gilisztat ker-
get, kemen maiat lagyit, az embernek leped es
vesseiet könyebiti.

10) Az tarka iuolanac ött kisded levele vagyon,
haron fele szinben, kettei szederies, kettei
feier, es az egyei saarga, hasonlo ez az ki

keleti kec iuolához, alacson szara vagyon: mindgyart a ki keletnek elein a is nyilni szokott, es viragzic az egész nyaron, mind az őszi ideig; az aszomy alutaknak emleiet avagy melyet tisztitia, vereteket kerget midön vizet iszac, ha meg szaraztiac, es porat valami mezben keveric, sebet es törest gyógyit.

11) AZ Barson virag az u kedues és szépséges szineert ezer szép es szeretett viragianac is hiuattatic viragi tellyességgel lagyac, es illetesre sima puhac, mint valami barsony, bar ez fü es virag meg szarodgon is, mely igen lassan történic, de vgyan meg tartia szépséges szinet, es gyengeséget.

12) AZ Basilicum fűnec kisded Leuelei vagynac, es gyengec, igen szép illatia vagyon mint a székfűnec, kit vgyan székfü Basilicomnac is neveznec, leg először az első részein szokott szép feier viraggal viragozni, es vgy lassan lassan megyen a teteiere az virag, ha eczetben aztattiac, az szedelgest es bagyadast el szokta venni, es az ökor nelueuel meg főzuen; leuet ha ki isza, banatot, es fantasiat kerget, es ha a szemre teszic, heuseget könebiti.

13) A fűzep es kednes illatu rosac, töuiskes veszükön neuekednec; az rosa viz az fekelt es sömört el kergeti, az embernec böret gyengiti, az szemnec nedueesseget szallitia midön vele mosgattiac, es az rosa egyeb hiueffitö füuekel egyetemben a tisztatalansagot szallitia, es ha meg töric, minden heuseges sebet, szakadast, ha

ha rea rakiac es tüzes kegyetlen kilefeket meg ront, es ellene ál.

- 14) AZ Borsola vagy Indiai Szekfü szép es arany jzínü Leueleket, es mint valami Saárga barson olyan viragot visel, fűkeppen akcor szép és gyönyörűseges virag, midön szamlalhatatlan leueleit telyessen ki nyilua muttogattia; ez rosa kedues fu tekintetre es vastag ereie vagon, inkább nagy voltaual es kedues szineiuvel tölti be embernek szemet; nagy volta miatt az kofzoru-ba nem kötic, hanem viraganac egy vagy három leueleit, az ü szara leuele es viraga oly büdös, hogy semmikeppen el nem titkolhattia.
- 15) AZ Ruttat ki kelettel, midön az nap egyenlő az eyillel kel plantalni es vetni, hogy böuebben es jobban terremien, közönséggel tisztá és száraz inkább, hogy sem nedues és köuer helyen neuekedic, az mereggel meg sertet embert segiti, eletet vidamitia, midön először azt meg eszik, kigyonac, gyiknac, varasbekanac merget kergeti (azert szoktac magokat az buuölökis midön kigyokat chalogattiac es fogyac rutauaual erőfiteni) de unön magokat az kigyokat, és bekakat uzi. Nem is gonosz közetl ültetni az Salliahoz, mivelhog a bekac oit örömaft laknac.
- 16) AZ Rosmaring erős es gyönyörűseges illatot ad magatul; bar aszu es száraz legyen is, meg is meg tartia az ü szinet, illatiat, és ereiet, örömesben neuekedic az melegén, es esztendő által ketszer viragzik, tauaszal es őszel; valasztot keduel, es kiuant akarattal kofstoliuc az

- etelt es italt, melyekbe talaltatic a rosmaring; budös lehellet ellen szolgal, hurasott es torhazast kerget, es minden hideg nedves folyast ember nec feie ueleiebul tisztit.
- 17) AZ Leuendua es Spikanard ket szepseges fauec, es viragoc ere iekcel es miuoltokkal igen hasonlatossoc egmashoz, kikelettel zöldül nec, es kis aszony hauaban es öszel viragornac, mikor viragokat is le metelhetic, es az egesz esztendő által elhetni vele, ez ket virag az testben valo szelletet el oszlattia, az saargasagot, es allo víz korsagot kergettic. és az hideg gyomrot melegi tic.
- 18) Narcissus, Te mondad fü; igen szep kised rosa, nemeli feier, ne mely veresses u köztöc, magos hegyeken szokot közönseggel teremni; igen szep illatia vagyon, minden nehez dagadast, és törest, meg lagyit, az sebestö nyilat, auagy egyeb hadakozo fat, az sebek bül ki vonszon, egetest, és koszueny faydalmat könyebit, ha gyukeret meg töröc es valami mezzel öszve keueric.
- 19) AZ Isop kichin füuechke ugyan, nem igen szep is, de szepillatia vagyon, szepiti az orczat, es szep szint chinal, mint a regiek is eltec ristulasoknac idejen. Exod. 12. Leu. 12. Num. 15. sog faiaast köniebit, az sebekbul merget tisztit, es az törött meg veszte: vert emeszi.
- 20) A Rukercz törpe virag, alachon es chac az földhöz közel vagyon, könnyen is el turhati, hogy egyeb fauec u mellette magassabban fel nöhes-

*hessenec, az koszorut igen ekesiti, es vgan
 chac azert is tartiac ekessegert, midön ven-
 degseg vagyön, egesz esztendö által mind tala-
 lyac, de fökeppen ki kelettel, ez igaz! Seb-
 gyogyitto virag, ha vizben meg fözic, es ugy
 meg iszac, mind külsö mind belsö sebet gyogyit.
 Singularis ea Libri huius dos est profecto,
 vt dum Auctor Virgines ex enarratis ordi-
 ne floribus, Ieonibus quam pulcerrime ad-
 umbratis, Sertum contexere docuisset, tum
 Virtutes totidem, illarum potissimum sexui
 accommodatas, enarrat; hortaturque simul
 matres familias, vt filiarum suarum felicita-
 ti sempiternae consulturae, iis velut totidem
 fertis illas exornare, omni virium conten-
 tione adlaborent; Quae vero illa sint splen-
 dida Virginum ornamenta, ad conciliandum
 libro pretium pertinere existimem, nominum
 tenus duntaxat sermone, vt scripta sunt,
 patrio in tabellam hanc inscribere: *Az isten
 igeiehez, es szolgalattyahoz valo kedves szere-
 tet; Az Istenec igaz szereteti; Istenec felelme:
 alazatosseg: Imadsag: hala adas: az igaz hit-
 nec nilvan valo vallasa: Az Venekhez valo
 tisztetet: dolgolodas: tisztessages maga tartas:
 Nyaiasag: Irgalmassag: Szemermetesség: Ra-
 giu sag: Mertekletesseg; Lelki es testi tiszta-
 sag: Meg elegedes: Adakozas: Tokelletesseg:
 Halgatas. Nec quidquam interea mirandum
 duxeris L. B. dum Maiores nostros scien-
 tiam Botanicam sic rebus diuinis adtempera-
 re legeris, scias, velim, genti Hungaricae
 fuisse**

fuisse familiare admodum iam ab ipsa felici eorum ad fidem Christi conuersione, Vegetabilibus Religiosa quam plurima, a rebus diuinis, Deo scilicet, Viris sanctimonia vitæ illustribus, bonis malisque genis, desumpta indidisse nomina, pauca saltim heic loci speciminis instar adduxisse e re nostra esse iudicauimus: 1) *A Sanctissimo Dei nomine deriuata: Isten'fája*; abrotanum. *Isten' szakála*; Viola tricolor, pimpinella alba, et arum vulgare maculatum. *Isten' kenyere*, Botrys, et ambrosia. *Isten-nyila*, *Isten' kulcsa*, *Misse-gyertya*, Orobanche. *Isten'haragja*, gratiola. *Isten-korsötskája*, Sium aquaticum. *Isten' atkozta tövis*, Eryngium vulgare. *Sz. Haromság ivolya*, herba Trinitatis, iacea tricolor. *Isten' lova' farka*, asparagus. *Isten' pohárkája*, helxine, cistampelos. *Isten' táskája*, bursa pastoris. *Isten' paréj*, blitum maius rubrum. *Isten' tenyere*, ricinus vulgaris. *Kristus' keze*, vagy *tenyere*; idem, etc. 2) Nomina a viris sanctis mutuata: *Salámon' petse'ttye*, polygonatum. *Sz. Péter' kulcsa*, primula veris. *Sz. Antal' virága*, gallium. *Sz. Iván' virága*, idem. *Sz. Iános' füve*, horminum, item hypericum perforatum, nec non Liquiritia. *Sz. Iános' öve*, artemisia vulgaris. *Sz. Iános' virága*, bellis maior pratensis, buphthalmus. *Sz. Iános' kenyere*, filipendula et filiqua dulcis. *Sz. Iános' gyökere*, victorialis longa. *Sz. László Király' füve*, gentiana cruciata. *Sz. György füve*, ophio-

ophioglossum. Sz. György'virága, Primula veris, et Lilium convallium. Sz. György'lova' farka, asparagus fyluestris. Sz. Iakob'füve, Iacobaea vulgaris. Venus Aszszony feredöje; dipsacus. Sebesty'en, Mixa. Sz. Iakob'virága, bellis maior pratensis, et Chrysanthemum maius. Sz. Benedek'füve, Cariophyllata officinalis. Sz. Lörinez'füve, Vincetoxicum seu Asclepias. Sz. Robert'füve, geranium moschatum. Sz. Simeon'füve, Malua alcea. Szűz Mária'papucsja, Calceolus Mariae. Szűz Mária teje, vagy Tenyere, Alchymilla officinarum, et carduus Mariae. Sz. Maria Magdolna füve, Nardus vtraque, celtica et aggestis. Sz. Magdolna'füve, Valeriana officinar. Sz. Ilona Aszszony'füve, adianthum rubrum, vt et horminum. Sz. Borbála'füve, Barbarea. Boldog Aszszony'rosája, auricula flore rubro. Boldog Aszszony Mentája, Mentha graeca. Boldog Aszszony'ága, Sabina. Boldog Aszszony'teje, carduus lacteus. Boldog Aszszony'tövisse, Carduus Mariae. Boldog Aszszony'palástya; alchymilla officinalis. Boldog Aszszony'Csipkése, rubus Idaeae. Boldog Aszszony'köldöke, Cotyledon, seu umbilicus Veneris. Boldog Aszszony'haja, epithymum. Szent Fu, Verbena. Aldott Fu, Pápa fu; carduus Benedictus. Ditsöffeges Fu, Veronica, etc.

3) A bonis malisque geniis nuncupata: Angyal rugta fu, Nummularia officinalis. Angyal Fu, Angelica. Angyal édes gyökér, Polypo-

lypodium. *Ordög meze*, *Gentiana maior*. *Ordög harapta fu*, *Succisa*. *Ordög tej*, *Esula minor*. *Ordög szekér*, *vagy keringö*, *eryngium*. *Ordög grekolya*, *veratrum album*. *Ordög borda'ja fu*, *Filix ramosa maior*. *Ordög gyöker*, *Helenium*. *Sátán fu*, *Melissa turcica*. *Boszorkány kása fu*, *Festuca fluitans*, seu *gramen mannae*, etc. Omnes et singulas diuinas has herbarum denominationes apud Maiores nostros pridem in vsu fuisse ex antiquorum rei herbariae in patria scriptorum, *Petri Melii*, *Stephani Bejthe*, *Lucae Peechii*, *Casparis Madáts* libris luculenter euincitur: imo iam *Chabae*, Regis Hungariae antiquissimi, Filii *Attilae*, ex *Honorii Caesaris* filia suscepti, temporibus in consolidandis vulnerebus *Pimpinella saxifraga*, felici vsos fuisse successu, historiarum patriarum abunde testantur momenta, vnde laudata herba haec, dicta *Pimpinella*, nomen suum *Csába-irje* in hunc vsque diem constanter apud nos retinuerit. Ex iisdem fontibus statim indicatis clarissime perspicitur, priscam quoque Hungarorum gentem, plantarum cognitione maiorem in modum fuisse delectatam, singulari cura in eo elaborantes, vt genuina vegetabilibus quibusuis imponerent nomina, alia ab hominibus eorumque partibus, alia a quadrupedibus, vel auibus, aut insectis, aliisque rebus viuentibus non minus, quam vitae omnis prorsus expertibus, fere innumeris petita: in hominum classe desumptam

tam nouimus frequentem nomenclationem a feminabus, earumque partibus, regina, puella, sacerdote, monacho, studioso, pastore, molitore, mendico, obstetrice, nec non lutra, marte, vrsu, lepore, boue, agno, leone, cane venatico, equo, capro, capra, ceruo, cane, asino, porco, tauro, vitulo, fele, vulpe, lupo, mure, draccone, item rana, serpente, scorpione, lacerta, hirudine, blatta, cimice, pulice, apibus, pediculo, philomela, accipitri, miluo, gallo, gallina, ciconia, hirundine, cuculo, columbo, fulica, anser, coruo, cornice, perdice, aquila, vlula, pica, et quisnam reliqua omnia ordine iam enumerauerit? Haec, quae in laudem gentis nostrae haud praefiscine in re Botanica nunc enunciauimus, nostra quoque aetate eodem in patria modo obtinere dignoscuntur ex illo bonae frugis *Iosephi Csapó*, Med. Doctoris, *Libro herbario*, quem vir hic eruditissimus, et collega mihi coniunctissimus, sub tali praefixo titulo: *Uj faves és virágos Magyar Kert*, Pofonii an. 1775. in 8. plag. 20. typis Landererianis editum publicauit. Sed quibus praeterea scriptis laudatissimus hic Urbis nostrae Medicus inter populares notum se effecerit, meruit omnino heic loci a nobis nouissime serie hac commemorari: 1) *Difquisitio de praesentia liquidi neruei in musculo, in actione constituto, et de cavitatibus fibrarum muscularium*. Argent. an. 1756. in 8. plag.

I. 2) *Problema Theoreticum de auditu, et practicum de Pleuritiide enodatum.* Basil. an. 1758. in 4. plag. 1 $\frac{1}{2}$. 3) *Dissert. inaug. Med. De Febre Hungarica.* Basil. an. 1759. in 4. plag. 3. 4) *Kis Gyermekék' Isputállya.* Nagy-Károly. 1771. in 8. plag. 8. *Recens. in Ephemeridibus litterar. Vindobon. an. 1771. partic. XIII.* 5) *Orvoslo Könyvecske, melly betegeskedő szegény forszú ember számára, és hasznára készült Csapó Ioseph, Orvos Doctor által.* *Manu scriptus liber est, lucem exspectat publicam.*

ARTICVLVS XXXVIII.

PRAETORIUS (*M. David*) Daniel Krmann, Aug. Confess. addictorum superattendens in Historia Eccl. Hungar. Euang. MScta meminit Petri Praetorii, pastoris Roklensis in Scepusio, qui dum Abrahamum Christiani, in Villa Crucis Scepusiorum Concionatorem crimine laesae maiestatis diuinae grauer oneraret, hunc illius calumnias sibi obiectas *Thefibus suis Apologeticis de Coelo, de Ascensione Christi in coelos conscriptis* et Bartphanis typis anno 1599. in 4. in lucem editis, egregie obtruisse idem sacer Historicus memoriae posteritatis commendauit. Ex hac turbulenti hominis profapia originem suam accepisse nouimus *M. Dauidem Praetorium*, in *Gymnasiologia Resikiana MScta Sect. I. cap. XI. §. 13.* Zipser vel Zibser aliter adpellatum, de quo in *Fastis Gymnasii Kesmarkiensis Scho-*

Scholasticis, quos *Matriculam* vocare solemus, talia litteris consignata hodieum leguntur : *M. David Praetorius, Kesmarkini anno 1577. natus, confirmatis Roslochii, ubi et Magisterii titulum consecutus est, studiis, regundae Scholae patriae anno 1608. admotus, ad annum 1639. commissam sibi prouinciam cum magna uilitate administravit.* Hunc David Frölichius Scepusio-Pannonius in Prognostico suo Astrologico, anno 1623. Vratslav. in 4. edito, *Virum eruditissimum, Medicum, Scholae patriae suae Rectorem et Curatorem, alibi vero in scriptis luce publica donatis, Venerabilem senem, polyhistorem consummatissimum, Scholae patriae Rectorem dignissimum et praeceptorem optimum* adpellat. Quae et quanta ad naturae arcana peruestiganda studio suo contulerit adminicula, vel ex eo colligere licet indicio, quod dum se iam morti vicinum esse praesagiret, nec pedes amplius officium facere quirent, exportari se e domo sua mandauerit, et conuersus ad Carpati Montes, quos vertente quouis anno visitauerat, supremum ei dixit vale, gratumque testatus est animum pro herbis saluberrimis, quarum usum et utilitatem medicam a socero suo in primis Bartholomaeo Bertramio, Consule et chimico Kesmarkiensi fuerat ante edoctus.

O P E R A.

- 1) *Dissertatio Logica. De Categoria Qualitatis.*
 Stetini anno 1601. in 4. Ioanni Krausio,
Weszpr. P. II. U arcis

arcis Lublouiensis, et XIII. Oppidorum Provisori, Patrono suo dedicata.

2) *Rectores Ceismarcensis Scholae.* Sub tali Libelli titulo concinavit Catalogum Rectorum Gymnafii Késmarkiensis, hic in compendio iam exhibendum :

Anno 1570. 1571. Lucas Fabinus migravit Eperiesinum.

1572 - 1574. Matthias Thoraconymus pulsus a P. Georgio Sommero.

1575. Emericus Sonntag factus Notarius et Politicus.

1576 - 77. Sebastianus Ambrosius factus Concionator Eperiesiensis.

1578 - 79. Io. Greiffenzweig, Marci-villam iuit.

1580. Daniel Rechenius.

1581 - 84. Paullus Manichius primus Ramista in Scepusio, post Pastor Georgio Montanus.

1585 - 86 - 87. M. Nicol. Gabelmannus factus Historicus Rudolph. Imperat.

1588 - 89. Io. Sonntag concessit Bartpham.

1590. 91. 92. 93. 94. M. Mich. Marthius Neosoliensis, in eius vocationem plus C. floren. exposit.

1595. Factus Notarius Marthius, et Substitutus M. Ioannes Myllius vsque in annum 1598.

1598. 99. 1600. Adamus Cunsch deletus peste.

Anno

Anno 1601. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 10. Frölichius.

Ab anno

1608. Ego M. David Praetorius haereo.

Vsq̄ue ad annum 1601. tantum temporis iam expleui, quantum alii tredecim.

3) Obseruationes varii generis prostant in Ephemeridibus, Calendariis dictis, Davidis Frölichii, Astronomi Pannonii, ab anno 1623. ad annum 1640. in 4. Vratislaviae vlibus Scepusiorum et in primis Kesmarkientium publicatis:

a) *De Parello et Cruce in Luna die 6. Februar. anno 1621. Kesmarkini in Hungaria obseruatis. Legitur scilicet in Diario an. 1623. mente Februar.*

b) *De Cataclysmo Kesmarkiensi, anno 1619. die 29. Iun. orto ex immodica aquarum ex Carpato delabentium mole, et Ciuitatem cum insigni incolarum damno inundante. Ibidem mense Iunio.*

c) *De Cataclysmo Scepusiensi, anno 1617. 25. Iul. orto, in quo non modo homines, sed et reliqua animalia suffocata multa, pontes vbique disiecti, et messis spem Ciuium frustrata. Ibid. Mense Iul.*

d) *De Eluuiione Aquarum anno 1622. die 22. Aug. territorium Kesmarkiense cooperienti. Ibid. Mens. Aug.*

e) *De morbis et mortibus puerorum, et reliquorum hominum in primis iuuenum ex immodico fructuum horaeorum esu Kesmarkini an.*

arcis Lublouienſis, et XIII. Oppidorum Proviſori, Patrono ſuo dedicata.

2) *Rectores Ceismarcenſis Scholae.* Sub tali Libelli titulo conſinauit Catalogum Rectorum Gymnaſii Késmarkienſis, hic in compendio iam exhibendum :

Anno 1570. 1571. Lucas Fabinus migravit Eperieſinum.

1572 - 1574. Matthias Thoraconymus pulſus a P. Georgio Sommero.

1575. Emericus Sonntag factus Notarius et Politicus.

1576 - 77. Sebaſtianus Ambroſius factus Concionator Eperieſienſis.

1578 - 79. Io. Greiffenzweig, Marci-villam iuit.

1580. Daniel Rechenius.

1581 - 84. Paullus Manichius primus Ramiſta in Scepuſio, poſt Paſtor Georgio Montanus.

1585 - 86 - 87. M. Nicol. Gabelmannus factus Hiſtoricus Rudolph. Imperat.

1588 - 89. Io. Sonntag conceſſit Bartpham.

1590. 91. 92. 93. 94. M. Mich. Marthius Neofolienſis, in eius vocationem plus C. floren. expoſit.

1595. Factus Notarius Marthius, et Subſtitutus M. Ioannes Myllius uſque in annum 1598.

1598. 99. 1600. Adamus Cunſch deletus peſte.

Anno

Anno 1601. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. Io. Frölichius.
Ab anno

1608. Ego M. David Praetorius haereo.
Vsq̄ue ad annum 1601. tantum tem-
poris iam expleui, quantum alii tre-
decim.

3) Obseruationes varii generis prostant in Ephe-
meridibus, Calendariis dictis, Davidis Frö-
lichii, Astronomi Pannonii, ab anno 1623.
ad annum 1640. in 4. Vratislaviae vlibus
Scepusiorum et in primis Kesmarkiensium
publicatis :

a) *De Parello et Cruce in Luna die 6. Februar.*
anno 1621. Kesmarkini in Hungaria obser-
vatis. Legitur scilicet in Diario an. 1623.
mense Februar.

b) *De Cataclysmo Kesmarkiensi, anno 1619.*
die 29. Iun. orto ex immodica aquarum ex
Carpatho delabentium mole, et Ciuitatem cum
insigni incolarum danno iuundante. Ibidem
mense Iunio.

c) *De Cataclysmo Scepusiensi, anno 1617.*
25. Iul. orto, in quo non modo homines,
sed et reliqua animalia suffocata multa, pon-
tes vbiq̄ue disiecti, et messis spem Ciuium
frustrata. Ibid. Mense Iul.

d) *De Eluuione Aquarum anno 1622. die 22.*
Aug. territorium Kesmarkiense cooperienti.
Ibid. Mens. Aug.

e) *De morbis et mortibus puerorum, et reli-*
quorum hominum in primis iuuenum ex immo-
dico fructuum horaeorum esu Kesmarkini an.

1622. *coortis*. Ibid. in Prognostico Astrologico cap. VI.

- f) *Descriptio inauditi cataclysmi, Francofurti ad Oderam die Philippi Jacobi, an. 1622. obseruati*: damna Ciuibus illata optume Praetorium potuisse enumerare, eo quod praesentem tanti periculi spectatorem egerit. Ibid. anno 1627. Mense Nouembris et Decembris.

Praetorii obseruationes has in Fastis *Dauidis Frölichii* Kesmarkiensis consignatas esse paulo ante monuimus, cuius quidem Vitam vna cum enumeratione Scriptorum, *Biograph. Medic. Hung. et Transilv. Centur. 1. Art. 25.* iam nos dedisse meminimus, quibus tamen haec merito adhuc adiici posse existimamus: Eum anno 1600. in hanc mundi lucem prodisse, academica studia Francofurti ad Viadrum potissimum persecutum fuisse, et duodecim fere annos integros in peregrinatione litteraria exegisse, et anno 1631. *M. Dauidi Praetorio* Nostro, Caesareopolitanae Scholae Rectori, in obeundo hoc munere successisse, idque singulari sua eruditione, labente tempore, a Ferdinando III, Imperatore, et Rege Nostro promeruisse, vt honorifico Mathematici Caesarei per Hungariam titulo ornaretur, qui se ipsum passim in Scrip'tis suis *Astrophili, Astronomi, Philiatr, Medici, Mathematicique* insigniuit nominibus. Signantes hos tempora Fastos, *Calendaria* vulgo vocamus, vno isthoc, quod tenemus, volumine

mine contentos Frölichius vir vtique doctus, et Patriae commodus, ab anno 1623. quo primum in lucem prodire coeperunt, quum adhuc in Academia Viadrina studiorum causa commoraretur, typis Vratislauenſibus in 4. vulgauit vsque ad annum 1640. quo deſiſſe videtur, adſeruari interim volumen hoc faſtorum ob id potiffimum dignum iudicaue- rim, quod eodem illo exemplari Frölichius ipſe vſus fuerit, ac in margine manu ſua e- ventus varios, res in primis proprias, quam- vis nonnunquam exiles ſatis adnotauerit. Maximopere praeterea volumen hoc eo ſe nomine potiffimum commendare videtur, quod talia rerum ſui temporis diſperſa con- tineat fragmenta, res Scepuſii, inmo et patrias quodam modo illuſtrantia, quae ali- bi vix ac ne vix quidem inueneris. Iuuabit interim virorum nonnullorum bene de Patria meritorum nomina, quibus Faſtos ſuos Au- ctor vertente quouis anno inſcripſerat, non niſi verborum tenuis commemorare: *Stepha- nus Toekely* Dominus Kayſzmarckenſis; *Catharina Brandenburgica* Princeps Tranſylua- niae; *Georgius Ruel*, Phil. et Med. Doctor, Lib. R. que Ciuitatis Montanae Neſolienſis Senator, et rei metallice apud Schemnicien- ſes Inſpector; *M. Petrus Zabler*, Leuſcho- vienſis Paſtor, ſuperattendens, Fraternita- tis XXIV. Regal. Senior; *Georgius Iudex*, Philoſ. et vtriuſque Medicinae Doctor, Lib. et Reg. Ciuit. Eperies Phyſicus ordinarius,

nec non per Transylvaniam et Hungariam Practicus dextrimus celeberrimusque; *Iohannes Meletern*, XIII. Reg. Oppid. Scepus. Comes; sed non vacat Iudicum et Senatorum, qui Ciuitatibus Kósmarkienſi, Elbingenſi, Leuſchouienſi, Schemnitzienſi, Roſenauienſi, Caſchouienſi, Thorunenſi, Eperieſienſi, et Curatorum ſingulorum, qui variis Hungariae Metallifodinis adminiſtrandis praefecti ſunt, nomina ex ordine recitare. Verum debito Patriae amore exſtimulatus, temperare mihi non poſſum, quin quaedam Frölichii Noſtri verba in Prognostico Astrologo Phyſico cap. IV. Calendario an. 1634. adſuto, relata, hic referam: *Iohannes Honterus Euangelista ille Tranſiluanorum, et Paſtor quondam Coronenſis, hat eine beſondere Luſt an den ſtudiis Mathematicis Aſtronomicis und Geographicis gehabt, daher in Aratum Aſtron. einen Commentarium hat ausgehen laſſen, wie denn auch Rudimenta Cosmographica, mit ſeinen kurtzbeſtimmten Landtaffeln, die er ſelbſten mit ſeiner eigenen Fauſt ins Holtz ſauber, ſubtil und kunſtlich gegraben, welcher Holzſchnitt bey hundert Jahren hero noch biſz dato in der Cronſtadtſchen Buchdruckerey verhanden, und ich denſelben mit meinen Augen nur vor 3. Jahren nicht ohne Verwunderung geſehen, und unter vielen andern vornehmen Siebenbürgiſchen Antiquitäten mir wohl notiret hab.* Ex his euidentiffime perſpicitur *Io. Honterum, Tranſiluanum, Rudimenta ſua Cosmogra-*

graphica, typo destinata, elegantissimis *Tabulis Geographicis*, iam circa annum 1534. manu sua affabre ligno incisis, illustrauisse, quas hodie in Officina Typographica Seuleria, ex Honterianae reliquiis instaurata, adseruari certo intelleximus. Quis, quaeso, in Eruditorum Republica hanc Hungariae litteratae gloriam, haud reuera vulgarem, Genti Transiluanorum abiudicauerit? Quantum praeterea in Litteraria quoque non modo sed et sanctiori etiam rep. inter Transiluanos Io. Honterus hic praestiterit, id Reverendiss. Ios. Benkő in Transilvania nondum orbi cognita Tom. II. pagg. 125. 351. et 595. recentissime praeter ceteris omnium prolixissime enarravit. Sed ouum ovo non est similius, quam fuerat Honterus Transilvaniae Benedicto Abadyo in Hungaria, qui aequae ac ille et Ministerium Verbi D. agebat solertissimum, et rem typographicam procurabat diligentissime: posteaquam enim Naeonesi, seu Vifzigethini, oppido Comitatus Simeghienensis ex officina sua typographica liberali Thomae Nadasdi Regni Hung. Palatini munificentia excitata Instrumentum Noui Foederis anno 1541. in 8. Plagul. 4. Alph. 2. foras emisisset, ad audiendam Lutherum. teste Petro Monedulato *De Homine magno illo in Natura miraculo*, Vittebergam commigravit, et susceptis mox ibidem ordinibus sacris, anno 1544. in Hungariam ad obeunda Sacri Ministerii munera reuocatus, do-

mum reuertit: nam in MScto Codice I. in
 4. quod in Ciuico et parochiali Templo Vit-
 tebergenfi adferuatur, ad annum 1544. de-
 currentem, sequentia leguntur: *Bened. Din-
 per Abadius aus Hungarn aus dieser Univerſitat
 beruffen in Predigtamt in Hungarn.* In *Abadia-
 na* hac Noui Testamenti editione id vel ma-
 xime memorabile est, quod ea omnes Noui
 Foederis Libros Hungarica consuetudine do-
 natos complexa omnium primum vno simul
 volumine exhibuerit Populo Hungarico le-
 gendos: *Pestiana* enim a Gabriele Pesti ad-
 ornata, et Viennae anno 1536. cum Gratia
 et Priuilegio Romanae Regiae Maiestatis pro-
 curata, non nisi quatuor Euangelistas in
 hungaricum translatos exhibet, *Komiati*ana
 vero vnice D. Paulli Epistolas sistit: et quod
 iam litteratis popularibus nostris sciendum
 est, hanc Epistolarum D. Paulli Apostoli
 translationem hungaricam, Catharinae Fran-
 gepaniae, vxoris viduae Petri Peréni iussu
 per Benedictum Komiati, Aulae alumnum
 factam, et Cracouiae anno 1532. typis im-
 pressam esse Librum inter Hungaros omnium
 primum, qui typorum beneficio lingua ver-
 nacula vnquam editus est: quod contra Al-
 bert. Molnarium, et Matth. Belium nos ver-
 bo monuisse sufficiat, quorum ille in Gram-
 matica sua Hungarica *Chronicon Mundi Hun-
 gariae* a St. Székelyio Cracov. anno 1559.
 hic vero in Vetere Litteratura Hunno-Scy-
 thyca *Codicem Librorum Noui Foederis* a Io.

Siluestro translata, Ferdinandi I. filii, Maximiliano et Ferdinando dedicatum, atque Abadii opera Uj-Szigethini anno 1541. impressos, perperam adseruerunt esse Libros Hungarico idiomate omnium primo typis vulgatos.

ARTICVLVS XXXIX.

RAYMANN (*Ioannes Adamus*) Raymannus hic Medicus noster Patre, *Ioanne Raymanno*, pharmacopola Eperiesiensi non incelebri, matre vero *Elisabetha Roth* de Pongyalak, nobili orta genere, et post inita vota secunda *Samuelis Willichii* aequae loci eiusdem apothecarii coniuge, itaque non *Adamo Raymanno*, consummatissimo fori vtriusque aeuo suo in Hungaria Aduocato, vt alibi nos, idque perperam, adseruisse meminimus, progenitus est anno Seculi superioris nonagesimo. Summos Eum ab ordine Medicorum in Academia Lugduno-Batava anno 1712. honores reportasse, Ciuitatis non modo Eperiesiensis, sed Comitatus quoque Saarossiensis ordinarium egisse Medicum, laboriosissimum quoque Academiae S. R. I. Natur. Curiosor. sodalem sub *Aristophanis I.* agnomine se exhibuisse Biograph. Med. Hungar. et Transilv. Centur. I. artic. 72. pluribus verbis pro instituti nostri ratione iam enarrauimus. Ast ante biennium, quam naturae debitum anno 1770. fati necessitate compulsus octuagenario maior exsolueret, in eam nationis nostrae hunc Hip-

pocratem, mirabilem alienatae mentis incidisse calamitatem, diu protractam, vt firmis adhuc viribus, se mortuum reuera esse et crederet, et sollempni pompa efferri maximopere cuperet, Rev. D. *Ioannes Kriebel*, coet. Germ. Aug. Confess. V. D. Minister senior, Vir ab omni diuinarum humanarumque rerum scientia instructissimus, magno nostro dolore nuper e viuentium numero exemptus, in Ephemeridibus literariis Vindobonensibus anno 1774. partic. XII. cum publico communicauit.

O P E R A.

- 1) Dissert. inaug. medica. *De praecipuis diuersitatis morborum fundamentis et curatione diuersa*, Lugd. Batav. anno 1712. in 4. pl. 3. Item *Observationes medicae Commercio Literario Norico*, nec non *Observationes similes Ephemeridibus Academ. Imper. Nat. CC.* passim interfertae, singulae ex ordine operum nostra l. c. iam sunt enumeratae.
- 2) Observationum in Annales Physico-Medicas Vratislouienses illatarum vero Series hic iam exhibenda integra talis est:

- 1) *Historia medica Variolarum Eperiesini in superiore Hungaria epidemice anno 1717. grassatarum.* Tentamine I. pag. 31. seq.
- 2) *Descriptio fulminis, quod d. 17. Iulii an. 1717. notabilia Turri Eperiesiensi impressit stigmata.* Ibidem pag. 64.

3) *Hi-*

- 3) *Historia Monstri, die 4. Iulii anno 1717. Eperiesini in lucem editi. Ibidem pag. 85.*
- 4) *Historia et cura febris biliosae, mense Septembre anno 1717. obseruatae. Ibidem pag. 36.*
- 5) *Historia morbi melancholici. Tentam. II. pag. 297.*
- 6) *De Ventis statis vernalibus et insolitis in Eperies. Tentam. III. pag. 813.*
- 7) *Phymatis hepatici purulenti historia. Tentam. IV. pag. 1194.*
- 8) *Historica expositio proventuum terrae in Hungaria superiore anno 1718. Tentam. V. pag. 1489. seqq.*
- 9) *Historica Relatio de Vindemia superioris Hungariae anno 1718. obtenta. Tentam. VI. pag. 1718. seq.*
- 10) *De Fallacia auri vegetabilis vitium in Hungaria. Ibid. pag. 1733.*
- 11) *Historia et explicatio medica apoplexiae in Eperies. anno 1719. epidemice saeuientis. Tentam. VII. pag. 41. seq.*
- 12) *Historia vermium intestinalium hieme anno 1719. in pueris obseruatorum. Ibidem pag. 338. seqq.*
- 13) *De purpura vernali in Iulio anno 1719. Eperiesini obseruata. Tentam. VIII. pag. 672.*
- 14) *De enixo foetu mortuo, subsecuturis puerperae lochii, et signis vitalitatis foetus et mortis in utero. Ibidem pag. 728. seqq.*

- 15) *Historia Dysenteriae epidemicae M. Aug. in Eperjes. An. 1719, Tentam. IX. pag. 183.*
- 16) *Disquisitio variolarum Mense Octobre et sequentibus an. 1719. Eperiesini grassatarum. Tentam. X. pag. 434.*
- 17) *De Morbis oculorum Eperiesini an. 1720. frequentibus. Tentam. XI. pag. 298.*
- 18) *De purgante foecum cereuisiae recentis virtute. Tentam. XII. pag. 669.*
- 19) *Notitia praeliminaris de edendo Medico suo clinico sub titulo: Medicus clinicus, seu Collectiones praedictionum et praenotionum Hippocraticarum, quarum ope Medicus ad lectum aegri morbos dignoscere et eorum exitum praedicere valeat. Tentam. XII. pag. 682. Non autem in litterariam lucem Librum promissum, qui futurus fuisset maximae utilitatis, vquam prodiisse. *)*
- 20) *Hi-*

*) Praeter Raymannum hunc plures omnino reperti sunt e populariorum nostrorum numero, qui rempublicam Patriae litterariam utilibus huiuscemodi beare voluerunt opusculis medicis: de *Io. Dan. Perlitzió* constat ex *Francisci Comitis Rencalli Medicina Europaea*, eum scripsisse *Tractatum medicum de climate Hungariae eiusque effectibus ex habitu et indole coeli, aeris, aquarum et locorum in corpore incolarum Hungariae resultantibus. Ioannes Hambach* Lomium rediniuum popularium genio adtemperatum. *Andr. Loewius et Io. Iustus Torkos* *Observationes Medicinales Hungariae Io. Iacobus Neuholdius* *Medicum Hungaricum, seu Tractatum*

- 20) *Historia febris biliosae Eperiesini Mens. August. et Sept. an. 1720. grassantium. Tentam. XIV. pag. 378.*
- 21) *De prouentu Vini Hungariae inferioris. An. 1720. Ibidem pag. 415.*
- 22) *De Rheumatismis et doloribus artuum arthriticis Eperiesini in Hungaria an. 1720. sequentibus. Ibidem pag. 504.*
- 23) *Meteorologicae considerationes Mens. Ianuar. an. 1721. Tentam. XV. pag. 26.*
- 24) *De foecunditate vteri humani in Hungaria obseruata. Ibidem. pag. 189.*
- 25) *De Halone solari, die 13. Maii an. 1721. viso. Tentam. XVI. pag. 509.*
- 26) *Historia infantis, Hydrocephalo interno defuncti. Ibidem pag. 641.*
- 27) *Historia Variolarum, Eperiesini anno 1721. epidemice grassatarum, earumque origine, curatione per vomitum, et inoculatione. Tentam. XVII. pag. 136. et 246.*
- 28) *De-*

ctatum medicum de morbis Hungarorum propriis, eorumque cura genuina, aliis vero falsa imputatis. *Carolus Rayger, Senior, Ephemerides de endemiis et epidemiis Hungariae, alii; est quod dolendum est maximopere, nescio qua factorum iniquitate impeditum est, quod eiusmodi bonae frugis libelli in litterariam lucem e tenebris eluctari nequiverint, praeter solas Pauli Spindleri Obseruationes Hung. medicinales, opera Car. Raygeri collectas et Francof. an. 1691. in 4. publicatas; quibus si forte addideris Tob. Koberi obseruationum medicarum castrensium Hungaricarum*

- 28) *Descriptio Vindemiae superioris Hungariae an. 1721. Tentam. XVIII. pag. 173.*
 29) *Historia morborum epidemiorum an. 1722. Mens. Februar. et Mart. grassatorum. Tentam. XIX. pag. 147.*

30) *Hi-*

rum Decades. Francof. an. 1606. in 8. editas. Verum adfulsit spes non vana fore, ut quod vniuersi pridem auide expetieramus, tandem voto nostro propediem abunde potiamur: exercitatissimus enim Patriae Medicus, *Samuel Glosius*, qui Pestini in magno hominum, Procerum in primis Regni, concursu feliciter medicinam facit hodie, librum omni laude dignum haud ita pridem scripto tenus nobis promisit, vbi necessariis fuffultus fuerit adminuculis, elucubrandum, et sub titulo *Medici Pannonii edendum, seu Otia Medica Pannoniae*, sequentibus capitum argumentis absolueda: 1) *De initiis medicinae in Hungaria.* 2) *De medicina Hungarorum indigena.* 3) *De morbis eorum tuto et iucunde curandis.* 4) *De morborum Hungariae popularium remediis inquilinis.* 5) *De Medicorum Hungarorum dignitate.* 6) *De erroribus Hungarorum circa Medicos.* 7) *De erroribus eorum in Medicina et diaeta.* 8) *De victu Hungarorum domestico, et potu eorum consueto.* 9) *De praestantia aquarum mineralium in Hungaria, de causis diutini earum neglectus, et quae? quando? Spadanis aut Selteranis, eadem indicatione salutari consilio substitui possint?* 10) *Remedia domestica probatae fidei.* 11) *De necessariis omni aetati generalibus ad conseruationem valetudinis Regulis.* 12) *De recto fumi, et pulueris Nicotianae vsu, et formidando abusu.* Ut eruditissimus Auctor in elaborando hoc eximiae utilitatis opere Medico summum Numen experiatur futurum sibi propitium aequo precamur animo.

- 30) *Historia catarrhi suffocatiui, Mens. Februar. an. 1722. Ibidem pag. 150. et 247.*
- 31) *Depositio medico-legalis ratione veneficii imputati. Tentam. XX. pag. 623.*
- 32) *De incurabili et chronica alui obstructione. Tentam. XXI. pag. 96.*
- 33) *Historia vindemiarum superioris Hungariae an. 1722. Tent. XXII. pag. 403.*
- 34) *De venti Borealis et Australis, diuersa in Mercurium Barometrorum efficacia, eiusque causa genuina. Ibidem pag. 543.*
- 35) *De canibus rabie correptis in Hungaria, eorumque cura specifica. Tentam. XXIII. pag. 42. et 110.*
- 36) *Renunciatio de foetu obstetricis culpa in utero mortuo. Ibidem pag. 218.*
- 37) *De excrescentia ranulae sub lingua spongiosa, sectione curata. Tent. XXIV. pag. 453.*
- 38) *Historica enarratio febris catarrhalis scarlatinae, Eperiesini in Hung. Mens. Iul. et sequentibus an. 1723. grassatae. Tentam. XXV. pag. 42. et Tentam. XXVI. pag. 615.*
- 39) *Historiae phymatis purulenti hepatici continuatio. Ibidem pag. 101.*
- 40) *De prouentibus Terrae in superiore Hungaria, et vini in primis Hungarici an. 1723 Tentam. XXVI. pag. 387. seq.*

41) *De*

- 41) *De Dysenteriis Mens. Ianuar. an. 1724. obseruatis in Eperies. Tentam. XXVII. pag. 41.*
- 42) *De Iride lunari Mens. Ianuar. an. 1724. obseruata. Tentam. XXVII. pag. 69.*
- 43) *De euporisto Colicae remedio. Ibidem pag. 204.*
- 44) *De doloribus rheumaticis serosis, eorumque per vesicatoria curatione. Tent. XXVIII. pag. 389.*
- 45) *De procreatione vini an. 1724. Tentam. XXX. pag. 396.*
- 46) *De insolite crassa Populo nigra in Comitatu Zemliniensi. Ibid. pag. 410.*
- 47) *De aphonia verminosa spasmodica. Ibid. pag. 423.*
- 48) *De effectibus pulueris Hell-bori albi per incuriam deglutiti. Ibid. pag. 535.*
- 49) *De iudicatione Cephalae inueteratae per abscessus. Ibid. pag. 638.*
- 50) *De luxatione ossis femoris ex longiori dolore ischiadico. Tentam. XXXI. pag. 85.*
- 51) *De morbillis Eperiesini an. 1725. in hieme grassantibus. Ibid. pag. 259.*
- 52) *De salutari vomitoriorum vsu in pleuritide. Ibid. pag. 294.*
- 53) *De morbis et in primis febribus catarrhalibus benignis, Mens. Iul. et sequentibus an. 1725. occurrentibus. Tentam. XIII. pag. 41. et Tent. XXXV pag. 171. et 320.*
- 54) *De utilitate uenae iectionis in grauidis. Ibid. pag. 103.*

55) *Hi-*

- 55) *Historia procreationis vini in superiore Hungaria an. 1725. Tentam. XXXIV. pag. 412.*
- 56) *De Sarcomphalo, seu excrescentia umbilici fungosa. Tentam. XXXVI. pag. 467. et Tentam. XXXVIII. pag. 578.*
- 57) *De morbis hiemalibus, et in primis in tussi conuulsiva infantum an. 1726. Tentam. XXXV. pag. 309. et 312.*
- 58) *De intensitate frigoris, orta e nimia niuium copia an. 1726. in superiore Hungaria obseruata. Ibid. pag 336.*
- 59) *De accenso aëre, contento in salis fodina Soouariensi in Hungaria. Tentam. XXXVI. pag. 472. Repetita apud Brückmannum in Magnal. Dei in locis subterr. Part. I. pag. 1006.*
- 60) *De constitutione aestatis epidemia in Eperies an. 1726. Tent. XXXVII. pag. 312.*
- 61) *De sterilitate an. 1726. in superiore Hungaria, et procreatione vini anni eiusdem. Tentam. XXXVIII. pag. 422. et 423.*
- 62) *Obseruatio de flore salis in fodinibus soouariensibus repertae. Tent. VII. pag. 179.*
- 63) *Obseruationes Barometricae, thermometricae, et tempestatum diariae ab an. 1717. ad an. 1726. singulis seperatim Tentaminibus leguntur insertae.*
- 3) *Obseruationes nonnullae Miscellaneis Medico-mathematicis Büchneri intertextae commodiori et loco et tempore alias occurrent recensendae.*

- 41) *De Dysenteriis Mens. Ianuar. an. 1724. obseruatis in Eperies. Tentam. XXVII. pag. 41.*
- 42) *De Iride lunari Mens. Ianuar. an. 1724. obseruata. Tentam. XXVII. pag. 69.*
- 43) *De euporisto Colicae remedio. Ibidem pag. 204.*
- 44) *De doloribus rheumaticis serosis, eorumque per vesicatoria curatione. Tent. XXVIII. pag. 389.*
- 45) *De procreatione vini an. 1724. Tentam. XXX. pag. 396.*
- 46) *De insolite crassa Populo nigra in Comitatu Zempliniensi. Ibid. pag. 410.*
- 47) *De aponia verminosa spasmodica. Ibid. pag. 423.*
- 48) *De effectibus pulueris Hellebori albi per incuriam deglutiti. Ibid. pag. 535.*
- 49) *De iudicatione Cephaleae inueteratae per abscessus. Ibid. pag. 638.*
- 50) *De luxatione ossis femoris ex longiori dolore ischiadico. Tentam. XXXI. pag. 85.*
- 51) *De morbillis Eperiesini an. 1725. in hieme grassantibus. Ibid. pag. 259.*
- 52) *De salutari vomitoriorum usu in pleuriti- de. Ibid. pag. 294.*
- 53) *De morbis et in primis febribus catarrha- libus benignis, Mens. Iul. et sequentibus an. 1725. occurrentibus. Tentam. XIII. pag. 41. et Tent. XXXV pag. 171. et 320.*
- 54) *De vtilitate uenae iectionis in grauidis. Ibid. pag. 103.*

55) *Hi-*

- 55) *Historia procreationis vini in superiore Hungaria an. 1725. Tentam. XXXIV. pag. 412.*
- 56) *De Sarcomphalo, seu excrescentia umbilici fungosa. Tentam. XXXVI. pag. 467. et Tentam. XXXVIII. pag. 578.*
- 57) *De morbis hiemalibus, et in primis in tussi conuulsiva infantum an. 1726. Tentam. XXXV. pag. 309. et 312.*
- 58) *De intensitate frigoris, orta e nimia niuium copia an. 1726. in superiore Hungaria obseruata. Ibid. pag 336.*
- 59) *De accenso aëre, contento in salis fodina Soouariensi in Hungaria. Tentam. XXXVI. pag. 472. Repetita apud Brückmannum in Magnal. Dei in locis subterr. Part. I. pag. 1006.*
- 60) *De constitutione aestatis epidemia in Eperies an. 1726. Tent. XXXVII. pag. 312.*
- 61) *De sterilitate an. 1726. in superiore Hungaria, et procreatione vini anni eiusdem. Tentam. XXXVIII. pag. 422. et 423.*
- 62) *Obseruatio de flore salis in fodinis soouariensibus repertae. Tent. VII. pag. 179.*
- 63) *Obseruationes Barometricae, thermometricae, et tempestatum diariae ab an. 1717. ad an. 1726. singulis seperatim Tentaminibus leguntur insertae.*
- 3) *Obseruationes nonnullae Miscellaneis Medico-mathematicis Büchneri intertextae commodiori et loco et tempore alias occurrent recensendae.*

ARTICVLVS XL.

SAMBVKY (*vel Sambéky, Samboky, Latine Sambucus, Ioannes*) Antiquissima Comitatus Pofoniensis vrbe, Tyrnauiæ, octauo Kalendas Quintilis anno 1531. felici omine in hanc mundi lucem editus est. Patrem Petrum Sambuky, qui nomen hoc ab antiqua arce, Regum secessibus olim frequentata, mutuatus, Tyrnauienfem incolam nactus est vetere nobilique familia ortum, quod ipse inter reliqua *Emblemata*, an. 1576. edita. aperte indigitat illo, quod pag. 173. sub imagine elephantis, arbore, cui innixus quieuerat, succisæ ac ruentis, *Petro Sambuky* parenti suo sub $\epsilon\pi\tau\upsilon\gamma\epsilon\alpha\Phi\eta$: *Nusquam tata fides*, ad hunc modum inscripserat:

*Dum rigidos artus elephas, dum membra quiete
Subleuat, assuetis nititur arboribus:*

*Quas vbi venator didicit, succidit ab imo,
Paulatim vt recubans, belua mole ruat.*

*Tam leuiter capitur duri qui in praelia Martis
Arma, viros, turrim, tergore vectat opes.
Nusquam tata fides, nimium ne crede quieti,
Saepius et tutis decipiere locis.*

*Hippomenes pomis Schoeneida vicit amatam,
Sic Peliam Natis Colchis acerba necat.*

*Sic nos decipiunt, dedimus quibus omnia nostra;
Saltem conantur deficiente fide.*

Pater dum puerum incredibili prorsus litterarum amore flagrare certis animaduerteteret indicis,

ciis, idoneis praeceptoribus erudiendum tradendo, nec curis nec impensis quidquam pepercit ullis, tanto ille mox studio tantaque cupiditate litteris discendis operam nauauit, vt absoluto breuissimo temporis interuallo, summa cum laude et praeceptorum consensu ex disciplina scholastica dimitteretur transiturus in exterarum nationum mores et instituta; hoc fine primum quoque Vittebergam an. 1545. adiit, et nomen Albo Vniuersitatis Rectore magnif. Melchiore Egidio M. Doctore inseruit, teste P. Lascouio Monedulato in praefat. de Homine, magno in natura miraculo. Batauos inde lapsu temporis, Gallos denique et Italos salutauit, vt quod in vnaquaque gente laudatissimum cognouerat, prorsus imbiberet, atque iis potissimum imbueretur artibus, quarum hic illicue magistros reperiēbat probatissimos. Absoluta viginti-et amplius annorum peregrinatione litteraria, eam ob comparatam diffusam amplamque eruditionem sibi conflauit nominis celebritatem, vt praeter ceteros vnus cum litteris humanitatem, Graeca cum Latinis, antiquae philosophiae scientiam cum eleganti doctrinae coniunxerit, Medicus elegans, Poeta scitatus, antiquarius solers exstiterit. Hac eruditionis laude et gloria id quoque merito consecutus, vt a D. Maximiliano et eius filio Rudolpho vtroque II. Caess. Augg. ad Consiliarii, Historici, et Medici munus eueheretur addito honorifico Comitum Palatini axiomatico. Maximam tamen in primis gloriam cum pro-

priis scriptis elucubrandis, tum Auctoribus veteribus summa industria recolligendis, et quasi a mortuis excitandis in vniuerso orbe literato adeptus est adeoquidem, vt Monstrum eruditionis merito suo adpellari potuerit. Quantum cum viris sui temporis eruditis arctissimam coluerit familiaritatem, testes sunt frequentes ad eos exaratae litterae et poëmata, aliquos saltim, cum omnes non liceat, recensere hoc ordine Amicos: *Phil. Apianus, Hier. Wolfius, Hamelius, Sophianus, Andr. Sbardellatus, Ge. Draskouith, Fr. Forgách, Ant. Verancius, Lambinus, Fulv. Ursinus, Lipsius, Barth. Marlianus, Boschius, Razarius, Io. Auratus, Lazius, Comes a Salmis, Arlenius, Robortellus, Golezius, P. Manucius, Cruceius, Io. Ambius, Turnebus, Memmius, Ligorius, Iunius, Sigonius, Aicholtz, Clusius, Fumanus, Maphaeus, Pignaeus, Stadius, Isluansi, P. Lotichius, Laurinus, Muretus, Ferrarius, Io. Listius, Natalis de Comitibus, Ramus, Victorius, Palearius, Mich. Brutus, Io. Grolierus, Postius, Sig. Torda, Nic. Olah etc. etc.* Fulmine tactus apoplectico viuere desiit Viennae Austria Id. Iun. an. 1584. aetat. 53. funus ibidem solempni pompa elatum, et hoc honoratum epitaphio:

*Sambucus linguas coluit qui doctus, et artes,
Cui natale fuit Pannonis ora solum;
Caesaris Historicus praemissi temporis acta,
Et dignos scripsit cognitione libros.*

Aonios

*Aonios inter meruit quoque nomen Olores,
 Carmine iucundum qui cecinere melos.
 Ante diem quamuis Musis plorantibus ipsum
 E medio tulerit mortis auara manus:
 Ipse tamen superest meliori parte superstes,
 In coelis anima, nomine clarus humo.
 Nil in solertes Musarum iuris alumnos
 Mors habet: a Musis doctus obire nequit.*

Obiit. Id. Iun. MDLXXXIV. Aetat. LIII.

Quam diuersa lucubrationibus suis promeruit Iudicia eruditorum, recenset potiora Thomas Pope Blount in Censura celebrior. Authorum pag. 782. seq. Ioan. Bocatius iter faciens per Tirnauiam an. 1592. ita de Sambuco, eiusque Patria cecinit Hungaridum Libr. II. pag. 148. edit. Bartfae an. 1599. in 8.

*Vrbs ea parua quidem, si recte cerno, nec arces
 Praecipuas inter nomen habere meres:
 Ast vnum propter Sambucum gloria summa es,
 Hoc tu Pannonibus, quod sua Roma statis.*

Vitam scriptis plures consignarunt, inter eos eminent Ant. Teissier dans les eloges des Savans; Hier. Ghilinius in Theatro Litteratorum, Io. Iac. Boiffardus in Iconibus III. Virorum Francof. an. 1597. Tom. III. pag. 76. vbi sub effigie Sambuci Num. XII. tale legitur:

*Excitat et sanos scriptis Sambucus et aegros
 Restituit medica maximus arte manu.*

Nicol. Reusner in Iconibus Viror. Illustr. Argent. an. 1590. pag. 394. sub effigie distichon hoc adscriptum visitur:

*Caesaris Historicus, Medicus bonus, atque poëta,
Viuo meis, ueterum viuus et ipse libris.*

Collegit idem ibidem Cratonis, Posthii, Fabricii, Althani, Bezae, Brismanni, Lauterbachii, Calamini elogia Nostri versibus expressa. *David Czvitinger* in Specim. Hungar. Litter. vitam dedit, et scripta ex Gesnero, vt Boissardus, enumerauit in Artic. quem recentissime eruditissimus Vir *Alex. Horanyius* in Memor. Hungar. Tom. III. ita fideliter totum exscripsit, vt ne verbulum quidem immutauerit. *Matthias Belius* in Notit. Hungar. Nov. Tom. II. pag. 89. seq. Lectu digna sunt, quae *Collectores Ephemerid. litterar. Vindobonens.* Partic. XXII. XXIII. XXIV. et XXVI. de Sambuci fati anno 1776. publicarunt. Bibliothecam, quam habuit ingenti Codicum MSctorum et impresorum, vt et numismatum, ac statuarum, aliorumque huius generis monumentorum numero refertissimam, in Augustissimam Bibliothecam Caesar. Vindobonensem temporibus Hugonis *Blotii* Bibliothecarii a morte Sambuci illatam esse, immo Eo adhuc superstite, iussu Imp. Rudolphi II. vna vice quingentos triginta Libros cum vetusta quadam statua, quatuor mille et quingentis florenis, s. ter mille imperia libus centos esse Bibliothecae inferendos testatur *Reimannus* Bibliothecae Acroamat. pag. 7.

8. ex Commentar. Lambecii pag. 86. 87. vbi
 vxoris liberorum quoque mentio iniicitur. Qui
 quantiuue fuerint pretiosissimi MScti illi Co-
 dices, a Sambuco possessi, ordine recenset
Lambecius in suis Commentariis, et huius epi-
 tomator *Reimannus* in laudata statim Bibliothe-
 ca, s. Compendio Lambeciano. Commentario-
 rum scilicet Lambecii Libr. I. Part. II. inter
 LVII. Codices Msct. Graec. Hist. profan. nu-
 merantur a Sambuco possessi XV. In Libr. II.
 Part. II. recensentur Sambuciani LXXI. Lib.
 III. inter C. Msc. Theol. Graec. reperiuntur
 Sambuco adscripti XXV. Libro IV. inter C.
 codd. Msc. Theol. Graec. SS. Patrum alio-
 rumque E. S. a Sec. IV. ad VIII. sunt XLIII.
 Libro V. inter CXXXVII. eiusd. argumenti
 a Sec. VIII. ad XVI. XLVI. Libro VI. Part.
 I. inter XVIII. Msc. Iurid. Graecos exstant
 Sambuciani V. Part. II. inter LII. Msc. Med.
 Chemic. sunt VI. Libro VII. inter CXLVI.
 Msc. Philos. Graec. LX. Libr. VIII. Part. I.
 inter Msc. Histor. eccles. Graec. LXIX. sunt
 XXIX. Partem II. a Nesselio Bibliothecario,
 primum editam taedet iam euoluere. Libro
 hoc VIII. Lambeciano Icon Io. Sambuci aeri
 incisa pag. 279. hoc decorata subtus epigram-
 mate visitur:

Te, qui praeclaros Medicos depingis, et ornas
Quid fugit? et pectus, bibliotheca, labor.
Facta Ducum texis, scriptores undique clausos
Exquiris studio, Graecia, Roma patet.

*Vulgo grassantes morbos, Anazarbea purgas,
 Dii tribuant vitae tempora longa tuae.
 Dii ciues vrbes qui te genuere parentes,
 Pannoniam et foueant, nil minuantque dies!*

Hanc ipsam Effigiem repetiit Dan. Nesselius I. V. D. Consiliarius et Bibliothecarius in Breuiario et supplemento Commentar. Lambec. edit. Vindob. an. 1690. eadem subnexa anonymi Elegia pag. I. vna cum Imp. Leopoldi, et Matthiae Coruini, Regis Hung. Imaginibus. Reliquas Imagines collegit Moehsenius in Catalogo Iconum clarissimorum Medicorum pag. 117. edit. Berol. an. 1771. in 4. Manu coaeva pictam ex Collect. Icon. S. Princ. Eugeni de promptam exhibuit Ill. Kollar Comment. Lambec. Lib. I. pag. 87. Addamus nouissime: *Sambokyum* a Leunclauio in Latina Anna- lium Glycae editione, Augustae Bibliothecae Praefectum perperam salutatum fuisse monuit *Reimannus* Bibliothecae Acroamat. pag. 9. ast id verius esse, celeberrimo *Prayo* Nostro docente *Annal. Reg. Hung.* Part. IV. in praefatione, Eam Bononiae Litteras humaniores cum insigni auditorum concursu annis plusculis publice professum fuisse, inde a Ferdinando I. circa an. 1556. *Aulae Regiae familiarem* cum annuo 50. floren. Hung. stipendio renunciatum, et sic mox a Maximiliano, tandem Rudolpho Imp. aucto in maius Salario, archiatri et Historici Regii axiomate cohonestatum fuisse, ita *Ephemeridibus litterariis Vindob.*

vetu-

vetustorum documentorum fide nexis, haec I. c. referentibus. . Cur, quaeso, Indici Expurgatorio, Madriti an. 1667. impresso, insertum legatur: *Io. Sambuci opera non permitti, nisi corrigantur?* an quia *Protestantium* forte coetui aggregatum fuisse crederetur? Sed facessant interim acerbae apud exteros de popularium nostrorum incitiae criminationes! Pudere omnino debuit *Cldenburgerum*, insignem Hungarici nominis calumniatorem, quod *Sambucum*, illustre Patriae decus, in *Thesouro Rerum publicarum* Part. IV. pag. 432. nobis surripere, sed frustra, adlaborauerit; spicula in Nos vibrata laboriosus *Rotarides in Lineament. Histor. litter. Hung.* pag. 42 egregie retudit. In matrimonio Nostrum vixisse, *Lambecii* constat testimonio, qui dum *Catalogum Librorum a Sambuco possessorum* 2618. per *Hug. Blotium*, *Bibliothecarium*, in *Augustam* cum reliqua suppellectili litteraria an. 1587. illatorum exhiberet, *Vxor*is uiduae, mox *Sinnichio* cuiquam nuptae, et liberorum Eius commemorat *Commentarior. Lib. I. edit. Kollarianae* pag. 86. 114.

O P E R A.

- 1) *Icones ueterum et aliquot recentiorum Medicorum ac Philosophorum cum encomiis tetra-stichis.* Antwerp. an. 1574. in fol. *Lambecius* *Commentar. Lib. VIII.* refert existare in *Bibliotheca Vindobon.* primam hanc editionem

nem Maximiliano II. Kal. Ian. an. 1575. strenae loco oblatam, et versibus his manu propria signatam:

*Mille Kalendarum vires, vegetanque salutem,
Consilia, euentus, Sceptra quieta precor.*

Nulla tuos artus labes offendat, in hoslem

Sed potius firmet robur, alatque Deus.

*Vota mouent coelum, PVER annuit ecce RE-
DEMPTOR,*

Quo nunquam melior prodiit orbe PVER.

Viue, uale longum, minimi memor esto clientis,

Sambuci, qui aura nauigat vsque tua.

Haec simul vt placeat supplex tibi strenula, Caesar,

Commendans orat seque suosque dicat.

V. M. infimus subditus et clientulus Ioannes Sambucus. Liber hic LX. et amplius Iconibus, Apollinis puta, Aesculapii, Hygieae, Chironis etc. e quam plurimis numis, statuis, et membranis antiquis, quibus tamen, quod dolendum, haud indicatis, depromptis illustratus repetitus est praemiisso vitae singulorum et scriptorum indiculo, additis sub finem diuersorum de eisdem encomiis, adiecta auctoris quoque, opera anonymi, effigie. Lugd. Bat. 1603. fol. Amst. an. 1612 et 1615. fol. Moehsenii censuram de his editionibus videsis l. c. pag. 2018.

- 2) *Emblemata et aliquot Numi antiqui operis. c. figg. Antv. an. 1564. 8. Maximiliano II. Imp. Hung. Regi nuncupata. Iterata ibidem an. 1566. 1569. 1576. in 8. p'ag. 22. item 1578. 8. Missis exteris amicis praecipuos*

e numero popularium, quos suis cohonestavit poematibus, recensebo: *Nic. Olahus, Andr. Shardellatus, G. Draskovith, Fr. Forgáz, Ant. Verantius, Paulus Bornemisza, Lazius, Io. Panithy, Nic. Istvánfy, I. Lishius, Sig. Torda, Io. Sermeghi, Andr. Bathori, Ge. Hozzuthothi* etc. Digna relatu sunt, quae in Adloquio ad Grolierum, de suis scripsit Numismatibus: *Per hoc triennium multis modis auxi ornauique Bibliothecam meam, maxime raris cumulau, vt vel summis Cardinalibus Romae admirabiles, et per Italiam Principibus fuerint: praesertim Otho hic aereus cum circo Hadriani, et Pescennio, vnicus quod sciam in Europa, doque operam etc.* *) Li-
quet

*) Verosque, Pescenii scilicet et Othonis numos aereos, a Sambuco Nostro possessos, illum Graeca hunc Latia notatos inscriptione in Augustissimam Bibliothecam Vindobonensem repositos fuisse, vero similiter colligitur ex Lambecii Commentar. Lib. I. edit. Kollarianae pag. 167. et seq. Diuus enim Imp. Leopoldus Bibliothecario suo in Cime- liarchio Caesareo praesenti Lambecio duos numos Othonis aereos ob celeberrimam motam de iis controuerſiam an. 1663. contemplandos exhibuisse legitur, quorum tamen typos Conditores Cimelii Austriaci Vindobonensis an. 1755. in fol. splendide vulgati edere neglexerunt, contenti Part. I. pag. CLXXIII. in syllabo Numorum Augg. secundae Formae haec vnice adscribere: OTHONIS *forſan* — — I. Vnicusne ergo saltim hodie in Augusto Cimeliarchio proſtat Numus Othonis aereus, duo enim sacris D. Leopoldi Imp. mani-

quet ex edito hoc opusculo aetatem Sambuci Nostri in ea incidisse tempora, quibus studium Numismaticum in orbe litterato enatum est, dum *Lazius* Historiam Romanorum ex Numis compilat, *Cuspinianus* tantae rei obste-

manibus contrectati Lambecio oblatis sunt examinandi? furesue litterarii venerabile hoc antiquitatis sacrum ausu nefario irrumpentes violauerunt? quemadmodum de I. P. Ludewigio Prof. Hallensi in Histor. Diplomat. Iur. Patronat. Reg. Hungar. pag. 55. merito conquestus nuper est Illustriss. Kollarus. Sed cur eruditissimi Cimelii Caesarei Exhibitores *ut forsitan* Othonis numo subiecerunt? dubitarunt: *forsitan* eum Othonis Numum esse, eo *forsitan* indicio, quod Graeca *forsitan* notatus sit inscriptione? vel quod esset *forsitan* adulterinus, genuinae antiquitatis characteres, non satis *forsitan* in promptu habentes? aut etiam quod *forsitan* legerint apud Io. Vaillantium in Numismat. Imp. aereis Paris. an. 1697. edit. Part. I. pag. 129. monetae Othonis vocabulum INCERTA praefigi? quo tamen ille non nisi locum cui numismatis incertum esse indigitare voluerit: gratissimam profecto orbi litterato praestituri erant operam, si, omissis licet commentariis et explicationibus quibusuis, vel soiam numismatis oppido rarissimi faciem aeri incisam nobis exhibuissent contemplandam. Nec tamen interim Numus hic Othonis aereus, a Sambuco rudi Minerua delineatus, cuius typum argenteus ille a Seb. Krizzo in Discorso sopra le Medagli de gli Antichi, edit. Venet. 1559. IV. pag. 119. expressus integre supplet. ita rarus est, ut vix ille, quemadmodum Sambucus voluit, in vniuersa Europa a quoquam haberi queat: possedit Eum Christina quoque Suecorum Regina

obstruatur, du Choul eleganti sculptura
glaciem frangit, Strada et Sambucus Noster
eruditae hic ipse antiquitatis instaurator egre-
gias ad illustrandam scientiam Numismaticam
suas conferunt symbolas. Morhoffius vero in
Polyhistore Lib. VII. cap. III. §pho 5.
nec Bezae nec Sambuci emblemata ad artis
praecepta plane formata esse dicit, quorum
censura videri poterit apud Masenium in Spe-
culo Imaginum veritatis occultae.

- 3) Io. Sambuci Liber de Panauthentia, siue Ma-
iestate Imperatoris et quorundam praedudicio,
siue Donatione Constantiniana; in qua Epistola
euer-

Regina litteratissima in Thesauro Numorum a
Franc. Gottifredo collecto, et a Petro Santes Bar-
tolo in Tabulas aeneas relato, quarum LXIII. Si-
geb. Havercampius Hagae Comit. anno 1742. in
fol. sed, quod dolendum, invidia temporis, om-
misso Othonis numo, nitide publicauerat: at Car.
Patinus eundem, e memorato Christinae Reginae
Thesauro depromptum, ante Hunc inter Numisma-
ta Imperator. Roman. ex aere mediae et infimae
formae, Argent. an. 1671. in fol. edit. pag.
130. cum tribus aliis graece et duobus latine lo-
quentibus Othonis Numis euulgauerat. Alios prae-
ter a duos Coloniaram Graecos, Egypto aduectos,
idem Patinus in Suetonio suo Pasileae an. 1675.
in 4. impresso, pag. 363. exhibuit contemplan-
dos. Io. Vaillant in Numismat. Impp. Augustar.
et Caesar. e populis Rom. dition. graece loquen-
tibus Amitel. an. 1700. in fol. edit. pag. 19.
Numos Othonis aeneos Graecos XIII. recenset,
quibus in Appendice Iconum ad calcem Libri re-
iecta

euertit, teste Gentiloto, factitiam illam Donationem Constantini iisdem rationibus et argumentis, quae ab aliis adferuntur, et nota sunt. Imp. Maximiliano II. an. 1571. d. 22. Iul. oblatus extat in Biblioth. Vindobon. De libro hoc erudite pro more suo differit Illustr. Kollarius in Supplem. ad Comment. ad Lambec. Lib. I. pag. 593. qui ibid. pag. 500. et 522. editum iri promittit olim in Syntagmate Rer. Germanicarum, quod Lambecius inchoauit, Nesselius continuare, et successores absoluere iam debebant.

4) Io.

iecta XIVtum quoque adiecit. Idem in Numismat. aereis Imp. Augustar. et Caesar, in Colon. municip. et urbibus iure Latio donatis Paris. an. 1697. in fol. edit. Part. I. pag. 129. ex Octauio Strada et Patino mutuatum vnum inscriptione Latina signatum adducit, quem mediae formae Othonis numum editor Vaillantii anonymus in numismat. Imp. Roman. praestant. Rom. an. 1743. in 4. edit. Tom. I. pag. 26. repetiit. *Christ. Sig. Liebe* quoque in *Gotha sua Numaria* Amstel. an. 1730. in fol. edit. Cap. VIII. §. 2. pag. 273. et Cap. IX. §. 2. pag. 297. duos in Gaza Fridericiana 1. et 2. magnitudinis Numos Othonis aereos extare commemorat. Singularem in primis Publici litterarii attentionem excitauit Numus Othonis latine loquens ille primae magnitudinis, qui in *Numotheca Becceleriana* a Rud. Capallo Hamburgi an. 1684. edita, et ibid. an. 1750. in fol. recusa, in prima pagina affabre aeri incisus repraesentatusue est, et pag. 34. num.

- 4) *Io. Sambuci Epistolae autographae ad Hugonem Grotium exaratae XI.* exstant in Volumine Epist. ad Blotium missarum, cuius Lambecius meminit Commentar. Lib. I. pag. 117. illarum duas idem Lambecius Comment. Lib. III. additamento V. vulgavit, has loco motas Ill. Kollarius recudit *Analect.* Tom. I. pag. 1032.
- 5) *Io. Sambuci Tyrnauiensis Pannonii Poëmata quaedam, Patauii conscripta,* edita ibidem an. 1555. in 4. teste Mich. Maittaire in *Anal. typogr.* Tom. V. Part. II. pag. 225. edit.

26. explicatus, atque sub hasta, indicto anno. mense Sept. cum integra supellectili numaria venditus.

Sed quis omnes et singulos Othonis Numos aereos diversae magnitudinis in Coloniae, Latio iure donatis, signatos, quod nullus eorum Romae cufus esset, a praestantissimis Rei numariae cultoribus in apicem productos enarraverit? Ostentat nostra quoque instructa Numotheca Kazzaiana duos Othonios Numos ex aëre fabrefactos, vnum cufum, et non nisi fufum, ut videtur, alterum. Suppositivus hic secundi moduli offert caput Othonis cincinnatis capillis cum perigraphe IMP. OTHO. CAESAR. AVG. TRP. cuius auersa facies litteris S. C. signata monstrat mulierem in Sella sedentem, palladium dextra tenentem, sinistra ventri admota. En Numum, dolo artificis paratum, e manibus abiciam, in dignum existimaverim, de quo verbum amplius adiciam. Alter vero noster Othonis Numus primae magnitudinis Antiochiae, ut adparet, signatus, quantum quidem ex libro-

rum

edit. Lond. an. 1741. in 4. Sed quae, et qualia illa sunt carmina? Nonne Emblemata?

- 6) *Io. Hutichii vitae Imp. et Caesarum cum Imaginibus ad vivam effigiem expressis. Additi sunt cum Icunculis et elencho verius A. sonii Mycilli et Vellei. Lugd. an. 1550. in 8. Eaedem auctae et castigatae opera Io. Sambuci. Argent. an. 1552. 8. Exstat in Bibliotheca Bunauiana.*

7) *Lu-*

rum inspectione scire nobis licet, a nemine ququam in hunc vsque diem in lucem litterariam e ductus est, cui Comes ab Engelhardt, arcis Casfoviensis nuper Praefectus cum Tritsio et Tulianzkyo peritissimis in Hungaria studi Numismatici cultoribus, mille numorum aureorum nostratium pretium constituerunt. in vno latere videtur caput Imperatoris cincinnatis capillis quinque ordinibus in crispis cum Inscriptione: IMP. OTHO. CAESAR. AVG: TRI. POT. in auersa parte ad Aram fumantem a dextro latere stat Otho Caesar toga Consulari indutus, cui Dux exercitus ab aduersa parte adstans, et milites Praetoriani tres totidem signis militaribus partim aquilis partim manibus humanis in vertice ornatis instructi data fidei Dextera, Senatus et Exercitus Romani nomine concordiam testantur, fidemque suam erga Otho nem recens electum Imperatorem obstrinunt, adposito Iemmate SECVRITAS P. R. inferne vero S. C. Maiorem in modum dolemus, quod formam Numi, integre per tot secula conseruati, tamque pretiosissimi, et orbi litterato nondum forsitan visi, non nisi pictoris tironis manu delinearam, Publico dare liceat: Si itaque verum est Christi-

nam

- 7) *Luciani opera omnia graece et latine in Tom. IV. diuisa, vna cum Gilberti Cognati et Io. Sambuci Annotationibus. Basil. an. 1563. 8. Vol. IV. Recusa ibid. an. 1619. 8. Illae ipsae annotationes Sambuci interfertae sunt Io. Benedicti quoque versioni Amsterd. an. 1687. 8. Vol. II. editae. Luciani Dialogi coelestium, marinorum et inferorum: Menippus et Timon; graece et latine addita sunt argumenta versibus latinis tractata per Io. Sambucum etc. Argent. ap. Wolff. Cephal. an. 1550. 8. vid. Maittaire in Ann. Typogr. Tom. V. P. II. pag. 32. Reitzius Sambuci notas in Lucianum cur pueriles adpellat?*
- 8) *Ex Hyppoliti Thebani, qui circa finem Sec. X. post Christ. nat. claruit, Syntagmate Chronolo-*

nam Alexandram, laudatam Suecorum Reginam, teste Patino, olim dixisse: Qui aereum Othonem repererit, antiquum Philosophorum lapidem inueniet, en ergo lapidem Philosophorum diu desideratum apud Apothecarium De brecinensem repertum, Cei-meliarchio Regio non indignum!

Wespr. P. II.

Y

nologico , *Libellum de Genealogia B. M. V.* primus latine vertit , et latine tantum edidit Io. Sambucus an. 1556. in 8. quem postea gr. et lat. Tom. III. antiq. Lect. inseruit Henr. Canisius an. 1603. in 4. vid. Reiman. Biblioth. Acroamat. pag. 592.

9) *Io. Sambuci Epistola ad Io. Metellum*, Coloniæ data Viennæ in die Martini an. 1564. Inter Epist. III. ac Clar. Viror. select. est Epist. 59. Cent. I. pag. 303. edidit Dan. Heinsius.

10) *Dioscorides cum Castigationibus Io. Sambuci.* Exstat scil. teste Lambecio Comment. Lib. II. cap. VIII. pag. 599. tale in Bibliothec. Vindobon. Dioscoridis ex versione Ruellii cum Castigationibus Iac. Gouphyli, Paris. an. 1549. in 8. quod Io. Sambucus propria manu cum VI. Cod. Msct. diligentissime contulit, et plurimis locis emendauit. Has ipsas Notas et Castigationes suas Sambucus Noster ad Henric. Stephanum exmisit, sed nullo, vt quidem sperabat, optato successu, quæ labente postea tempore dum in manus I. Ant. Saraceni deuoluerentur, eas ille editioni suæ Gr. Lat. Dioscoridis pag. 141. 142. 143. 144. in calce inseruit Francof. an. 1598. in fol. promulgatae. Sed Sambuci has in Dioscoridem Castigationes quo singulari fato in lucem prodire contigerit, pluribus verbis exposuit idem Saracenus in Praefatione laudatae Translationi a se adornatae præmissa.

11) *Diogenes Laërtius ex recognitione Io Sambuci*, Antverp. an. 1566. in 8. latine prodiit sub hoc titulo: *Laërtius Diogenes plusquam mille locis restitutus ex fide dignis vetustis exemplaribus, et latine quidem editus, sed ita, ut inde etiam graecum exemplar possit restitui*. Etenim, inquit Sambucus, aliquot exemplaribus gr. vetustissimis illis cum interpretatione collatis, atque etiam eruditis observationibus Fulv. Ursini adiectis, spero me non parum Commendationis lectioni huius scriptoris industria ista comparasse, ut et versio noua, cui otium superest, institui, et graeca recudi longe emendatius possint.

12) *P. Vegetii Artis Veterinariae, s. Mulomedicinae Lib. IV. e VV. CC. plurimis in locis emendati ac restituti* Basil. an. 1574. 4. Dedicauit Rud. Khuen de Valesii, Domino in Lichtenberg. Hanc Sambuci editionem *Gesnerus* in Praefat. Scriptor. Rei rustic. Lips. an. 1735. in 4. edit. accuratissimo studio a Sambuco compositum exemplum adpellat pag. 16. Sambucus vero editionem Vegetii primam, quam Io. Faber Basil. an. 1528. 4. procurauit, Ferdinando Hung. Regi opera Comitum a Nuenare inscriptam, mutilam corruptamque editam merito iudicat.

13) *Io. Sambuci de imitatione Ciceronis Dialogi tres*. Paris. apud Aegid. Gorbium an. 1561. 8. iidem recogniti et aucti Antverp. an. 1563. 8. excusi per Lib. Malcotium.

- 14) *Io. Sambuci Notae in C. Iulii Caesaris opera.* Exstant in ea editione, quae cum Varior. Notis et animaduersionibus opera et studio Godofr. Iungermanni prodiit Francof. an. 1669. in 4. Imo iam an. 1574. in 8. Antwerp. Iulii Caesaris opera prodierunt cum spicilegio Io. Sambuci. Franciscum Oudendorpium quoque in explicandis Iul. Caesaris Commentariis Lugd. Batau. an. 1737. in 4. editis Io. Sambuci obseruationibus vsum fuisse praemissa docet operi Praefatio.
- 15) *Epitome Rerum Vngaricarum velut per indices descripta, Auctore Petro Ranzano. Nunc primum edita vna cum Appendice quadam, opera Io. Sambuci.* Viennae Austriae an. 1558. in fol. Duplex est adiecta Sambuci appendix: 1) *Narratio rerum ad Agriam an. 1552. gestarum.* 2) *Descriptio obsidionis Zigethiensis an. 1556. susceptae:* quarum neutra in Bongarsiana aut Schwandtneriana scriptor. Rer. Hung. collectione comparet, legitur tamen Bonfinii Decadibus Basileae et Francofurti editis adiecta. Sciendum vero est, ea, quae Indicem 36. sequuntur, non Ranzani esse, sed Sambuci, inchoantis Historiam de occupata per Matthiam Austria, eamque vsque ad Imp. Ferdinandum I. deducentis. Sed Sambucianae huic Ranzani editioni quibus de causis anteferenda sit Tirnauiensis an. 1579. in 8. per Lucam Peechium adornata, et Budensis an. 1746. in 4. recusa, docet Vir clarissimus, et in omni Re antiquaria
 versa-

versatissimus *Jonas Andreas Czirbesz*, Iglo-
uensis V. D. Praeco, in *Ephemer. Litter.*
Vindob. Partic. XXII. III. et IV. an. 1775.
dum criticam *Godofr. Schwartzii Nostri* Epi-
tomes *Rer. Vngar. Ransanae Recensionem*,
Lemgou. an. 1774. in 4. publicatam doctis
suis animaduersionibus illustrat.

16) *Anton. Bonfinii Rerum Hungar. Decades III.*
Basil. an. 1543. in fol. opera Martini Bren-
neri primum editas, Io. Sambucus, reper-
tis, qui deerant XV. Libris, auctiores red-
didit; Historiam a morte Matthiae Coruini
an. 1490. vsque ad an. 1572. pertexuit,
suas Appendices, et nonnulla aliorum opu-
scula adiecit. De vtraque Bonfinii editione
Basileensi an. 1568. et Francof. an. 1581.
per Sambucum procurata vna cum Eiusdem
Appendicibus egregie differuit Cl. Ge. Ierem.
Haner in Aduersariis de Scriptor. Rer. Hung.
et Transilu. Vien. an. 1774. in 8. editis
Artic. XXXI. et XCVII. Etsi singularia
pro si s sint Sambuci in Historiam Patriae no-
stra: merita, vt ex attenta recensitorum sta-
tim operum lectione cuique est euidentif-
simum; audiamus tamen insignem Sambucia-
ni nominis obtrectatorem Io. Decsium, aequè
Popularem nostrum, in Syntagmate Institution.
Juris Imperial. ac Vngarici. IV. perspicuis
Quaest. ac Respons. Libris comprehenso, Clau-
diopoli an. 1593. in 4. edito: Ioan. Sam-
bucus homo, vt nihil aliud dicam, de Histor.
Hung. male meritus, etiam ea, quae ab illis

peregrinis alioquin auctoribus vere ac simpliciter memoriae posteritatis commendata fuerant, tam turpiter fauori partis alterius corruerit. Quo magis laudanda etc. Cur haec ita Decius, Barouius Noster? et an merito? commodiori alias tempore indicabitur.

- 17) *Eurapius Sardinianus de Vitis Philosophorum et Sophistarum*, prodiit primum graece e Io. Sambuci Bibliotheca typis nitidis Antwerp. an. 1568. in 8 subiectis ad calcem castigationibus Hadriani Iunii; cuius deinde latina versio edita Antwerp. an. 1572. in 8.
- 18) *Hesychii illustris Milesii περί τῶν ἐν παιδείᾳ Διαλαμψάντων σοφῶν. libellus cura Io. Sambuci nitide prodiit Antwerp. an. 1572. in 8. subiuncta ad calcem versione latina Iunii cum eius castigationibus, in quibus vt Hesychium e Laertio ita Laertium ex Hesychio subinde emendandum demonstrat.*
- 19) *T. Petronii Arbitri Satyrico Lut. et Paris. an. 1520. edito, Io. Sambucius ex vetusto Codice integras paginas addidit, loca plusquam quinquaginta restituit, et typis Plantinianis an. 1565. Ioan. Lischio inscriptum emisit adiecta Petronii Arbitri Vita, quam Petrus Burmannus editioni suae Trai. ad Rhen. an. 1719. Tom. II. pag. 251. inseruit, et Sambuci Nostri meritis rempublicam litterariam plurimum debere fatetur.*
- 20) *Ultra-et Trans-Siluania, quae Panno-Dacia, et Dacia Ripensis dicitur, a Io. Sambuco delineata et edita Vien. an. 1566. Dum scilicet*

licet *Cuspinianus* omnium primus Hungariae et Austriae Tabulas geographicas rudi penicillo adumbraret, *Lazius* vero mox eas, instituta prius in iis prouinciis peregrinatione, maiori instructus adparatu, manu sua delinearet, quod nondum vllus ea aetate in Austria reperiretur calcographus, et Ferdinando I. videndas exhiberet, Imperatori huius iussu ligno incisae sunt, et Vien. 1556. vna cum descriptione chorographica, Carolo Austriaco inscripta, opera Mich. Zimmermanni in 8. publicatae: tunc *Io. Sambucus* Noster hanc ipsam Hung. et Transilvaniae descriptionem maiori cum accurratione delineatam Vien. an. 1566. in forma patente in lucem publicam emisit, quae postea Tabula Transilvaniae Sambuciana in Theatrum orbis terrarum *Abrahami Ortelii* fol. 43. edit. Antwerp. an. 1570. in fol. illata est, repetitaque eadem est in editione Antwerp. an. 1609. in fol. adiectaque illyrici quoque descriptio auctore *Sambuco*, vt et loca Hungariae praecipua recens emendata, atque per eundem *Sambucum* edita. Quae tamen omnia pluribus erroribus scaterere queritur *Reu. Kerchelich* in Notit. praelim. Regn. Dalmat. Croat. pag. 390. Sed idem iam antea *Czvittinger* in Biblioth. Script. Rer. Hungar. pag. 13. obseruauerat. Has tamen omnes aetate superat Mappa Hungariae a *Seb. Münstero* Cosmographiae Basil.

an. 1550. editae Num. 10. et pag. 456. exhibita.

21) *Iani Pannonii Poëmata eleganti praefatione adornavit*, et Vindobonae an. 1569. in 4. publici iuris fecit. Omnes, quae exstant, operum Iani editiones tempore antistat paucissimis adhuc viris eruditis visa illa Viennensis, quam *Paul. Crosnensis* ex autographo depromptam, et *Gabr. Perenaeo* Magistro Regior. Cubiculariorum, Vgvesiensi et Maramarosensi Comiti, dedicatam vulgavit sub tit. *Io. Pannonii Episcopi quinque - Ecclesiarum, Poëtae et Oratoris clarissimi studiorumque in Hungaria instauratoris, Panegyricum in laudem Baptistae Guarini Veron. praeceptoris sui; versibus Heroicis conditum. Viennae Austriae in aedib. Hieron. Vietoris et Io. Singrenii an. 1512. in 4. Sed Lusus quoque Pannonii iuueniles a Sambuco editos fuisse subticendum non est. Viennensis illa prima an. 1569. typis Casp. Stainhoferi a Sambuco procurata editio ita inscribitur: *Iani Pannonii Ep. quinque - Ecclesienfis illius antiquis Vatribus comparandi, recenticribus certe anteponendi, quae vsquam adhuc reperiri potuerunt omnia. Recus. a Dan. Pareo in Deliciis Poëtar. Hungar. Francof. an. 1619. 12. Rep. Budae an. 1754. collat. cum MScto Lambecii Coruiniano, in Aug. Bibliothecam Vindobonensem reposito.**

22) *Sententiae et Regulae vitae capitibus XXIV. distinctae, atque ex Nazianzeni scriptis olim incerto*

incerto auctore collectae, et graece a Io. Sambuco editae Antwerp. 1568. in 8. συναγωγή χειρῶν etc. Exstat in Bibliotheca Windhagiana pag. 126. edit. Vien. an. 1733. in 8. Eodem anno ibidem *De Virtute carmen iambicum Nazianzeni* graece edidit Sambucus Θεὸς τὸ πάντων αἰτίον. Carmen hoc versibus 183. a capite auctus exstat in edit. Paris. an. 1609. Tom. II. atque incipit πολλῶν ἀκῶ. *Comparatio vitarum*: Κρίσις ἀν ἡμῶν. Carmen iambicum XIX. graece edidit Sambucus Antv. an. 1568. 8. Insertum Tom. II. ibid. pag. 220. 224. Vulgavit praeterea etiam nonnullas Nazianzeni Epistolas.

23) *Methodum conscribendarum epistolarum*, ab his Libanio ab illis Theoni adscriptam, τῶν ἐπιστολικῶν τύπων. Io. Sambucus latine edidit Basil. an. 1558. 8. Exstat graece in collectione Epistolarum graecarum Aldina. Lambecius Lib. III. pag. 190. adfirmat huius Epitomen esse illos characteres epistolicos Proclo adscribi solitos, qui sic incipiunt ὁ μὲν ἐπισταλτικός χαρακτήρ apud Morellium graece an. 1577. 4. sub *Libanii* nomine graece et latine apud Commelinum an. 1597. 8. Latine Basil. an. 1554. in 12. editi. Expositionem quoque *Methodi conscribendarum epistolarum* incerti auctoris Sambucum publicasse comemoratur.

24) *Io. Sambuci de Historiarum proprietate, usu, ratione, Praefatio* praemissa Bonfinii *Histor.*

Hungar. Francof. an. 1581. fol. repet. saepius: Exstat quoque in Penu art. Histor. Tom. II. pag. 644. Iterata sunt *minora quoque Sambuci opuscula Historica* inter *Scriptores Rer. Germanic. Sim. Schardii*, Giessae an. 1673. in IV. Tom. edit. partim in *Syndromo Rerum Turcico-Pannonicarum Nic. Reusneri*, vel si mauis, *Bongarsii*, saepius recuso. Quae singula titulorum tenus referre chartarum nostrarum angustia non permittit.

- 25) *Io. Sambuci Paraphrasis et Commentarii in artem Poeticam Q. Horatii Flacci* Antwerp. an. 1564. in 8.
- 26) *Emendationes et Correctiones Io. Sambuci in Q. Serenum Sammonicum, Medicum, Poëtam Latinum, ad Conr. Gesnerum emissas, et in Bibliotheca huius latentes vna cum Gesnerianis Casp. Wolphius edidit Tigur. an. 1581.* Ita Wolphius de I. Sambuco in Praefatione sua: *Vir cl. Io. Sambucus quas habebat sibi in Q. Serenum collectas ex veteri quodam Mscto exemplari, quod in Galliis alicubi seruari dicitur, emendationes et correctiones candide et liberali munificentia vltro Gesnero obtulerit, ac communicarit. Ac pro ea quidem, qua tunc erga Gesnerum olim, tum vero ipsam Medicam artem iuuandam etiamnum propendet voluntate et studio, meritas tanto viro omnes gratias debemus. De hac Casp. Wolphii Sambuciana editione plura vide in Prae-*

Praefatione Petri Burmanni, Poëtis minori-
bus Lugd. Batau. an. 1731. in 4. mai. edi-
tis, praemissa.

27) *M. Accii Plauti Comoediae viginti*, olim a
Ioanne Camerario emendatae: nunc vero
postquam CC. versibus, qui passim deside-
rabantur, ex VV. CC. additis, *suo quodam*
modo nitore restitutae, opera et diligentia Ioan-
nis Sambuci, Tirnauiensis Pannonii. Aliquot
eruditae C. Langii, Andr. Turnebi, Hadr.
Iunii et aliorum doctorum Virorum partim
margini adscriptae, partim in calcem reiec-
tae obseruationes. Antwerp. ex officina Chri-
stoph. Plantini an. 1566. in 12. Frid. Taub-
mannum in suis ad Plautum commentariis hac
in primis Sambucina vsum fuisse editione, at-
que eam cum Codicibus manuscriptis con-
tulisse comperimus.

28) *Symposion Trimeron de Virginitate et pud-*
icitia coniugali ad Beatricem Reginam, editum
a Io. Sambuco. Basil. an. 1572. 8.

29) *Aristaeneti epistolarum Libri II.* Antwerp.
ex officina Plantiniana an. 1566. in 4. Ele-
gantes et tersas has Aristaeneti, Nicea-By-
thini, religione ethnici, Epistolas amatorias
graece omnium primus cum epitaphiis He-
roum seu peplo Aristotelis non Stagiritae
Ioannes Sambucus edidit ex Mscto codice
in Augustam Bibliothecam Vindobonensem
illato, dedicatas a se Philippo Lib. Bar. in
Winneberg et Beihelstein, Praefidi Senatus
aulici caesarei Viennaë an. 1565. Quam
postea

postea editionem Sambucinae cum versione Latina et Notis suis Iosias Mercerus Bongarsio inscriptam Paris. an. 1593. in 8. repetiit recusam ibidem bis an. 1600. et 1610. in 8. nouissime vero Ioan. Cornel. Pauuius Vltraï. an. 1736. in 8. vna cum Dedicatone Io. Sambuci iterauit. Epistolae hae Aristaeneti eroticae cum Codice Ioan. Sambuci collatae et P. Lambecii atque Georg. Franc. a Frankenau annotationibus ineditis illustratae referuntur in Append. Ephemerid. Nat. CC. Centur. I. et II. pag. 363.

30) Quod *reliqua Sambuci opera* in manus nostras incidere, aut alio quocumque modo nobis innotescere non potuerint, vt hunc in modum recenseremus, illa titulorum duntaxat tenus facile cognosci poterunt ex *Io. Jac. Boissardi Icon. illustr. viror. Tom. III. pag. 77. 78. seqq.* vnde (*Zvittingerum* quoque et *Hora'nyium*) sua mutuatos fuisse constat.

ARTICVLVS XLI.

SCHÖNLIN (*Ioannes Philippus*) *Ioannem Theodorum Schönlinum* duplicem tractatum Philosophicum et Medicum *Andr. Laurentii Latio* adscripsisse refert in *Lindenio renouato* pag. 692. *Merklinus*; alterum *de Melancholia et Catarrho*, Augustae an. 1620. in 16. alterum vero *de visus nobilitate et conseruandi modo*, Monachii an. 1618. in 16. editum. Huius filius fuisse perhibetur *Ioannes Philippus Schönlin*, Phil. et Medi-

Medicinae Doctor, Medicus in Regia, liberaque ciuitate Eperiesiensi practicus: vti referunt Ephemerides Academiae Imper. Nat. Curios. Dec. I. an. IV. et V. Obs. LXXX. pag. 68. tentauit is primum *vermes in stomacho viduae cuiuspiam nidulantes Mercurio dulci exhibito exturbare*, quos postea ex consilio Ioannis Paterfonii muneris collegae, *infusione vitri antimoni et Mercurio vitae* eliminauerat. Dum Ioannes Weber, Regius Pharmacopoeus et Iudex laudatae Ciuitatis Eperiesiensis Ianum bifrontem seu Speculum physico-politicum Leutschouiae an. 1662. in fol. in publicum foras emitteret, tali Eum profecutum esse Nostrum carmine ibidem adtexto legimus:

*Membra microcosmi concinna colligis arte,
 Qua subsunt Medico, qua Polyarcha regit.
 Scilicet illustris praesentis tempora Iani,
 Quam vigil et cauius Ianus ytrisque plagis.
 Mutua membrorum dum monstras cambia et actus,
 Quam bene conueniant nutibus ipsa suis.
 Haud secus insinuas, qualem Respublica Ciuem
 Nutriat, et placide qui poliarcha regat.
 Excellens producis opus, Webere Ioannes,
 Mentis vbi vitium corporis atque leuas.
 Posteritatis amor, tenerum tutela parentum;
 Sedulus in ciues emicat inde labor.
 Non aliud te te noscendi quaere specillum,
 Lector, in hoc libro, quid tuearis, habes.
 Iudicis ad manus tua te vigilantia duxit,
 Et Physico medicum non minus illa facit.
 Corporis*

*Corporis et morum fructus te praeside crescunt,
Ciuis et exosi conciliatur amor.*

*Non frustra Iano decoras a fronte libellum,
Iustitiae speculum Praeses amoris erat.*

*Est decus annorum Ianus, vindexque malorum,
Solutus de superis, qui sua terga videt.*

Hactenus Argus eras, vno dum praeses ab
anno

Iam poly — contracto — lumine Ianus eris.

Chronosticum :

sVb Webere tVo non InfIMVs InCoLa
CoetV

Hos, hos VersICVLos aCCInVisse IVVet.

- 2) *Epigramma ad Lectorem*, quod scripsit, dum *M. Io. Bayerus Eperiensis*, antehac *Facult. Philos. Academiae Vittenbergensis Adfessor*, t. t. vero *Lycei patrii Rector primarius suum Filium Labyrinthi Cassoviae* typis *Marci Seuerini* an. 1663. ederet:

*Vix, credas, Lector, quam sit iucunda libelli
Lectio, quamque viris utilis esse queat.*

*Nam docet exemplis, quot sint primordia Rerum
Quotque modis sensim corpora nostra tegant.
Atque monent caute permulta pericla cauere, etc.*

Io. Philipp. Schönlin Phil. ac Med. D.
lib. ac Reg. Ciuit. Eperiesi. Ordin.
Phys. et Practicus.

ARTI-

ARTICVLVS XLII.

SCHWABIVS (*Christianus Ioachimus*) Communem hanc mundi lucem die 8. Dec. an. 1672. Leutschouiae adspexit, patrem Ioannem Schwabium, nobili stirpe prognatum, ciuem et mercatorem industrium, matrem vero Sufannam Weiszianam, vtrosque integritatis pietatisque laude omnibus, inter quos vixerunt, commendatos nactus; post prima pietatis et litterarum fundamenta, sub institutione genitoris posita curae commissus fuit Rectoris gymnasii patrii bene meriti, qui eo maiore amoris adfectu puerum complexus, quo nobiliorem indolem ac docilitatem in eo perspexit: percurfis rite singulis Lycei domestici cursibus, patronorum consentu, qui sponte sua recteque currentem amplius incitarunt, in Academias foederatorum Belgarum se contulit, facto ibi in Medicinae familiam traiectu, nomen arti huic salutari dedit, ac dum celeberrimos Lugduni Batauorum Professores, singulas studii illius partes accurate explicantes, diligenter audiisset, ac laborum suorum in ea Vniuersitate cursum feliciter confecisset, anno labentis seculi primo Licentiam petenti gradum Doctoris medici consecutus, summum artis ex merito obtinuit titulum. Inde in patriam, contagionis pestiferae tunc grauitur laborantem, reuersus; Medicinam ibi facere incepit, eo quidem successu, vt primum in lib. Regiaque Ciuitate Leutschouienfi, mox vniuerso quoque
Comi-

Comitatu Scepusiensi ordinaria Medici Ei decerneretur prouincia obeunda: sed dum indies magis magisque cresceret existimatio, et plurimos industriae, vigilantiae ac dexteritatis suae praecones sibi conciliaret, in isto florentis vitae statu placuit Diuino Numini Nostrum instabilis mundi rebus eximere, et ad meliorem vitam ex hac turba et colluuiione transferre, die enim 21. Dec. an. 1721. aetatis XLIX. curis ac laboribus plurimum fatigatus exspirauit. Quo autem bonorum quorumuis luctu funus optumi viri fuerit elatum, ex Lessu funebri formis et typis Breuerianis publicato, non vano colligitur indicio, tali in fronte signato titulo: *Lessus funebris, in insperatum obitum, felicemque ex hac vita abitum, Excellentissimi quondam, Nobilissimi, amplissimi, et experientissimi Domini D. Christiani Ioach. Schwab, Medicinae Doctoris practici passim felicissimi, inclyti Comitatus Scepusiensis, vt et Lib. Regiaeque Ciuitatis Leutschouiensis Physici peritissimi, anno quo, SoLe CoeLI OCCIDENTE phoeVs terrIs CarVs sVbltò OCCIDIT, beateque die 21. Decembr. hora vndecima nocturna exspirauit, a toto gymnasio Leutschouensis Evangelici coetu gemitus cum lacrymis miscente, dicatus.* Naenias lugubres aequae Theotisco quoque sermone scriptas et eodem stanno Leutschouiensis expressas fuisse, ex Actis Relig. Commissionis Pestiensis Msct. Tom. II. pag. 158. seq. cognouimus: legitur quippe loco citato libellus memorialis Excelsae Commissioni Poson. 27. Ian. 1722. exhibitus, in quo defuncti

BIOGRAPHIA MEDICORUM.

functi Schwabii, Medici, Amici maiorem in
medum quoruntur Venerandos Lessus indicati
funebri censorum iniuriam piis Schwabii mani-
bus non leuem intulisse, quod ex eo *Beati* ti-
tulum expunxerint, atque, dum Is beate ob-
dormiuisse, iamque modo Eidem Angelorum
coetum adesse scriberetur, particulam optantis
animi *Vtinam* ausu nefario substituerint, iudi-
cium etiam in ipsos mortuos exercituri. Non
abs re interim fore existimauerimus ea quoque
hic in medium adducere, quae *Zablerus*, Poë-
ta Pannonius, in memoria Medicorum Thoru-
nensium vers. 689. et seq. de Schwabio nostro
cecinit:

*Arte potens Medica, quorum vestigia prensat
Schwabius, ingenio magnus, felixque medendo.*

O P E R A.

- 1) *Differt. inaug. med. De Contractura.* Lug-
dun. Batau. an. 1701. in 4.
- 2) *Remedia tam praeferuatiua quam curatiua con-
tra Luem pestiferam, in Hungaria grassantem,*
iussu Magistratus ciuici scripta et edita ty-
pis Ioan. Breueri Leutschou. an. 1706. in
8. Ex Nepote, Neosolii vitam degente,
qui instructam Bibliothecam Schwabianam
per haereditatem acceperat, nihil eorum re-
Weszpr. P. II. Z selri

fciri potuit, quae ad vberiore[m] vitae et scriptorum notitiam pertinere poterant.*

ARTI-

*) *Hieronymus Mercurialis* refert lectionum de Pestilentia cap. XXII, Auenzoaris et Auerrois commendatione inductum reuerend. summum Aulae Regiae Hungaricae Cancellarium, sibi synchronum, in cubili suo graueolentem vasti corporis aluisse Hircum, quo se contra pestis exitialis, qua aevo isto Hungaria quassata est, acerbitatem tueretur: haud id quidem sine ratione, quanta enim in disticiendo concreto spiritu et grassato, humores natiui e hircu per corporis spiramina emissi polleant virtute medica, similibus pluribus demonstratum olim dederunt documentis *Thom. Jordanus* noster de pestis Phaenomen. cap. 9. Tr. III. *Paraeus* Oper. Libr. XXI. cap. 6. *Lindelius Scotus* de Febribus Libri III. cap. 5. *Palmarius* de febrib. pestilent. Libr. I. cap. 15. *Camerarius* Sylloge memor. Medic. Centur. VII. partic. 47. pag. 457. alii. Amuleta quoque varii generis, magica in primis, tamquam efficacia pestilentiarum remedia prophylactica contra periculosos humores adhibita fuisse, omnium fere nationum Historiae clarissime euincunt: vanam illam de Amuletorum eiusmodi vsu opinionem nostrorum quoque Patriae ciuium animos occupauisse, *Iacobi Pauer*, Lanionis et ciuis Sempronien[s]is exemplo iam ante annos XL. fueram edoctus, dum optimi viri hospitio adolescens aliquamdiu vterer: ostentauerat ille mihi Nummisma Amuleti loco tempore pestis in exordio labentis seculi patriam acerbo morbi genere vexantis gestatum, simile illi ex asse, cuius Iconem *Kundmannus* in rarior. nat. et art. nec non re Medic[ae] pag. 1110, Tab. XVII. Num. 0. exhibuit. Nummisma tale magicum Cracouiae in Polonia an. 1707. coepit ex septem metallorum
mista

ARTICVLVS XLIII.

Slotzæ (Samuel) Collectores Ephemeridum Physico-Medicarum dum argumenta obseruationum in Centuria I. et II. contentarum recenserent, in Catalogo Academicorum Curiosorum hæc de Slotzio nostro referunt: *D. Samuel Slotzius, Physicus ordinarius Cibinii Transilvaniae.* Vulgus Transiluanorum Nostrum pro
 Z 2 suo

mistura Presbyter quidam secularis conflare, et miseram plebem, insignis tamquam impostor, pecunia emuncturus, nummo aureo et amplius vendere: in aduersa fronte effigies S. Georgii Equitis Draconem interimentis viuitur cum perigrammate: **BEI GOTT IST RAHT UND THATT.** auersa vero facies Crucem monstrat signo Mercurii et Veneris chemico, et quibusdam latinarum litterarum ductibus, vocibusque partim Hebraicis, partim Magico-cabalisticis, e schola Satanae petitis, ornatam, hoc in peripheria circumfuso lemmate: **SIGNVM: S. ROCHI CONTRA PESTEM PATRONVS.**

suo pronunciandi modulo *Kotze* adpellitauerat, sic nomen illius legitur in *Effigie* quoque *Daciae*, *viuis depicta coloribus Mscta*, anno 1728. rythmis Hungaricis αὐτονομίως publicata, in quo officinam pharmaceuticam Cibinii instruxisse, et splendidam ibidem Eum aluisse familiam, Filiam in primis Virginem admirandis corporis dotibus commendatissimam habuisse commemoratur: adiecto ad calcem laudato statim opusculo subnexus est *Septem-viratus Transilvaniae temporis illius Medicorum*, his insignitus lemmatibus: Sam. Köleferi: *Iam dimitte seruum tuum Domine, in pace.* Andreas Ajtai, *Deus nobis haec otia fecit.* Franc. P. Papai; *Sat cito, si sat bene.* Mart. Simoni, *Vinum acuit ingenium.* Sam. Enyedi, *Inuidus alterius rebus marcescit opimis: Semper auarus eget.* Sam. Pataki; *Dii omnia laboribus vendunt.* Ios. Félfalusi, *Interstrepit*

Latent alia duo talia scriniis *Kazzaianls* inclusa Amuleta, cacodaemoni dicata; promani hic ex archetypis vtriusque imaginem leui sic adumbratam penicillo:

pit anser olores. Licet Slotzius ad hanc excellentium Medicorum Daciae classem haud fuerit ab

Z 3

ab

ab auctore relatus, certum tamen est luculentioribus testimoniis Eum nuda praxi, vt aiunt, clinica minime fuisse contentum aegrotorum tantum lectulos obetundo, ac praescribendis vnice medicamentorum formulis Medici nomen tuitum; sed exquisita rerum multarum eruditione ac praesertim rerum naturalium scientia plures sui ordinis in Dacia Viros non modo aequasse, verum etiam superauisse: in cognoscendis et inuestigandis morbis Hungarorum, in primis propriis diligentem nauauisse operam ex ea Franc. P. Papaii, Senioris, Medici, responsoria ad Slotzium nostrum anno 1711. data epistola licet vbertim colligere, quam nos ex auctoris schedis propriis depromptam Biograph. Medic. Centur. II. part. I. pag. 169. in lucem

Prius horum ad mentem, vt putem, Theoph. Paracelsi, ex Mercurio, et Saturno manu artificis effectum, pondere pharmaceutico drachmam vnā cum granis 46. aequat, alterum aequae bilanci impositum drachmas 6. et grana 49. ponderat, partim *Regulo antimonii*, partim *Ioue* seu *Stanno* confiatum, et vna, vt vides, quadrantis parte mutilatum. Plura talia amuleta cabalistica collegit *Athanas. Kircherus*, Oceanus ille eruditionis et in suo *Oedipo Aegyptiaco*, Romae 1653. in fol. edit. Tom. II. part. II. class. XI. cap. 7. publicauit; adducam loco speciminis vnum *heptagonon* illud *amuletum*, circulo inclusum et septem Christi nominibus velut totidem *Veneris Intelligentiis* in singulis cornibus ornatum, missis in praesentiarum ceteris, quod Spho 4. pag. 480. huac in modum delineauit:

Solis

cem nuper eduximus. Indefessa rerum naturalium contemplatione id quoque nouissime omnium fuisse consecutum accepimus, vt in inclitam Academiae Imperialis Naturae Curiosorum Societatem merito suo cooptaretur, et non inutile prorsus se eiusdem commembrum gessisse certo comperimus indicio.

OPERA.

O P E R A.

- I) Obseruationes Academ. Caesareo - Leopold. Natur. Curios. Ephem. Centur. I. et II. in-tertextae leguntur.

Obfer-

Solis his exemplis lucidissime spectatoribus pateat, quibus quantisque modis, vt eruditissimus hic e Societate Iesu Pater I. d. loquitur: *incautis daemon illudit hominibus, vt dum Christiani esse volunt, occulte Mahumedanismum profiteantur, in hoc enim vnico amuleto quatuor sectarum Iudaicae, Christianae, Mahometanae, Paganae, ab iis, qui illud portant, fit professio, idque occulto pacto daemons ad Christianae Religionis contumeliam ea de causa instituto, Temperare interim mihi vix possum, quin ea quoque hic verbotenus referam, quae eruditissimus Pater ille, Amuletorum historiam explicaturus ibidem Spho II. pag. 474. adducit: Hebraei recentiores, mundo tam dudum vendiderunt quoddam Amuletorum genus, quo sub praete tu sacrorum verborum, nihil non idiotis et plebeis hominibus bonorum promittunt, tanto sane periculosius, quanto sanctius prima fronte adparet etc. Passim multorum manibus teritur curiosorum quidam e schola satanica profectus liber sub titulo שמוש התהלים Schimmusch hattehilim id est, vsus practicus Psalmorum, ex quo fonte omnium superstiosarum artium riuuli dimanant: huic veluti basi tota Amuletorum cabalisticorum fabrica innititur. Tale est nummisma illud quoque cupreum, pentagona figura et sacris Dei nominibus insignitum, quo nihil pro tempore frequentius, si corticem inspicias sacrum, si medullam, cauda nigra est, qua scorpionum instar animos credulorum transfigunt. Numus hic magicus, ab*

im-

Obferuatio CXXXII. De vbere Herbae Kali pro-
 uentu in Tranſilvania. Plures e popularium
 Z 5 noſtro-

improbis Iudaeis d. 1. pag. 475. effigiatus, fre-
 quens in Germania, Gallia, Italia etc. figurae
 et quantitatis est ſequentis:

in quo prima pentagoni circulo inſcripti facies va-
 rias continet inſcriptiones Hebraicas, exſecrandam
 ſub forma ſacrorum nominum Chriſto tributorum
 exhibentes blaſphemiam, addito in centro vultu
 Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti cum hypographe

לחם פנים *lechem panim* i. e. panis facierum

Altera nummi cabaliſtici huius facies conſtat tetra-
 gono in 12. cellulas ſubdiuiſo, circulo ambiēti
 Inſcripto, quibus totidem, anagrammata ex nomi-
 ne Dei tetragrammate יהוה formata inſerta le-
 guntur, quadratum quatuor potentium Angelorum,
 Vrielis, Gabrielis, Raphaelis, Michaelis nomi-
 nibus cingentibus. Hoc geſtato Periammate veluti
 Diaboli irritamento, aliisque phylacteriis cabali-
 ſticis, atque ſchedis Magicis, quae ſcuta Dau-
 dis et Sigilla Salomonis audiunt, omnem et fa-
 brica-

nostrorum numero plantas Transilvaniae collegerunt atque descripserunt, sed Maecenatum

bricatores et possessores in hoc non minus quam altero mundo felicitatem sibi promittunt. Chartarum angustia prohibiti reliquorum amuletorum effigies a Io. Vierio, Kirchero, aliis, exhibitas lectorum oculis subiicere haud iam possumus, veram saltem praeclarissimi Patris de Amuletis sententiam ex pag. 481. hic repetere placebit: *Porro finis huiusmodi Amuletorum est, amorem et benevolentiam omnium, consequenter carnalium desideriorum plenam fruitionem, victoriamque contra omnia aduersa eius gestatione obtinere, quod ex adiuratione, quam pronunciare solent, qua et Deum et angelos, verius cacodaemones, cum inuocatione Ψ is aut \mathcal{I} tis sacrilego et impio ritu sollicitari solent, patet, quam et ne Christianae aures vulnerarentur, consulto omitto. Quicumque itaque huiusmodi possederit farinae amuletum, illud non naturale, non diuinum, aut angelicum, sed immediatum diabolicae machinationis opus se possidere sibi persuadeat, non nisi cum aeterna animae ruina vsurpandum. Dum sic omnes Periammatum species Kircherum, multiplicis scientiae scriptis memorabilem virum, execrari intelligamus, non satis perspiciamus, qui tamen fiat, quod in Ritualibus quibusdam Ecclesiasticis familia Amuleta chartacea a presbyteris impetite plebi distribuenda, et ab ea in morbis quibusdam, vt peste, morbo caduco, calculo renum et vesicae, dolore dentium, febribus etc. curandis gestanda commendentur, sed in primis reu. P. Bernh. Sarré Ord. S. Franc. Ref. in Collectione seu Apparatu Absolution. Benediction. Coniuration. etc. Venet. an. 1764. in 8. plag. 14. edita. Singularem in primis meretur aduentionem Amuletum illud chartaceum*

tum inopia singulorum opera coguntur in tenebris delitescere. *Iosephus Balog*, Transilvanus,

ceum sanctissimis Dei nominibus latinis, graecis, hebraeisque toties repetitis, et cruculis distinctis insignitum, quod pag. 194. laudatissimus auctor in adiurationibus daemonum pro remedio liberatio seu curatio proponit cum adiecta massa quam benedicta sollempni ritu contemperata, quam igni quoque in sublimem liquorem resoluere, eundemque iuscule, vel alio cibo permiscere, et patienti comedendum dare docuit; etiam, quod mirere, ad corporis languores, tumores, et reliquas infirmorum plagas sanandas, vtilem. Sed talem hanc aevo nostro vsitatam medicandi rationem ecclesiasticam iam antiquioribus quoque seculis pridem vsurpatam fuisse ex *MScto codice Vticensis Monasterii* egregie docuit reu. *Edmundus Martene* de antiquis Ecclesiae Ritibus Tom. II. Lib. III. cap. 9. pag. 994. ord. IV. Antwerp. an. 1736. in fol. edit. Fuit quippe tempore mortalitatis seu etiam furoris hominum, vel rabiei bestiarum, liquor quidam facer talis a Presbyteris propinatus, vt quicumque ex eo gustauerit, mentis et corporis receperit sanitatem, vt pag. 1003. docet, si aqua isthac a septem presbyteris confecta atque consecrata, male adfecti fuerint abluti, sanitatem ex lotionem huiusmodi receperint: immo seculis illis infelicibus, quibus eruditio ex hominum coetu disparuit, superstitio vero firmos mouit incertos, sacri ordinis viri, immodico Religionis zelo excitulati, eo processerunt deuotionis, vt in sanandis quibuslibet aegritudinibus singulos familiares praefecerint Genios, provti de his *Alexander le Francois*, Medicus Gallus, et fidiſſimus Ecclesiae Romanae alumnus, dans les reflexions critiques sur la medecine. Tom. II. cap. VIII. hunc

uanus, e fede Sicularum Marufiensi oriundus, in eo nunc maximopere sibi elaborandum

in modum sermone queritur vernaculo: La guérison des malaâies par l'intercession des Saints, étoit distribuée à differens Saints comme il est marqué dans un livre, qu'on a fait exprès pour apprendre, à quel Saint on devoit avoir recours dans chaque maladie. L'un avoit, à ce que le vulgaire croyoit, le pouvoir d'en guérir une certaine espece, un autre Saint en pouvoit guérir une autre. On a cru que saint Claire avoit un pouvoir special pour guérir les maux des yeux; à cause de son nom on s'est imaginé qu'il devoit faire voir clair. On a attribué a saint Saturnin le pouvoir de guérir les maux de tête, parce qu'en quelques endroits on lui donne le nom de Saints Atourni; et à cause de la ressemblance des mots, on a cru qu'il pouvoit guérir du tournoyement ou vertige, qui est une des maladies de la tête, et l'on a ensuite étendu son pouvoir à toutes les maladies qui attaquent cette partie. On a invoqué saint Pancrace pour la goutte; et la raison qu'on a eue, c'a été que ce Saint étant appelle Crampace en quelques pays, on a pensé qu'il avoit le pouvoir de guérir les Crampes qui sont une maladie des articles ou jointures, — — On a eu devotion à Saint Mandé pour les enfans en chartre, sur ce qu'on a cru à cause de son nom qu'il les faisoit amander. Le nom de cette maladie les a fait porter aussi à saint Denis de la Chartre, qui est une Eglise bâtie au lieu où étoit la Chartre, — — La croyance qu'on a eue sur le pourvoir des autres Saints pour guérir les autres especes de maladie, n'a guères eu de mellicurs fondemens.

Ita dum lustrales liquores, Semi-deorum, dearumque obsecrationes, eorumque lustrana, donorumque

dum suscepit, vt plantas Daciae mediterraneae colligat, easque olim cum Publico com-

que ac munerum factae Palladiis oblationes, adiurationes, et coniurationes geniorum, ac diuinorum officiorum administrationes, et alia eiusdem generis remedia liberatiua a clericis commendarentur aegre decumbentibus, fieri non potuit, quin veri nominis Medici aequiora artis salutaris praecepta secuti, apud quos solos fere bonae scientiae ac artes hospitium ea aetate inuenerunt, talia remedia ecclesiastica in hominum coetu haudquaquam toleranda esse adfererent: quo itaque facto, eam vniuersi ordinis, sacri sibi conflauerunt inuidiam, vt praeter alias iniustas ignominiae notas, Atheorum quoque catalogo plerique consilio iniquo inscriberentur, quemadmodum haec *Elias Frid. Heister* in sua *pro Medicis Apologia* Amstel. an. 1736. in 8. edit. vbertim enarrauit. Nobis vero, quod ingens Dei est benignitas, ita aeuo nostro iam licet esse felicibus, vt eam Principum prouidentia perpurgatam profiteamur Medicinam, quae, nullis amplius confarcinata appendicibus, certissima non e sanctiori Republica, sed solo triplici Naturae regno petita, in debellandis morbis quibusuis monstrat remedia liberatiua non minus, quam prophylactica, vniuerso generi humano aequae vbiuis gentium adtemperata. Sed de Amuletis superstitiosis reiectis, egregie post alios differuisse legimus *Ant. Loigkium* in sua *Loimographia, seu Historia pestis Hungar. et Austriacae*, pag. 275. seq. Styrae. an. 1716. in 8. edit. *Ammian. vero Marcellinus*, Lib. XIX. cap. 12. edit. Erneit. pag. 177. refert: Omnes istos, qui remedia quartanae, vel doloris alterius collo suspensa gestarent, vt veneficos, pronunciatos reos capitibus interiisse. Reliquas summorum Principum con-

sitiu-

communicet; cuius egregium sane videtur
iam edidisse nuper specimen in Dissertatione,
hoc

stitutiones, cordatiorum omnis aevi Ictorum Ec-
clesiae Patrum, scholasticorum, Doctorum, ac Me-
dicorum de Amuletis sententias collegerunt ex
Kirchero d. I. Camerario, Sponio, Reichelio,
Herm. Hugo e Soc. I. et C. H. Trotzius, sedu-
lus illius commentator *De antiqua scribendi ori-
gine*, Ultraï. an. 1738. 8. edit. cap. 29. vbi
clarissime euincunt, nullam litteras, verba, nu-
meros vel figuras vllas, phylacteriis et schedias-
maticis quibusuis inscriptas, eam possidere vim oc-
cultam, ne periaptis quidem euangelicis exceptis,
vt morbos averruncare, amores excitare, partum
facilitare, aut a vulneribus et globis tormento-
rum etc. tutos nos praestare valeant. Illustris In-
stitutum litterarii Florentini Bibliothecam ingressu-
ro volupe certe fuerit insignem illam variarum
gentium omnis aevi Amuletorum contemplari col-
lectionem, qua illam prae aliis iure suo gloriari
nouimus. Vnum reliquorum, quae nos quoque
possidemus, Amuletorum pretiosissimum, Praege-
tione ad Comaromium an. 1746. inuentum, no-
uissime adducimus:

collo hoc appendi et a Romanis gestari solitum
est, Carneolo, argento puro incluso, Mars cristata
tectus casside, sinistra hastam, dextra scutum ad
genua dimissum tenens, aëtre insculptus hic vi-
detur.

hoc in fronte insignata titulo: *Specimen inaugurale Botanico-medicum sistens praecipuas plantas in M. Transilvaniae Principatu sponte et sine cultura prouenientes ac ibidem usu receptas. Lugd. Batau. an. 1779. 4. plag. 5½.* Opusculum hoc laude dignum inscriptum est *Reu. D. Ios. Benkő*, eruditissimo Transilvaniae nondum satis cognitae, Vindob. an. 1778. 8. Tom. II. editae auctori, eximio Botanices, et Histor. nat. cultori, qui *Floram quoque Transilvaniae, oeconomice, physice, medice elaboratam* se propediem editurum in litteris amice ad nos datis significauerat. Auctor Botanici speciminis memor consilii a *Nic. Ios. Iacquinio* Viennae sibi suppeditati, in Regnum Americae meridionalis *Guiana*, eiusque prouinciam *Rio de Berbice* appellatam discessit laudato a Batauis adiutus stipendio, vt in oris illis peregrinis trium Naturae regnorum thesauros colligat, atque iis mox onustus, si Deus vitae fauerit, ad nos commodo tempore reuertat, patriae suae olim profuturus.

Obseruat. CXXXIII. *De succino fluido in Valachia reperiundo.*

Obseruat. CLXXVI. *De auri solis calore maturatione.* In montanis quibusdam Transilvaniae locis adferit auctor ex hypothese Cartesii subtilissimos eosque purissimos metallicos vapores, ope centralis terrae caloris ad superficiem vsque corticis exterioris eleuatos, et ibi frigore hiemis detentos, solis ardo-

ardore successu temporis cooperante, in aurum mutari; atque illius purissima grana elota ab incolis, in subsidium vitae communicari.

ARTICVLVS XLIV.

STEINENSIS (*Christophorus*) Patricius Hungarus Cassouiensis, in patrio solo educatus, et humanioribus studiis liberaliter domi excultus, comparatae huius eruditionis thesauros foris amplificaturus, discessit in florentissimam ea aetate Musarum sedem Cracouiensem, ad quam velut ad bonarum artium mercaturam nostri adolescentes certatim confluxerant: ibi posteaquam singularia nauatae diligentiae edidisset specimina, scholastico germanicae Nationis Contubernio praefectus est, et redditis sibi familiaribus labente mox tempore artis medicae principiis, eruditorum sua aetate virorum coetui adgregatus est, et in patria, vt videtur, praxi medicae deditus.

O P E R A.

- I) *Georgii Valla Placentini, de expedita argumentandi ratione Libellus* impressus in inclyta et regia Ciuitate Cracouiensi per Hieron. Vietorem, anno tredecimo regni serenissimi et inuictissimi Domini Sigismundi Poloniae Regis, humanae vero salutis, 1520. in 4. Libellum hunc curis suis castigatum Epistola nuncu-

nuncupatoria ad Eximium artium et sacrarum Litterarum Doctorem, Dominum Michaëlem Vratislaviensem, Cracouiensis Collegii maioris Collegiatum directa Christophorus Steinensis noster adornauit.

- 2) *Marci Antonii Sabellici, de Rerum et Artium Inuentoribus Poema.* Cracouiae in officina Hieron. Vietoris an. 1521. in 4. Epistolam ad magnificum ac eximium Iuris Pontificii Doctorem, D. Iacobum de Arciszewo, Ecclesiae cathedralis Cracouiensis Canonicum, maecenatem suum exaratam Steinensis praemisit.
- 3) *Oleum Iuniperi, qua ratione omnibus fere humani corporis aegritudinibus medeatur.* Cracouiae ex officina chalcographica Hieronimi Vietoris an. 1545. in 8. Paruulum libellum hunc ab erudito quopiam Medico anonymo lingua Teutonica conscriptum Steinensis noster latina ciuitate donauit, et clarissimo Viro, Domino Doctori Iacobo, Reuerendissimi in Christo Patris et Domini, D. Petri Gamrati, Archiepiscopi Gnesnensis, et Episcopi Cracouiensis, Physico sollertissimo dedicauit, in prooemio isto Magister Steinensis ita Iacobum suum adfatus loquitur: *Cum nuper in aula Reu. patris et Domini, D. Petri Gamrati etc. Maecenatis et patroni, ut tui, ita studiosorum omnium benignissimi, sic a te tractarer, ut hoc decennali exilio, quo post interceptam Cassouiam per diuersas regiones sum vagatus, me vix pari humanitate*
- Wesziprem. P. II. A a rate*

tate tractatum putem, domum reuersus, illico cogitare cepi, quam ratione excellentiae tuae aliquam saltem animi gratitudinem ostendere possem. Venit tum forte fortuna in manus meas Libellus, res medicas continens, nempe vires et virtutes Olei vel quintae essentiae Iuniperorum. Eum cum huius inclysi Regni hominibus prodesse posse putarem, et viderem germanice scriptum, operae pretium me facturum putavi, si hunc in latinum sermonem verterem, et eum censurae tuae subiicerem, vt tu acri iudicio hunc vel aboleres, vel huic regno legendum exhiberes, nonque putarem te illo indigere, cum sciam te ex Hippocrate, et huius interprete Galeno, Aecio, Paulo tibi eam medendi etc. etc. versati sunt in eadem harena viri nostra aetate in medicina principes, Menardus et Antonius Musa, cum in simplicium medicamentorum, tum in pillularum et solutiuorum diui Mesues examine, horum exemplo — Nec auersaberis, puto, libellum hunc, quod e germanico versus est, nam si ποιδαμι καὶ, κηπορος ἀντιε μαλα καίριον εἶπεν poterit et hic libellus nonnullis hoc oleo vtentibus aliquam vtilitatem afferre, Sed tuum expecto exactissimum iudicium etc. Ita tractatum suum auctor orditur: **OLEVM DE GRANIS IUNIPERI** calidae est, et siccae naturae, in tertio gradu, et propria illius virtus est resoluere et consummere. Primo, resoluit et consumit hoc oleum, omne malum et venenosum aërem, in corpore humano existentem, et omnes malos humores sanguinis, cholerae

lerae, flegmatis, melancholiae, et illos non finit putrescere, ac per hoc cor et spiritus vitales ab omni syncope et venenositate praemuniuntur, et praeservantur. Item olei huius gutta, diluculo, in calido iure, vel brodio bibita, vel a prandio et a coena in vino, secundum temporis ac complexionis et infirmitatis rationem in aqua destillata, enulae, rosarum, melissae, boraginis, praeservat a multis aegritudinibus. Item si spongia, vel lana bombycis, intingatur in hoc oleum, et in pixide tornata, de ligno iuniperi, naribus applicetur, mirabiliter confortat cerebrum, et cor, ita ut venenatus aer non possit ipsum laedere.

Contra pestilentiam cum calore.

Si horrenda febris pestilentiae hominem magno calore, et eruptione apostematum ac bubonum inuasit, correptus celeriter ℞. aut ℥. huius olei, in aqua enulae vel rosarum bibere debet, et postquam bibit, calidis pulvinaribus se contegere, ac apostema pestilenticum extrinsecus cum hoc oleo iniungere. Et sic hoc oleum, quod super apostema inunctum est, ad extra trahit, dissipat, et consumit venenum, et id quod in aquis inhibitum est, oleum a corde (quod sedes et fons est vitae, et quod omnium primum tempore pestilentiae per anhelitum a malo aere inficitur, quou tandem febres pestilenticales in toto corpore excitat) omne venenum depellit, ut illi nocere non possit. Id in multis pe-

silentia laborantibus, quos per Dei gratiam, hoc oleo sanitati restitui expertus sum.

Contra pestilentiam cum horrore.

Si autem mortifera haec febris pestilentiae, cum magno frigore, et horrore, et eruptione apostematum hominem inuaserit, infirmus subito debet olei huius ℞ cum aqua mellissae vel boraginis in vino bibere, et extrinsecus super apostema inungere, et puluinaribus molliter se contegere, id contra venenum pestilentiae praesentissimum est remedium. Item hoc oleum sanat omnes morbos, qui hominem inuadunt, si tempestiuiter et cum bono regimine fuerit acceptum. Id quod multi veteres Medici tam Graeci, quam Arabes, tam Christiani, quam Saraceni suis scriptis testantur.

Contra dolores cordis.

Supra modum prodest hoc oleo Regiones cordis extrinsecus, supra sinistram, papillam inungere; quia penetrat penitus cutem, carnem et ossa, ac venas, et dat vires cordi, et ab eo depellit omne venenum. Et sic omnem sincopim cordis, cerebri, stomachi, quae venit ab infecto aere, et opilatione venarum depellit, et spiritus vitales refocillat.

Contra febres in genere.

Hoc oleum curat omnes febres, quocunque nomine nominentur, si 4. vel 5. guttae in vino, vel secundum exigentiam febris, et complexionis,

xionis, in aqua distillata mane et vesperi bibantur, et extrinsecus stomacho superliniantur.

Contra calculum renum et vesicae.

Hoc oleum purgat, et purificat renes, frangit, et consumit mirabiliter omnem calculum, et facilem reddit vrinam et stranguriae oppilationes aperit, virtute sua, calculum in homine molliciat, et paruum facit, et in arenam resoluit, qui tandem per vias vrinales sine dolore et laesione exit. Id ego in multis et in corpore meo expertus sum. Item huius olei 4. vel 5. guttae in aqua distillata, petrosilii, bibitae, et circa lumbos, et circa umbilicum iuxta prunas, vel in loco calido, inunctae, pariter calculum frangunt et curant.

Contra podagram, arteticam, sciaticam et emortua membra.

Penetrat etiam, et pertransit omnem carnem, et venas, et ossa et omnia vulnera sanat. Prodest arescentibus et emortuis membris, quae per podagram, arteticam, sciaticam, paralysim destructa sunt, illa restaurat.

Contra stomachi indigestionem.

Prodest stomachi indigestionibus, propter sordes flegmatis digerere non potens cibum, a quo cibo indigesto vapores ascendunt in cerebrum. Hinc plurimi homines dicunt: Nihil morbi sentio, solum caput mihi dolet etc. Hi mali tandem hu-

mores generant fluxus, et tales fluxus aliquibus hominibus a capite cadunt in pectus, aliquibus in brachia, aliquibus in pedes, hinc harum partium aegritudines, et manus et pedes et brachia contrahunt. Et quicumque homo talibus morbis grauatur, ille recipiat 4. vel 5. guttas in calido vino, vel in cibo mane et vespere. Et cum hoc oleo stomachus bene extrinsecus vngatur, aliquot vicibus. Tunc resoluit, emolliit slegmata ad exitum, et prostratum appetitum restaurat, et hominibus fames et sitis naturales redeunt, somnus delectabilis, insomnietatem depellit, et stomachi operationes naturales in integrum restituuntur.

Contra paralysim et contractionem.

Prodest membris contractis, et dissolutis, si 4. vel 5. guttas in vino biberint, vel eo in cibo mane et vespere vtantur. Etiam si contracta et paralitica membra vngantur ad calorem ignis, fortiter, hoc facit frigefactas, et exsiccatas medullas rursus calefieri et crescere, et dat eis calorem suum naturalem, et facit etiam membra et venas contractas flexibiles et sanas.

Contra Icteritiam et Ydropsim.

Icteritiam sanat, et ydropsim, et tremores membrorum, 4. vel 5. guttae bibitae, et post ebibitum oleum in balneum sudorificum intrando, et vndeque corpus vngendo, in calore balnei sicci, et partes quibus necesse est, etiam in cibo

eibo et potu sumptum, sanat praedictos morbos Ictericam et tremores membrorum.

Turpem nimiae prolixitatis notam euitaturus, desino reliqua ex paruulo codice, auro pretiosiore, exscribere omnia: sola dumtaxat curationum argumenta serie hac referam, quod oleum Iuniperi vtile est contra Podagram et chiragram: contra splenis, epatis, pulmonis apostemata: contra lepram, tympanitem, stranguriam: contra morbum herculeum, vel caducum; contra ficus et mariscas, contra contracta et dissecata membra; contra colicam; contra Pleuresim; contra dolorem dentium; contra Dissenteriam; contra sudorem Anglicum; contra menstrua nimium fluentia; contra Catarrum, contra Lumbricos; contra verrucas et lentiginem faciei; contra anhelitum foetentem; et nouissime in summaria omnium dictorum recapitulatione haec addit: *Et vt in summa dicatur, hoc oleum omnes aegritudiens corpori humano accidentes sanat. Quapropter prae omnibus oleis totius mundi amandum est, et pro naturali balsamo totius Europae habendum, quod a multis veteribus medicis experientia probatum est, vt in ipsorum libris satis descriptum legitur. Et gratia sit Christo singulis diebus, plurimi homines per hoc oleum a multis ineffabilibus aegritudinibus liberantur. Posteaquam Electuarium quoque de oleo Iuniperi paratum, iisdem cum oleo ipso, pollere virtutibus medicis adferuisset, his Tractatulum*

concludit verbis: *Iuniperus, ágneubis, pencor. arbuscula quae in arenosis frequens nascitur, & coma virens perpetua: vnde et topiario operi idonea, et cariosam senectam non sentit. Producit ex se vernicem, quo vtuntur scriptores pennarii ad papium exasperandam. Medici Sandaracam vocant. Vide Plin. Libr. 8. cap. 15. Cum adiutorio summi medici Christi Iesu Amen. Libellum hunc, albo coruo rariorem, in Bibliotheca Zalusciana Regni Poloniae publica custoditum, et recens nitide descriptum Illustr. ac Reu. D. Io. Dan. Andr. Ianoczki Proto bibliothecarius Regius, Fautor aestimatissimus, pro ea, qua in nos, studiaque nostra esse solet, propensione, an. 1778. curr ntis mense Octobre ad me perhumaniter exmisit. Haec oleo Iuniperino in omnibus promiscue morbis vtendi rationem ne hodieum in oris nostris Hungaricis exoleuisse discas ex paruulo illo libello pharmaceutico typis dato, quo peripatetici illi circumforanei Sclauicae nationis apothecarii Varallenses diuersa oleorum genera, eorumque virtutes medicas, patrio sermone explicant, eaque miseræ plebi, vt pecunia emungant, in omnibus fere passim compitis verborum lenociis vsi, emenda obtrudant; ita de laudato oleo Iuniperino, tamquam morborum panacea haec ibidem pag. 6. referuntur: *A' Fenyö mag olaj sok szelek és minden contagio ellen igen hasznos reggel 3. vagy 4. Cseppet serben vagy borban be venni.**

ugy

ugy meg romlott tudö ellen is 6. Cseppet be
 venni. Meg-állítja a' Colikát, a' rosz ned-
 vességet a' gyomorbul ki-viszi, es a' flatust ki-
 hajlja. A' Melancholiát, a' szivnek nehézségét
 es a' sárgaságot el-ázi, a' fen említett Dofist
 be-vévé, egy szóval az embernek minden tag-
 jainak nyavalyája ellen igen hasznos. Vtinam
 in peripateticum hoc minutorum pharmaco-
 polarum genus uagabundum seuerius animad-
 uerteretur! De peruersa hac in patria medi-
 candi ratione, quae magno certe vniuersae
 genti Hungariae cedit opprobrio, iam ipsum
 quoque Paracelsum fuisse aetate sua conque-
 stum, ex Leonhardi Thurneisseri *Alchymia*
magna edit. Colon. an. 1587. in fol. clarif-
 fime euincitur, ita ille Parte II. seu *Ono-*
maslico מג'לית ואי עגמנעיא inscripta pagg.
 45. 46. differit, quae iam haud pudebit re-
 ferre: ALMEGHALNI. *Ist ungarisch geredt.*
 Paracels. in Carboant. Lib. IX. cap. 33.
 sagt von den vermeinten *Orivosi* oder *Artz-*
ten, die im Land mit allerley Quacksalben,
 Marrentacken, und Holderlatwergen, die
 sie für Teriac verhandeln, umher ziehen,
 wenn sie nun die Menschen lang geplagt
 hand, und nicht weitere List können, schi-
 cken sie die gen *Alneghalni*, ad *Halál*, und las-
 sen sie in *Temetes* baden, bis sie *Rothat* wer-
 den. Ist so viel geredt: Als sie schicken
 sie gehn sterben, zum Todt, und lassen sie
 in Grab baden, bis sie faul werden, dan
 A a 5 Meg

Meg - Halni	} heist	} Mori	} das ist	} Sterben				
Halál					} Mors	} Todt.		
Temetés							} Sepulcrum	} Grab.
Rothat								

„ Diese vier Vngerischen Wort haben eine
 „ feine Cabalistische Auslegung in rechter
 „ uhralter Chaldaischer oder Thebaischer
 „ Sprach, dan so sie hinter sich werden
 „ gelesen, stehen sie also:

יְבִלְאֵת נְאֻם das ist Arzney, oder alle Me-
 dicament.

שְׂאֵת אֵת אֵת אֵת ohn der Götter Hülff.

לֵאלֹהִים ist ohn Frucht.

וְשָׂתֵת Und tödtet, oder bringt um.

Welcher nun die vier ersten Buchstaben zu
 einem Wort machet als nemlich יְשֵׁלֵת und
 des mit den vier letzten Buchstaben an die-
 sem fordern vergleicht und das er recht le-
 laschet gegen סַתְחֹר sathacor setzt, der
 wird richtiglich die Regel verstehen, wor-
 aus alle Arzney ihren Ursprung nimbt.
 Er wird auch verstehen den sehr herrlichen
 und weit reichenden Inhalt der drey Caba-
 listischen Wörter, als:

Pfalm. 11. חֲבָלִים

Genes. 2. מוֹתְחָמוֹת

Pfalm. 11. אֲעִיל

Welche Auslegung, weil die hieher zu
 lang, aber doch ein jeden Medico hochnö-
 thig,

thig, an einem ander Ort sol erklet werden. Ita Thurneister et Paracelsus vagabundos hos in Hungaria minutos Sclavicae nationis pharmacopolas, inmo totam gentem nostram Hungaricam albis hunc in modum orbi vniuerso propinant turpiter diridendos!

ARTICVLVS XLV.

STOCKINGER (*Michael Gottfried*) In patria ciuitate Sempronensi mansuetioribus litteris imbutus adolescente aetate ad artem pharmaceuticam animum adplicauit, verum intercedente aliquo temporis interuallo, priori consilio mutato, se se totum litteris consecrare decreuit, et Medicinae amore captus, arti illi salutari semet mancipare apud animum constituit. Hunc in finem Liptiensem adiit Academiam, vbi inter alios a Rüdigeri potissimum ore totus pependit. Lipsia demum relicta Erfordiam concessit, in qua per antiqua Hierana ad Doctoris Medici gradum adspirans, dissertationem suam inauguralem die 3. Dec. anno 1728. more sollemni ventilauit. Reuersus in patriam anno postero, dum exercendae praxi medicae intentus est, Physici ordinarii munus an. 1740. consequitur, anno vero 1747. naturae debitum soluere cogitur. Praestantissimum Medicum huncce anno quadragesimo secundo medio feliciter admodum me quoque morbo quoquam, grauissimis stipato symptomatibus, exemisse, dum apud Sempronenses beneficiarius Keneseia-

pus litteris nauarem operam, memori hodie-
dum pectore signatum habemus.

O P E R A.

- 1) Dissert. inaug. med. praeside D. Io. Andr. Fischero. *De medicamentorum purgantium natura et usu.* Erford. an. 1728. 4. plag. 3. Consuli, Iudici, ceterisque ordinis senatorii in Republica Sempronensi proceribus inscripta.
- 2) *Das traurige Zion, welches den betaubten Todesfall ihres getrauesten Seelforgers, des hochgelehrten Iohann Siegm. Pilgrams hoch verdien- ten Pastoris Senioris etc. wehmüthigst beklaget.* Vid. Epiced. ad sermon. funebr. Sigism. Pilgrami. Vlmae an. 1739. in fol. edit.

ARTICVLVS XLVI.

STROBELBERGER (*Ioannes*) Superioris Hun-
gariae ciuitate, Pofonii, primam lucem adspe-
xit, ibidem humanioribus litteris excultus arti
pharmaceuticae excolendae animum addixit,
quam dum Graecii primum et mox Ratisbonae
extra patriae limites publice profiteretur, v-
trobique labentibus annis amplissimo senatorii
ordinis munere defunctus est: artis Apollineae
studiosissimum toto vitae decursu existisse alum-
num certo est indicio, quod dum duorum ere-
ctae indolis filiorum factus esset parens, vtrum-
que Machaoniis initiandum sacris decreuit;

Ioan-

Ioannes enim Sigismundus apud Ratisbonenses dextrinarius artis pharmaceuticae magister, Ioannes vero Stephanus celebris in choro medicorum inuasit Medicinae Doctor. Ioannem nostrum Strobelbergerum patrem, eximium in Mscro *Manuale pharmaceuticum* reliquisse, filius medicus memoriae posteritatis commendauit in opere, inferius Num. XII. statim indicando, quod tali in fronte signatum est titulo: *Manuale Pharmaceuticum, in quo multarum compositionum vsualium in publicis Dispensatoriis non occurrentium continentur descriptiones a ceteris pharmacopolis hactenus in secretis habitae.* Laudati Patris non degener filius.

Ioannes Stephanus STROBELBERGER, Graecii in lucem editus est, latinis graecisque litteris mature perceptis studio Medico addiscendo totum se consecrauit, hoc fine celebres in Germania Musarum sedes visitauit, Vittebergae Dan. Sennertum, Tob. Tandlerum, et Iac. Hettenbachium; Altdorffi Casp. Hoffmannum; Ern. Sonnerum, et Wolfg. Waldungium, Basileae Felic. Platerum, et Casp. Bauhinum; Argentorati denique Io. Rud. Saltzmanum et Melch. Sebizium, fidelissimos duces sequutus est. Ex oris his Teutonicis in Galliam commigrauit, celeberrimum ea aetate in vniuersa Europa omnium studiorum emporium, montem Pessulanum, recto conscendit itinere, ibi in Aesculapii templo Rachinum, Varandeum, Pradillaeum, Richerium, et Delortium, sacris operantes, aliquot annorum interuallo ad-

tentius

tentius auscultavit, et mox ad d. 15. Maii an. 1614. Baccalaurei, et in Facultate loci medica Consilarii, ad diem vero 14. Mart. an. 1615. Licentiati, et nouissime omnium Doctoris Medici honoribus ac praemiis adfectus est. Laudatissimae scholae huius, velut matris suae sinu egressus, reliquos quoque Galliae, nec non Hispaniae et Italiae fines peragravit, comparatis vbique gentium eruditionis thesauris rediit onustus in Germaniam, et mox Vitengoiam in Bohemia ingressus, in splendidissima familiae Schwanenbergensis aula archiatri munere dum aliquamdiu fungeretur, et exorto horribili in dicta vrbe incendio, omnem bibliothecam vna cum reliqua suppellectili rerum naturae rariorum et domesticarum iactura in cineres redactam amitteret, Ratisbonam postea fixam fortunarum suarum sedem delegit, inde statis, vertente quouis anno, temporibus, in celebres thermas carolinas in Bohemia sitas excurrit, et Caesarei Hydriatri practici axiomate cohonestatus, accurrentis ad thermas populi sanitati ad dies vitae non sine prospero successu inuigilauit. Opera Mercklinus in Lindenio renouato collegit, sed maiori cum accuratatione ea recensuit et vitae curriculum concinnauit Fr. Const. Flor. Khautzius in Versuch einer Geschichte der österreichischen Gelehrten. Francof. et Lipsf. an. 1775. in 8. pag. 259. seq.

OPERA.

O P E R A.

- 1) *Galliae politicae medicae descriptio, de qualitatibus Regni gallici, academiis, vr'ibus, fluuiis, aquis medicatis, plantisque differens. Ienae an. 1620. et 1621. in 12.*
- 2) *I. St. Strob. e monte pessulano Medici Tractatus nouus, vbi de Cocco Baphica, et quae o' de paratur, confectionis Alkermes recto vsu differitur. Cui insertus est Laur. Catelani genuinus eiusdem Confectionis parandae modus. Ibidem an. 1620. 4.*
- 3) *Thermologia noua, in qua de thermarum generatim, speciatim vero de balneo Diui Caroli IV. in finibus Bohemiae sito theoretice et practice agitur. Ratisb. an. 1622. in 8. repet. an. 1629. 1630. 1642. 1647. 1696. 1715. 1733. etc.*
- 4) *Politiae Thermo-Carolinae Prodromus, das ist, Politisches Carlsbades Vortrab, oder zehen Enarrationes und Erzählungen das hoch und weit berühmte Carlsbadt betreffend etc. Ratisb. an. 1622. 4.*
- 5) *Mastichologia, s. de vniuersa Mastichis natura Dissertatio medica. Lips. an. 1628. 8.*
- 6) *Breuissima manu ductio ad curandos pueriles affectus. Lips. an. 1629. 8.*
- 7) *Historia Monspoliensis, in qua tum vr'bis Monspeliacae, tum scholae eiusdem celeberrimae descriptio, ac vitae illustrium eius Professorum, quin et accipiendae ibidem doctrinae ritus,*

- ritus, et priuilegia recensentur. Norimb. an. 1625. in 12.
- 8) *Dissertationes succinctae de Peste*, Norimb. ap. Abrah. Wagenman. an. 1625. in 12.
- 9) *Praelectionum Monspeliensium in Monte Pelio habitarum breuis recapitulatio, continens breuem ac summariam Libri I. Galeni de affectorum locorum notitia explanationem.* Ibid. an. 1625. 12.
- 10) *Epistolae concertatio super variis tam theoreticis quam practicis quaestionibus, febrem malignam concernentibus, agitata inter Eum; et Ioach. Burserum, Annaeberg. Medicum.* Lips. 1626. 8.
- 11) *Remediorum singularium pro curandis febribus introductio, cum despectu opprobrii medici de febre quartana perillustre quoddam exemplum.* Norimb. an. 1626. 8.
- 12) *Publica intimatio de suis tam propriis quam alienis. nouis cum Oberndorfferianis, tam Ianichianis operibus medicis edendis publicandisque.* Norimb. an. 1626. 4. plag. 6.
- 13) *De dentium podagra, s. potius de ὀδον τᾶρα doloreue dentium, Tractatus absolutissimus.* Lips. an. 1630. 8. repet. ibidem an. 1657. in 8.
- 14) *Systematica vniuersae medicinae adumbratio.* Lips. an. 1628. in 8.
- 15) *Laureationum medicarum apud exteros pro meritarum aduersus obtrectatores breues Vindiciae, in honorem scholae medicae Monspeliensis*

ſis propoſitae. 2. Timoth. II. 5. Norimb.
an. 1628. 8.

ARTICVLVS XLVII.

STRVTHIVS (*Ioſephus*) Praeſtantiffimus Vir hic, de arte Medica egregie meritus, decimo Seculi XVI. anno natus eſt Poſnaniae, prouida parentum cura domi Latino ſermone, humanitatisque ſtudiis prius imbutus in Cracouienſem litterarum Vniuerſitatem miſſus eſt, ibi poſteaquam Graecas litteras, Philoſophiae ac Matheſeos praecepta G. Libano et Val. Morawſcio magiſtris percepiffet, Medicinam quoque duce Cypriano Louicenſi primis labiis deguſtaſſet, liberali Patronorum adiutus munificentia, augendae eruditionis cauſſa, Patauium, florentiffimum illo aeuo omnium artium et ſcientiarum emporium, ſe contulit; ibi Lazaro Bonamico magiſtro duce Graecarum litterarum ſtudium renouauit, maiori accuratatione excoluit: ad Medicinam propius excolendam reuerſus, eas praeunte Franciſco Phrigomelico, exercitatiffimo Hypocratiſ ſectatore fecit progrefſiones, vt breui medicam ab ordine Medicorum ſuſciperet lauream tanto quidem praeſtantiae omine, vt ampliffimi ſenatus Veneti auctoritate Medicinae practicae explicatio ei demandaretur: quam cum diligenter et induſtrie maximo cum famae argumento exercuiſſet, a Sigismundo Auguſto Rege in patriam tellurem reuocatus, et in achiatorum numerum

Weſzpr. P. II.

Bb

rela-

relatus est. Sed dum Isabella, Ioannis I. Hungariae Regis vxor, ad inuisendos patrios lares in Poloniam digrederetur, et moras ibidem necteret, Rex curam sanitatis Sororis suae tuendae Struthio archiatro suo commisit, qui mox Reginam in Hungariam ad suos redeuntem comitatus est; tanta sollertia et prudentia demandatam hanc sibi prouinciam annis plusculis administravit, vt et Reginae, et adolescenti Regulo electo, Ioanni II. mirum in modum ob morum quoque suauitatem gratus existeret: medendi vero dexteritate et peritia in tantum excelluit, vt *Solimannus* quoque celebris Turcarum dominator in ancipiti vitae periculo constitutus ad se euocauerit, opem medicam ab eo expetiturus, facili promptoque remedio Orientis hunc Principem Noster graui morbo exemit, et sic praeclarum in medendo felicitatis monumentum inter barbaram quoque gentem reliquit. Variarum illarum vicissitudinum, quibus Isabellae Reginae, Regique Principis aula pro temporum illorum iniquitate exposita fuit, Struthius maiorem in modum pertaesus, reuertit ad suos, ab Rege Sigismundo honore debito et liberali proemio, reliquo vitae tempore, adfectus est, quoad anno 1568. aetatis octauo supra quinquagesimum mortalitatem domi suae expleuisset. Starauolscius in Centuria scriptorum Poloniae, et Ianocius in memoriis Miscellis vitam descripserunt. Mercklinus in Lindenio renon. pag. 712. vnus saltim atque alterius

terius scripti meminit, hic reliqua ex ordine omnia iam enumerabuntur,

O P E R A.

- 1) *De Medicæ artis excellentia carmen Elegiacum ad D. Cyprianum de Lowitz, Medicum celeberrimum. Cracov. excudit Matth. Scharffenberg an. 1529. in 8.*
- 2) *Elegia ad Reu. D. Io. Lataleium, Episcopum Posnan. et carmen elegiacum Paraeneticum, id est, exhortatiuum ad studium Eloquentiæ, scriptum ad bonæ mentis adolescentes: prior præmissa, hoc vero subtextum Declamationi gratulatoriæ Christoph. Hegenдорffini, in coronationem iunioris Poloniæ Regis. Cracou. Hieron. Vietor. an. 1530. in 8.*
- 3) *Epicedium elegiacis versibus confectum. Archiepiscopo et Primati Regni Poloniæ Ioanni a Lasco. Cracou. Matth. Scharffenberg. an. 1531. 4.*
- 4) *Luciani Samosatensis περί ἀστρολογίας, Astrologiam Erasmo Rotterodamo interprete; et Eiusdem Δίκη Φωνηέντων, Iudicium Vocalium, a se Latina Ciuitate donatum edidit Cracou. opera Matth. Scharff. an. 1531. 8. Et Commentariorum libros II. in Luciani Astrologiam, et ingenuosæ fictionis, Iudicii vocalium, interpretationem Praepositi Gnesnensis, atque Lanciensis, Ioannis a Lasco, de-*

*signati Episcopi Veszprimiensis in Pannonia *)*
 Maecenatis sui nomini inscripsit editam c.
 figg. ligneis.

5) Ga-

*) Solimannum in tuenda sua sanitate Medicorum non contempnissse operam, illustri alio docet exemplo Nic. Istvánus Historiar. Libr. XXIII. pag. 298. eum in certamine mortis constitutum a Medico Iudaeo opem expetivisse commemorat: ast non suae tantummodo, sed amicorum quoque validitudinis praecipuam suavitatem semper habendam esse rationem; dum enim Ioannes II. electus Partium Regni Hungariae et Transilvaniae Regulus, in castris Turcorum, ad rudera antiquae arcis Semlitenfis, pone Albam Graecam metatis an. 1566. die 29. Iun. pro officii sui ratione Solimannum inuideret, noluit filium hunc suum adoptivum Orientis Monarcha, ut primum apud animum constituerat, lauto amice excipere conuiuio, veritus, ne Ioanni Nostro, quod esset gracili et imbecili corpore, insueta barbarae suae gentis fercula aliquod sanitati adferrent detrimentum, ut haec *David Rasnyai*, Turcicus Principis Transilvaniae Interpres, in *Vicissitudinibus rer. formidabil. MSctis*, apud Ill. Comitem Károlyi adferuatis, amplissimis verbis enarravit, qui in exacta Itineris huius descriptione inter reliquum splendidissimum adparatum, *Crucem* de collo eius pendentem, pretiosissimis adamantibus et carbunculis affabre exornatam, centum mille et amplius nummis aureis aestimatum plurimum enicuisse commemorat: absque iusta itaque ratione praefens Regis Galliarum Legatus: *Guiliel. de Anba*, videtur omnino laudasse ob id Ioannem Nostrum, quod missis Romanae Ecclesiae ritibus, ad tutandas Euangelicorum partes salubri transuerit consilio,

- 5) *Galenus Astrologia ad Aphrodisium*. Spuria quidem iudicata. Exhibens Mathematicae scientiae *Prognostica de decubitu infirmorum*. Nunc primum a Iosepho Struthio e Graeco translata. Venet. an. 1535. 8. per Io. Patavinum. Basil. an. 1536. per Cratandrum. Illata est haec interpretatio in editionem operum Galeni Basileensem an. 1549. Tom. VIII. col. 43. seqq. et Basil. an. 1562. in Tomo libror. spuriorum pag. 12. seq. Hunc Galeni librum Conr. Gesner anilium fabularum, et superstitionis plenum adpellat.
- 6) *Galenus de Urinis liber*. *περί ούρων*. *Genuinus aliis, aliis vero suppositivus visus*. Nunc primum a Iosepho Struthio e graeco traductus. Venet. per Ioan. Patavinum an. 1535. 8. repetiit Cratander Basil. an. 1536. Compa-

B b 3

ret

lio, quum antea iam pridem detestanda Ariarum labe, *Blandrata* Archiatro suo consultore, semet coinquinaverat, nam hic quoque religiosae illius factionis in Transilvania primipilus humi prostratus Solimannum praesens in Tentorio de genu veneratus est vna cum reliquo nationis Hungaricae comitatu regio, quorum nomina laudatus statim interpres hoc ordine loco citato exhibuit: *Nicolaus Csáky, Caspar Bekes, Greg. Apaffi, Gregor. Bánffy, Wolfg. Bornemisza, Mich. Telegdi, Nic. Telegdi, Georg. Kapitan, NN. Consul Cibiniensis, Paul Bég, Georg. Blandrata Med. Doctor, Nicol. Orbán*, singuli deuotissimi de *Arii et Socii* familia alumni, nisi enim tali opinione imbutum, ministrare sibi ad vltimum vsque vitae habitum *Regulus* iste passus est neminem.

ret hæc Struthii interpretatio in editione oper. Galeni latina Gesneri Basil. an. 1562. classe IV. pag. 249. et nona Iuntarum Venet. an. 1625. Class. IV. pag. 123.

- 7) *Cl. Galeni Pergameni de Antidotis libri duo, per tot secula ab omnibus desiderati, in gratiam magni Antistitis, Io. Choienii, Episcop. Plocensis, e graeco in latinum traducti, et Commentariis breuibus illustrati a Iosepho Struthio, publico artis medicae Patauii tunc Professore. Venet. per Io. Ant. de Nicolinis, an. 1537. 8. mai. Subiuncti sunt huic Galeni Antidotario, Astrologiae ad Aphroditium Lib. I. et de Vrinis liber ex translatione Struthii.*
- 8) *Cl. Galeni Pergameni in Librum Hippocratis περί ἀρμών. de fracturis Commentariorum Lib. III. E graeco in latinum conuersi a Ios. Struthio, publico artis medicae Patauii Professore. Venet. Barthol. Zanetti, an. 1538. in 8. mai.*
- 9) *Cl. Galeni Pergameni in Librum Hippocratis. περί άρθρων. de articulis Commentariorum Libri IV. Latine redditi a Ios. Struthio, Med. Profess. Venetiis apud eund. an. 1540. in 8. mai. Scholae Philosophorum et Medicorum Patauinae dedicati.*
- 10) *Artis Sphygmicae iam M. CC. annos perditae et desideratae Libri V. a Ios. Struthio, Medico conscripti. Basil. apud Oporinum an. 1540. in 8. repetit. ibid. an. 1555. it. Venet. an. 1573. 8. it. Basil. apud Ludov. Köuig,*

König, an. 1602. 8. Huic accessit Hieron. Capivaccii de Pulsibus elegans tractatus, et Casp. Bauhini introductio, Pulsuum synopsis continens. Non piget haec commemorare, quae de his Auctor ipse ab initio Libri primi scribit: *Habuit olim ars sphygmica celeberrimos auctores, Asclepiadem, Athenaeum, Erasistratum Magnum, Archigenem etc. ultimum omnium Galenum, Archigenis et Herophili commentorem. Sed hi omnes partim iniuria temporum, partim incendio templi Pacis Romae nobis sunt adempti. Restant libri de Pulsibus Galeni non adeo exigui, sed inextricabiles, quos nemo unquam Latinos intelliget, etiam si quis ad insaniam usque se in eis exerceat, et Graecos non facile: sunt enim pluribus in locis mutili et deprauati, ac ea spe a Galeno conscripti, quod vix vnus e mille, ut ipsemet testatur Galenus, eos sit intellecturus etc. Ego quae iam a XX. annis moliri coepi et exstruere, libens studiosis profero, ut saltem delicatioribus ingeniis ansam praebeam, aggrediendi et prosequendi sublimiora huius artis opera. Quod vero haec ars sit vilis et honorifica, vel inde coniicias, quod Galenus nulla alia Philosophiae parte inclaruerit aequo Senatoribus Romanis et Imperatoribus, quam Sphygmica. De me ipso citra notam arrogantiae dicere possum, quicquid ego auctoritatis apud populares atque exteras nationes, quicquid inuidiae apud aemulos, quicquid opum et diuitiarum sum adeptus, id totum diuinae benignitati, et arti Sphygmicae acceptum fero. Tanto cum*

discentium docentiumue adplausu eoque admirabili prorsus liber hic Struthii de arte sphygmica publicatus, primum exceptus est, vt 800. illius exempla vno die distracta fuisse Mercklinus in Linden. renov. pag. 712. referat. Licebit forte mihi quoque hic ea verba repetere, quae in calce obseruationum Medicarum mearum Ultrai. an. 1756. in 4. edit. et Lausannae an. 1758. ab Ill. Hallero repetit. olim in hanc rem erotematice proposueram: *Cur iucundissima et vtilissima illa simul de Crisibus (ex Pulsu) doctrina ab ipsis Hippocratis et Galeni temporibus iacuerit fere neglecta, si Prosp. Alpinum cum Dureto excipias, et nuperum Solanum cum suis corruialibus, Nihello potissimum? An quia Doctrina haec nullo nitatur fundamento? aut improbo adquiratur labore? vel forte fatendum, plusquam supinam hic arguendam esse Medicorum omnis aevi negligentiam?*

- II) *Operum diuersi generis veterum Poëtarum et Astronomorum ex idiomate graeco in latinum translatorum ipse meminit in erudita dedicatione Luciani declamationi Δίξην Φωνηέντων praemissa, quae tamen omnia temporum iniuria intercidiisse existimat Illustr. Ianocius in relatione rariorum librorum Biblioth. Zaluscianae Germ. P. IV. n. XLIV. qui vitam Struthii nostri in miscellis suis descriptam vberius loco hoc repetit ex Starovolscii He-catontade scriptorum Polonicorum edit. Vened. an. 1627. pag. 180 — 81 — 82. seq.*

et laudatione almae Academiae Cracouiensis, an. 1639. pag. 14. quam Padadopoli in Hist. Gymnas. Patauini Tom. II. pag. 218. seq. et Mangetus in Bibliotheca Scriptor. Medic. Tom. II. part. 2. pag. 330. seq. sola Francofurtana editione contenti ieiune admodum exhibuerunt. Hoc quoque de Struthio nouissime iam adiciemus, Eum non modo laudatam Luciani Declamationem lepidissimam sed et Comentarios in Luciani astrologiam cum fig. ligno affabre incisis exornatos, Ioanni de Lasco Episcopo Wetzpremiensi, notissimo in Historia ecclesiastica Viro dedicauisse, atque in his illud praeprimis singulare esse, quod in adnexa praefatione candide profiteatur eam aetate sua prauam immo stultam plerorumque, suae in primis gentis, hominum mentibus insedisse opinionem, antiquioris aevi scriptorum lectionem, graecae potissimum atque hebraicae linguae cognitionem ad amplectendas et fouendas haereses viam esse quam expeditissimam. Meruit interim tanti viri epitaphium ex primario loci natalis templo erutum hic iam adponere integrum:

Iosephus Struthius,
Philosophiae ac Medicinae Doctor
Librorum Graecorum Latinus interpres,
Publicus olim stipendio Senatus Veneti,
Artis Medicae Patauii Professor,
Artis Sphygmicae per tot secula abolitae Restaurator,
B b 5
Postea

Postea Sereniss. Principis Sigis. Augusti

Regis Poloniae

Medicus.

Obiit An. Dom. MDLXVIII. Aetat. suae LVIII.

ARTICVLVS XLVIII.

TECTANDER (*Iosephus*) Cracouiae, primaria Poloniae vrbe, patre Ioanne cognomine, Consule ciuium grauissimo genitus, fidelissimos in patria Academia Rudolphum Agricola, Georg. Libanium, Matthaeum Samotulinum in principio iuuentutis nactus praeceptores, latinis et graecis litteris, liberalibusque disciplinis diligentem impendit operam, in litterarum vniuersitatem, quae Patauii hodie e-gregie floret, arti medicae addiscendae operam nauaturus commigravit, fidei in hac musarum sede Lazari Bonamici et Matthaei Curtii potissimum institutione vsus vniuersum artis asclepiadae ambitum pro virili emensus est. Relictis post longiorem moram exactam Italiae finibus, Heluetiam ingressus, Basileae aliquamdiu restitit exquisita Erasmi Rotterodami imprimis doctrina et humanitate delinitus. Facto mox per mediam Germaniam itinere, Vindobonae Casparis Vrsini Velii amicitia, et Vratislauiae Georgii Logi familiaritate et singulari eruditione plurimum oblectatus, et nouissime patriae vrbi redditus, illico eum Cracouiensium Palatinus et Praefectus, regnique Marefchallus, Petrus Kmita in numerum familiarium suorum

rum cooptauit, et mox bonae nomine Reginae de meliori nota commendauit effecitque, vt dum Ioannes Zapolya, antiquae Daciae Ripensis et Mediterraneae Regulus Isabellam, Sigismundi senioris Poloniarum Regis filiam, in matrimonium sumeret, eam in Hungariam ad maritum suum ituram Tectander noster ea lege secutus est, vt scribendarum secretiorum Epistolarum Magistri et Archiatri munere apud Reginam fungeretur, quam quoque honorificam ad dies vitae rite exornauit prouinciam, Reginae namque suae variis fortunae procellis in vniuersa Hungaria et Transiluania exagitatae intemeratam in obeundo vtroque munere bis gemino fidelitatem praestitit, quoad annum MDXLIII. in optimo iuuentutis flore in nostris his exstingueretur oris, desponsata prius pro vitae torique socia Georgii Weneri filia, Sabina, lectissima virgine; ita rem hanc Ioannes Langus, amicus integerrimus, in *Luctu Pannoniae*, Cracouiae an. 1544. typis Vietoris in 8. excuso, lugubri expressit carmine.

*Designata mihi Weneri filia coniux,
Sed prope iam vita, deficiente fuit.
Vita minus quam virgo dolet deserta Sabina,
Ah propetata mihi tardaue fata nimis.
Fructus erat sanctam saltem tetigisse puellam,
Clausula forent digitis lumina nostra suis.*

Idem Io. Langus tale carissimo suo Tectandro perenne ibidem posuit monumentum:

Tectan-

*Tectandrum tumulo brevis haec tegit vrna Iosephum ,
 Ingenium iuueni non iuuenile fuit ,
 Phylliride clarus studiis sciuisse decebat ,
 Ingenuum quidquid Christicolamque sciit.
 Cui toties vltro vel Turca pepercerat hostis ,
 Ante diem perimit de tribus vna soror.
 Ah suspiratum toties patriae atque propinquis ,
 Tam procul a patria te cecidisse tua.*

Eruditionem medicam , linguarum peritiam , et fatorum acerbitatem quodam modo delineaturus , luctuoso hocce adfiduum suum fidissimumque vitae et studiorum socium *Valentinus Eckius* cohonestauit Epigrammate , luctui *Pannoniae* interferto :

*Arte potens medica, et linguarum munere clarus,
 Tectander gentis gloria magna suae.
 Iactatus grauibus curis, magnisque periclis,
 Principibus studium dum probat ipse suum.
 Nunc omni aerumna vacuus, vacuusque labore,
 Securusque sui mole sub hac recubat.*

Georgius vero *Wernerus* , Biographiae nostrae Centur. I. Articulo XCIX. laudatus , tale genero suo non leui animi moerore perfusus adiecit Satyricon :

*Tectander Medicus iacet hic, Medicina valetio:
 Quid sperent alii, si perit author opis?*

O P E R A.

- 1) *Elegias III. de peregrinationibus suis*, Illustri Viuicensi Comiti, D. Petro Cmitae, Palatino Cracouiensi, ac regni Polonici supremo Marefchallo dedicatas edidit Cracouiae ex officina typographica Vngleriana An. 1542. in 8. mai.
- 2) *Cl. Galeni de venae sectione aduersus Erasistratum Liber*, ad Graecorum exemplarium fidem recognitus. Iosepho Tectandro interprete. Alterque de *Venae sectione aduersus Erasistrateos*, qui Romae degebant. Interprete eodem Tectandro. Cum reliquis Galeni operibus latine redditis, Iani Cornarii Zvicauiensis Medici cura, Basil. apud Hieron. Frobenium, et Nicol. Episcopium an. MDXLIX. in fol. Tomi V. class. VI. col. 1058. 1059. seqq. Vtraque Tectandri interpretatio latina in Galeni operibus locum occupat etiam in editione nona et vltima Iuntarum veneta, an. 1609. an. 1625. in fol. classe VI. pag. 7. et 9. et Parisina Graecolatina an. 1639. Tom. X. pag. 392—406. Item in editione Basil. an. 1562. class. VI. pag. 9. — 17. seqq. Sed hos Galeni libros a Tectandro versos Cratander primum seorsim excudit Basil. anno 1536. Recusi Lugduni apud Rouillium an. 1549. in 16. cum annotamentis ad margines. Quas inconstantis fortunae vicissitudines experiri debuerit Tectander noster medicus, quoad in
Aula

Aula Regia, Ioannis I. Isabellae, et Filii Regii Principis, curam tuendae fanitatis fidelissime gesserat, facile conici poterit, si ex *Mausolaeo Principum Transilvaniae* inedito MScto, luce publica dignissimo, quod in hac vrbe nostra recentissime ab aLIqVo rI-pensi DaCo eXstrVctVM est, iniqua Regis Reginaeque huius fata in has Tabellas relata commemorauero:

IOANNES ZAPOLYA I. PRIMVS TRANSILVAN. PRINCEPS

Patre ortus Stephano,
Comite de Zapolya;
Regni Hungariae Palatino,
An. MCCCCXCIX. fato functo:
Matre Hedwiga,
Ducis Teschinentis in Silesia Filia,
ex qua
Frater illi consanguineus erat *Georgius de Zapolya*,
in Amphitheatro, Ludoque Martiali Mohacsiensi;
Exercitus
Ludovici II. Regis
alter Belli Dux:
cui
et noster Ioannes
Transilvaniae tunc Woywoda,
vt filius Martis,
cum suis Transiluanis laudabiliter interfuit.
Ita Hungaria
funesta clade adflicta,
Rege suo,
omnibusque ferme Regni Proceribus,
vno die orbata,
in duas abierat partes,
vt
Pannonia Ferdinandum I.
Dacia vero Ripensis, et Media Ioannem,
in Reges
eligerent.

Hoc modo, adepto post fata Ludouici Zapolya Transilu. Principatus
Petrum Perenyi in Gubernatorem Prouinciae praeficit,
ipse solus

in Partibus Regni Hung. variis bellicis distractus occupationibus

Ast breui,

Perenyio infidelitate apud Principem accusato,
Stephanus Bathori illi a Ioanne substituitur.

Interim

Pax inter vtrumque Regem Wacziñi instituitur;
sed et procellae internae in nouo principatu oriuntur,
ad quas sedandas

Zapolya,

conquisitis celerrime copiis,
relieta Budae vxore,
Transiluaniam intrat;

vbi

sopitis statim Prouincialium diffidiis,
in Castris

male habere semet incipiens,

Anno MDXL,

XX. Iulii

nocte animam efflat

An. aetat. LIII.

Cadaver eius Albam Regalem deductum.

ad antiquos Reges inhumandum.

Vxorem habuit Isabellam,

Sigismundi Poloniarum Regis Filiam,

quae

antequam Ioannes in Transilvania fata naturae subiret,

Budae

Masculum elegantem enixa est.

Vxori Pupilloque

Tutores testamento fieri iussit Rex

Georgium Martinusium,

Episcopum tunc Varadiensem,

et

Petrum Petrowltzium,

Tömösvarii Praefectum, sanguine sibi iunctum.

ANNES II. ZAPOLYA, SECVNDVS TRANSILV. PRINC.

Audita Mariti sui morte Isabella,

Pupillum

statim baptizari,

eoque actu peracto,

in suo amplexu

Corona Hungarica inaugurari curauit.

Solemannus

Reginam Buda excitam

in Transiluaniam mittit,

vbi

sub Cubernatura

Georgii Martinusii, aliorumque post illum,

Varia

Varia fata Isabella experiri coacta est,
 donec
 An. MDLIX. die XX. Septembr.
 debitum naturae persoluens,
 Albae, in Templo S. Michaelis sepeliretur,
 relicto in Prouincia Principe,
 Filio Ioanne II. iam maiorene,
 Quod Principis huius animi qualitates adinet,
 fuit is, vt traditur.
 ambitiosus, imbecillis iudicii,
 vt qui in Gynaeeo
 inter vilissimorum hominum et muliercularum coetus
 fuerat educatus,
 adeoque
 non ad gubernandum natus.
 Hic etiam post varia fata,
 quae
 demortua Matre,
 per decennium experiri coactus est,
 detestanda Ariana labe infectus,
 Anno MDLXXI.
 morbo diuturno detentus,
 viuere caelebs desit,
 An. aetat. XXXII.

Haec ex Mausolaeo Principum Transilvaniae
 Mscto, loco speciminis hac vice adduxisse
 sufficiat. Sed habet cuius hic non contem-
 nendae eruditionis huius I*. Cs*. alia quo-
 que huiusmodi opera Mscta in clariorum
 politiorumque hominum manus emittenda:
 1) *Methodus vel Tabula, qua scientiam Num-
 mismaticam bono ordine tractandam rei Num-
 mariae Patronis, eiusdemque cultoribus grata men-
 te offert.* 2) *Scientia Numismatica, avagy
 Pénzokról való Tudomány, mellyet külömb-
 külömbféle jó Irókból nagy munkával öszve
 szedgetett, és a más nyelveket nem értők ked-
 vekért Magyarul el-intezett és készített.* 3)
*Succincta Commentatio Heraldico-critica de
 insigni-*

in signibus regni Hungariae, ut et Principatus Transilvaniae Heraldicis. 4) *Ars Heraldica, avagy Czínerekröl való Tudomány, mellyben azoknak eredetek, kulömb fele voltak, és minémuségek illendő rendel elöl-adattatnak.* 5) *Chorographia M. Principatus Transilvaniae cum antiquis Romanorum inscriptionibus ibidem repertis, e probatissimis Scriptoribus concinnata a Debrecino-Ripensi-Daco.* Dum inter Saxones studio Iuris penitius addiscendo operam impenderet, emisit in lucem Librum Halae Magdeburg. an. 1749. in 8. plag. 18. hoc signato titulo impressum: *Magyar Ország Historiájának rövid summája*, Martino Domokos Iudici Ciuitatis primario, et Senatui Debreczinenfi oblatum; cuius Pars I. Geographicam; altera Historicam, tertia Politicam, continet Regni Hungariae descriptionem. Qui praeterea vniuersam Hungariae Historiam patrio sermone scriptam in gente nostra ediderint, lubebit nominum et titulorum tenus recensere: a) *Székely István*' Mundi Chronicaja. Cracou. 1558. 4. b) *Heltai Gaspár* Kronikája a' Magyaroknak dolgairol, auagy Magyar Bonfiniussa. Claudiop. 1575. in fol. c) *Groff Zrini Miklos*' a' Magyar kronikának veleje és summája. Vien. an. 1660. edit. sub ficto Gregorii Pethö nomine. d) *Samuel Kálnoki*, Comes, omisso Greg. Pethö nomine, insigniter auctam repetiit Vien. 1702. 4. alph. 1. pl. 5. desinit in an. 1629. e) Praefixo *Weszpr. P. II.* Cc rum

rum Greg. Pethö nomine et hoc adiecto titulo: Rövid Magyar Kronika recusa Cassou. an. 1729. 4. alph. 1. pl. 3. explicit in an. 1626. f) *Andreas Spangar* eandem Hungariae historiam pluribus appendicibus locupletatam iteravit Cassou. an. 1734. in 4. plag. 22. et adiecta scriptorum Hungariae litteratorum Bibliotheca, ibidem an. 1738. 4. alph. 1. plag. 16. g) *Ioannes Kováts* quoque *Zrinio-Pethöianum* Hungariae Chronicon pro lubitu a se interpolatum vulgavit Pofon. an. 1742. in 4. Sed vti *Spangarus* ita nec *Kovátius* ab aculeatis semet abstinuerunt diceriis, quod in Historiarum scriptoribus cordatiores viri minime ferendum esse merito censent. h) *Lisznyai Pál Chronikája* a' Magyarok dolgairol. Debreczen. 1692. 12. i) *Francisci Nadasdi*, Comitum, Mausolaeum Regum et Ducum Hungariae Norim. an. 1664, in fol. Latine editum *Alexius Horányi* Hungaricae consuetudini nuper tradidit sub titulo: A' Magyar Ország Királyainak és Kapitányainak emlékeztető koporfo 'epülete. Budae absque indicio anni in 4. alph. 1. plag. 12. k) *Ladislaus Liptius* in *Magyar Mars*, seu descriptione cladis Mohatanae Hungarica, Vien. an. 1653. in fol. edita, Regum Hungariae laudes ab an. Christi CDI. ad an. MDCLI. ibidem in adfuto Tractatu plag. II. Rhythmis Hungaricis decantavit,

ARTICVLVS XLIX.

ZIEGLER (*Andreas*) Zieglerianum nomen ne hodie dum oblitteratum est in Transilvania, Christianus enim *Ziegler* in Ecclesia Cibiniensi curio sacer, eiusdemque Capituli Decanus est, ante eum in exordio labentis seculi *Martinus Ziegler*, primum gymnasii Coronensis Rector, tandem Prasmarinus et mox Brenndorffensis parochus memorabilia Barcensia collegit, et in Mscto reliquit sub tali titulo: *Virorum coronae illustrium vita, honores, mors, ab an. 1549. ad an. 1687. et amplius. Congessit Martinus Ziegler Coronensis.* *) A Martino Zieglero profecta fuisse nouimus 1) *Antiquitates Transilvaniae ex lapidum inscriptionibus et numis antiquis variis observationibus Historico-Criticis explicatas.* 2) *Inscriptiones ad moenia Coronae urbis*

C c 2

ad-

*) In hoc Mscto Mart. Ziegleri codice, vitas, honores et mortes virorum Coronae illustrium complexo talia legi obseruauimus ad an. 1661. d. 14. Septembr. obiit excellentissimus atque doctissimus Dominus Hegenetius Trostfried, Physicus Coronensis ordinarius, natione Germanus Gorlizensis. Medici huius Coronensis Trostfriedii memoriam praeterea nobis conseruauit Io. Dau. Rulandus, Med. Doct. Posoniensis, qui dum Pharmacopaeam suam nouam Leutschouiae an. 1644. in 8. recusam Eidem dono mitteret, quae hungarice quoque iam versa legitur, talia manu propria inscripsit: *Praestantissimo viro Domino Trostfriedio Hegenetio, p. t. Medico Coronensi, suoque fido conuictori, Coronam mittit author.*

adscriptas, in 4. Nostrum vero *Andream Ziegler*, Medicum, patria Coronensem, dum apud exteros studiis nauaret operam, et artem excoleret salutarem, talia comperimus publicasse.

O P E R A.

- 1) *De corpore humano exercitatio decima, quae agit de sensuum externorum et vocis atque sermonis instrumentis propriis.* Praeside Gregorio Horstio, Philos. et Med. Doctor. Cal. Nov. Viteb. an. 1606. in 4. plag. 2. Dedicata est Danieli Reipchio, Pastori Weidenbachensi; Petro Fronio, pastori Prasmariensi, et Bartholomaeo Sigero, pastori Zeidnensi.
- 2) *Disputationum medicarum XV. de signis prognosticis,* eodem Praeside, d. XV. Mart. ibidem an. 1607. in 4. plag. 5. Oblata est *Andreae Hermelio*, Archidiacono Coronensi, nec non Io. Scharkangero, gymnasii patrii Rectori.
- 3) *Theses medicae, de cordis ventriculi mordente dolore, et colica passione;* de quibus - - praeside Ernesto Hettenbachio, Phil. et Med. Doct. ac Pr. P. disputabunt testimonium profectus sui in arte Hippocratica accepturi *M. Ambrosius Rhodius* Mathemat. Pr. P. *Ioannes Palemonius*, Magdeburgicus; *Andreas Zieglerus*, Corona-Transiluanus, d. X. Aug. Vitteb. an. 1610. in 4. plag. 2½. NB. *Rhodius* disputat de Cardialgia, seu stomachi

machi mordente dolore, eiusque curatione.
*Palemorius de Colica Passione, Zieglerus de-
 nique de Curatione.*

ARTICVLVS L.

V'ARADI (*Matthias*) Posteaquam non hu-
 manioribus solum disciplinis, sed sublimioribus
 etiam scientiis in Patriae scholis tradí solitis
 animum excoluisset, amicorum ac praesertim
Pauli Beldi, illustrissimi viri, communis tum
 litterarum in Transilvania Maecenatis opibus
 subleuatus, in oras Batauas tamquam in aper-
 tum campum an. 1665. excurrit, ibi libera-
 liore et concitatore cursu ad laudem conten-
 dens. Multi tum Traiecti ad Rhenum, quo se
 primum musis seuerioribus litaturus receperat,
 morabantur nationis Hungaricae viri iuuenes,
 elegantiorum disciplinarum fama conspicui;
 optato ibi rerum successu beatus, atque in
 musarum sinu placide conquiescens, singulare
 ingenii sui monumentum, de Votis inscriptum,
 elucubrauit; anno postero, qui fuit sexagesi-
 mus sextus, in vicinam studiorum vniuersita-
 tem Lugduno-Batauam, quum sublimiora sem-
 per adpeteret, pedem promouit, in hac musa-
 rum sede dum aliquamdiu, ita libello Acade-
 miae memoriali, quem protocollum vocamus,
 adtestante, cum reliquis popularibus, *Andrea*
Katona, *Andrea Sellyei*, *Ioanne Köpeczi*,
Mart. Desi, *Mich. Sárpataki*, *Mich. Szent*
Györgyi, *St. Eszéki*, et *Stephano Pataki*, prae-

claram illam indolem, quam a natura nactus est, variis exercitationibus scholasticis egregie firmasset ornassetque, anno sequente 1667. nomen suum albo academiae Frisiorum Franequeranae inseruit, ibi triennii fere spatio, quos in sublimiori studiorum curriculo emetiendo nactus fuerit e popularium suorum numero commilitones, eos nominum dumtaxat tenus commemorare, e re nostra quodammodo esse duximus: *Martinus Szilágyi, Paullus Csekei, St. Teremi, St. Bathori, Gerhardus Kabai, Andr. P. Liszkai, St. K. Szönyi, Mich. Szoboszlai, Thomas Gyarmati, Paul. Sallai, Georg. Szigeti, Andr. Sz. Mihályi, Paul. Szepfi, Io. Manyoki, Sam. Szoboszlai, Nic. Kölgyesi.* Dum loci huius celeberrimorum id aetatis medicorum quoque consuetudine et doctrina fuisset vsus, tantum operae laboris atque industriae in arte salutari vir solertissimus insumpsit, vt solemniter lauro atque Doctoris Medicinae Insignibus, edito prius non vulgari eruditionis specimine, donaretur, et mox in patria peruagatam eruditi non minus quam felicitis Medici famam consecutus, vtilissimi patriae cuius nomen plurimis annis egregie tueretur, et simul verbi diuini Praeconis in Ecclesia Sicularum Kezdi - Várfárhelyiensis partes in se susceptas singulari feruore ac integritate ad finem vsque vitae expleret.

O P E R A.

- 1) Disput. Theolog. Praeside Essenio. *De Votis*. Traiecti ad Rhen. an. 1666. in 4.
- 2) Disput. inaug. medica pro Gradu Doct. in Medic. *De Phthisi*. Franequerae an. 1669. in 4.
- 3) *Egő szövetnek, avagy ragyogó Fáklya, melynek tündöklő világossága a N. Bál Istennek oltára alá rejtetett lelki fertelmessé'get, és a he't Hegyeken fekvő Antikristus Seregének Istenyája közszul való ki szakadását ki mutatja.* Franeq. an. 1668. in 8. Liber hic pro genio seculi superioris conscriptus, nuncupatus est Magnifici olim Paulli Béli de Uzon, Consilarii, Exercitus Transiluanici Ducis, Comitatus Szolnok interioris Comitis, trium sedium Siculicalium supremi Iudicis Regii honoribus, qui ex Susanna Vitéz, vxore, Clementem et Dauidem, nec non Susannam, Paulo Vesselényi elocatam, suscepit liberos.

*Supplementa ad Biographiam Medicor.
Hungar. et Transilu. Centur. I.*

In Artic. 55. MANARDVS. Ad vitam Io. Iac. Manardi, Wladislai II. et Ludouici II. Regum Physici illustrandam iuuabit spicilegiū loco adiecitse, eum omnium fere optume, vt equidem opinor, atrocis morbi gallici originem, naturam, et curandi methodum, Epistolarum medicinalium Basil. anno 1549. in

fol. edit. Lib. VII. Epist. 2. Lib. XIV. Ep. 4. Lib. XVII. Epist. 3. 5. Lib. XIX. Epist. 4. Lib. XX. Epist. 1. aetate sua explicuisse: dum enim in exitu seculi XV. *luem hanc veluti multicipitem hydram ad coercenda humani generis delicta in nos grassari permisisset*, atque hydrargyrum in ea debellanda spem curamque Medicorum subinde elusisset, *Ebeni indici decocto*, singulari lege a se parari solito, euentu prosperrimo curari posse omnium primus Medicis Academiae Cracouiensis auctor fuit, atque inter ceteros Episcopi Cracouiensis, Pofonii et Viennae sibi noti, et ope argenti viui male curati exemplo confirmavit. Ergone infamem isthunc morbum, luem gallicam vocatum, in nostris quoque his Pannoniarum oris, atque vicinis, aevo Manardi, archiatri nostri, grassatam fuisse dixerimus? luculentissime sane id exlaudatis eius epistolarum medicinalium Libris intelligitur, et tantopere populares nostros teterrimum morbum hunc extimuisse, vt in librum diuinorum officiorum Ecclesiae Strigoniensis formulam *Missae de B. Iob contra morbum gallicum* legamus an. 1512. insertam fuisse, quo nimirum Manardus noster Ferraria in Aulam Wladislai Regis Budam aduocatus est, ita titulum vetustus codex in fronte gerit: *Missale secundum chorum almae Ecclesiae Strigoniensis*, in fol. sic vero explicit: *Venetis accuratissime impressum in aedibus Petri Lichtenstein Colonienfis germani. Impensis Urbani Kaym librarii Budensis anno virginis partus 1512. die 3. Augusti. Haec in*

in *Secretis* leguntur: *Hostias tibi Domine dicatas placatus assume; ut intercedente paciente Iob cum omnibus sanctis tuis; ulcus pessimum a supplicibus tuis remoue; ut restituti pristinae sanitati te digne possint laudare. Per Dominum etc.* Repetitum ibidem est idem *Missale Strigoniense* in 4. cum *Missâ beati Iob* contra morbum gallicum, et adiunctum in ordine officium de S. Rocho contra pestilentiam, eodem *Petro Lichtenstein* editore. *Impensis* vero *Stephani Hekel* de *Riuulo Dominarum* (Nagy-Bánya hungarice) *Librarii Budensis* an. 1513. die 4. Ianuar. Iteratum ibidem cum adnexa *Missæ Iobi* formula, eodem et formato, et editore, anno et die, *impensis* vero *Vrbani Kaym* librarii *Budensis*. Hoc definito potissimum tempore infamem hunc morbum Hungaros maximopere metuisse eo in primis colligas indicio, quod *Missalium*, prioribus annis editorum, exemplaria nullam antea illius faciant mentionem; primum eorum, quae nobis sollicite indagantibus innotuerunt, in 8. formatum sic explicit: *Venetiis accuratissime impressum arte Lucae Antonii de giunta florentini, impensis vero Ioannis Pacp* librarii *Budensis* anno Domini 1507. 16. Kal. Octobr. Alterum verbis his concluditur: — secundum *almae Ecclesiae Strigoniensis* chorum bene reuisum et *fideli studio* emendatum. *Impressum Venetiis per Ioannem Emericum de Spira* anno salutiferae incarnationis domini nostri *Iesu Christi* 1495. prid. Kal. *Novembris*. Tertium, regnante *Matthia Conuino* Rege, ad usum *Ecclesiae Strigoniensis Norimbergae*

gae anno 1484. per Antonium Koburger. Quartum ad usum chori almae Ecclesiae Quinque-ecclesiensis. Venetiis impensis Ioannis Pacp Librarii Budensis; anno 1499. VIII. Kal. Maii. Denique omnibus his antiquius et litteris Gothicis anno Domini MCCCLXXX. in fol. corio pergameno inaratum, in Ecclesia principe Cassouienfi, D. Elisabethae, Andreae II. filiae dicata hodieum adseruatum, quod sic incipit in folio lacero: *Sabbathis diebus de dominica Gloria in Excelsis etc.* Sequitur *Missae de S. Nicolao. Statuit.* Tandem orationes sacerdotis ante *Missam: summe Sacerdos etc.* mox rubrica talis subnexa: *Sub anno domini MCCCLXXIX. currebat c. pro lra renouationis, et computantur hore renouationis ab aurora. Item no: quod singulis anis variatur lra renouationis in alfabeto ab a. computando ad r. adtextum est codici Mscto Kalendarium tali praefixo carmine: Principium Iani sanxit tropicus cap'corni etc.* Sed nulla in recensitis his quinque codicibus vetustioribus Hungariae sacris facta morbi gallici mentione: non absimiliter tacet de eo *Missale* quoque, in scriniis nostris delitescens splendidissimum, de tempore et sanctis secundum *Rubricam metropolitane ecclesie Salczeburgensis cum omnibus suis requisitis, in officina Georgii Stuchs ex Sultzbach ciuis Nurnbergen. expensa Io. Ryman impressum. Idib. maji anni ab incarnatione Messie 1505. finitum, constans fol. 252. Canone Missae, corio pergameno uncialibus litteris Gotthicis impresso, in fol. prae priinis vero sequioris aevi codices huius-*

cemo-

cernendi ecclesiarum sacri, ut ipsum quoque e.
 gr. *Romanum*, quod tenemus, ex *Decreto Con-*
cil. Trident. restit. et Pontif. Pii V. iussu Ant-
verp. 1598. in 4. edit. Ast prostat interim ta-
 men apud nos *Missale secundum chorum Pata-*
uiensem (Passau) tam de tempore quam de sanctis
ordinatissime dispositum et emendatum, quod Ioan-
nes Vinterburger ciuis viennensis impressit et felici-
ter finiuit anno Christi 1509. mense Ianuar. die
29. in Vienna Pannonie. Ex codice hoc Passa-
 uensi in 4. formato existimamus e fol. 260.
 depromptam fuisse *Missam beati Iob contra mor-*
bum gallicum, quam libris diuinorum officiorum
 Strigoniensibus an. 1512. et 1513. insertam
 fuisse superius statim retulimus; quandoquidem
Missam Iobi Passauensem cum Hungaricis ex
asse, ne littera quidem demta, conuenire de-
prehenderimus. Inter cetera *Missalia* nobis ob-
 via, duo praeterea *ordinis Praedicatorum (Do-*
minicanorum) in 4. formata, arte et impensis
Luce antonii de giunta florentini in clarissima et
amplissima Venetiarum vrbe impressa, obseruare
licuit; alterum anno salutis 1506. per venerabi-
lem Patrem Fr̄em Albertum Castelanum Venetum
Ord. Praedicatorum reuisum correctum et emen-
datum; alterum anno 1512. 16. Kal. April.
ibidem editum: in utroque quidem horum co-
dicum exemplari recitatur Missa de S. Iob Pro-
pheta, sed diuersis prorsus verbis concepta est
 ab ea, quam vel in Passauensi, aut Strigo-
 niensibus nostris legi monuimus exemplaribus;
 id vel solo *secretorum* exemplo hic iam a nobis
 exceri-

exscribendo fiet manifestissimum: *Suscipe Domine propitius hostias, quibus beati Iob meritis te placari voluisti; et nobis salutem corporis et animae potenti pietate restitue. Per Dominum etc.* Iam vero haec et alia plura a notissimo Rev. Bernh. Sannigio in Collectione seu apparatu suo Venet. an. 1764. in 8. plag. 14. edito, ad leniendas corporis aegritudines passim commendata remedia, modone votiuo aut curatiuo vel etiam praeseruatiuo vsurpanda sint proposita, edisserere nobis haudquaquam licet, quum in breui labore modum tenendum esse probe sciamus. Verbo nouissime sufficiat monuisse varias *Manardi* nostri epistolarum medicinalium editiones, non sine mendo olim a nobis indicatas, ex *Christ. Wilh. Kestneri Biblioth. Medic. Tom. II. pag. 291.* cognosci; effigies vero ligno cuproque incisas ex *Moehsenii catalogo Icon. clariss. Medicor. Berol. an. 1771. in 4. edit. pag. 83.* addisci posse omnium quam commodissime. Interim id quoque haud quaquam diffitendum fore existimauerim, hac *Manardi* nostri aetate *Budenses* coepisse paullo morosiores esse, *Georgium* enim quemdam loci bibliopolam vna cum libris quibusdam, qui haud publici essent saporis, igne exusserint, testibus *Abrah. Sculteti Annal. euang. et Schoelhornii Amoenit. Litter. Tom. VII. pag. 97.* atque ita referente *San. Timone e Soc. Ies. Epitom. Rer. Hungar. ad an. 1523. Sim. Grynaeum, Bibliothecae Coruinianae Praefectum, et scholae Budensis Professore, in vincula coniecerint,*
aegre

aegre mox inde eliberandum. de quo Thomas Pope - Blount in censura Author. celebr. pag. 570. tales *Io. Sapidi* refert Iambos:

Quaeris, Simon Grynacus ille quis fuit?

Attende, dicam — — — —

Talis Geometra, qualis Architas fuit,

Cognitionem habuit vt Atlas siderum, etc. —

Non Plinio Physice priores detulit,

Non cessit Hippocrati medendi indagine etc. etc.

Ob eiusmodi facinora Manardus noster, vt fuit defaecatissimi ingenii Medicus regius, epistolar. medicinal. Libr. II. Epistola 3. Budae in aula Regis Wladislai anno 1516. signata, Budenses, *Scythas veterno quasi obfitos*, merito compellauerat.

In Artic. 58. MISKOLCZI. Manualis Chirurgici Norriani ex sermone Theotisco in vernaculum factam translationem non Miskolczio, vt libri titulus monstrat, sed Clar. Iosepho Torkos, scholae Aug. Confess. addictorum Iaurinensis Rectori, nunc vero primario apud Sopronienses Ecclesiastae, debemus, egregius hic patriae nostri temporis polyhistor quibus praeterea scriptis luci publicae commissis reipublicam, patriae in primis, literariam nobilitauerit, e re nostra esse iudicauimus sequentem eorum hic adnectere catalogum:

1) *Ten-*

1) *Tentamen Theoriae ortus, vitae et interitus plantarum. Pars I. experimentalis.* Iaurini an. 1748. in 8.

2) *Dissertatio Historico-politica de Coronatione Sereniss. Mariae Theresiae cum supplemento Documentorum ad eam pertinentium.* Iaurin. an. 1742. et 1743. in 8. Recusa per Io. Georg. Schwandtnerum Tom. II. Scriptor. Rer. Hungar. in fol. aug. sed passim erronee, vt eruditissimus Auctor in Litteris ad nos Sempronio an. 1775. d. 13. Iul. exaratis aperte questus est.

3) *Dissertatio Politico-antiquaria de ferri candentis ordalio.* Iaur. an. 1744. 8. plag. 4.

4) *Sciagraphia historico-chronologica successio- nis et genealogiae Serenissimorum Principum et Regum Hungariae.* Iaur. an. 1745. 8. plag. 5. c. tab. 5.

5) *Schediasma geographico-historicum de Hungaris intra et extra Hungariam degentibus.* Iaurini, an. 1747. 8. plag. 6½.

6) *Aeorpara, siue excerpta iuuenilia ex Petri Petrii Dissertatione de Amazonibus, prout ea ad illustrandam veterum Hungarorum historiam conuocare videbantur.* Iaur. an. 1749. 8. plag. 3.

7) *Commentatio Historico-antiquaria, siue Meletema antiquarium phylologico-historicum de veteri monumento sepulchrali Romano, Iaurinum inter et Comacomium invento.* Iaur. an. 1746. in 8. plag. 5. c. fig. aen. I. In eam Inscriptionem veteri huic Romanorum monumeto insculptam, a Tollo Epistol. Itiner. VI. pag.

244. primum publici iuris factam, quam praeclarissimus auctor noster integro in hoc Commentario uberius illustrandam suscepit!

Scribit Tollius l. c. lapidem, qui hanc subministravit inscriptionem, an. 1654. inuentum esse inter Comaromium et Iaurinum Ill. Comit. Puchaimii, arcis Comaromiensis Praefecti industria, dum is ad resarciendos oppidi muros aliquot fossos eruendis dirutae quondam Urbis ruderibus immitteret. Quo tamen postea lapis hic sepulcralis deuenit, in hunc usque diem ignoratur; at tegumentum eiusdem in loco quopiam qui meridiem spectat separato depositum, nec muro insertum, in veteri arce Corviniana Comaromiensi, eadem hac ipsa Graeca, quam vides, epigraphe signatum, integrum et illaesum hodie dum custoditur, alteri tantae

tantae aequae molis operculo sepulchrali lapideo, effigie viri barbati et palliati ad umbilicum usque eminentis, manu sinistra sphaeram tenentis, dextra pallium aptantis opere exsculpto, signato, et duabus eius extremitatibus litteris D. M. notato subpositum ab omnibus conspiciendum. Ab utroque duorum horum sepulchralium tegumentorum sibi inuicem impositorum latere in dicto arcis Coruinianae loco visuntur grandes duae tumbae lapideae, quarum quia Inscriptiones *Reu. Gabr. Szerdahelyius* in *Celebrium Hungariae Urbium celebrioribus*, Tirnav. an. 1701. in 4. editis, candide pag. 16. profitetur, licet quavis ope connisus, se legere non potuisse, forte quod vir eruditissimus talia haudquaquam didicerit; et auctor anonymus quidam in libro *Beschreibung des Donau Stroms* mendose exhibuerit, nos hic utramque integram proferimus. Posita a dextro latere Tumba haec habet.

MEMORIAE IVLI-
 AE EMERITAE QVAE VI-
 XITAN ✕ VALERIA MASC
 I, ENIA FILIAE PISSIME

A sinistro vero quae haeret latere, eius epigraphen ut laudatus auctor anonymus, ita
 etiam

etiam Tollius l. c. pag. 245. perperam descripserunt, ita quam rectissime illa legitur:

D.

M.

M. VAL. VALERIANI A LEG
 III FL A VIXIT AN A X A LII A
 ET M A VAL A VLPIO EQ A PV
 BL A FIL A VIXIT A AN A VIII A SIMV
 L A CONDITIS A VL A PIA A PARA
 TIANE MARITO ET A FI A LIO
 ET ULPIA VALERIA FILIA

HEREDES F C A

Sed de Graeca operculi sepulcralis inscriptione nobis sermo omnis iam instituendus, quam primum *Tollius* in *Ausonio* suo pag. 789. et mox *Epist. Itiner. VI.* pag. 244. publicauerat, *Henninius* observationibus, *Torkosius* vero integro Commentario illustrauerant: at omnes, tot virorum eruditorum pace dixerim, non sine mendo eam exhibuerunt, quia nemo eorum lapidem propriis lustrauerat oculis, *Tollius* enim ab amico subministratam accepit, quam *Henninius* et *Torkosius* errantem pressis secuti sunt pedibus. Duo a *Tollio* eiusque sequacibus commissi sunt errores, prior est, quod

Wespr. P. II.

D d

loco

loco genuinae lectionis ΠΑΛΜΥΡΙ pro M legerint K sic ΠΑΛΚΥΡΙ; alter vero, quod terminationem primi vocabuli ΠΑΛΜΥΡΙΕΤ ad initium vocis sequentis transtulerint, et legerint ΕΥΨΥΧΕΙ, quum vero lapis iste in modum hunc notatus est characteribus ΠΑΛΜΥΡΙΕΤ ΨΥΧΕΙ ΜΕΤΑ ΠΑΤΡΟΣ. Vitiōsam illam virorum eruditorum lectionem, nil mirum est, miras subsecutas fuisse, immo insulas forte etiam interpretationes, hic subticendas: misso itaque Tollii, Henninij, Torcosique coelo critico, ipso lapide nobis praecunte, tamquam duce fidissimo, genuina inscriptionis lectio et interpretatio haec est *καλμυριεΐ ψυχή μετὰ πατρός*. Latine versa vero sic: *Palmyrii anima cum Patre*, nam dialecto Aeolica et Dorica *καλμυριεΐν* legitur *καλμυριεΐ* et boeotice *ψυχει* denotat *ψυχή*. Nec quisquam dixerit diuersam esse forte Tollianam illam a Nostra inscriptionem, quod ea superiori tumbae limbo, nostra vero operculi lateri insculpta exhibeatur: at vero simillimum cuique videri potest, dum Tumba haec e ruderibus protraheretur, et tegumentum firmo adhaereret illi vinculo non facile solubili, non multum fuisse amicum Tollii sollicitum, tumbaene limbus an contiguum operculi latus sit Graeca nostra inscriptione notatum, quam Tollius sibi oblatam, vertente mox tempore, supremo tumbae margini inscripsit pro suo arbitrio, certissimo sane indicio, quod operimentum tumbae in arce Comaromiensi Coruiniana delitescens

scens in vtraque parte sua extrema, dextra quidem idem viri, sinistra vero idem feminae caput, in medio eandem litteram I. et eandem thecam cylindricam insculptam spectatoribus omnibus conspiciendam exhibeat, qualia Tollianae tumbae supremus margo l. c. manu artificis depictus monstrat. En iam ipsum memoratum toties tumbae Tollianae et Torkosianae operimentum, prout ex ipso lapide Romano in dicta arce Corviniana Comaromiensi hodie dum quiescente, summa, qua potuit, accurratione delineauimus!

Sed quis iam Oedipus interpres nobis indicauerit, quis hic fuerit *Palmyrius*, quem gens Aurelia aeterno suo hoc cohonestauit monumento? quantum coniectura adsequi licet, notum est Tacito praepremis et Vopisco testibus, *M. Aurelium Aureltanum* eum fuisse Romanorum Imperatorem, illum orbis Restauratorem, qui innumeras de singulis imperii sui hostibus reportauit victorias, ob quas pro more gentis a deuictis et missis sub iugum populis

Gallicus, Thracicus, Dardanius, Armenius, Albanus, Bactrianus, et aliis insignitus est cognominibus: ita dum Orientem quoque femineo pressum iugo, in iura Romanorum restituere vellet, Zenobiam aliquot praeliis vicit, Palmyram dominatricis feminae sedem, urbem in finibus Syriae sitam, et testibus Hallifaxio, Halleyio, Smithio, Baddano, Sellero, aliis, orbis vniuersi olim amplissimam et splendidissimam magnificentissimamque deditioe cepit, totam expilauit, Zenobiam in vincula coniectam in triumphum duxit, Palmyraenos iugum Romanorum detrectare volentes, altera quoque vice adgressus, ad interuersionem deleuit, eorum rempublicam euertit, Palmyrae templum ingentibus donariis auctum, vt et Romae Deo soli fundauit, socios Palmyraenorum, Persas, domauit, illis medicos Graecos, qui artem Hippocraticam profiterentur, submisit: ob illustrem itaque hanc de Zenobia, tumente fastu femina, Palmyraeque populis reportatam victoriam, Palmyrium fuisse cognominatum, quis iuerit inficias? merito Iunius Trebonianus apud Fl. Vopiscum cap. I. queritur, clarissimum hunc Principem, neminem graecorum latinorumque pro amplitudine rerum gestarum ita, vt est, in litteras misisse. Iam quum diuinos M. Aurelio Imperatori a senatu decretos fuisse honores, aurea argenteaque passim erecta monumenta probe omnibus constaret, inclita haec Aureliorum familia in oris Pannonicis quoque degens suum labenti tempore erga immortalem hunc

hunc Principem, in Pannoniis natum, de cuius stemmate se prognatos esse gloriarentur, aeterno monumento huic suo nomen *Palmyrii* victoriosum graecis characteribus inscribunt: dum scilicet *Marco Aurelio quinto Valenti V. Legionis tabulario Marcus Aurelius Alexander primipilaris Fratri, et Iulia Theodora coniugi suo, Marca Aurelia Soscianata et Valentina Patri pietissimo* hoc faciendum curant monumentum, tunc *Marco Aurelio Aureliano Palmyrio, eiusque animae, siue manibus cum Patre seu Patribus* requiescentibus felicitatem et tranquillitatem sempiternam precantur. Ast interim tamen nemini nostram hanc inuito obtrudimus sententiam, candide nos erudire volentibus lubenter parebimus. In gratiam studiosorum antiquitatis lubet alias quoque Romanae gentis reliquias Comaromii haerentes in lucem protrahere:

A) In horto aedibus Hainalianis vicino iacet humi exigua quaedam tumba lapidea, tres lata, et sex spithamas longa, vna cum tegumento eiusdem, cui insculpti sunt duo infantes gemelli strophium manibus tenentes, et brachiorum suorum tenus mutuo sese amplexantes, absque omni inscriptione signata. Visuntur ibidem aliae quoque tumbae lapideae vna cum operimentis integre conseruatae, nullis interim notatae characteribus. Prostant in eodem Dom. Adami Hainal horto duae quoque tabulae lapideae trium fere pedum longae et vnus cum dimidio latae,

prima earum opere exsculpto adolescentem togatum, braccatum, nudipedem et casside tectum exhibet, qui pedi dextro, sinistrum decussate transuersim collocando erectus insistit, et inuersae faci ardenti ambabus innititur manibus, subtus hac adiecta notula:

N O N

B A S S I N V S M O

altera priori paene similis, sed adolescens hic sinistro pedi insistit, et cereum ardentem vtrisque prensat manibus, tali infra sublecta epigraphe:

N O N

B A S S I N I V S S Q.

Deposita haerent in eodem horto Hainaliano diuersi generis atque molis aedificii Romani fragmenta quoque satis grandia, quorum aliqua litteras quoque nonnullas, ceteris abrais, exhibent residuas, vnum inter reliqua est, quod in vna linea -- NIS -- A --- in altera vero non nisi --- HAH -- ostentat.

B) Columna rotunde alta vnus orgyae in media Arce in loco cisternae aedium arcis Praefecti hac decorata prostat Inscriptione:

IMP.

IMP CAES M AVRELIVS. ANTONINVS. AVG.
 ARMENIACVS. MEDICVS. PARTHICVS. PONT.
 MAX. TRIB. POT. XXI. IMP. V. COS. III. ET.
 IMP. CAES. L. AVRELIVS. VERVS. AVG. ARMENIACVS.
 MEDICVS. PARTHICVS. MAX. TRIB. POT. VII. IMP. V.
 COS. III. PATRES. PATRIAE. DIVI ANTONINI. F.
 DIVI HADRIANI. NEPOTES. DIVI TRAIANI. PAR.
 THICI. PRONEPOTES. DIVI NERVAE. NEPOTES
 EQVI^{II}B. ET. PEDIT. QVI MILITANT. ALIS. III. QVAE.
 AP PELLI. THRACVM. PRET. II. BR^{II} 100. CRET. AVG.
 MVR. ET. COH. VI. THR. GERM. III. ALPEN. PEDETI.
 NORICOR. ET III. ILVSI TET^{II}. ASTVR. ET. CAII APC.
 ET. VII. BRI VCQRRT-VSITITI. AVG. THRAC.
 ET. I. MOINAAIETI ANCTHRACVR. ET SVNT.
 IN PANNON. INFER SVB CLAVDIO. POM.

PEIANO. LEG. QVIN — — VIENTINI. STIPE MER.
 DIMISS. HONEST. MISS. QVOR. NOMIN. SVB.
 SCR SVNT CIV^{II} ROMAN. QVI EOR NON HABER
 LIBER ET CONNVB. CVM VXOR. QVAS TVNC HABVIS
 CVM. EST. CIVITAS. DATA. AVT. CVM. IIS. QVAS
 POST DVXISSE DVMTAXAT. SINGVLIS. AD. III. NON. MAI.
 V. CALCILIO. DENTILIANO. MANTONIO. PALLANTE. COS.
 LAEL THRAC VETER — CVI — — PRAEST.

FLAVIVS MACER.

EXGREGALE.

XENO — — NAEVIONIS — — IS ERM. — —
 DESCRIPT. ET RECOGNIT. EX. TABVLA. AEREA.
 VAE FIXA. EST. ROMAE. IN. MVRO. POST.
 EMPL. DIVI. AVG. AD. MINERVAM.

Aversa Tabulae facies.

IMP CAES M AVRELIVS. ANTONINVS. AVG. ARMENIA
CVS MEDICVS PARTHICVS PONT MAX TRIB.
POT XXI IMP V. COS III ET
IMP CAES L AVRELIVS VEVVS AVG ARMENIACVS MEDICVS
PARTHICVS MAX TRIB POT VII IMP V COS III PATRES PATRIAE
DIVI ANTONINI F DIVI HADRIANI NEPOTES DIVI TRAIANI
PARTHICI PRONEPOTES DIVI NERVAE — AS — NEPOTES

EQVIT ET PEDIT Q. MIN. ALIS III QA I. THR. VETER. II. BRITAN.
CRET AVG. I. ITVR. ET COH. XI. THR. GERM. CRET. I. ALPEN. PED.
ET I NORIC. ET III LVSIT. ET II ASTVR. ET CALLAEC ET VII EREVCOR.
ET I LVSIT. ET II AVG. THR. ET I MONTAN. ET I AVG. THR. ET SVNT IN
PANNON. INFER SVB CLAVDIO POMPEIANO. LEG XXVII VESTIPEN
E MERITI. MIS. HON. MISS ION. QVOR NON. HABER. LIBER
ET CONVCVM VXOR. QVAS TVNCHABVIS. CVM EST CW II
IIS DATA AVT CVM IIS QVAS POST DVXISS DVM
TAXAT SINGVLIS.

IMP CAES
 I SEPT SEVERVS PIVS PER T
 A Λ APABADI AB PAET MAX
 PONT MAXTRI — . — POT VIII
 IMPXI COS II PROCOS PPE E
 IMP CAES M A R ANTONIN
 PIVS A V G T E L II N R P O T IIII R —
 COS — . — . — . — . — . — . S.
 ET P O M T V E T V S — C O P — R V P T
 R E S T C V P A A — F A — P C I L C N R
 L E G A A V G I — O I I Γ Λ — B I I I S T I —
 — . — . — . — . — . — . — . — . — .
 M I V I I
 — . — . — . — . — . — . — . — . — .
 X X.

C) Haerent in plateis quoque Civitatis tales Romanorum reliquiae plures passim, vñitur lapis sepulcralis detruncatus quatuor fere pedum longus in media plateola, qua ex aedibus Hainalianis ad templum S. Andreae itur, ita signatus:

D d 4 IO

IO —.—.—.—.

LS —.—.—.—.

DO N —.—.—.—.

SESQ —.—.—.—.

VSSI —.—.—.—.

—.—.—.—.—.

Aeque luxatus lapis iacet sub dio in Platea
Vármegye-Uttza, dimidiata hac notata hy-
pographe:

C A V A —.—.—.

GVSTA —.—.—.

ET AVI —.—.—.

TAE. ET —.—.—.

HERE —.—.—.—.

Haec et talia plura diversi generis antiquita-
tum Romanarum in Pannonia Hungarica re-
pertarum monumenta videri possunt in di-
tissimo promptuario litterario boni amici, vi-
ri apud nos rei antiquariae notitia clarissimi,
qui lapidum quoque heic loci commemora-
torum

torum genuinam faciem atque inscriptiones singulari accuratione, ac fide, chartis commisit, easque candide nobiscum vltro communicauit. Verum enumeratas has omnes Romanae vetustatis reliquias, Comaromii superstites, superat praestantia sua pretiosissimus ille, auro gemmisque decoratus, diuinorum oraculorum codex membranaceus, ex translatione LXX. interpretum graeca, manu descriptus; quam vetustissimus licet, falso tamen testibus Tollio, *Epistol. Itinerar. V. pag. 148.* et Ios. Blanchino, *Euangelarii quadruplicis, Part. II. pag. DXCIII.* ad Apostolorum tempora referendus, qui in *Templo Raschianorum* statis solemnioribus diebus festis deuotae plebis venerationi publice quotannis exponitur. Non vltima ea est ciuitatis nostrae quoque gloriatio, quod in vetere officina Pharmaceutica huiate tale proflet codicis veteris Testamenti ex versione Hieronimiana, Vulgata dicta, manu transcripti exemplum integrum, ad primaeuam inuentionis chartarum aetatem referendum, in quo, quod maxime singulare est, vniuersum veteris Testamenti canonem *Isaias* claudit propheta, tamquam *Instrumenti Veteris Euangelista*; Libris noui foederis mox et loco et ordine statim proximo adsociandus.

In Artic. 76. SCULTETVS. Liber memoria-
lis Sculteti in folio minori pulcris iconibus ab
optumis pictoribus ornatus monstrat Scultetum

fuisse Gabrielis Bethlen, qui se tum Regem gesserat, archiatrum, virum doctum, Principibusque honoratum, a Io. Bocatio vero poeta filium per adoptionem vocatum. Placet ex Albo hoc, vt sic scribere liceat Sculteti, nonnulla, quae ad illustrandam temporum illorum historiam facere videbuntur, excerpere, vbi primum quoque occurrit subscriptio *Ludouici Iulianae Electricis Palatinae natae Principis Arausoniensis* an. 1625. *Io. Georg. senioris Marchionis Brandenburgici* cum eleganti eius imagine et lemmate: *Nil desperandum Ich wags, Gott walt.* an. 1621. in *Ungrisch-Brodt, Hunnebrodae* facta; *Io. Christiani, Ducis Lignitz* an. 1626. cum lemmate: *deuorauit fidem sinceratio,* anno eodem; *Ducum Lignitzii et Brigae, Georgii, Ludouici, Rudolphi,* qui scripsit: *A Deo victoria;* *Christiani,* qui adiecit: *Durabo.* *Henricus Matth. Comes a Thurn,* in cuius icone legitur, quod fuerit confoederatorum Generalis. *Georg. Andr. Da. ab Hofkirchen* Lib. Baro, eques auratus cum imagine. *Dn. Smeskal,* quem pictor in sella sedentem affabre depinxit, subscriptio manu propria ad verbum haec est: *Ego Hieroslaus Zmeskal de Domanovicz septem regiarum liberarum montanarum in Hungaria Ciuitatum Camergraffius, sacrae electae R. Mattis Consiliarius, nec non in partibus superioribus Regni Hungar. Generalis Capitaneus pro tempore administrator,* scripsi *Cassouiae* 26. Iun. an. 1621. Item *Petrus de Reua. Valentinus* vero *Iunke,* Centurio ita: *Dieses schreib ich zum*

zum ewige Gedächtniß meinen vielgeliebten Hr. Bruder, Hr. Winh. Sculteti der Artzney Doctor der zu Hunger. Kö. M. th. Leib-Medico Thirnau den 27. Februar. 1621. Paria scripserunt *Paul a Braun; Sig. Wenc. ab Oslowfzky*, die et an. eodem Tirnauiae. *Gerhardus Romilianus a Calekum* cognomento Luchtmann scripsit: *In tesseram nunquam intermoriturae amicitiae Excellertissimo Viro, Dn. Weighardo Schulteto, Regiae Maiestatis in Hungaria Medico peritissimo scribebam haec Tirnauiae an. 1621. 28. Ianuar.* Inscriptiones complures hic leguntur an. 1621. d. 5. Iun. Cassouiae signatae, quae Scultetum Med. et Philos. Doct. et Archiatrum Regiae Mattis Hungar. vocant *Godofred. Weitner D. et Publ.* scribebat *Franc.* in Ianuar. an. 1626. *Multos aula beauit, plures perdidit, sed et hos, quos beauit, perdidit.* Hinc sinistra quaedam fata expertum fuisse Scultetum licet suspicari, vt et ex *Wolffgangi Crellii* Doct. Theol. et Prof. in Academia Viadrina P. Cassou. an. 1626. mens. Febr. exaratis versibus:

*Laesus es a quoquam, vindictam trade Iehouae,
Ille tui, quam tu, iustior vltor erit.
Tu damna officiis vlciscere. Rectius hostis
Vincitur, inuitum si tuus vrat amor.*

Exstat et *Martini Opitii* de an. 1622. Kal. Sept Inscriptio, qui Scultetum fautorem suum singularem et amicum veterem nominat, et *Matthaei Hainz*, ad Portam Othoman. Legati
an.

an. 1622. vlt. Febr. In primis tamen memorandum hoc: *Excellentissimo Viro Iuueni D. Weighardo Sculteti, Phil. ac Med. Doctori, ac Ser. Electae Hung. Regiae Mattis Aulae Medico, filio suo carissimo hancce paternae benevolentiae tesseram L. M. Q. in signum perpetuae recordationis.* (est adpictum Insigne gentilitium) *apposuit amica sua manu — — — Tirnauiæ 6. Martii an. 1621. Io. Kraus de Lublio, Eiusdem suae Mattis Secretarius. Item Excell. ac Clarissimo Viro, D. Doctori, V. S. in mei commemoratiorem scribebam Samuel Spilenberg, Doctor Medicus, pro tempore Regius, in. pr. Cassou. 23. Iun. an. 1621. Deprehenditur epigraphe Ioan. Rakotzii quoque. Caspar vero Cunradus, Phil. et Med. Doct. subscriptione Vratislaviae 1626. in Febr. facta nominat nostrum Weighardum Schulitz a Skulitzan, Ser. Transilu. Princ. Consiliarium, Archiatrum, et amicum summum. Cetera in aduersaria haec transcribere non vacat.*

In Articulo 86. Io. Stock. Sigismundi et Alberti Regum, ac Elisabethae Reginae diplomatibus docuimus Ioannem Stockium Scepusiensis Ecclesiae Praepositum et Doctorem Medicinae fuisse Physicum Regium et Consiliarium fidelem. Car. Wagnerus Analect. Scepus. Part. II. pag. 330. aliis Sigismundi tabulis demonstrat nominatum statim Praepositum Stockium Physicum suum an. 1433. Basileae confectis, auctoritate iuris sui patronatus regii ex Praeposi-

positura Vetero-Budensi ad Scepusiensem fuisse translocatum et mox in ea dignitate Eugenii IV. Papae Bulla quoque an. 1445. Romae signata confirmatum. Stockium hunc Medicum altare Corporis Christi in Ecclesia S. Petri veteris Budae liberaliter dotasse, atque an. 1464 Budae mortuum, et in eadem Ecclesia principe S. Petro dicata, tumulatum fuisse laudatus Wagnerus l. c. pag. 280. veteri nixus instrumento docuit. Eundem in Synodo Dioeceseana a se an. 1460. Leutschouiam conuocata Concilii Basileensis an. 1435. celebrati placitis Sessione XX. relatis adstipulando, Ecclesiarum suae Dioeceseos reformationem egregie vrssisse, atque sacerdotum concubinatum praepriis vetuisse Canone XXXII. seq. Peterfius Sacror. Concil. R. Hungar. Part. I. pag. 207. seqq. recensuit. Ergone Hungariae Clerum, Praepositi Medici nostri aetate quoque demum concubinas aluisse adfirmaueris? Vix de eo nos amplius dubitare sinunt alia quoque rerum patriarum monumenta, immo matrimonia ipsa Clero non modo inferiori, sed et presbyteris *propter vinculum pacis et vnitatem Spiritus* seculo XI. permessa, seculis vero XII. XIII. et XIV. tolerata saltim fuisse plures Regum nostrorum publice testantur constitutiones: fidem dictis faciunt *Decreta S. Stephani* Libr. II. cap. 3. et *S. Ladislai* Libr. I. cap. 1. 2. 3. ab *Ill. Kollario, Consiliario*, in Origin. et vsu perpet. Potest. legislat. circa sacra pagg. 48. et 72. pro eruditione sua solide et perspicue pro veritate

ritate amoris ingenue et candide illustrata; vt et *Colomani Regis Decret.* Libr. II. cap. IV. IX. et X. Verum *Car. Pëterfius* pro singulari animi sui candore alias quoque multo his euidentiores adducit Regum nostrorum Constitutiones Sacror. Concil. R. Hung. Part. I. et quidem *Colomani Decretor.* cap. XI. XIII. XXXI. XXXII. XXXIII. LIV. LV. LVI. pag. 56. 57. 58. 61. atque *Belae IV.* constitut. I. II. XI. XII. XVI. XVIII. XX. pag. 89. & 90. vt et *Ladislai IV.* ibidem pag. 108. et 112. cap. X. XXVI. quorum pleraque iam in prioribus quoque Decretorum Regni editionibus, *Sambucina* in primis an. 1581. *Francofurtana* locum inuenisse, sed mox subsequens tempore, vix scitur quo fato infelici inde extrusa esse obseruauimus. Ex adlatis itaque testimoniis his prono profluere videtur alueo non modo inferioris, sed etiam altioris ordinis sacri viros plerosque laudatorum Regum temporibus ritu Ecclesiarum Graecarum fuisse matrimonio illigatos, atque legitimos procreauisse liberos, ita id ipsum testante *Ioanne* quoque *Turoczio*, in *Chronica Hungar. Part. II.* cap. XLIX. historiam *B. Ducis Ladislai*, filiam Episcopi *Varadiensis* e manibus *Cumanorum* paganorum liberantis referente. Lucem his non minimam, vt opinamur, foenerabuntur litterae quoque *Ven. Capituli Agriensis* an. 1333. *Agriae* exaratae a *Sam. Székelyio de Doba*, *Centurione*, possessae, quorum apographum ad nos delatum tali notatum est hypographe: *Super Depositione*

ne Iuramenti pro Comite Petro , filio Ioannis de Ponisla, contra Dominam uxorem Georgii Clerici de Harsány expeditoria. Plura in hanc rem, ad recentiora vsque tempora enarrata, non sine voluptate legi poterunt in laudatissimi Czirbesii nostri libello Mscto, luce publica dignissimo, sic inscripto: *Tractatus historicus de Coniugio sacerdotum, et de liberis eorum ex legitimo matrimonio procreatis.* Placuit hoc a via digrediendo facere diuerticulum, quia tae-
debat minutias quasque, Vitam Ioannis Stockii nostri, Praepositi, Med. Doctoris, et Physici Regii illustrantes, a Wagnero passim in Analect. Scepusiatis recensitas singillatim persequi: insigne interim illud Instrumentum Pofonii an. 1435. signatum, Analect. Part. III. pag. 96. productum, haud quaquam silentio praetereundum censuerim, quo Rex Sigismundus Stochium nostrum in numerum *Physicorum, Consiliariorum ac Familiarium, continuorumque Commensalium suorum adlegit*; ex quo id nobis iam addiscere licebit, quam magno in honore Medici a Regibus nostris olim habiti fuerint.

In Artic. 97. Io. WALLASZKAI. Reuerendiss. Alexius Horányius in *Memoria Hungarorum*, Part. III. pag. 484. duos Wallaszkaio nostro perperam adtribuit Tractatus medicos, numquam ab eo conscriptos, alterum de *Flora Siliginis*, alterum de *Febrium constitutione*; nos celeberrimi Medici huius operibus in Articulo indicatis singulares quasdam obseruationes medicas

dicas adiungimus, a *Io. Georg. Henr. Krame-
ro*, Physico Temesuariensi, et exercitus Cae-
sareani in Hungaria Medico praetoriano, in
Tentamine Botanico, s. *Methodo Riino-Tour-
nefortiana*, Viennae Austriae an. 1745. in fol.
edita, vulgatas hac serie:

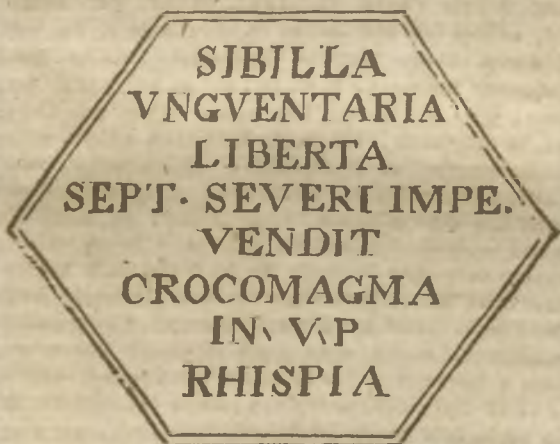
1) Ex floribus Sambuci, mane rore maden-
tibus collectis, Balneo Mariae destillarum vo-
latissimum spiritum et aquam primo prodeun-
tem vno cochleari pro dosi *Apoplectico* vel
Epileptico propinatum medicamina hucusque
nota omnia superare, aegrum certissime e suo
paroxysmo excitare. In Praefat. pag. 18.

2) Abiectissima Vitis folia exsiccata et in
pulverem trita pondere 3j. bis, terve in die
exhibita, specificè et infallibiliter curare *hae-
morrhagiam*, in primis vero *haemoptœn*, et *hae-
morrhagiam uteri*, vt vix quartam, sextam vel
octauam dosin futuram esse necessariam. Ibi-
dem pag. eadem.

3) Infusum ex tostis Iuniperi baccis bibitum,
et per menses aliquot continuatum, stupende
curauisse in femina inueteratam sordidissimam
scabiem, suppressis mensibus stipatam. Ibidem
pag. 20.

*Supplementa ad Biographiam Medicorum Hungar.
et Transilu. Centur. II. addenda.*

In Artic. 31. in Nota asterisco signata pag. 143. recordamur nos produxisse Inscriptionem quamdam Romanorum medicam in agro Wetzpremiensi repertam, cui nunc alteram eiusdem argumenti ex eodem Comitatu, vico scilicet Tapoltza. sũ vocato, vbi limpidiſſimi fontes featuriunt, anno superiore 1778. ad nos vna cum ipsa Tabula aenea, cui incisa est, transmissam iam hic adiungimus:

In Tabula hac aerea, cuius magnitudinem figura delineata exprimere placuit, intelligendum putem Crocomagma Damocratis in Antidotario speciali a Io. Iac. Vieckero Basil. an. MDXXCIIIX. in fol. edit. Lib. II. Sect. XL. de trochiscis pag. 419. sic descriptum: *ꝛ. Croci 3c. Amyli, Gummi Arab aa 3XXX. Myrrhae Ros. rubr. 3I. Vini q. 5. fiant trohisci. Galenus.* Vendebatur vero tale vnguentum in Via Publica, vel si maus, in Vrbe Pannonia aut Pannoniae, vel in Valeria Pannonia, aut etiam in Vico Pannoniae Rhispia. Sed vbi quaeso Romanorum hanc urbem Rhispia. *Wesprem. P. II. E e spiam*

spiam hodie iam inuenias? quam in Theodosio-Peuntingeriana Pannoniarum Tab. V. et VI. a Fr. Chr. Scheybio edit. neglectam Iof. Moletius in Commentario in Ptolomaeum pag. 52. edit. Venet. an. 1562. in 4. Wefzpremium esse expresse nominat, cui adftipulatur Orbis antiqui Tabularum Geographicar. fecundum Ptolomaeum editor Amftelod. an. 1730. in fol. mai. in adnexo indice philologico Rhifpium Tabul. Europ. IV. G. e. et V. Be. adnotatam ex plurium eruditorum confenfione aequae Vefprinum esse adferit. Vtique si Cl. Ptolomaei Cosmographiam opera Nic. Germani quoque Vlmae an. 1482. in fol. per Leonh. Hol. editam sub cust. c. 4. in alia facie c. 14. tab. V. Europ. atque eiusdem Ptolomaei Tabulas opera Mercatoris restitutas, et in fol. Colon. an. 1578. vulgatas, tab. V. Europ. aut etiam Ultrai. an. 1695. recufas infpexeris, ita reuera Rhifpium vbique collocatam reperiatis, vt Wefzpremium, oppido nostro, verofimiliter respondere ex longitudinis et latitudinis numeris non vano colligere liceat indicio: Ad augendam in hac re opinionem nostram non nihil facere videtur omnino ea quoque Septimii Seueri Imperatoris Inscriptio, cuius Sibilla haec vnguentaria se libertam fuisse gloriabatur, quam hodiedum Wefzpremium Turris praecelata sphaerica manca muro arcis ad portam inserta non longe a supremo vertice in latere monstrat hoc SKPT. SEVERI IMP. nomine ornata; residua Inscriptiois huius verba faxo incisa iis legenda offerimus, qui accuratori instrumento optico suos armare voluerint oculos. Turrim hanc praecelsam nonne Praetorum Romanorum vsui olim inferuisse hariolabimur? nonne Conradus quoque Celtes, vt alibi monuimus, Wefzpremium ob id recte coniectauerat fuisse urbem Romanorum dictam Praetorium? ex qua Turri velut ex specula hodiedum loca longe lateque distita, etiam vicinis Comitatus adscripta, plurima facile coelo sereno conspiciuntur.

Lapis vero rubei coloris, hoc ipso oppido ante pauculos annos effusus, et in villa allodiali Episcopi repositus, hanc cum exsculpta subtus rota molari, et faccis duobus, farina tumentibus, exhibet Inscriptioem:

CLAV-

CLAVDIVS IL EX
 MOLITOR LEGI. P. A. V.
 III. PIA. F. ANNO. L.
 M. V. SOROR. GERM.

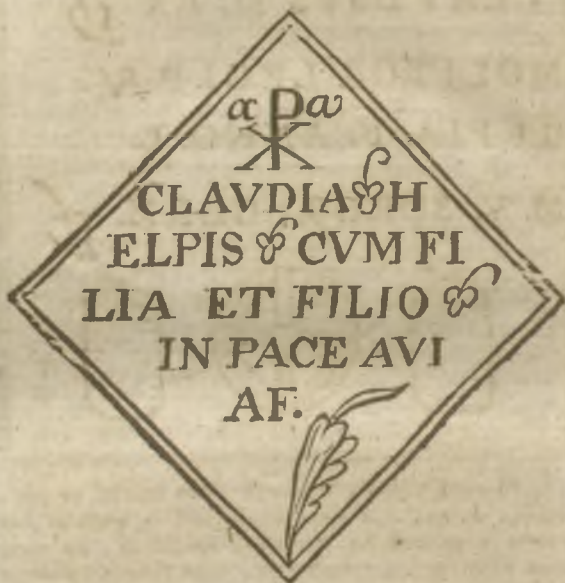

In vico Vámos, altero a dicto celebri oppido, lapide, disito, tale anno 1748. amicus eruditus suis e terra eruit manibus sarcophagi operculum, ex marmore nigro polito fabrefactum, quod litteris inauratis incisam, prout repetitis legeram vicibus, hanc subministravit epigraphen:

TIT. BOETIVS
 MIL. LEG. P. A. V.
 VIX A XXXVIII.

Vicinus huic alter pagus, si pedem solem occidentem versus proferas; Tooth-Váony est nomine, Orofziorum potissimum et Kazzayorum praediolum, in cuius agro Agyag verem, nuncupato, an. 1757. inuenta

est Tabula aenea, hac, ut cernis, et magnitudine et forma repraesentata, et tali ornata hypographe:

Nummus Macrini argenteus, quem manibus tene-
mus, in adiacenti siluula ante annos XV. ab amico re-
pertus, sistit in antica sui parte caput Imperatoris lau-
reatum: IMP. C. M. OPEL. SEV. MACRINVS. AVG.
in auersa vero Annonam forma muliebri sedentem,
dextra spicas, laeva cornocopiae tenentem, sic omisso
consulatus anno: PONTIF. MAX. TR. P. II. COS.
PP. neglectus hic est a Io. Vaillantio in nummismati-
bus suis Imp. Rom. Tom. II. pag. 264. seqq. edit.
Rom. an. 1743. in 4. En alium quoque aequae primi
moduli, eumque Tiberii Imp. Nummum, anno cur-
rentis seculi quadragesimo octauo in indicato statim
Comitatus Wetzpremiensis pago effossum, nunc e penu
nostra exemptum! in cuius latere hoc cernuntur quadri-
gae triumphales absque omni epigraphae, illinc vero
Inscriptio Ti. CAESAR. DIVI AVGVST. P. M. TR.
POT.

POT. XXXVI. et in Area S. C. Nummum hunc cum XXXVI. Tribunitiae Potestatis anno, nec Mediobarbo nec Pedruño vel Io. Vaillantii editori notum, ex affe simillimum esse illi iudicamus, cuius typum Christ. Sigism. Liebe e gaza Fridericiana depromptum in *Gotha sua nummaria* edit. Amstel. an. 1730. in fol. cap. VIII. pag. 276. exhibuit, docuitque simul ex Velleio et Suetonio tunc constatum fuisse, dum de Pannoniis et Dalmatis triumpharet: nonne dum *Batonem, excelssimum Ducem Pannonium, ad flumen nomine Bathinum* (forte nostrum hodie Balaton) *deuictum* duceret Romam ex oris nostris in triumphum? qualem in Tiberiana, sed Augustaea in primis; Gemma effectum Alb. Rubenius singularibus *Dissertationibus Antwerp.* an. 1665. in 4. editis illustrauerat. Non commemoro in Numophylacio nostro latentes duos aeneos, aequae maioris moduli nummos, in coemeterio, Valli Abbatiae B. V. M. Wetzpremiensi adposito, a Vespillonibus ante decennium, amplius erutos, vix talium thesaurorum collectoribus visos, verumque in antica parte Lucii Aelii Veri Imp. capite laureato, et quidem *illum* hac: IMP. CAESAR. AELIVS. VERVS. IVLIAN. AVG. PP. hunc vero tali: L. VERVS. AVG, ARM. PART. MAX. TR. P. VIII. IMP. IIII. COS. III. inscriptionibus signatos; in postica parte *illius* ad Victoriam de Pannoniis reportatam, indicandam Imperator in quadrigis triumphalibus capite nudus, laeva manu equos agit, dextra coronam lauream ab advolante victoria accipit, his subnexis litteris COS. II. S. C. *huius* vero in postica Iupiter nudus stans cum pallio Divinitatis, dextra fulmen vibrat, sub quo hinc M. Aurelius, inde Verus consistunt: quoad reliqua Nummifima hoc vitio vetustatis exesum est, illud integerrimum. Prostat apud nos in pretiosa rerum Romanarum Collectione Kazzaiana Tabula aenea, in laudato statim vico Tooth - vasoniensi, eiusque praediolo *Csármegy*e ad foueam *Agyagverem* nuncupato, an. 1760. inuenta, vasi ligneo duobus circulis ferreis ex catena ferrea pendentibus communito, inclusa, quae licet vitio temporum mutilata sit, eius tamen inscriptionem amice nobiscum communicatam serie hac iam exhibebimus:

RTISDI
NOMIN. SVA

TERISQEO RVCIVIT. TEM DE

VXORIB. QVAS NVNC HABENTC.

VITAS DAVRAVT SIQCAELIB SVI

IS QVAS POSTEA DVXER DVMTAX
LI SINGVLAS. AD XVI. K. IV L.

MVNDIO VERO PACVMEIOCLEMINII COS.
COH ITHRAEV MCVI PRAESI
L NVMISIVS PRISCVS BOVIAN.

EXEQVITI

SEX IVLIO IRMIE PRIMO TRIVIR

ET SECVNDO. F. EIVS.

DESCRIPTE RECOGN. EX TABVLA AEREA QVAE
FIXA. EST. ROMA E IN MVRO POST FEMPLE

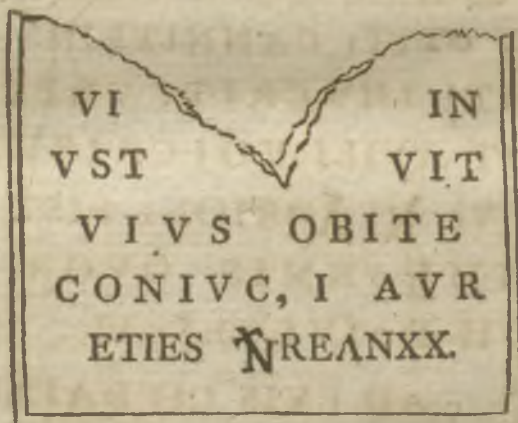
DIVIAVG. ADMINERVA.

Pars Tabulae auersa.

I TRAIANI PA^RHICI F^DIVI
 TRAIANVS HADRIANVS AVG.
 R. POT. XXII. IMP. II. COS III PP.
 IV © ANIT COH. V. QA pp.
 RV cT_iT_i CANNITI HIS
 RITI IHR CRITI VLPPAN.
 RIT AVILI VOICRISVNI
 VI N AIRIONI PIST
 IM H_oNMIS QVOR
 II BcIVL dIdII
 AD CVIS CIVDAIAVX
 IDVX DVMA

Si inscriptionem hanc cum Gruteriana te conferre non piguerit, quae in corpore Inscript. Tom. I, P. II. p. DLXXXIII. legitur, illam a nostra plurimum differre certissimis animadvertes indicis.

In Váson-kő, aliter Nagy-Váson, agri Wetzpremiensis oppido, vico priori contermino, Comitum Zichi haeredio, et Herculis Hungarici Nicolai Zrinj Patriae, vicino, visuntur duo Tabularum lapidearum fragmenta humi publice iacere, alterum ad rudera Templi Paullinorum, alterum ad Diverforium deposita; in illo nonniſi duo haec PERPETVAE VISCORVM, in hoc vero plura conſeruata leguntur vocabula, eaque sic, quod dolendum, truncata:

Loco hoc antiquam Romanorum existisse sedem, eamque, ut non inconsultis antiquis Geographis auguramur, Vacontium aut Vascontium dictam, non modo pronunciandi suadet adfinitas, ut Vascontium facile in Váson-kő hodierna appellatione degenerauerit, et adiacens longus siluarum tractus Vaeontiae vel Bakontiae fluae, nomen hodiedum vsitatum acceperit, sed etiam pretiosissimus Romani operis aquae ductus in visceribus terrae occultatus, qui ad portam arcis in aditu aquam saluberrimam ex fistula figulina Cylindrica in substructam cisternam quadrangularem, vnam orgyam latam, aequo

aeque profundam, duas fere longam, ex coctis lateribus coagmentatam, vsui ciuium vbertim effundit, et ibidem mox per meatus subterraneos ita miro modo absorbendam, vt vnde perennis tanta aquarum copia, integris interim permanentibus earum canalibus, aut in arcem adfluat, aut quo dispereat, nemo in hunc vsque diem indagare potuerit. Hinc si orientem solem versus vnum deflectas lapidem, offert se nobis *Arx* vetustissima *Bãndi - Vâr*, aliter *Ësseg - Vâr* dicta conspiciendam, quam *Rev. Steph. Szilius*, sollertissimus nuper rei antiquariae in ea vicinia indagator, *Ësseciam* aut *Albam Minorem* esse coniectauerat: castrum reuera Romanorum eam fuisse viua adhuc rudera, murorum puta, portarum, carcerum, triclinorum structura aperte euincit; variae certe Romanorum reliquiae ab accolis radicem collis inhabitantibus hodieum ibidem reperiuntur, vidimus ipsi non vice simplice ab erudito possessore ostensas; haud ita pridem eruta calcaria Romanorum Militum diuersi generis, frena equorum, stapedes, murices ferreos hamatos, cultros, fecespitas, eorumque manubria aerea, claues annulares, ianuarum et portarum vertabula ferrea, clauam aeneam, tintinnabulum collo iumentorum adpensum, sagittas maiores e catapultis eiaculari solitas, sed acinaces in primis Romano opere fabricatus, et hoc ipso agro ante annos *XX.* effossus, nostram excitauit attentionem, qui tres pedes viennenses longus cum capulo quinque pollicum reticulato et pollicem integrum latus, duas pondere ciuili libras cum semisse pendens, his notatus est in vtroque latere hypographis:

CV9 MEFECIT CS (-) (J R F F R) (N CS M AN N G) () (O)

id est: Me fecit CS. Hadrianus Perperni In Castrensi Marci Antonini Caesaris tertia officina. Missis Inscriptionum Fragmentis, quae in Templo Graecorum Pestienſi visuntur, memini me legere Xistum quoque *Sehier* in Buda sua Sacra Anno 1774. in 4. edit. produxisse

duxisse quasdam in eadem vrbe Budensi passim haerentes; caeteris anteferenda est, quam pag. 49. Medici Romani cenotaphium exhibet: omnibus illis vnā nos hic adnectimus e quodam lapide insignis molis in aquaticam vi accenti pulueris pyrii, dum an. 1723. vrbs integra igne conflagraret, ex arce praecipitato, an. 1746. in aduersaria nostra relatam:

A † V E T T I V S.

A L † C R E S C E N S

A I N = L † H I C † S † . E

V E T T I A † A † N O M E

— : P A T † R O N O E T C O N V G

S V O † P I E N T I S S I M † V N A

T M P.

V I P S T A N V S † L † L † S E N E C I O

M I C V S † F A C I V D V † C V R N T.

Praenobilis D. Kazzay, apothecarius noster, duas adferuat Tabulas aeneas in vetere Buda repertas, haud vili pretio ante annos quindecim coemptas, vtrasque bona possessoris venia Virorum eruditorum oculis hic iam subiiciendas:

Altera Tabula.

TI IVLI		FELICIS
C BELLI		VRBANI
L PVLLI	⊙	PRIMI
L SENTI	⊙	CHRYSOGONI
C POMPONI		STATIANI
L PVLLI	⊙	ZOSIMI
P OCILI :		PRISCI

Auerfa facies.

AD III NON MA
DE NTILIANO ET FALIANTE COS

ALAEI THRAC VETER CVI PRAEST
FLAVIVS MACER
EXGREGALE

OXETIO NAEVIONIS F ERAV

DESCRIPT ET RECOGNIT EX TABVLA HREA
QVAE FIXA EST ROMAE IN MVRO POST
TEMPL DIVI AVG AD MINERVAM

Haeret in patentissimo Campo Szönyiensis, aed Comaromiensis obiecto, ad Puteum Hordos-kútya appellato, tumba sepulchralis lapidea, aquandis pecoribus ab incolis destinata, tali, quantum lectionem admittit, inscriptione signata:

D M.

CVSIGALLISTIONIS.Q.AVG.M.B.MARITI.
 ET.AVRELI.CLAVDIANI.Θ FILII.NEP.
 GIGISSIMORVM.Q VIXIT.ANN — XXIII.
 AVRELIA.CLAVDILLA.CONIVG — I
 CARISSIMO. ET FILIO.
 FACIENDVM CVRAVIT.

Ipsum vicum Szönyiensem, ubi aliqui iuxta Antonini Tabulas Itinerarias Bregetium, urbem Romanorum maximam, stetisse volunt, ingressuris nobis ad Turrim Templi Helu. Confess. addictorum tale Tumbae lapideae Fragmentum se offert conspiciendum:

C I V L I I
 F C L A V
 G E R M A N
 I C O N K

i. e. Caius Iulius Flau. Claudii Germanici Coniux.

Sed quod et quanta Romanae antiquitatis Monumenta vilissimus hodie Pagus iste curiosis vetustatis scrutatoribus iam suppeditauerit, non facile enumeraueris: mittamus nummos omnis moduli aeneos, argenteos, aureos inibi repertos, quorum infinitus propemodum per uniuersum orbem circumducitur numerus, nos aliquas dumtaxat gentis huius dominatricis reliquias in ea vicinia repertas, et in Museum Kazzayanum huius illatas, hoc, vt sequetur, recensebimus ordine. Videntur ibi lateres excocci diuersi generis his potissimum signati characteribus: LEGIADII FAI vel

LEGIAD Vrna fictilis cineribus plena, nullo notata lemmate, integram libram pharmaceuticam de infuso liquore recipiens. Lichnus fictilis anno 1748. effusus FADR signatus, id est, *Figulus, Aulius, Drusus, Romanus*. Poculum Figulinum an. eodem ibidem erutum, encausto cinericii coloris incrustatum, cum litteris AVE interiectis vbique trifoliis encausto

albo sic adpictis A V E . Simile fere

    illi est, quod L. Begerus in Thesauro Brandenburg. Vol. III. pag. 461. cum incrustatione ferruginea delineatum exhibuit; Poculum nostrum uncias quinque recipit pharmaceuticas. Lapis haematites quadrangularis dimidium pollicem crassus, duos vero longus, in vno latere A. altero T. notatus. Hercules tres ex aere conflati, Bergerianis et magnitudine et forma dissimiles, l. c. pagg. 278. et 280. exhibiti, horum primus est *Hercules triumphans* crispis capillis et barba rotunda, spoliū leoninum sub ala manus dextrae circumductum manu post tergum reorta prensans, et laeua clauam nodosam terrae innixam tenens; alter est *Hercules quiescens*, facie priori similis, clauae nodosae axillae dextrae subiectae innixus, dextra spolio leonino se protegit, laeua vero ad tergum reclinata caudam spolii eiusdem firmiter adprehendens, dextro interim pede decussatum sinistro imposito; tertius *Hercules aeneus infans*

infans est, isque sedens, dextram genu suo dextro impositam et sinistram eleuatam habens, facie et mole Bergeriano l. c. haudquaquam aequalis. Est et Danubius forma Trithonii in itatua aerea effictus, amphoram manu tenens, ex qua Ister profluat. Reliquas quoque statuas aeneas Szönyini repertas, et manibus nostris contrectatas, nominum dumtaxat tenus iam referemus, eodem promptuario litterario adseruatas. Statuam scilicet Iſidis, Veneris Cnidiae nudae, Satyrae ludentis, Deucaleonis, Somni, Polyxenae se interimentis, Romuli, Mercurius alter maiori alter forma minori, Venus cum Cupidine et Delphine, Cupido, Caput Pannis, Miles armatus, Larua, equus, Avis ignota, Gallus, Puer ludens, duo Dii Pisauri vnus stans alter sedens, Fragmentum Crucifixi antiqui, Iupiter cum Leda in Tabula aenea, Digitale, Drachma vna pondere nummi nostratis Cremnicensis, aliq̄e. Gemmas quoque diuersi generis ad nos ex eo loco adlatas bona prouidi possessoris venia commemorare e re nostra esse iudicauimus, tales illae sunt: 1) Carniolus seu Sardus orientalis, vocibus ABRAC. AMON. signatus. 2) Carniolus occidentalis. GIBEL. DANATA. DARIES. DAR. DARIES. ASTA. RIFS. notatus. 3) Carniolus occidentalis, HOSPITA FELIX VIVAS. 4) Carniolus orientalis, KYPIA XAPE. 5) Onyx bicolor, cuius Albae subcaeruleae insculpta est facies triformis, reliqua parte abeunte in piscem cum Inscriptione HYM. 6) Iaspis maculata cum insculptis signis Zodiaci, scorpione et cancro. 7) Iaspis aequae maculata cum insculpto solo scorpione. 8) Rubinus orientalis pretiosissimus, cui assabre insculpta effigies Tityri nudi in gramine sedentis, dextra mentum suffulcientis, sinistram genu suo imponentis, inter pedes fitulas duas longiores erectas habentis, adiecto famosi gemmarum sculptoris Nicomachi nomine, lecto inuerso sic litterarum ordine

○ M ○ ○ I N. 9) Onyx bicolor, cui insculpta forma columbae, ramum olivae rostro tenentis, ante et post se pullos habentis, cum Inscriptione litterarum inuersa ○ I ○. forte Christus Iesus crucifixus: Militis christiani annulum fuisse existimamus. 10) Angulus hygiaeus.

inceger

integer ex folido chalcedone ruditer efformatus. 11) Laocoon a serpentibus, teste Hygido, occisus, vel Hercules Draconem septicipitem, Lerneam Hydram dictam, enecans, ex corallo rubro, obseruatis rite ex lege artis musculis, integre effabricatus, inclinato paululum ad dextram capite, torua facie, promissa barba, capillis ad frontem reclinatis, genitalibus membris integre expressis et sublatis in altum manibus vtrisque repraesentatus. Nec non 12) Caput Hadrianine Imperatoris, vel potius Iesu Christi Sospitatoris nostri, quod ob similem in utroque oris et vultus habitum non facile distinxeris, collotenus integrum pollicem unum longum ex Sardoniche opere exsculpto scite affabri latum: de qua Christi et Hadriani facierum similitudine videsis apud Theod. Hazaeum, de statua Haemorrhoufae in sylloge Dissert. Breae ann. 1731. in 8. edit. Sed quis singulas Romanae vetustatis delicias Szönyenles enumerauerit? Non existimem vllum in vniuersa Pannonia inueniri locum, qui plura aut numismata, aut alia vetustatis Romanae Cimelia recentiori aeuo suppeditauerit: ibi nos olim sitam fuisse concicimus praecipuam Belli arcem Romanorum, quam Dio Cassius Libr. LXXI. pag. 802. edit. Hanou. an. 1606. in fol. *Receptaculum M. Antonini Philosophi Imperat.* nominat, atque *dum is cum Barbaris, qui circum Istrum fuere, Iazygibus et Marcomannis, nunc his, nunc illis, continenter: quam diu vixit, Bellum intulit, ei Paeoniam ad Istrum fuisse receptaculum memoriae prodidit:* Locum hunc, vbi rudera arcis huius visuntur, hodiedum ab Incolis Pagi Palunnya vel Pannonya promiscue vocitari praesentes his ipsis inaudiuimus auribus: huc forte Wolffg. Lazium quoque digitum intendere voluisse existimamus, dum in Chronica Archi-Ducatus Austriae Germanica MScta, Codice scilicet apud Lambecium ch. mutil. Histor. Profan. XXII. fol. 137. cap. I. Paeoniam hanc in collimitiis Austriae et Hungariae collocandam putarat. Ita diuitem haec ipsa rudera suppeditant Nitri excoctoribus Mineruam, vt nulla sit in vniuersa Hungria officina nitraria, ne Kallouienſi quidem nobis vicina excepta, quae hoc nomine

nomine Szönyienſi huic anteferenda ſit. Agedum populares ſuauiſſimi, ſtudioſum hocce antiquitatis non modo iucundiſſimum, ſed et in republica litteraria vtiliſſimum, pro ingeniorum noſtrorum modulo excolimus, vt, adhibito diligentiori ſcrutinio, in Pannonia Hungarica Romanam, diu fatiſ quaeritam, certo et inuenire, atque ita tandem merito gloriari poſſimus vniuerſi!

Coronidis loco operae pretium me facturum exiſtimauerim, ſi priſcos Hungariae Medicos, qui nobis ſedulo inueſtigantibus paſſim innotuerunt, eundo per ſecula ad recentiora vſque tempora nominum dumtaxat tenus in ſynopſi hic iam nouiſſime enumerauero:

Seculo XI. *Draco*, Colomanni Regis Phyſicus. Centur. I. artic. 19.

Sec. XII. *Thomas*, Stephani IV. Regis Medicus. Cent. II. Part. I. artic. 16.

Petrus, Comes, primum Spalatensis mox Archiepiſcopus Colocenſis, acceptiſſimus Belae III. Medicus. Cent. I. art. 66.

Sec. XIII. *Gerardus*, Belae IV. Stephani V. et Ladislai IV. Regum archiater. Cent. II. Part. I. artic. 16.

Anonymi quatuor excellentes Medicinae Doctores Duci Ladislao, Stephani V. Regis filio, graui morbo detento, adfuerunt. Cent. II. Part. II. art. 26.

Alii

Alii anonymi tres aequae celebres Medici Agnetem quamdam anno 1272, curauisse referuntur Ibidem eodem.

Mutinius, Praepositus Scepusiensis, Ladislai Ducis Doctor Medicus. Cent. I. art. 60.

Sec. XIV. *Iac. Longobardus, Episcopus Chana- diensis, Caroli I. Physicus Centur. II. Part. II. artic. 28.*

Iacobus a Placentia, Episcopus Chana- diensis mox Zagrabiensis, Caroli Rober- ti et Ludouici I. Regum Physicus. Cent. II. Part. I. art. 40.

Magister Perectoldus, Roberti Regis chi- rurgus et Medicus. Ibidem art. 38.

Benedictus ab Italia, Eiusdem Regis chi- rurgus et Episcopus Nitriensis. Centur. I. art. 38.

Magister Franciscus, Ludouici I. Medi- cus. Cent. II. Part. I. art. 16.

Ladislaus, Episcopus Wefzpremiensis, deinde Varadiensis, Ludouici I. Phy- sicus. Cent. II. Part. II. art. 26.

Magister Petrus Wenceslai et Roberti Regum Physicus regius et Apothecarius Budensis circa ann. 1303. ex Instrumen- to litterario mox demonstrandus.

Sec. XV. *Ladislaus Demendy, Praepositus et Vicarius Colocensis, Sigismundi Regis Physicus. Cent. II. Part. II. art. 9.*

Wefzpr. P. II.

Ff

Guil.

Guil. Varignana, Meladini Bosniae et Croatiae Bani Medicus, insignis Sigismundi tempore in Hungaria passim Practicus. Cent. II. Part. I. art. 38.

Antonius, Med. Doctor, Archiepiscopus Ragusinus in Dalmatia, praesens cum Sigismundo in Concilio Constantiensi. Cent. II. Part. II. art. I.

Simon Colstein, Professor Medicinae in Vniuersitate studiorum Budensi, ad Concilium Constantiense missus, Physicus Sigismundi. Cent. II. Part. II. art. 8.

Ioan. Hunnelburgensis, Sigismundi Physicus Cent. II. Part. I. art. 30.

Magister Ioannes, Artium Professor, Doctor in Medicinis, Archidiaconus Huntensis circa an. 1425. Cent. II. Part. II. art. 23.

Thomas, Decretorum et in Medicinis Doctor eadem aetate, Archidiaconus Nitriensis, Canonicus Strigoniensis et Vicarius. Ibidem.

Michael, AA. LL. Magister, Med. Doctor, circa an. 1422. Canonicus Zagrabienfis. Cent. II. Part. I. art. 30.

Martinus, AA. LL. Magister, Med. Doctor, Plebanus Budensis. Cent. II. Part. I. art. 28.

Io. Stock, Praepositus Vet. Budensis, mox Scepusiensis, Sigismundi, Alberti, et Elisabethae Archiater. Cent. I. art. 86. et Cent. II. Supplem.

Mar-

Marquardus, Canonicus Zagrabiensis, dilectus Ladislao V. Posthumo Medicus Anno 1453. Cent. II. Part. I. art. 27.

Anonymos, Patriae Medicos plures Ladislao Posthumo moribundo inseruisse Siluius et Bonfinius referunt.

Iul. Milius, Coruini Regis Archiater, Cent. I. art. 2. et Cent. II. Part. I. art. 33.

Franc. Fontana, eiusdem Regis Physicus. Cent. II. Part. I. art. 15.

Christophorus Gallus, Bartholom. Montagna, Galeotus Martius, Michael Váradí Ord. S. Pauli I. Eremita, Episcopus Casertanus, Philip. Valor, et plures alios, qui Matthiae aetatem ornarunt, enumerauimus singulatim Medicos Cent. II. Part. I. art. 15.

Branche, Petri Várdai, Archiepiscopi Colocensis Sec. XV. Physicus. Cent. II. Part. I. art. 9.

Io. Erdélyi; Alchimista Chrysopoeus Sec. XV. Monachus Chartusianus in Scepsio, Cent. II. Part. I. Art. 14.

Io. Fichtel, Beatricis Reginae Archiater. Cent. II. Part. I. art. 45.

Io. Megerlinus, Med. Doctor, Plebanus in Villa Humperti pone Cibinium in Transilvania, circa an. 1430. Cent. II. Part. II. art. 31.

Magister Sebastianus, Medicus Coruinianus, Cent. II. Part. I. art. 15.

Franciscus Fontana Mathiae Corvini Physicus et orator Centur. II. Part. I. Artic. 15.

Ioannes Vangio Francus Transilvanicarum gentium Medicus Sec. XV. celeberrimus Cent. I. art. 95.

Sec. XVI. *Io. Manardus*, Med. Doctor, Wladislai II. archiater. Cent. I. art. 55. et Cent. II. Part. II. Supplem.

Magister Laurentius Medicus Leuschoviensis in Scepusio Cent. I. art. 49.

Nic. Melchior Olahus exeunti seculo XV. in aula Wladislai II. Alchymista adeptus, ad Archiepiscopum Strigoniensem postea sublimatus. Cent. II. Part. I. art. 29.

Magister Hieronymus, Wladislai Coniugis Reginae archiater, Cent. II. Part. II. art. 33.

Anonymi medici Budenses regnante Wladislao plures referuntur, quorum quatuor praeclarissimi sanitati Math. Phrygapanii inuigilarunt. Cent. I. art. 26.

Georg. Wirth, Med. Doct. Ludouici II archiater, et conscientiae arbiter. Cent. II. Part. I. art. 51.

Io. Kassai, regnante Ludouico II. Medicus. Cent. I. art. 40. et Cent. II. Part. I. Supplement. pag. 217-221.

- Adrianus*, Med. Doct. Archidiaconus Dobocensis, Ioannis I. Regis Physicus. Cent. I. art. I.
- Io. Euangelista*, Isabellae Reginae Medicus. Cent. II. Part. II. art. 12.
- Ios. Struthius*, Med. Doct. Isabellae Physicus. Cent. II. Part. II. art. 47.
- Ios. Tectander*, eiusdem Reginae Archiater. Ibidem art. 48.
- Magister Sebastianus*, Medicus et Botanicus Cibiniensis, Ioannis Lebelii Practici in Transilvania Praeceptor. Cent. I. art. 55.
- Albert. Nouiocampianus*, Ioannis II. Reguli studiorum moderator, et Physicus. Cent. II. Part. II. art. 35.
- Martinus Brenner*, eodem in Transilvania tempore Medicus, Cent. II. Part. II. art. 6.
- Georg. Blandrata*, Aarii adfecta, Ioannis II. Archiater. Cent. I. art. II.

Reliquos aliis committimus enumerandos, oculorum enim imbecillitate impediti hic iam filum abrumpere cogimur inuiti, ab aliquo quopiam reipublicae litterariae nostrae ciue mox connectendum.

Additamenta nova ad Biographiam Medicorum Hungariae.

- In Centur. I. ad Artic. 15. Operibus *Mart. Carcei de Karczagujiszallasa* adnumeratur 3) Dissertatio inaug. med. *De Haemoptiji*. Lugd. Batau. an. 1671. 4.
- Ad Artic. 16. operibus *Io. Csuzi* adtextitur 5) Dissert. inaug. med. *De Rachitide*. Franeq. an. 1702. in 4.
- Ad Artic. 34. operibus *Io. Ad. Hoffsteteri* adiciuntur 3) *De Cinnabaris natura*, Haffn. an. 1714] 4 De hac Cinnabari nativa Hungarica ad normam Acad. Nat. Curios. iam ante scripsit *Gabr. Clauderus* Ien. an. 1684. in 4.
- 4) *De Papauere et opio esculentis, et eorum vi medica*, Halae an. 1704. epist.
- Ad Artic. 54. Operibus *Dau. Sam. Madai* additur, quod ille *Odarum Horatii*, opera et studio *Frid. Ludouici Comitis Solmentis* ligato sermone Teutonico expressarum, Lib. I. II. et V. praefationibus adornauerit, edit. *Brunsvig.* an. 1756. 1757. 1760. in 4. Pater vero *Daniel Madai*, Artic. 53. memoratus Dissert. de *Ascite Hydrope*, Hafniae an. 1699. in 4 vulgauerit. Versatur iam *Dau. Sam. Madaius*. Noster inter coelites, an. enim superiore 1780. d. 2. Iul. superato ferali, quo consuebat morbo, aetatis an. 72do satur dierum, e viuis excessit. Breui post, die nimirum septima Octobris etiam gener illius *Ferdinandus L. B. de Wolff*, celeberrimi Christiani Wolffii filius vnicus, tabe consumptus, extinctus est. Reliquit *Madaius* hic filium *Carolus Augustum*, dignitatum et virtutum paternarum haereditatem vnicum. En typum nummi memorialis, honoribus popularis nostri *D. Madai*, ab amico, qui litteris I. A. AP. in numismate inuinitur, dicati:
- Ad

— Ad Artic. 56. operibus *Petri Melii* accensentur Num. 13. *Mindnyájan örüllýünk hü kerefztyenek, 's a' t.* Hymnus est in natalitiis Christi vertente quouis anno decantari solitus: initiales litterae versibus praefixae auctoris nomen produunt: *Melius fecit in Debrecen.*

17) *A' Kerefztien Tudomanyrac rüideden valo sum-maja.* Quia primum folium deest, nec tempus nec locus editionis indicari potest, complet in 8. plag. 9. Ita quaestio prima incipit: *K. Michoda vagy te? Fel. Istentöl es az Istenec keperes es hasonlatossagra teremtetet ember vagyoc.* Inscriptus est libellus Francisco Nemeti, arcis Tokaj praefecto, a Siglero in Chronologia pag. 31. et Istvanio Histor. Libr. XXII. pag. 277. commemorato. Hic prooemium terminatur verbis: *Irtam te Nagysagodnac ez kiis könyuet, kerem nagysagodat vegye te Nagysaga io neuen, es legy otalma az Belial iregy poronthii ellen ez könyunek. Vale. Somogy Péter Mester, a te Nag. Szolgaia.* Catechesin hanc *Melius*, quum Magistrum se hic adpellat, in vsus auditorum scholae suae Debrecinensis conscripsisse, verosimile videtur. Duo eiusdem *Melii* praemissi

Ff 4

sunt

funt libelli in forma dialogorum concinnati; vterque lacer est, ille constat plag. 8. in 3. e naufragio superstes quaestio prima talis est: *K. Ha te vr. vagy, paraszna, baluaniozo, rezeges gylkos voltal, hat hogy bizhatol?* huius vero duas de vampyris, strigibus, incubo quaestiones Centur II. part. I. pag 46. 47. iam recitauimus.

- 18) *A Debreczembe üszue gyült Keresztien Praedicatoroknac igaz es szent iras szentirint valo vallasoc.*
 1) *Az egy valo istenszegrül.* 2) *Az szent Haromszegrül.* 3) *A Christus valo istenszegrül.* 's 'a t. *Debreczembe nyomtatta Töröc Mihal.* 4. plag. 7. Dedicatio talis est: *A Magyar orszagi iambor es keresztien Aros nepnec, ackic Debreczemenben, Szombadban, Kuffan, es Varadon laknac, az egy Iahol es Iehovatol 's a's t.* ita inter alia; *hogy anyival is inkab megtessek az ő eretnekszegr, ackic Magyarol nem ertic, De akol is ki attam es meg nyomtattam.* Valetc, *Debreczembe* 16. Iul. An. D. 1567. *Ihasz Peter a ti kegyel: atyafia de Horhi, Debreczembe lelki Pasztor.*
- 19) *Articuli ex verbo Dei et lege naturae compositi ad conseruandam Politiam ecclesiasticam in Vngarica natione, et formandam vitam Christianam in omnibus ordinibus necessariam.* *Debrecini excudebat Michael Töröc An. M. D. LXXVII. in 4. plag. 8½.* Articuli sunt numero LXXII. quorum LII. sonat de Catechesi Palatina in Ecclesiis explicanda: inscripti sunt Ecclesiae sanctae Catholicae, Sponsae Christi: et mox in synodo quoque generali Varadina, an. 1591. 6. Iun. celebrata approbati, anno et formato eodem Debrecini recusi. Eiusdem sunt argumenti articuli XXVII. opera Georg. Gönci an. 1577. congesti. *De Disciplina ecclesiastica s. gubernationis ecclesiasticae legitima in Hungarica natione cis Tibiscum ex verbo Dei petita etc.* Debrecini excud. *Ioannes Czaktornyai An. Dn. 1591. in 4. plag. 2½.* Articuli illi adtexti sunt *Brevi Pastorum Confessione ad Synodum, Debrecini An. 1567. celebratam, con-*
voca-

vocatorum 1) de vno Jah. et 2) de Jehova Elohim s. Triade. 3) de Mediatore. 4) De causa peccati etc. Debrecini excus. a Mich. Töröc An. M. D. LXVII. in 4. plag. 10. Sereniff. Principi Domino Joanni Secundo, Dei gratia electo Vngariae, Croatiae etc. Regi — Petrus Melius vel Ihafz de horhi, pastor Ecclesiae in Debrecen, Sereniff. M. V. Cliens subdidiffimus.

— Ad Artic. 82. *Samuele Spilenbergero*, archiatro Bethleniano Regio, adscribuntur talia opera 1) Differt. inaug. med. *De Morbo Hungarico*, thesibus LXXV. comprehensa. Basil. an. 1597, in 4. typis Io. Schroeteri. Reuerendiff. Viris, DD. Mgro Anton. Plattnero, Valent. Carl, Leutschouiensibus inscripta.

2) *Zur Zeit der Infection soll man vor allen Dingen nachfolgende Mittel brauchen. Volget zum 2. die Curation. Doctor S. Spilenberger*, Leutschouiae typis Dan. Schultz 1622. 4. plag. I.

3) Apóstrophe ad ciues:

Denus ut hic valido consistit corpore truncus,

Et pulera facie respicit astra caput:

Sic vestra inuicto, Ciues, stet pectore virtus,

Ast constans animo ducat ad astra fides.

Samuel Spilenberger, Med. Doct. Dom. Iudicis Ionae Dirneri gener superius posita probando et firmando haec in perpetuam memoriam scribebat 27. Iul. anno Da paCeM. Haec in decusso turris Iglouiensis culmine reperta sunt manu Spilenbergeri notata.

4) Differt. med. *De antipraxi viscerum*. praef. G. W. Wedelio. Ienae an. 1683. in 4. Dauidem Spilenbergerum agnoscit auctorem. Qui de medica hac Spilenbergiorum familia scire plura desiderat, excutiat, oportet, varia Epitaphia gentis huius, Leutschouiensibus typis exscripta, Ephemerides in primis litterarias Vindobon. an. 1775. Particul. XXXV. pag. 274.

— Ad Artic. 98. operibus Io. Weberi adduntur

1) *Emblemata praealto folio nixa, aquilas, leo-*

nes, gryphos, lunas, soles, planetas, et sidera, virtutum imagines referentia.

- 6) *Tabula, opere non ineleganti fabrefacta, aram sacrificiis fumantem exhibens: vbi Weberus cum vxore, sorore, liberisque, composito ad pietatem vultu et manibus, Deum de genu adorare visuntur, promanantibus veluti ore his Iosuae verbis, cap. 24. 15. Ego autem et domus mea seruiemus Domino. Sed cur tabula haec superbe fatis picta e templo paroeciae Germanicae nationis Euangelicorum Eperienti, vbi haerebat adpenfa, fuerit foras eliminata, docet Io. Rezikius in Theatro suo MScto, Tragoed. III. §. 6. Hoc ipso capite id quoque longa mox enarratur serie, Fridericus quoque et Daniel, Weberi filii, quam diro, iussu Comitum Antonii Caraffa an. 1637. adfecti fuerint capitis supplicio, vt scilicet clementissimi Imp. Leopoldi Magni Decreto IV. artic. §. 6. 7. talis in hominum coetu insolita agendi licentia coërceri meruerit. In nostra quoque ciuitate hac egregius iste belli dux, Eques Hispanus, nomen genusque suum quo facinore, anno, qui dictum praecefferat, vltra quam crederes, mire obscurauerit, perennatura illius in omne aeuum memoria flebili vberius exponitur sermone in Declaratione afflicti status Liberae Regiaeque Ciuitatis Debretzen occasione Congregationis Posoniensis decima octaua Octobris aliisque subsequentiis diebus Anno Domini 1696. celebratae. Celsissimo Principi Incltyti Regni Hungariae Palatino, PAVLO ESZTERHASI (Tit.) caeterisque statibus praesentata, et prius concinnata per Ioannem Pofalaki iuratum praefatae Ciuitatis Notarium. Debrecz. an. 1696 in 4. plag. 2. Adiectis vero opera Stephani Kuthy, Actuarii, ad marginem lemmatibus, repetita ibidem an. 1755. in fol. plag. 2½.*

In Centur. II. Part. I. Ad Artic. 19. pag. 86. lin. 24. In catalogum Professorum Debrecinensium in Historia Eccles. Hungar. Lampeana conditum, et a nobis cum augmento d. 1. repetitum interferatur Petrus Tarczali, utrobique omisus, tale enim in Fastis ciuitatis nostrae publicis adnotatum legimus: *Anno 1636. die 10. Ian. Ad Memoriam. Pridie huius diei, id est, 9. Ianuar. introductus est in Rectorem Scholae doctissimus Petrus Tarczali, per litteras interprete Michalè Toth ex Semien inuitatus.*

----- Ad Artic: 31. pag. 144. lin. 16. Inscriptiombus Romanorum in Comitatu Szaladiensî erutis adiunguntur: 1) In vico *Salföld* nuncupato, vbi ciuitatis nostrae Iudex primarius, *D. Ludouicus Domokos*, insigne habet heredium, talem aedes sacra, Ecclesiae Romanae ritibus addicta, lapidem sepulcralem, superne corde inuerso cum ductibus tortuosis, inferne vero duobus geniis corymbos tenentibus affabre ornatum, et superioris liminis parti in aditu insertum, adseruat, hac notatum epigraphe, cuius hoc est exemplar, qua legi potuit, mutilum ac corrosum.

I	C	A	N	I	V	S	T	I				
—	V	I	N	N	O	—	.	—				
—	I	—	.	—	I	X	X	I	S	I	—	—
C	A	I	A	T	I	S	V	R	A			
C	I	—	.	—	.	—	.	—	—	.		
I	I	P	P	I	C	—	.	—	.	—	.	

- 2) Similis lapis in pago eiusdem provinciae, *Kek-kut* appellato, custoditus, Rosa una atque Tulipis quinque superne, subtus vero amphora duplici delphine natante stipata ornatus, eam hodie dum exhibet inscriptionem, quae in hanc exsculpta est sententiam:

D	M							
P	D	V	B	I	A			
H	S	E						
A	N	I	X	X	A	P		
I	S	P	T	I	V	S	S	M
N	I	A	N	L	X	X		
—	.	—	C	P	A			

— Ad Artic. 38. *Perchtoldum* Physicum suum Carolus Robertus Rex Hungariae nouo cumulat beneficio in isto litterario Instrumento, in scriniis nostris haerenti, cuius in compendio argumentum tale est: *Anno 1327. Carolus Rex ad Villam Perchtoldi Medici sui Iste vocatam in Comitatu Posoniensi sitam omnibus liberam migrandi facultatem concedit. Iam ante Caroli Roberti Regis huius tempora in exordio Seculi XIVti officinam pharmaceuticam Budae olim existisse, eamque a Physico regio quopiam Petro dicto, curatam fuisse edocetur illo antiquioris aevi Instrumento, cuius tale esse summarium accipito: Anno Christi 1303. vinea in territorio Kuesdmal Petri Physici et Apothecarii Budensis per Fratres Domus Hospitalis S. Regis Stephani de Strigonio a pendenda decima eximitur, cum onere tamen vnius fertonis finni argenti quotannis pendendi.*

In Centur. II. Part. II. ad Artic. V. pag. 28. lin. 30. addatur: *St. Balogius* Noster, *Ruyteri*, summi Praetoris naualis Hollandici, opera ex tristi Hispanorum mancipio an. 1676. d. 11. Febr. Neapoli eliberatus, eam breui singularem benignissimi Imperatoris quoque Leopoldi, Batavis, et Brittonibus efficaciter Bruynnaxio interprete supplicantibus, liberaliter mox expertus est gratiam, vt acceptis ab eo litteris liberi commeatus, vna cum plerisque infelicibus Sociis suis a vexatione superstitibus tuto in Patriam reuenire liceret, tali mox regio praemuniendus Diplomate, quod ab Ordinibus Regni Sempronium an. 1681. conuocatis artic. 26. publice postea sic impertitum est: *Confirmato hoc loco primo Pacificationis Viennensis Articulo, exercitium religionis omnibus — juxta Articulum primum an. 1608. liberum permittitur, ac Praedicantibus quoque et scholarum Magistris alias vel proscriptis, vel propter certas reuersales munia suae professionis exercere non valentibus, liber in regnum reditus, liberaque Religionis suae professio et Exercitium, cassatis eatenus*

nus etiam ipsorum Reuersalibus, conceditur; ut nullus Regnicolarum in libero suae Religionis exercitio a modo impostero quoquo modo turbetur. Sed neque Aug. et Helu. Conf. addicti ad caeremonias Confessione suae contrarias compellantur.

— Ad Artic. XIII. pag. 104. post verbum admiramur interferantur sequentia: Singularem id quoque genti *Forgachianae* cedit decori, quod Illustriss. ac Reuerentiss. Paullus *Forgáts*, Comes hic, auiae maternae suae originem ab ipso Ioanne Cantacuzeno, Orientis quondam Imperatore litteratissimo, certis apud nos superstitibus documentis, recto possit deducere tramite. *Nicolaus vero etc.*

— Ad Artic. XXVII. pag. 215. in nota asterisco signata numismati delineato subnectantur. In eodem loco *Vámos*, Wespremio contermino, ante decennium repertum tenemus alium quoque secundi moduli Numum aereum Iuliopoli in Bithynia conflatum, in antica facie circum caput Sept. Seueri Getae Imp. nudum crispis capillis Graeca hac notatum inscriptione, detritis primis litteris — **ΣΕΠΤ ΓΕΤΑΚ** — cuius pars postica templum quatuor columnarum exhibet, in cuius media area stat Dea stolata, dextra scyphum, sinistra tenens cornu copiae, tali cum perigrapha **ΙΟΥΛΙΟΠΟΛΕΙΤΩΝ** et quidem littera vitima N. sub basi templi collocata. Differt omnino is ab omnibus illis ac singulis, quos *Io. Waillantius* in numismatibus Imp. Aug. et Caesarum graece loquentibus Amstel. an. 1700. in fol. edit. pag. 116. seqq. longa serie enarrauerat. *Toothvasonii*, in vicinia loci prioris, haud ita pridem erutum promam quoque nunc e scriniis nostris Numum aequè rarissimum, consularem puta, *Apronii* denarium aereum, et modo inscriptionis et facie prorsus diuersum ab iis, quos *Patinus* pag. 35. in Familiis Romanor. ex Numismat. illustratis Paris. an. 1663. in fol. edit. aut *Sigeb.*

Sigeb. *Havercampius* in *Thesauro Romanarum Familiarum Morelliano*, *Amttel.* an. 1734. in fol. edit. enumerauerunt: cuius facies prior aram habet simplicem cum MESSALLA GALLVS III. VIR circumseptam, posterior vero in peripheria SISENNA APRONIVS AAAFF et in medio S C. notata est. Nondum annus elapsus est, quum *Lanius* quidam *Sempronienſis* contestandae veteris amicitiae causa dono ad nos adtulit argenteum *Tic. Sempronii Gracci* denarium, in agro *Sempronienſi* inuentum, sed aequae a *Patinianis* et *Morellianis* vel *Havercampianis* diuerſum, in vna parte capite *Consulis* spicato atque S. C. notatum, altera vero signo cohortis, aquila legionis, aratro trifolio ornato, stiva aut potius decempeda, atque inscriptione TI. SEMPRONIVS Q. DESIG. GRACCVS signatum. Eam vero T. *Sempronii* *Consulis* numum vocibus hunc fere in modum TI. SEMPRONIVS GRACCVS FRVGIFERATOR IN PANNONIAM MISSVS notatum prolixius describere haudquaquam possumus, quo ciues *Sempronienſes* gloriari clar. *Dan Haynoczium* nobis discipulis in praelectionibus suis olim repetitis vicibus commemorauisse probe recordamur: proferant, obsecramus, nobiles tanti cimelii conseruatores, vnde primam *Vrbis* suae deducunt originem, numum indicatum in lucem litterariam, a nullo, quod equidem sciam, rei numariae scriptore in apricum productum.

Dum vltima haec opusculi nostri philyra iam sub prelo sudaret typographico, tunc demum paullo serius responſoriae hae venerandi viri, *Ios. Torkos*, *Ecclesiasticis Sempronienſis* primarii, per *Veredarium* nobis adferuntur litterae, anni labentis 1781. die 9. Mart. *Sempronii* signatae: quae quia ante statim prolata nouis illustrant luminibus, placuit illarum argumentum hic subnectere integrum, vt recentissimo hoc documento fieret palam, virum hunc politissimum ardenti hodie erga bonas litteras teneri desiderio; nos vero in maximo certe ponere lucro, si quando ab eiusmodi

viris

viris in republica litteraria notissimis erudiamur: — —
 „ Placuit tibi, Amice plurimum observande, inter-
 „ ruptum hactenus a longo inde tempore commercium
 „ litterarium restaurare datis tuis nuper ad me litteris,
 „ singulari prorsus humanitate tua et eruditione refertis.
 „ Certiorem me reddis per easdem de Numo T. Sem-
 „ pronii Grachi, egregiae vrbis veitrae pharmacopoeo
 „ per quemdam Lanium Semproniensem dono oblato,
 „ qui haud ita pridem in agro nostro Sempronienfi re-
 „ pertus fuerit. — — Recordaris hac ipsa occasione
 „ numi alterius Semproniani, cuius aliquando b. d.
 „ Haynoczius, Gymnasii olim nostri Rector dignissi-
 „ mus, tuus in iuventa apud nos praeceptor mentio-
 „ nem vice non simplici in suis praelectionibus fece-
 „ rit, tamquam numismatis in ciuitate nostra obuii,
 „ cuius epigraphe sit sequens: T. Sempronius Graccus
 „ frugiferator in Pannoniam missus, petisque, vt si
 „ quae istius numi inter nos exitarent vestigia, ea-
 „ dem tecum scripto communicarem, saltim vti meum
 „ de eodem iudicium TIBI aperirem. Delatam be-
 „ neuole hanc abs TE mihi prouinciam non modo
 „ summa cum voluptate recepi, sed etiam in eadem
 „ defungi, quoad fieri poterat, constitueram; vti-
 „ nam vero voto tuo in hocce negotio ex alfe respon-
 „ dere potuissem. Primum, quod hic praetiti, erat,
 „ quod a clar. b. d. nostri Haynoczii filio, qui inter
 „ nos Candidatum S. Theol. solide doctum in praefens
 „ agit, percontatus fuerim, num ipsi aliquid de hoc
 „ a beato suo parente, numismatis genere innotuerit,
 „ vel quidpiam de eo inter illius scripta repererit?
 „ qui vero plura, quam quae sub lit. A. propria sua
 „ manu exarata ad me deprehenduntur, mihi in hoc
 „ argumento suppeditare non potuit. Postea dum apud
 „ perillustr. D. Iudicem Ciuitatis nostrae consultissi-
 „ mum Hochholzerum data occasione de hoc numo sci-
 „ scitabar, incidi in MSCtum quoddam Anonymi hu-
 „ jatis ab eo mihi suppeditatum, in quo equidem
 „ iconem Numi cuiusdam Semproniani, a me sic, vt
 „ vides, delineati, deprehendi:

„ quæ vero num cum illa Sunteri icone, cuius cl.
 „ Haynoczius sub Lit. A. meminit, conueniat, quia
 „ ipsum Sunterum non possidet, penitus ignoro. Me-
 „ minit illius præter Mediobarbum et Vaillantium
 „ Laurent. Begerus in Thesauro numismatico Duc.
 „ Croy, ab Alb. Rubenio in fol. Colon. Brandenb.
 „ an. 1700. edito, et Pfeifferianus numerum catalo-
 „ gus, qui idem hoc numisma inter argenteos Iulij
 „ Caesaris refert, et notat, quod id rarius etiam in-
 „ ter numos Augusti reperiatur. Ex his si nihil aliud,
 „ saltem hoc concludi potest, quod Sempronius Quæ-
 „ stor temporibus Iulij Caesaris et Octau. Augusti cer-
 „ to vixerit. Omnis interim opera mea in numo Sem-
 „ pronij frugiferatoris reperiundo frustra fuit. Fateor,
 „ quod ex parte mea, mihi TIBI vt quam studiosissime ve-
 „ lificaturo, nihil prorsus defuit, quod sciscitando et
 „ percontando in huncce numum non impenderim:
 „ nemo tamen ex nostris, etiam iis, qui olim disci-
 „ plina b. d. Haynoczii vñ sunt, quidpiam in hoc
 „ argumento mihi detegere potuerunt. Forte numus
 „ iste frugiferatoris erat adulterinus; forte epigraphæ
 „ est sublestæ fidei; forte Haynoczius in citatione
 „ numi commemorati ad hunc, de quo supra differui,
 „ Quæstoris designati numum respexit: sane postremum
 „ hoc mihi nimium verosimile videtur. Siquidem imo
 „ frugiferatoris vocabulum mihi quam suspectum est,
 „ et indignum, qui referatur ad ætatem linguæ lati-

Weszpem. P. II, G g

„ nae auream, qua Augusti supra dicti imperarunt.
 „ 2do. Sempronius QV. vixit, vt supra monui, tem-
 „ pore Augustorum. 3tio. Emblemata in facie numi
 „ nostri averfa occurrentia; aratrum, aquila Romana
 „ cum signo militari Romano et decempeda fatis in-
 „ dicare vedentur Sempronium QV. hunc cum coloniz
 „ in Pannoniam, in qua numus inuentus est, miffum
 „ fuiffe. Haec iam funt, per quae opinionem meam
 „ de numo T. Sempronii frugiferatoris, petito tuo fa-
 „ tisfacturus, non omni, aliqua tamen ex parte pro-
 „ ponere mihi vifum fuit, limatiffimo tuo iudicio re-
 „ linquens ea, quae a me in argumento hocce arduo
 „ commemorari poterant, maioremque in modum abs
 „ TE petens, haec mea quantulacumque funt, aequi-
 „ bonique confulere velis. Quae in fupra citato MScto
 „ ad origines ciuitatis noftrae Sempronienfis pertinen-
 „ tia commemorantur antiquitatum genera, quae vel
 „ ante ferale Vrhis noftrae incendium in Infcriptioni-
 „ bus aliisque vetuftatis monumentis vifebantur, vel
 „ post illud hodiernum vfque vifuntur, fi quidem TIBI
 „ noffe vifum fuerit, alia data occasione tecum com-
 „ municare haud intermittam etc. etc. Semproni ad
 „ d. 9. Mart. 1781.

Lit. A.

Ichnographiam Vrhis noftrae exhibuit Daniel Suttinger, S. C. M. architectus militaris, quam an. 1681. occasione Comitiorum Regni, atque inaugurationis regiae, Senatui Populoque Sempronienfi dedicauit in fol. mai. accurate adumbratam. Eidem Ichnographiae additus est typus numi, in agro Semproniano reperti. De fide huius numi Barthius nofter non dubitauit. Epigraphe haec eft:

„ Num. arg. Titi Sempronii, a quo Vrbi no-
 „ men cum fymbolo deductae coloniae nuper
 „ hic repertus.“

Numi autem Infcriptio haec eft:

TI SEMPRONIVS GRACCVS. Q. DESIGN.

Ibidem, pag. 216. lin. 9. post verba *magnificentiae monumenta* subiiciantur haec: Tristia haec veteris Budae oppido an. 1778. casu detecta ruderata clar. Vir, *Stephanus Schönvisner*, primarius regiae Bibliothecae Budensis custos, iussu AVGVSTAE eruditissimo Commentario Budae an. eodem in fol. alph. 1. p. 8. c. fig. 3. edito illustravit, illaque ex forma monumenti, et partibus, harumque nexu vetus Romanorum aevum sapere, priscarumque Balnearum ac speciatim Laconiconcameratae sudationis, Caldariiue Romani publici reliquias esse demonstravit, numismata ibidem reperta et laterculos igne coctos characteribus Romanis conspicuos scite admodum explicavit, Inscriptiones Romanas partim opera sua in ea vicinia collectas in lucem nunc primum eduxit, partim a *Wolffg. Lazio*, commentariis suis de Republ. Romana interfertus reperit; alia. Gratissimam omnino, ut quidem speramus, orbi litterato is e popularium nostrorum numero facturus esset operam, qui omnes ac singulas huiuscemodi Romanorum Inscriptiones in Pannonia nostra Hungarica detectas, et iam in Libris eruditorum sparsim luci publicae expositas, in unum cogeret Volumen in modum *Io. Seiverti*. Cibiniensis, qui Inscriptiones monumentorum Romanorum Transilvanicas, singulari industria collectas, stanno Vindobonensi an. 1773. in 4. interspersa brevi sed docta interpretatione, publicavit.

Argumenta reliquo Operi Nomina Patriae Medicorum suppeditare poterunt sequentia:

A. Paullus Adami, Io. Ignat, Albrecht, Io. Alstedius, Io. Artzt, Steph. Artzmannus, Math. Auctus, Augustinus, Io. Apostolovits.

- B.** Io. Balbus, Sam. Baligha, Io. Batsmegyei, Mich. Nalog Soos, Io. Bati, Sam. Beddeus, Io. Theoph. Bellius, Io. Benedek, St. Benkötzi, Io. Berger, Io. Iac. Bann, Birgel, Lud. Birkel, Io. Ephr. Boehm, Mich. Bölöni, Lad. Bruz, Car. Bukisch, Ios. Balog.
- C.** Ant. Canestrini, Georg. Mich. Cassai, Io. Centner, Ad. Chenot, Christ. Chernel, Barth. Chrysaëus, Chytraeus, Io. Chernyei, St. Clofius, Nic. Conhard, Andr. Conrad, Diom. Cornarius, Io. Henr. Cramer, Ios. Csapó, Lad. Cfernák, Sam. Cfernanzky, Andr. Curtius, Io. Czeglédi, Io. Paul. Cziegler.
- D.** Io. Guill. Deccard, Io. Thom. Degenhard, Franc. Ad. Leimbl, M. Thom. Dentulini, Dietrichius, Greg. Dömök, Sam. Dombi, Sam. Drauth.
- E.** Ge. Sig. Ebbhard, Io. Christ. Elhard, Io. Iac. Engel, Casp. et St. Enyedi, Steph. et Ios. Erdelyi.
- F.** Ios. et Paul. Fabritius, Elias Facetius, St. Farkas, St. Fejervári, Ios. Felfalusi, Ge. Felvintzi, Ferrati, Car. et Franc. Godofr. Fischer, Io. Bapt. Foegler, Ge. et Sam. Fogarasi, Mart. Foit, Andr. et Io. et Balthaf. Francisci, Magister Franciscus, Mart. Henr. Frankenstein, Mich. Gabr. Fromknecht, Andr. Fronius, Iac. Fucker, Io. Mich. Fuerst, Io. Andr. Furlani, Paul. Fuichich, Io. Fabri.
- G.** Io. Gathi, Gerngrofz, Io. Gezeuovius, Io. Gilg. von Gilgenberg, M. Mich. Giraldu, Io. Mich. Glatzinger, Sam. Glosius, David iunior, et Steph. Gömöri, Io. Mich. Graaff, Simon Grynaeus, Andr. Car. Gröffe, Abrah. Gruber, Dav. Gruenblat, Ge. Grundel, Io. Bapt. Grundler, Io. Gunesch, Io. Sam. Gabriel.
- H.** Io. Godofr. Haberland, Nic. Hammer, Hartung, Steph. Hathvani, Ios. Haupman, Trostfr. Hegeneus,

sius, Mart. Heinzely, Hannel, Matth. Hentzidai, Herman, Io. Hertel, Sam. Hervartowfzky, Magister Hieronymus, Io. Mich. Hoffinger, Sam. Horvath de Hofzfufalva, Io. Bapt. Horvath, Io. Christ. Huber, Io. Sam. Hueber, Io. Hunneburgensis, Iac. Hutter, Ignat. Hudelist.

I. Georg. Iánoffi, Ibrányi, Henr. Ioni, Ge. Iudex, Matth. Infitoris.

K. Honor. Wilh. Kastenholz, Io. Frid. Kehr, St. Keller, Lud. Kepler, Franc. Kereszturi, Io. Mich. Keszler, Andr. Keyl, Iof. Kis-Vitzai, Klein, Mich. Klement, Mart. et Iof. Christ. Knogler, St. Anton. Kochlatfch, Mart. Koelsch, Sam. Kolosvári, Paul. Kömives, Io. Körmendi, Io. Car. et Io. Kövesdi, Koller, Komorzky, Korman, Kreschowfzky, Christ. Krieger, Io. Georg. Kuettel, Ignat. Koczin.

L. Io. Bapt. Lalangue, Mich. Car. Landani, Io. Godofr. Lange, Paul. et Ge. Lani, Io. Lenhardt, Iof. Sigism. Liedeman, Frid. Lieffman, Paul. Lipszky, Io. et Andr. Lifchovini, St. Lumniger, Io. Loebelich.

M. Petr. Madáts, Ier. Maeñrl, Sig. Major, Franc. Xav. Mare, Dan. Martini, Markot, Io. Marthius, Io. Matolai, St. Mathyus, Mich. Maxai, Iof. Mielez, Io. Ant. Miliarius, Petr. Milloradowitsch, Sam. Millner, Dan, Wilh. et Io. et Godofr. Möller, Molnár, Io. Frid. Mylius, Mart. Myfz, Mayer Maláts, Paul. Malus, Iof. Maschitz, Iof. Nep. Melchiori, Franc. Molitor, Macerati.

N. Io. Nadányi, Ge. Nagy, Sam. Neuman, St. Némethi, Nicoletti.

O. Oswaldus, Io. Oervendi, Oesme, Mich. P. Orofzi, Sam. Bernh. Oppenheim, Orgoványi,

- P.** Franc. junior, et Andr. Pariz Pápai, St. Parschitius, Sam. Pauer, Gabr. Pazmandi, Io. Pedemontanus, Iof. Perbeegg, Andr. et Petr. Pétfi, Perfa, Magister Petrus, Mich. Pfeiffer, Io. Ferd. Pillich, Pittermann, Elhard. Placer, Iof. Plenck, Mich. Polgari, Portner, Ad. Ignat. Prandt, Nic. Privigyey, Io. Procop, Ant. Pruchman, Ge. Purkircher, Iof. Petrogalli.
- R.** Ignat. Radnitzky, Theoph. Raenner, Sam. Rátz, Sam. et Io. Ad. Rayman, Iof. Raymund, Ioach. Reticus, Io. Rezenei, Gideon Ribe, Israel Ribezius, Car. Godofr. Richter, Georg. Rod, Achat. Frid. Roscius, Ge. Roth, Sig. Theoph. Rothe, Car. Frid. Rumbaum, Franc. Mich. Raab, Ge. Ruel, Iac. Reineg.
- S.** Io. et Car. Wilh. Sailer, Io. Salius, Io. Schanckebanck, Sam. Christoph. Schedius, Schilpacher, Io. Schirmer, Io. Christ. et Io. Georg. Schmidt, Andr. Schoppel, Io. Ge. Schneller, Io. Gottl. Schuller, Iac. Schunn, Iac. Schuster, Io. Bapt. Schluga, Ignat. Io. Nep. Schwannefeld, Io. Mich. Schwartz, Io. Ant. Scopoli, Magister Sebastianus, Iof. Securius, Alex. Sebeok Sz. Miklofi, Car. Szelli, Io. Mich. Segner, Mich. Seivert, Andr. Selingus, Iof. Staehling, Luc. Seuler, Iof. Sgolanius, Mich. Ignat. Shoreits, Mart. Simonj, Franc. Slaby, Iof. Somogyi, Sam. Sontag, Andr. Soterius, Steiner, Laur. Stocker, Stuckard, Mart. Szentiványi, Sam. N. Szobozlai, Valent. Seredi, Sterius, Dan. Steinkherli.
- T.** Paul. Tarczali, Matth. Temlin, Andr. Teutsch, Dan. Textoris, Mich. Gottl. Theis, Ge. Ericus Thill, Magister Thomas, Andr. Topolits, Io. Torkos, Mich. Torner, Elias et Mich. Theoph. Trangus, Wencesl. Trnka, Io. Troester, Iof. Gottl. Trogmayer, Io. Mart. Trost, Mart. Tutius, Tzak, Tudek.

V. Iac. et Steph. Várfárhelyi, Gabr. Vezza, Sam. Verestoi, Lau. Vietoris, Steph. P. Vetsfei, Mich. Vgrotzi.

W. Sigism. et Andr. Wachsman, Ge. Wàghi, Dan. et Efa. Waldman, Luc. Wagner, Io. Iac. Wernischeck, Io. Car. Wieland, Iof. Winkler, Iof. Winder, Io. Theoph. Windisch, Iac. Iof. Winterl, Weifz, Wampe, Car. Ant. Woyta.

Z. Georg. Zacharides, Gabr. Zàgoni, Steph. Bara Zagoni, Zamolxis, Maximil. Honor. Zolicoffer, Mich. Zurbrucken, Andr. Zey, Zoltán.

F I N I S.

Vicia operarum ita L. B. corrigat.

- Pag.
9. Linea 1. exratae : lege, *exaratae*.
 — Linea 22. hirtetlen : lege, *hirtelen*.
 — Linea 41. hözül : lege *közül*.
 12. Linea 19. 40. lege, 30.
 — Linea 29. Lyeo : lege, *Lycaeo*.
 13. Linea 4. Soliorate : lege, *Sofiocrate*.
 — Linea 13. concliata : lege, *conciliata*.
 14. vltima, egrege : lege, *egregie*.
 15. Linea 21. sempiretnam : lege, *sempiternam*.
 16. Linea 3. domi : lege, *domui*.
 21. Linea 10. septentrionalibus : lege, *septem trionibus*.
 22. Linea 16. edito Dissertatione : lege, *edita Dissertat-
 tione*.
 23. Linea 22. in vsu Excelsi : lege, *jussu Excelsi*.
 — Linea 34. Milletes : lege, *Milleter*.
 24. Linea 42. humanissima : lege, *humanissime*.
 25. Linea 2. Supperattendens : lege, *Superattendens*.
 30. Linea 15. mértékleteség : lege, *mértékletessek*.
 46. Linea 10. credabatur : lege, *credebatur*.
 51. Linea 9. Protestantes : lege, *Remonstrantes*.
 59. Linea 3. demoueretur : lege, *dimoueretur*.
 60. Linea 7. filium : lege, *Filiam*.
 61. Linea 38. Panoniam : lege, *Pannoniam*.
 — Linea 45. Apolonius : lege, *Apollonius*.
 63. Linea 2. post artis pharmaceuticae : adde, *Magistri*.
 65. Linea 5. voatus est : lege, *vocatus est*.
 — Linea 33. supleant : lege, *suppleant*.
 68. Linea 31. inauspicato : lege, *in auspicato*.
 75. Linea 2. conspices : lege, *conspicies*.
 77. Linea 9. & 10. frequenter fuisset : lege, *frequenter
 fecisset*.
 78. Linea 10. & 12. soterriis, & offerre : lege, *sote-
 riis, & offerre*.
 — Linea 26. 33. Sempornium, Pifonium : lege, *Sem-
 pronium, Pifonium*.
 80. Linea 1. Habacheri : lege, *Hambacheri*.
 — 39. Salutem : lege, *salutarem*.
 81. Linea 15. PROKTER : lege, *PROPTER*.
 83. Linea 17. Dominorumque : lege, *Dominiorumque*.
 — Linea 28. Lycaeo : lege, *Lyceo*.
 48. Linea 2. togarotum : lege, *togatorum*.
 91. Linea 18. iustitia fora : lege, *iustitiae fora*.
 93. Linea 18. Physiologiam : lege, *Physiologiam*.
 97. Linea 14. ideomate : lege, *idiomate*.
 98. Linea 11. in defeffae : lege, *indeffae*.
 103. Linea 9. policeretur : lege, *polliceretur*.
 106. Linea 16. Ruyfius : lege, *Ruyfchius*.
 107. Linea 5. Galeocti : lege, *Galeotti*.

Pag.

110. Linea 1. irrupisset, arum: lege, *irrupisset parum*.
— Linea 22. examinandus: lege, *exanimandus*.
112. Linea 36. No ri: lege, *Noftri*.
119. Linea 27. MDXLI: lege, *MDLI*.
— Linea 23. Juuentutis: lege, *Juuentuti*.
120. Linea 28. reditus est: lege, *redditus est*.
129. Linea 30. ex mox: lege, & *mox*.
130. Linea 9. suscepisset: lege, *suscepiisset*.
— Linea 15. 27. noftum, & folummodo: lege, *nostrum*.
& *folummodo*.
132. Linea 24. quem: lege, *quem*.
142. Linea 27. & in vum: lege, & *in vnum*.
143. Linea 3. OCCVLARIS: lege, *OCVLARIS*.
144. Linea 8. Lucernem: lege, *Lucernam*.
— Linea 28. consecrata est: lege, *conferuata est*.
149. Linea 14. & quam: lege, & *quem*.
151. Linea 15. reionalis: lege, *rationalis*.
154. Linea 4. De Phthifi: lege, *De Phthifi*.
— Linea 28. Liteis: lege, *Literis*.
156. Linea 5. Tenchinienfes: lege, *Trenchinienfes*.
158. Linea 2. Hyofcyamus: lege, *Hyofyamus*.
165. Linea 22. Hic adminiculis: lege, *His adminiculis*.
171. Linea 16. Cafus vero, oppido: lege, *Cafus vteri*
oppido.
— Linea 28. 32. ab initio, & catharo: lege, *ab initio*,
& *catarrho*.
177. Linea 47. extrare: lege, *exflare*.
178. Linea 15. translaturum: lege, *translatum*.
179. Linea 13. post Hungariae: adde *Rtgem*.
181. Linea 12. Confiliorum: lege, *Conciliorum*.
186. Linea 10. Hungrica: lege, *Hungaricae*.
187. Linea 20. 1550: lege, *1546*.
193. Linea 25. Viennensis: lege, *Viennensis*.
195. Linea 6. cacheticus: lege, *cachecticus*.
197. Linea 10. referret: lege, *refert*.
199. Linea 14. hinc: lege, *huic*.
200. Linea 8. regium pharmacopaeum: lege, *regiam*
pharmacopaeam.
201. Linea 36. MDXLIII. lege, *MDXLIII*.
NB.
147. num. 8. Csakvarina Inscriptio ab erudito amico
recentiffime transmissa fic legenda est:
DIANESAC
MAVR CONSTA
NTINVS VET EX
EXP RETO
VS IMPRETO
ACON
NTIM
INRE
ESVAP.

Reliquos errores L. B. pro aequanimitate sua emendet.

